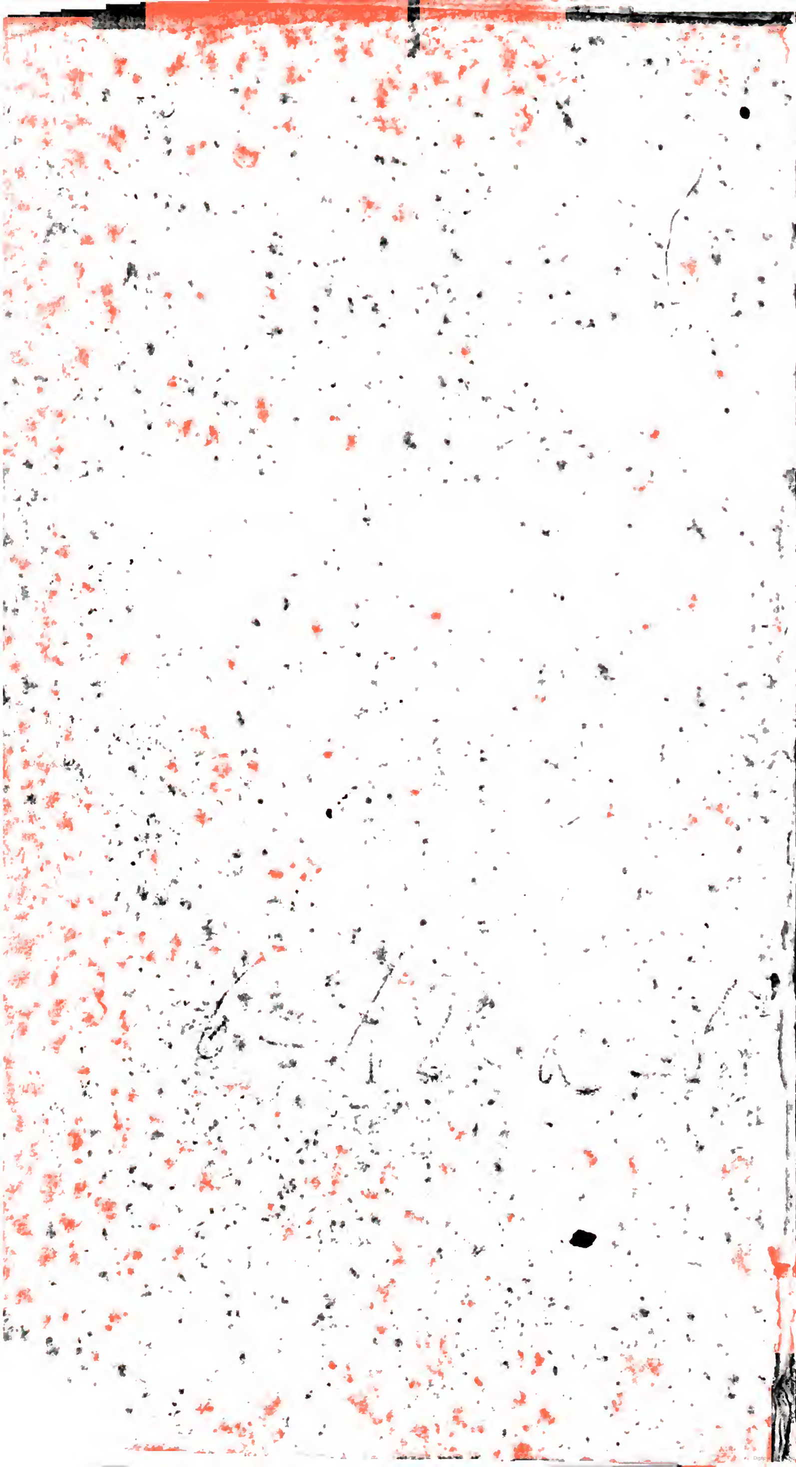
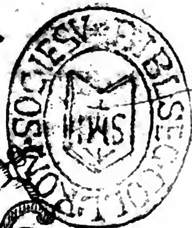

M. TULLII CICERONIS EPISTOLARUM AD FAMILIARES

LIBRI XVI.

AD USUM
UNIVERSITATIS BRAYDENSIS
SOCIETATIS JESU.

MEDIOLANI MDCCLIV.

APUD JOSEPH MARELLUM.

M. TULLII CICERONIS VITA

EDITA A PAULLO MANUTIO.

Quia ad Epistolarum Primi Libri cognitionem non parum conduxerit vitæ & casuum auctoris cognitio, eam complectar paucissimis. M. T. C. Arpini natus, Romæ, quo puer perductus fuerat, tantum in discendo profecit, ut in caussis dicendis primum locum consecutus sit; tantumque veritatis & Reipub. studio potuit, ut omnes honores suo ordine obtinuerit. In consulatu autem sic sese gessit, ut non minus veræ gloriæ in toga meruerit, quam alius quispiam in armis: liberavit enim urbem ab incendio, & civitatem a cæde conjuratorum, Catilina duce: in quos cum animadvertisset, & Catilina jam in prælio cecidisset, primus in Toga triumphavit, primusque parens patriæ appellatus est, erectis ejus gloriæ perpetuis monumentis. Quæ res illi invidiæ non parum peperit: præsertim apud Cæsarem, & paullo post apud Clodium virum apprime nobilem: qui captus amore Pompejæ, uxoris Cæsaris, in domo ejus in veste muliebri, deprehensus est temerasse festa Bonæ (maribus non adeunda) Deæ: ob quam rem in jus vocatus negavit, se tunc in urbe fuisse. Citatus autem Cicero in eum testis adseruit, Clodium eo die secum Romæ fuisse; quod idem & alii præclari viri testati sunt. Clodius tamen, Judicibus corruptis pecunia, absolutus est. Cæsar autem uxorem repudiavit, quod diceret, domum Cæsaris non solum cri-

mine, sed etiam suspicione criminis vacare debere. In Clodium, ut Ciceroni incommodet, nihil gravius egit. At Clodius ultionis aviditate, a patribus ad plebem per adoptionem transivit; factusque Tribunus plebis Ciceroni diem dixit, quod nobilissimos cives necasset, indicta caussa. Erant autem tunc Consules L. Piso Cæsaris socer, & P. Gabinius, qui, provinciarum spe, Clodii conatibus favebant. Quod intelligens Cicero, cum neque a Pompejo, neque ab aliis amicis satis tutaretur, aufugit: absensque damnatus est a Clodio, ut, bonis ejus publicatis, quadringentis millibus passuum ab Italia igni & aqua illi interdiceretur: qui vero hospitio eum suscepisset, exul esset, & sua amitteret omnia: additumque rogationi est, ne quis de eo reducendo referret, disputaretve, aut pedibus in sententiam iret. Quæ omnia populus scivit atque approbavit, maxima (ut semper fuit) animorum mutabilitate. Clodius ita exulis villas diripuit, incendit; domum in Palatio a fundamentis demolitus est, & in area templum Libertatis constituit: fortunas omnes hastæ subjecit: nec tamen in tota illa auctione sector quispiam repertus est. Cicero in Macedoniam aufugit, ubi a Planco benigne exceptus est. Clodius autem ob victoriam insolentior factus, etiam Pompejum in publica concione contumeliis proscidit, quærens, ut populus, Pompejum eum esse, responderet: Quis uno digito caput scaberet? quis vir virum quæreret? *& similia. Qua contumelia irritatus Pompejus, fretusque Lentuli auctoritate, ad quem proximæ sunt epistolæ, & qui Ciceroni amicissimus fuit, auctor fuit T. Annio Tribuno plebis, ut rogationem ad populum ferret de Cicerone revocando. Quæ res ingentes turbas concitavit: Clodius enim cum factione sua tribunitiæ obstitit rogationi, eoque obnitente, aliquamdiu nihil agi potuit: certatumque est interim in publico armis, tribuniciaque potestas violata est: multi quoque interfecti; adeo ut Q. Cicero, Marci*

fra-

frater, inter cadavera latitans, sit servatus. Postremo Pompejus, ingenti bonorum manu ad hoc ipsum ex tota Italia collecta, Clodium foro expulit, auxilioque fuit, ut populus sine aliquo majore motu rogaretur. Numquam major populi Romani de aliqua re consensus fuisse dicitur: neque tam magnum alias totius Italiæ studium, quæ ad hoc ipsum Romam confluxerat; ut non magis eleganter, quam vere Cicero postea gloriatus sit, Italiæ se humeris ab exilio reportatum. Senatus caritate & benevolentia cum populo certavit, decrevitque, ut publice laudarentur civitates, quæ Ciceronem humaniter accepissent; ut domus & villæ ejus publico instaurarentur sumptu. Rediit XVI. *mense, postquam urbe ejectus fuerat, in Senatuque aliquantulum floruit, quo tempore ad Lentulum Primi libri Epistolas scripsit: deinde Ciliciam post Lentulum & Appium Claudium Pulchrum provinciam obtinuit, unde reversus bella civilia inter Cæsarem & Pompejum offendit orta: quæ res effecit, ut triumphare non potuerit: diu autem ad concordiam utrumque frustra hortatus, Pompejum tandem secutus est: quo victo & occiso, per Dolabellam generum suum Cæsari reconciliatus, cum in foro locus non esset, ad philosophiam se contulit. Tandem, Cæsare occiso, cum libertatis publicæ gratia ejus percussores tutaretur, & in M. Antonium Cæsaris vindicem Philippicas habuisset, postquam Antonius, Lepidus, & Augustus Triumviratum iniissent, ab Antonio, aliis conniventibus, proscriptus est, & in fuga deprehensus, capite & manu, qua Philippicas scripserat, truncatus est.*

HI-

HISTORIA
DE PTOLEMÆO REGE ÆGYPTIORUM

Ad intelligentiam eorum, quæ ad ejus restitutionem in Regnum spectant.

REx Ægypti Ptolemæus, cognomento Auletes, Populi Rom. amicus fuit. Is, cum quia tibiis canere præter regiam dignitatem solitus erat; tum ob acerbam tributorum exactionem regno pulsus Romam confugit, Consulibus Metello & Lentulo, anno urbis conditæ sexcentesimo nonagesimo sexto. Acceptam ab Ægyptiis injuriam questus petiit, ut restitueretur; obtinuitque, Pompeji præsertim opera, quem dudum sibi devinxerat: quare factum est, referente Lentulo, Senatusconsultum de Ptolemæo in regnum restituendo. Is honor spectabat Lentulum, cui Cilicia non procul ab Ægypto distans sortito obtigerat: eidemque favebat Cicero, quod ejus in primis auctoritate ab exsilio se revocatum agnosceret. Sed cum mallet Ptolemæus a Pompejo reduci, summæ præter ceteros auctoritatis viro; eamque ob rem, apertis largitionibus, Senatorum animos per legatum corrumperet (ipse enim jam Ephesum se contulerat) universi ordinis invidiam collegit: divulgato deinde per Catonem Tribunum plebis commentitio Sibyllæ oraculo reductionem Regis in speciem vetante, eo redacta res est, ut nulla amplius Ptolemæo spes esset Ægyptum recuperandi: ægre tandem obtinuit, ut a Gabinio Syriæ Proconsule restitueretur.

P. MA-

P. MANUTIUS.

Epistolæ, quas Familiares vocant, scriptæ sunt omnes post consulatum, ante exilium, in exilio, post exilium. Ante exilium quinque. Prima omnium, quæ Pompejo Magno inscribitur: altera Q. Metelli Celeris ad Ciceronem: tertia Ciceronis ad eum: quarta ad C. Antonium: quinta ad P. Sextium: quæ in Libro quinto omnes leguntur. In exilio, ad Terentiam uxorem quinque Lib. XIV. *Post exilium reliquæ omnes. Ad Lentulum Lib.* I. *diversis temporibus, ideſt toto triennio, scriptæ sunt: sex quidem primæ, gerentibus consulatum Marcellino, & Philippo: septima & octava, Pompejo & Crasso: nona, Domitio & Appio: quod ex earum argumentis, & observatione cognoscitur historiæ.*

M. TUL-

Die 22. Junii 1754.

REIMPRIMATUR.

Fr. Joſeph Maria Lugani Vic. Gen. S. Officii Mediolani.

J. A. Viſmara Pœn. Major pro Eminentiſs. & Reverendiſs. D. D. Card. Archiepiſcopo.

Vidit Julius Cæſar Berſanus pro Excellentiſs. Senatu.

M. TULLII CICERONIS EPISTOLARUM AD FAMILIARES LIBER PRIMUS.

ARGUMENTUM.

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciæ, Ciliciam proconsulari imperio administranti, scribit Cicero de officio suo erga ipsum, in curanda Regis Ptolemæi reductione: deinde quia rem non perficiat, excusationem affert. Est autem excusatio multiplex; & quia Rex ipse a Pompejo restitui cupiat, & quia Pompejus idem cupere videatur, & quia Consulares totam rem odio habeant; postremo quia ipse auctoritatis in caussa Regis non satis habeat, cum omnes intelligant, ipsum Lentulo nimis debere.

M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D. 1

EGo omni officio, ac potius pietate erga te, ceteris satisfacio omnibus, mihi ipse numquam satisfacio: tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum, ut, quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquiesti, ego, quia non idem in tua caussa efficio, vitam mihi esse acerbam putem. In caussa hæc sunt: Ammonius Regis legatus aperte pecunia nos oppugnat; res agitur per eosdem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. Regis caussa, si qui sunt, qui velint (qui pauci sunt) omnes rem ad Pompejum deferri volunt. Senatus religionis calumniam, non religione, sed malevolentia, & illius regiæ largitionis invidia,

 com-

comprobat. Pompejum & hortari, & orare, etiam liberius accusare, & monere, ut magnam infamiam fugiat, non desistimus; sed plane nec precibus nostris, nec admonitionibus reliquit locum. Nam cum in sermone quotidiano, tum in senatu, palam sic egit caussam tuam, ut neque eloquentia majore quisquam, neque gravitate, nec studio, nec contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum, & amoris erga te sui. Marcellinum tibi esse iratum scis. Is, hac regia caussa excepta, ceteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit. Quod dat, accepimus: quod instituit referre de religione, & sæpe jam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante Idus acta sic est, nam hæc Idibus mane scripsi. Hortensii, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de exercitu; (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo S. C. quod te referente factum est, tibi decernit, ut Regem reducas: quod commodo Reipubl. facere possis, ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus tres legatos decernit, nec excludit Pompejum: censet enim etiam ex iis, qui cum imperio sunt; Bibulus tres legatos ex iis, qui privati sunt: huic assentiuntur reliqui consulares, præter Servilium, qui omnino reduci negat oportere, & Volcatium, qui, Lupo referente, Pompejum decernit, & Afranium, qui assentitur Volcatio: quæ res auget suspicionem Pompeji voluntatis; nam advertebatur, Pompeji familiares assentire Volcatio. Laboratur vehementer: inclinata res est. Libonis, & Hypsæi non obscura concursatio & contentio, omniumque Pompeji familiarium studium in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompejus cupere videatur; cui qui nolunt, iidem tibi, quod eum ornasti, non sunt amici. Nos in caussa auctoritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus.

Gra-

Gratiam autem noſtram extinguit hominum ſuſpicio, quod Pompejo ſe gratificari putant. Ut in rebus multo ante, quam profectus es, ab ipſo rege, & ab intimis ac domeſticis Pompeji clam exulceratis, deinde palam a conſularibus exagitatis, & in ſummam invidiam adductis, ita verſamur. Noſtram fidem omnes, amorem tui abſentis præſentiſque cognoſcent. Si eſſet in iis fides, in quibus ſumma eſſe debebat, non laboraremus. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, quid actum ſit in Senatu de cauſſa regia, oſtendit de Pompejo ſe bene ſperare, ab ejus familiaribus timere, Tribuni pl. ne quid moliri contra poſſint proviſum eſſe.

M. T. C. P. LENTULO S. D. 2

IDibus Januariis in ſenatu nihil eſt confectum: propterea quod dies magna ex parte conſumptus eſt altercatione Lentuli conſulis, & Caninii tribuni pl. Eo die nos quoque multa verba fecimus, maximeque viſi ſumus ſenatum commemoratione tuæ voluntatis erga illum ordinem commovere. Itaque poſtridie placuit, ut breviter ſententias diceremus; videbatur enim reconciliata nobis voluntas ſenatus eſſe: quod tum dicendo, tum ſingulis appellandis, rogandiſque perſpexeram. Itaque, cum ſententia prima Bibuli pronuntiata eſſet, ut tres legati Regem reducerent; ſecunda Hortenſii, ut tu ſine exercitu reduceres; tertia Volcatii, ut Pompejus reduceret: poſtulatum eſt, ut Bibuli ſententia divideretur: quatenus de religione dicebat, cuique rei jam obſiſti non poterat, Bibulo aſſenſum eſt: de tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortenſii ſententia, cum Lupus tribunus pleb. quod ipſe de Pompejo retuliſſet, con-

tendere cœpit, ante se oportere discessionem facere, quam Consules: ejus orationi vehementer ab omnibus reclamatum est: erat enim & iniqua, & nova. Consules neque concedebant, neque valde pugnabant: diem consumi volebant, id quod est factum: perspiciebant enim, in Hortensii sententiam multis partibus plures ituros: quamquam aperte Volcatio assentirentur: multi rogabantur, atque idipsum Consulibus invitis; nam Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac controversia usque ad noctem ducta, senatus est dimissus, & ego eo die casu apud Pompejum cœnavi: nactusque tempus hoc magis idoneum, quam umquam antea, quod post tuum discessum, is dies primus honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere: quem ego ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis: cum autem ejus familiares omnium ordinum video, perspicio id, quod jam omnibus est apertum, totam rem istam jampridem a certis hominibus, non invito Rege ipso, consiliariisque ejus esse corruptam. Hæc scripsi ad XVI. Kal. Febr. ante lucem, eo die senatus erat futurus: nos in senatu (quemadmodum spero) dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia & iniquitate retinebimus. Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, ut nequid agi cum populo aut salvis auspiciis, aut salvis legibus, aut denique sine vi possit. De his rebus, pridie quam hæc scripsi, senatus auctoritas gravissima intercessit: cui cum Cato, & Caninius intercessissent, tamen est perscripta: eam ad te missam esse arbitror. De ceteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te: &, ut quam rectissime agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia providebo. Vale.

Ar-

ARGUMENTUM.

Commendat A. Trebonium amicum ſuum ſplendidum Equitem Romanum. Hujus autem generis epiſtolarum quatuor partes ſolent eſſe: ut amicum noſtrum oſtendamus eum, quem commendamus; ut bonum virum, & dignum, qui commendetur; ut æquitatem rei, de qua ſcribimus; denique ut beneficii memorem futurum, ſimulque nos ipſos ſignificemus: quæ in hac epiſtola non plane omnia ſunt expreſſa.

M. T. C. P. LENTULO S. D. 3

AUlo Trebonio, qui in tua provincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos utor valde familiariter. Is cum antea ſemper & ſuo ſplendore, & noſtra, ceterorumque amicorum commendatione, gratiſſimus in provincia fuit; tum hoc tempore propter tuum in me amorem, noſtramque neceſſitudinem, vehementer confidit his meis litteris, ſe apud te gratioſum fore. Quæ ne ſpes eum fallat, vehementer te rogo: commendoque tibi ejus omnia negotia, libertos, procuratores, familiam; in primiſque, ut, quæ T. Appius de ejus re decrevit, ea comprobes, omnibuſque rebus eum ita tractes, ut intelligat noſtram commendationem non vulgarem fuiſſe. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat officium ſuum, tum ſubjungit de calumniis adverſariorum, per quos ſteterit, quo minus res conficeretur. A Senatu oſtendit ſe bene ſperare: ſed eum habitum iri non niſi poſt multos dies: vim timet: poſtremo loco, Senatum, & populum bene ſentire de Lentulo ſignificat.

M. T. C. P. LENTULO S. D. 4

AD XVI. Kalend. Febr. cum in ſenatu pulcherrime ſtaremus, quod jam illam ſententiam

Bibuli de tribus legatis pridie ejus diei fregeramus, unumque certamen esset relictum, sententia Volcatii; res ab adversariis nostris extracta est variis calumniis: caussam enim frequenti senatu, in magna varietate, magnaque invidia eorum, qui a te caussam regiam alio transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus Curionem; Bibulum multo justiorem, pæne etiam amicum. Caninius, & Cato negarunt se legem ullam ante comitia esse laturos. Senatus haberi ante Kalend. Febr. per legem Pupiam (id quod scis) non potest: neque mense Febr. toto, nisi perfectis, aut rejectis legationibus. Hæc tamen opinio est pop. Rom. a tuis invidis, atque obtrectatoribus nomen inductum fictæ religionis, non tam ut te impedirent, quam ut ne quis propter exercitus cupiditatem Alexandriam vellet ire: dignitatis autem tuæ, nemo est quin existimet habitam esse rationem ab senatu. Nemo est enim qui nesciat, quo minus discessio fieret, per adversarios tuos esse factum, qui nunc populi Rom. nomine, re autem vera sceleratissimo latrocinio, si qua conabuntur agere, satis provisum est, ut ne quid salvis auspiciis, aut legibus, aut etiam sine vi agere possint. Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum injuria scribendum mihi esse arbitror. Quid enim aut me ostentem, qui, si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum assecutus? aut de aliorum injuriis querar, quod sine summo dolore facere non possum? Ego tibi a vi, hac præsertim imbecillitate magistratuum præstare nihil possum: vi excepta, possum confirmare, te & senatus, & populi Rom. summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Semper exorditur a commemoratione officii sui. Subjungit de Catonis Tribuni pl. lege promulgata, ut Lentulus de Cilicia revocaretur. Caussam regiam a Pompejo depositam significat, quo majorem spem habere Lentulus debeat.

M. T. C. P. LENTULO S. D. 5

TAmetsi mihi nihil fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde a ceteris omnibus quam gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen afficior summo dolore, ejusmodi tempora post tuam profectionem esse consecuta, ut & meam, & ceterorum erga te fidem, & benevolentiam absens experirere. Te videre, & sentire eandem fidem esse hominum in tua dignitate, quam ego in mea salute sum expertus, ex tuis litteris intellexi. Nos cum maxime consilio, studio, labore, gratia, de caussa regia niteremur, subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ nostra studia impediret, & animos a minore cura ad summum timorem traduceret. Sed tamen in hujusmodi rerum perturbatione, quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis quam perfidiam timemus: & Catoni quidem, quoquo modo se res habet, profecto resistimus. De Alexandrina re, caussaque regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisque præsentibus cumulate satisfacturum: sed vereor, ne aut eripiatur nobis, aut deseratur: quorum utrum minus velim, non facile possum existimare. Sed, si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, nec mihi displicebat, ut neque jacere Regem pateremur, nec nobis repugnantibus, ad eum deferri, ad quem prope jam delatum esse existimatur. A nobis agentur omnia diligenter: ut neque, si quid obtineri poterit, non conten-

damus: neque, si quid non obtinuerimus, repulsi esse videamur. Tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi est, omnem amplitudinem, & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua gravitate positam existimare; si quid ex iis rebus, quas tibi fortuna elargita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id majori illis fraudi, quam tibi futurum. A me nullum tempus pretermittitur de tuis rebus & agendi, & cogitandi, utorque ad omnia Q. Selicio; neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque fide majore esse judico, neque amantiorem tui. Hic quæ agantur, quæque acta sint, ea te & litteris multorum, & nuntiis cognoscere arbitror: quæ autem posita sunt in conjectura, quæque mihi videntur fore, ea puto tibi a me scribi oportere. Posteaquam Pompejus ad populum ad VIII. Idus Februar. cum pro Milone diceret, clamore, convitioque jactatus est, in senatuque a Catone aspere & acerbe, omnium magno silentio, est accusatus, visus est mihi vehementer esse perturbatus. Itaque Alexandrina caussa, quæ nobis adhuc integra est, (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) videtur ab illo plane esse deposita. Nunc id speramus, idque molimur, ut cum Rex intelligat sese, id quod cogitabat, ut a Pompejo reducatur, assequi non posse, &, nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abjectum fore, proficiscatur ad te: quod sine ulla dubitatione, si Pompejus paullum modo ostenderit sibi placere, faciet. Sed nosti hominis tarditatem, & taciturnitatem: nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, prætermittimus. Ceteris injuriis, quæ propositæ sunt a Catone, facile, ut spero, resistemus. Amicum ex consularibus neminem tibi esse video, præter Hortensium, & Lucullum: ceteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimu-

dissimulanter irati. Tu fac animo forti, magnoque sis, speresque fore, ut fracto impetu levissimi hominis, tuam pristinam dignitatem, & gloriam consequare. Vale.

Argumentum.

Tota videtur esse consolatoria epistola: consolatur enim Lentulum ex comparatione temporum suorum; cum in exsilium pulsus, brevi tamen, & patriam, & dignitatem recuperavit. Brevis est epistola, quia Pollio ad Lentulum ibat, omnia narraturus.

M. T. C. P. Lentulo S. D. 6

Quæ gerantur, accipies ex Pollione, qui omnibus negotiis non interfuit solum, sed præfuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quod valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas, & consiliis tuorum amicorum, & ipsa die, qua debilitantur cogitationes & inimicorum, & proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis: nam, etsi minore in re violatur tua dignitas, quam mea salus afflicta sit; tamen est tanta similitudo, ut sperem, te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quæ ne tu quidem umquam timenda duxisti. Sed præsta te eum, qui mihi a teneris (ut Græci dicunt) unguiculis es cognitus: illustrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum injuria. A me omnia summa in te studia, officiaque expecta; non fallam opinionem tuam. Vale.

ARGUMENTUM.

Lentuli litteris respondet, de Alexandrina re scribit, quia Pompejo, ipsique videatur, ut tamen totum illud consilium Lentuli sapientiæ permittat. Adjungit de Milone, & Clodio, de statu Reipublicæ, de filiæ nuptiis.

M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D. 7

LEgi tuas litteras, quibus ad me scribis, gratum tibi esse, quod crebro certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te benevolentiam facile perspicias. Quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere necesse est, si volo is esse, quem tu me esse voluisti; alterum facio libenter, ut, quoniam intervallo locorum, & temporum disjuncti sumus, per litteras tecum quam sæpissime colloquar. Quod si rarius fiet quam tu exspectabis, id erit caussæ, quod non ejus generis meæ litteræ sunt, ut eas audeam temere committere: quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem, non prætermittam. Quod scire vis qua quisque in te fide sit, & voluntate; difficile dictu est de singulis. Unum illud audeo, quod antea tibi sæpe significavi, nunc quoque, re perspecta & cognita, scribere: vehementer quosdam homines, & eos maxime, qui te & maxime debuerunt, & plurimum juvare potuerunt, invidisse dignitati tuæ: simillimamque in re dissimili, tui temporis nunc, & nostri quondam fuisse rationem, ut, quos tu reipubl. caussa læseras, palam te oppugnarent: quorum auctoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores essent virtutis tuæ, quam laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perscripsi ad te antea, cognovi Hortensium percupidum tui, studiosum Lucullum, ex magistratibus autem L. Racilium

&

& fide, & animo in te singulari. Nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuæ, propter magnitudinem beneficii tui, fortasse plerisque officii majorem auctoritatem habere videatur, quam sententiæ. Præterea quidem de consularibus nemini possum aut studii erga te, aut officii, aut amici animi esse testis. Etenim Pompejum, qui mecum sæpissime, non solum a me provocatus, sed etiam sua sponte, de te communicare solet, scis temporibus illis non sæpe in senatu fuisse. Cui quidem litteræ tuæ, quas proxime miseras, quod facile intellexerim, perjucundæ fuerunt. Mihi quidem humanitas tua, vel summa potius sapientia, non jucunda solum, sed etiam admirabilis visa est. Virum enim excellentem, & tibi tua præstanti in eum liberalitate devinctum, non nihil suspicantem, propter aliquorum opinionem suæ cupiditatis, te ab se abalienatum, illa epistola retinuisti. Qui mihi cum semper tuæ laudi favere visus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore Caniniano, tum vero lectis tuis litteris perspectus est a me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare. Quare ea, quæ scribam, sic habeto, me, cum illo re sæpe communicata, de illius ad te sententia, atque auctoritate scribere: quoniam S. C. nullum exstat, quo reductio Regis Alexandrini tibi adempta sit, eaque, quæ de ea scripta est, auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis omnino Regem reduceret, tantam vim habet, ut magis iratorum hominum studium, quam constantis senatus consilium, esse videatur, te posse perspicere, qui Ciliciam, Cyprumque teneas, quid efficere & quid consequi possis, & si res facultatem habitura videatur, ut Alexandriam, atque Ægyptum tenere possis, esse & tuæ, & nostri imperii dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco Rege collocato, te cum

classe, atque exercitu proficisci Alexandriam; ut, cum eam pace, præsidiisque firmaris, Ptolemæus redeat in regnum: ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum senatus initio censuit, & sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sibyllæ placere dixerunt. Sed hæc sententia sic & illi, & nobis probabatur, ut ex eventu homines de tuo consilio existimaturos videremus: si cecidisset, ut volumus, & optamus, omnes te & sapienter, & fortiter; sin aliquid esset offensum, eosdem illos & cupide, & temere fecisse, dicturos. Quare quid assequi possis, non tam facile est nobis quam tibi, cui prope in conspectu Ægyptus est, judicare: nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri, non esse cunctandum; sin dubium, non esse conandum. Illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris; fore, ut absens a multis, cum redieris, ab omnibus collaudere: offensionem esse periculosam propter interpositam auctoritatem, religionemque video, sed ego te ut ad certam laudem adhortor, sic a dimicatione deterreo, redeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui judicium non tam ex consilio tuo, quam ex eventu homines esse facturos. Quod si hæc ratio rei gerendæ periculosa tibi videbitur, placebat illud, ut, si Rex amicis tuis, qui per provinciam imperii tui pecunias ei credidissent, fidem suam præstitisset, & auxiliis eum tuis, & copiis adjuvares: eam esse naturam, & rationem provinciæ tuæ, ut illius reditum vel adjuvando confirmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid caussa, quid tempus ferat, tu facillime, optimeque perspicies; quid nobis placuisset, ex me potissimum putavi te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de levitate, & imbecillitate Clodii gratularis; minime miramur, te

tuis,

tuis, ut egregium artificem, præclaris operibus lætari. Quamquam est incredibilis hominum perversitas, (graviori enim verbo uti non libet) qui nos, quos favendo in communi caussa retinere potuerunt, invidendo abalienaverunt: quorum malevolentissimis obtrectationibus nos scito de veteri illa nostra, diuturnaque sententia prope jam esse depulsos: non nos quidem, ut nostræ dignitatis simus obliti, sed ut habeamus rationem aliquando etiam salutis. Poterat utrumque præclare si esset fides, si gravitas in hominibus consularibus: sed tanta est in plerisque levitas, ut eos non tam constantia in republ. nostra delectet, quam splendor offendat. Quod eo liberius ad te scribo, quod tu non solum temporibus iis, quæ per te sum adeptus; sed jam olim nascenti prope nostræ laudi, dignitati, virtutique præfuisti: simul quod video, non, ut antehac putabam, novitati esse invisum meæ: in te enim, homine omnium nobilissimo, similia invidorum vitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus facile passi sunt, evolare altius certe noluerint. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam: multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deferatur: me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum est; curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quam ademptum de fortuna videretur. Te vero moneo, cum beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam a pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare, magnitudinemque animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amavi, ne unquam inflectas cujusquam injuria. Magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consulatus tui: hæc profecto vides, quanto expressiora, quantoque illustriora futura sint,

cum

cum aliquantum ex provincia, atque ex imperio laudis accesserit. Quamquam te ita gerere volo, quæ per exercitum, atque imperium gerenda sunt, ut hæc multo ante meditere: huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas, sentiasque id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillime posse obtinere summum, atque altissimum gradum civitatis. Quæ quidem mea cohortatio, ne tibi inanis, aut sine caussa suscepta videatur, illa me ratio movit, ut te ex nostris eventis communibus admonendum putarem, ut considerares in omni reliqua tua vita, quibus crederes, quos caveres. Quod scribis, te velle scire, qui sit reipubl. status: summa dissensio est, sed contentio dispar. Nam qui plus opibus, armis, potentia valent, profecisse tantum mihi videntur stultitia, & inconstantia adversariorum, ut jam etiam auctoritate plus valerent. Itaque, perpaucis adversantibus, omnia, quæ ne per populum quidem sine seditione se assequi posse arbitrabantur, per senatum consecuti sunt: nam & stipendium Cæsari decretum est, & decem legati: &, ne lege Sempronia succederetur, facile perfectum est. Quod ego ad te brevius scribo, quia me status hic reipublicæ non delectat: scribo tamen, ut te admoneam, quod ipse litteris omnibus a pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam discendo, cognovi, id ut tu rebus tuis integris discas, neque salutis nostræ rationem nobis habendum esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quod mihi de filia, & de Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam, speroque, & opto nobis hanc conjunctionem voluptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe, summæ virtutis adolescentem, cum ceteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias: nulla enim erit hac præstantior disciplina. Quem nos, & quia tuus, &

quia

quia te dignus est filius, & quia nos diligit, in primis amamus, carumque habemus. Vale.

ARGUMENTUM.

Tota est epistola contra mores immutatos, & hoc non sine artificio, ut intelligat Lentulus, jam sibi nihil sperandum de Rege reducendo.

M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D. 8

DE omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompejus susceperit, optime ex Emplatorio cognosces, qui non solum interfuit his rebus, sed etiam præfuit, neque ullum officium erga te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces, quæ quales sint, non facile est scribere: sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem umquam hac hominum ætate habitura res esse videatur. Ego quidem, ut debeo, & ut tute mihi præcepisti, & ut me dignitas, utilitasque cogit, me ad ejus rationes adjungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adjungendum putasti: sed te non præterit, quam sit difficile sensum in republica præsertim rectum, & confirmatum deponere. Verumtamen ipse me conformo ad ejus voluntatem, a quo honeste dissentire non possum: neque id facio, ut forsitan quibusdam videor, simulatione. Tantum enim animi inductio, & mehercule amor erga Pompejum, apud me valet, ut quæ illi utilia sunt, & quæ ille vult, ea mihi omnia jam & recta, & vera videantur. Neque, ut ego arbitror, errarent ne adversarii quidem ejus, si, cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui vel maxime concedant omnes, ut vel ea defendam, quæ Pompejus velit, vel taceam, vel etiam (id quod mihi maxime

xime

xime lubet) ad noſtra me ſtudia referam litterarum: quod profecto faciam, ſi mihi per ejuſdem amicitiam licebit. Quæ enim propoſita fuerant nobis, cum & honoribus ampliſſimis, & laboribus maximis perfuncti eſſemus, dignitas in ſententiis dicendis, libertas in republica capeſſenda, ea ſublata tota; ſed nec mihi magis, quam omnibus: nam aut aſſentiendum eſt nulla cum gravitate paucis, aut fruſtra diſſentiendum. Hæc ego ad te ob eam cauſam maxime ſcribo, ut jam de tua quoque ratione meditere, commutata tota ratio eſt Senatus, judiciorum, rei totius publicæ: otium nobis exoptandum eſt, quod ii, qui potiuntur rerum, præſtaturi videntur, ſi quidam homines patientes eorum potentiam ferre potuerint. Dignitatem quidem illam conſularem fortis, & conſtantis Senatoris, nihil eſt quod cogitemus: amiſſa eſt culpa eorum, qui a Senatu & ordinem conjunctiſſimum, & hominem clariſſimum abalienarunt. Sed ut ad ea, quæ conjunctiora rebus tuis ſunt, revertar: Pompejum tibi valde amicum eſſe cognovi, & eo te conſule, quantum ego perſpicio, omnia, quæ voles, obtinebis, quibus in rebus me ille ſibi affixum habebit; neque a me ulla res, quæ ad te pertineat, negligetur: neque enim verebor, ne ſim ei moleſtus, cui jucundum erit etiam propter id ipſum, quod me eſſe gratum videbit. Tu velim tibi ita perſuadeas, nullam rem eſſe minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior ſit, quam meæ res omnes, idque cum ſentiam, ſedulitate mihimet ipſe ſatisfacere poſſum; re quidem ipſa ideo mihi non ſatisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, ſed ne cogitanda quidem gratia conſequi poſſum. Rem te valde bene geſſiſſe rumor erat, expectabantur litteræ tuæ, de quibus eramus jam cum Pompejo locuti, quæ ſi erunt allatæ, noſtrum ſtudium exſtabit in conveniendis magi-

ſtra-

ſtratibus, & Senatoribus. Cetera, quæ ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quam poſſumus, minus tamen faciemus, quam debemus. Vale.

ARGUMENTUM.

Quærenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, cauſſas exponit conſilii ſui: & oſtendit, velle ſe rationem tam ſalutis habere, quam dignitatis, & eorum obſequi voluntati, a quibus de ſe optime meritis honeſte diſſentire non poteſt: Pompejum autem maxime ſignificat.

M. T. C. P. LENTULO IMP. S. D. 9

PErjucundæ mihi fuerunt litteræ tuæ, quibus intellexi, te perſpicere meam in te pietatem; quid enim dicam, benevolentiam? cum illud ipſum graviſſimum, & ſanctiſſimum nomen pietatis levius mihi meritis erga me tuis eſſe videatur. Quod autem grata tibi mea erga te ſtudia ſcribis eſſe, facis tu quidem abundantia quadam amoris, ut etiam grata ſint ea, quæ prætermitti ſine nefario ſcelere non poſſunt: tibi autem multo notior, atque illuſtrior meus in te animus eſſet, ſi hoc tempore omni, quo ſejuncti fuimus, & una & Romæ fuiſſemus. Nam in eo ipſo, quod te oſtendis eſſe facturum, quodque & in primis potes, & ego a te vehementer exſpecto, in ſententiis ſenatoriis, & omni actione, atque adminiſtratione reipubl. floruiſſemus: de qua oſtendam equidem paullo poſt, qui ſit meus ſenſus, & ſtatus, & reſcribam tibi ad ea, quæ quæris: ſed certe & ego te auctore amiciſſimo, ac ſapientiſſimo, & tu me conſiliario fortaſſe non imperitiſſimo, fideli quidem, & benevolo certe uſus eſſes. Quamquam tua quidem cauſſa, te eſſe imperatorem, provinciamque bene geſtis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo, lætor; ſed

certe,

certe, qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores, & præstantiores præsens capere potuisses: in eis vero ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meæ, partim invidere propter illius actionis amplitudinem, & gloriam, mirificum me tibi comitem præbuissem. Quamquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus, in te potissimum fractam illam, & debilitatam vim suam contulit, nostram vicem ultus est ipse sese: ea est enim conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modo dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem, etsi mallem in meis rebus expertum, quam etiam in tuis, tamen in molestia gaudeo, eandem fidem cognoscere hominum, non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram; de qua ratione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari, ut tibi rescribam ad ea, quæ quæris. Certiorem te per litteras scribis esse factum, me cum Cæsare, & cum Appio esse in gratia, teque id non reprehendere adscribis. Vatinium autem scire te velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim, & laudarim. Quod tibi ut planius exponam, altius paullo rationem meorum consiliorum repetam necesse est. Ego me, Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum non solum meis, sed etiam reipubl. restitutum putabam: &, quoniam tibi incredibilem quendam amorem, & omnia in te ipsum summa, ac singularia studia deberem, reipubl. quæ te in me restituendo multum adjuvisset, eum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio civium, non aliquo erga me singulari beneficio, debitum præstitissem. Hac me mente fuisse, & senatus ex me, te consule, audivit, & tu in nostris sermonibus, collocutionibusque, ipse vidisti; etsi jam

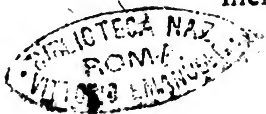
jam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus; cum te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam. Nam neque de monumentis meis ab iis adjutus es, a quibus debuisti: neque de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulsus: neque hercule in iis ipsis rebus, quæ quamquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessariæ, tamen a me minimi putabantur, in meis damnis ex auctoritate senatus resarciendis eam voluntatem, quam exspectaram, præstiterunt. Quæ cum viderem, (neque enim erant obscura) non tamen acerba mihi hæc accidebant, quam erant illa grata, quæ fecerant. Itaque, quamquam & Pompejo plurimum, te quidem ipso prædicatore ac teste, debebam, & eum non solum beneficio, sed amore etiam, & perpetuo quodam judicio meo diligebam; tamen non reputans quid ille vellet, in omnibus meis sententiis de republ. pristinis permanebam. Ego, sedente Cn. Pompejo, cum, ut laudaret P. Sextium, introiisset in urbem, dixissetque testis Vatinius, me, fortuna, & felicitate C. Cæsaris commotum, illi amicum esse cœpisse, dixi, me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis, victoriisque anteferre, dixique eodem teste alio loco, eosdem esse, qui Bibulum exire domo prohibuissent, & qui me coegissent. Tota vero interrogatio mea nihil habuit aliud, nisi reprehensionem illius tribunatus, in quo omnia dicta sunt libertate, animoque maximo de vi, de auspiciis, de donatione regnorum; neque vero hac in caussa modo, sed constanter sæpe in senatu, quin etiam, Marcellino & Philippo Coss. nonis April. mihi est senatus assensus, ut de agro Campano, frequenti senatu, idibus Ma. referretur. Num potui magis in arcem illius caussæ invadere? aut magis obli-

oblivisci temporum meorum, & meminisse actionum? hac a me sententia dicta, magnus animorum motus est factus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum nnmquam putaram. Nam, hoc S. C. in meam sententiam facto, Pompejus, cum nihil mihi ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, & in Africam profectus est, eoque itinere Lucam ad Cæsarem venit, ubi multa de mea sententia questus est Cæsar: quippe, qui etiam Ravennæ Crassum ante vidisset, ab eoque in me esset incensus, sane moleste Pompejum id ferre constabat. Quod ego cum audissem ex aliis, maxime ex meo fratre cognovi; quem cum in Sardinia Pompejum paucis post diebus, quam Luca discesserat, convenisset: Te, inquit, ipsum cupio: nihil opportunius potuit accidere. Nisi cum Marco fratre diligenter egeris, dependendum tibi est, quod mihi pro illo spopondisti. Quid multa? questus est graviter; sua merita commemoravit, quid egisset sæpissime de actis Cæsaris cum ipso meo fratre; quidque sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seque, quæ de mea salute egisset, voluntate Cæsaris egisse, ipsum meum fratrem testatus est: cujus caussam, dignitatemque mihi ut commendaret, rogavit, ut eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Hæc cum ad me frater pertulisset, & cum ante tamen Pompejus ad me cum mandatis Vibullium misisset, ut integrum mihi de caussa Campana ad suum reditum reservarem: collegi ipse me, & cum ipsa quasi republ. sum collocutus, ut mihi tam multa pro se perpesso, atque perfuncto, concederet, ut officium meum, memoremque in benemeritos animum, fidemque fratris mei præstarem; eumque, quem bonum civem semper habuisset, bonum virum esse pateretur: in illis autem meis actionibus, sententiisque omnibus,

quæ

quæ Pompejum videbantur offendere, certorum hominum, quos jam debes suspicari, sermones referebantur ad me: qui cum illa sentirent in rep. quæ ego agebam, semperque sensissent, me tamen non satisfacere Pompejo, Cæsaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se dicebant. Erat hoc mihi dolendum, sed multo magis illud, quod inimicum meum (meum autem? immo vero legum, judiciorum, otii, patriæ, bonorum omnium) sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic, me præsente, osculabantur, non illi quidem ut mihi stomachum facerent (quem ego funditus perdidi) sed certe ut facere se arbitrarentur. Hic ego quantum humano consilio efficere potui, circumspectis rebus omnibus, rationibusque subductis, summam feci cogitationum mearum omnium, quam tibi, si potero, breviter exponam. Ego si ab improbis, & perditis civibus rempub. teneri viderem, sicut & meis temporibus scimus, & nonnullis aliis accidisse accepimus, non modo præmiis, (quæ apud me minimum valent) sed ne periculis quidem compulsus ullis, (quibus tamen moventur etiam fortissimi viri) ad eorum caussam me adjungerem, ne si summa quidem eorum in me merita constarent. Cum autem in repub. Cn. Pompejus princeps esset (viris, qui hanc potentiam, & gloriam maximis in rempub. meritis, præstantissimisque rebus gestis esset consecutus, cujusque ego dignitatis ab adolescentia fautor, in prætura autem, & in consulatu adjutor etiam exstitissem) cumque idem auctoritate, & sententia per se, consiliis, & studiis tecum me adjuvisset, meumque inimicum, unum in civitate haberet inimicum; non putavi famam inconstantiæ mihi pertimescendam, si quibusdam in sententiis paullum me immutassem, meamque voluntatem ad summi viri, de meque optime

meriti

meriti dignitatem aggregassem. In hac sententia complectendus erat mihi Cæsar, ut vides, in conjuncta & caussa, & dignitate. Hic multum valuit cum vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Quinto fratri cum Cæsare fuisse, tum humanitas ejus, ac liberalitas, brevi tempore, & litteris, & officiis perspecta nobis, & cognita. Vehementer etiam res ipsa publica me movit; quæ mihi videbatur contentionem (præsertim maximis rebus a Cæsare gestis) cum illis viris nolle fieri, &, ne fieret, vehementer recusare. Gravissime autem me in hanc mentem impulit & Pompeji fides, quam de me Cæsari dederat, & fratris mei, quam Pompejo. Erant præterea hæc animadvertenda in civitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scripta divinitus. QUALES in repub. principes essent, tales reliquos solere esse cives. Tenebam memoria, nobis consulibus ea fundamenta jacta ex Kalend. Jan. confirmandi senatus, ut neminem mirari oporteret, nonis Decemb. tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel auctoritatis. Idemque memineram, nobis privatis usque ad Cæsarem, & Bibulum Coss. cum sententiæ nostræ magnum in senatu pondus haberent, unum sensum fuisse bonorum omnium. Postea, cum tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtineres, neque resp. Consules haberet, sed mercatores provinciarum, & seditionem servos, ac ministros, jecit quidem casus caput meum, quasi certaminis caussa, in mediam contentionem, dissensionemque civilem. Quo in discrimine, cum mirifica senatus, incredibilis Italiæ totius, singularibus bonorum omnium consensio in me tuendo exstitisset, non dicam, quid acciderit, (multorum est enim, & varia culpa) tantum dicam brevi, non mihi exercitum, sed duces defuisse. In quo, ut jam sit in iis culpa, qui me non defenderunt,
non

non minor eſt in iis, qui reliquerunt: & ſi accuſandi ſunt, qui pertimuerunt, magis etiam reprehendendi, qui ſe timere ſimularunt. Illud quidem certe noſtrum conſilium jure laudandum eſt, quod meos cives, & a me ſervatos, & me ſervare cupientes, ſpoliatos ducibus, ſervis armatis objici noluerim, declararique maluerim, quanta vis eſſe potuiſſet in conſenſu bonorum, ſi iis pro me ſtante pugnare licuiſſet, cum afflictum excitare potuiſſent: quorum quidem animum tu non perſpexiſti ſolum, cum de me ageres, ſed etiam confirmaſti, atque tenuiſti. Qua in cauſſa (non modo non negabo, ſed etiam ſemper & meminero, & prædicabo libenter) uſus es quibuſdam nobiliſſimis hominibus fortioribus in me reſtituendo, quam fuerant iidem in tenendo. Qua in ſententia ſi conſtare voluiſſent, ſuam auctoritatem ſimul cum ſalute mea recuperaſſent; recreatis enim bonis viris conſulatu tuo, & conſtantiſſimis atque optimis actionibus tuis excitatis, (Cn. Pompejo præſertim ad cauſſam adjuncto, cum etiam Cæſar rebus maximis geſtis, ſingularibus ornatus & novis honoribus, ac judiciis ſenatus, ad auctoritatem ejus ordinis adjungeretur) nulli improbo civi locus ad rempubl. violandam eſſe potuiſſet. Sed attende, quæſo, quæ ſint conſecuta. Primum illa furia muliebrium religionum, qui non pluris fecerat Bonam deam, quam tres ſorores, impunitatem eſt eorum ſententiis aſſecutus, qui cum tribunus pleb. pœnas a ſeditioſo cive per bonos viros judicio perſequi vellet, exemplum præclariſſimum in poſterum vindicandæ ſeditionis de republ. ſuſtulerunt; iidemque poſtea non meum monumentum; (non enim illæ manubiæ meæ, ſed operis locatio mea fuerat) monumentum vero ſenatus hoſtili nomine, & cruentis inuſtum litteris eſſe paſſi ſunt. Qui me homines quod ſalvum eſſe voluerunt, eſt mihi gratiſſimum: ſed vellem, non ſolum ſalutis meæ,

quem-

quemadmodum medici, ſed etiam, ut aliptæ, virium & coloris rationem habere voluiſſent. Nunc, ut Apelles Veneris caput, & ſumma pectoris politiſſima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: ſic quidam homines in capite meo ſolum elaborarunt, reliquum corpus imperfectum, ac rude reliquerunt. In quo ego ſpem feſelli, non modo invidorum, ſed etiam inimicorum meorum, qui de uno acerrimo, & fortiſſimo viro, meoque judicio, omnium magnitudine animi, & conſtantia præſtantiſſimo, Q. Metello L. F. quondam falſam opinionem acceperunt, quem poſt reditum dictitant fracto animo, & demiſſo fuiſſe. Eſt vero probandum, qui & ſumma voluntate ceſſerit, & egregia animi alacritate abfuerit, neque ſane redire curarit eum ob id ipſum fractum fuiſſe animo, in quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum, ſingularem virum, conſtantia & gravitate ſuperaſſet. Sed, quod de illo acceperant, aut etiam ſuſpicabantur, de me idem cogitabant, abjectiore animo me futurum: cum reſp. majorem etiam mihi animum, quam umquam habuiſſem, daret: quæ jam declaraſſet, ſeſe non potuiſſe me uno cive carere, cumque Metellum unius tribuni pl. rogatio, me univerſa reſp. duce ſenatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente conſule, comitiis centuriatis, cunctis ordinibus hominibuſque incumbentibus, omnibus denique ſuis viribus recuperaſſet. Nec vero ego mihi poſtea quidquam aſſumpſi, neque hodie aſſumo, quod quemquam malevolentiſſimum jure poſſit offendere: tantum enitor, ut neque amicis, neque etiam alienioribus opera, conſilio, labore deſim. Hic meæ vitæ curſus offendit eos fortaſſe, qui ſplendorem, & ſpeciem hujus vitæ intuentur, ſollicitudinem autem, & laborem perſpicere non poſſunt. Illud vero non obſcure queruntur in meis ſententiis, quibus ornem Cæſarem, quaſi deſciverim a priſti-

priſtina cauſſa. Ego autem cum illa ſequor, quæ paullo ante propoſui, tum hoc non in poſtremis, de quo cœperam exponere. Non offendes eundem bonorum ſenſum, Lentule, quem reliquiſti: qui confirmatus conſulatu noſtro, nonnumquam poſtea interruptus, & afflictus ante te conſulem, recreatus abs te totus eſt, nunc ab iis, a quibus tuendus fuerat, derelictus: idque non ſolum fronte, atque vultu, quibus ſimulatio facillime ſuſtinetur, ii declarant, qui tum noſtro illo ſtatu optimates nominabantur, ſed etiam ſententia ſæpe jam tabellaque docuerunt. Itaque tota jam ſapientium civium (qualem me & eſſe, & numerari volo) & ſententia, & voluntas mutata eſſe debet. Id enim jubet idem ille Plato, quem ego auctorem vehementer ſequor: Tantum contendere in republ. quantum probare tuis civibus poſſis: vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere. Atque hanc quidem ille cauſſam ſibi ait non attingendæ reip. fuiſſe, quod cum offendiſſet populum Athenienſem prope jam deſipientem ſenectute, cumque eum nec perſuadendo, nec cogendo regi poſſe vidiſſet, cum perſuaderi poſſe diffideret, cogi fas eſſe non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quod neque deſipiente populo, neque integra re mihi ad conſulendum, capeſſeremne rempubl. implicatus tenebar: ſed lætatus tamen ſum, quod mihi liceret in eadem cauſſa utilia, & cuivis bono recta, defendere. Huc acceſſit commemoranda quædam, & divina Cæſaris in me, fratremque meum liberalitas, qui mihi, quaſcumque res gereret, tuendus eſſet; nunc in tanta felicitate, tantiſque victoriis, etiam ſi in nos non is eſſet, qui eſt, tamen ornandus videretur. Sic enim te exiſtimare velim, cum a vobis, meæ ſalutis auctoribus diſceſſerim, neminem eſſe, cujus officiis me tam eſſe devinctum non ſolum confitear, ſed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi expoſui, facilia ſunt ea, quæ a me de Vatinio, &

de Crasso requiris. Nam de Appio, quod scribis, sicut de Cæsare, te non reprehendere, gaudeo tibi consilium probari meum. De Vatinio autem, primum reditus intercesserat in gratiam per Pompejum, statim ut ille prætor est factus, cum quidem ego ejus petitionem gravissimis in senatu sententiis oppugnassem; neque tam illius lædendi caussa, quam defendendi, atque ornandi Catonis: post autem Cæsaris, ut illum defenderem, mira contentio est consecuta. Cur autem laudarim, peto a te, ut id a me neve in hoc reo, neve in aliis requiras: ne tibi ego idem reponam, cum veneris, tametsi possum vel absenti. Recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miseris, nec hoc pertimueris, nam a me ipso laudantur & laudabuntur iidem. Sed tamen defendendi Vatinii fuit etiam ille stimulus, de quo in judicio, cum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho parasitus suaderet militi.

Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo: si quando illa dicet, Phædriam
Comessatum intromittamus, tu, Pamphilam
Cantatum provocemus: si laudabit hæc
Illius formam, tu hujus contra: denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat:

Sic petivi a judicibus, ut, quoniam quidem nobiles homines, & de me optime meriti, nimis amarent inimicum meum; meque inspectante sæpe eum in senatu modo severe seducerent, modo familiariter, atque hilare amplexarentur; quoniamque illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi alium Publium, in quo possem eorum animos mediocriter lacessitus leviter repungere. Neque solum dixi, sed etiam sæpe facio, diis hominibusque approbantibus. Habes de Vatinio: cognosce de Crasso. Ego, cum mihi cum illo magna jam gratia esset, quod ejus omnes gravissimas injurias, communis concordiæ caussa, voluntaria quadam oblivione

vione contriveram, repentinam ejus defenſionem Gabinii, quem proximis ſuperioribus diebus acerrime oppugnaſſet, tamen, ſi ſine ulla mea contumelia ſuſcepiſſet, tuliſſem: ſed cum me diſputantem, non laceſſentem læſiſſet, exarſi, non ſolum præſenti, credo, iracundia, (nam ea tam vehemens fortaſſe non fuiſſet) ſed cum incluſum illud odium multarum ejus in me injuriarum, quod ego effudiſſe me omne arbitrabar, reſiduum tamen inſciente me fuiſſet, omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipſo quidam homines, & iidem *illi*, quos ſæpe nutu, ſignificationeque appello, cum ſe maximum fructum cepiſſe dicerent ex libertate mea, meque tum denique ſibi eſſe viſum reipubl. qualis fuiſſem, reſtitutum; cumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tuliſſet: gaudere ſe dicebant, mihi & illum inimicum, & eos, qui in eadem cauſſa eſſent, numquam amicos futuros. Quorum iniqui ſermones cum ad me per homines honeſtiſſimos perferrentur; cumque Pompejus ita contendiſſet, ut nihil umquam magis, ut cum Craſſo redirem in gratiam, Cæſarque per litteras maxima ſe moleſtia ex illa contentione affectum oſtenderet: habui non temporum ſolum rationem meorum, ſed etiam naturæ: Craſſuſque, ut quaſi teſtata populo Rom. eſſet noſtra gratia, pæne a meis laribus in provinciam eſt profectus: nam cum mihi condixiſſet, cœnavit apud me in mei generi Craſſipedis hortis. Quamobrem ejus cauſſam, quod te ſcribis audiſſe, magna illius commendatione ſuſceptam, defendi in ſenatu, ſicut mea fides poſtulabat. Accepiſti, quibus rebus adductus, quamque rem, cauſamque defenderim, quique meus in republ. ſit pro mea parte capeſſenda ſtatus. De quo ſic velim ſtatuas, me hæc eadem ſenſurum fuiſſe, ſi mihi integra omnia, ac libera fuiſſent. Nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes, neque delendum, etiam ſi id fieri

 poſſet,

posset, summorum civium principatum, neque permanendum in una sententia, conversis rebus, ac bonorum voluntatibus immutatis, sed temporibus assentiendum. Numquam enim præstantibus in republ. gubernanda viris laudata est in una sententia perpetua permansio; sed ut in navigando tempestati obsequi artis est, etiamsi portum tenere non queas; cum vero id possis, mutata velificatione assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis, potius quam, eo commutato, quo velis tandem pervenire: sic, cum omnibus nobis in administranda republ. propositum esse debeat (id quod a me sæpissime dictum est) cum dignitate otium, non idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus. Quamobrem, ut paullo ante posui, si essent omnia mihi solutissima, tamen in republ. non alius essem, atque nunc sum. Cum vero in hunc sensum, & alliciar beneficiis hominum, & compellar injuriis: facile patior ea me de republ. sentire, ac dicere, quæ maxime cum mihi, tum etiam reipubl. rationibus putem conducere. Apertius autem hæc ago, ac sæpius, quod & Quintus frater meus legatus est Cæsaris, & nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Cæsare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi devinctum putarem. Itaque ejus omni & gratia, quæ summa est, & opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor ut meis. Nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cum præsidiis iis, quæ semper habui, nunc etiam potentium benevolentiam conjunxissem. His ego consiliis, si te præsentem habuissem, ut opinio mea fert, essem usus eisdem. Novi enim temperantiam, & moderationem naturæ tuæ; novi animum cum mihi amicissimum, tum nulla in ceteros malevolentia suffusum, contraque cum magnum & excelsum, tum etiam apertum & simplicem. Vidi

ego

ego quosdam in te tales, quales tu eosdem in me videre potuisti. Quæ me moverunt, movissent eadem te profecto. Sed, quocumque tempore mihi potestas præsentis tui fuerit, tu eris omnium moderator consiliorum meorum: tibi erit eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ. Me quidem certe tuarum actionum, sententiarum, voluntatum, rerum denique omnium socium, comitemque habebis: neque mihi in omni vita res tam erit ulla proposita, quam ut quotidie vehementius te de me optime meritum esse lætere. Quod rogas, ut mea tibi scripta mittam, quæ post discessum tuum scripserim; sunt orationes quædam, quas Menocrito dabo, neque ita multæ, ut pertimescas. Scripsi etiam (nam etiam ab orationibus disjungo me fere, referoque ad mansuetiores Musas, quæ me maxime, sicut jam a prima adolescentia delectarunt) scripsi igitur Aristotelico more, quemadmodum quidem volui, tres libros in disputatione ac dialogo de Oratore, quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles; abhorrent enim a communibus præceptis, & omnem antiquorum & Aristotelicam, & Isocraticam rationem oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis, quos jam pridem ad te misissem, si esse edendos putassem; sunt enim testes, & erunt sempiterni meritorum tuorum erga me, meæque in te pietatis: sed quia verebar, non eos qui se læsos arbitrarentur, (etenim id feci parce & molliter) sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare. Quos tamen ipsos libros, si quem, cui recte committam, invenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem partem vitæ, consuetudinisque nostræ totam ad te defero. Quantum litteris, quantum studiis, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui hæc semper amasti, libentissime conferemus. Quæ ad me de tuis rebus domesti-

cis ſcribis, quæque mihi commendas, ea tantæ mihi curæ ſunt, ut me nolim admoneri, rogari vero ſine magno dolore vix poſſim. Quod de Quinti fratris negotio ſcribis, te priore æſtate, quod morbo impeditus in Ciliciam non tranſieris, conficere non potuiſſe; nunc autem omnia facturum, ut conficias, id ſcito eſſe ejuſmodi, ut frater meus vere exiſtimet, adjuncto iſto fundo, patrimonium fore ſuum per te conſtitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, noſtrique ſtudiis & exercitationibus, velim quam familiariſſime certiorem, & quam ſæpiſſime facias, exiſtimeſque neminem cuiquam neque cariorem, neque jucundiorem umquam fuiſſe, quam te mihi: idque me, non modo ut tu ſentias, ſed ut omnes gentes, etiam ut poſteritas omnis intelligat, eſſe facturum. Appius in ſermonibus antea dictitabat, poſtea dixit etiam in ſenatu palam, ſeſe, ſi licitum eſſet, legem curiatam ferre, ſortiturum eſſe cum collega provinciam: ſi curiata lex non eſſet, ſe paraturum cum collega, tibique ſucceſſurum: legem curiatam conſuli ferri opus eſſe, neceſſe non eſſe: ſe, quoniam ex S. C. provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introiiſſet. Ego quid ad te tuorum quiſque neceſſariorum ſcribat; neſcio, varias eſſe opiniones intelligo. Sunt, qui putent, poſſe, te non decedere, quod ſine lege curiata tibi ſuccedatur, ſunt etiam qui, ſi decedas, a te relinqui poſſe, qui provinciæ præſit. Mihi non tam de jure certum eſt (quamquam ne id quidem valde dubium eſt) quam illud, ad tuam ſummam amplitudinem, dignitatem, liberalitatem, qua te ſcio libentiſſime ſolere frui, pertinere, te ſine ulla mora provinciam ſucceſſori concedere; præſertim cum ſine ſuſpicione tuæ cupiditatis non poſſis illius cupiditatem refutare. Ego utrumque puto meum eſſe, & quod ſentiam, oſtendere, & quod feceris, defendere.

Scripta jam epiſtola ſuperiore, accepi tuas litteras de publicanis; quibus æquitatem tuam non potui non probare. Felicitate autem, quod vellem, conſequi potuiſſes, ne ejus ordinis, quem ſemper ornaſti, rem aut voluntatem offenderes. Equidem non deſinam tua decreta defendere. Sed noſti conſuetudinem hominum; ſcis quam graviter inimici illi ipſi Q. Scævolæ fuerint. Tibi tamen ſum auctor, ut, quibus rebus poſſis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. Id etſi difficile eſt, tamen mihi videtur eſſe prudentiæ tuæ. Vale.

ARGUMENTUM.

Jocoſa eſt epiſtola, & ſalibus referta. Extra jocum ait ſe egiſſe gratias Lentulo, Ciliciam adminiſtranti: hortatur etiam, ut Romam redeat.

M. T. C. L. VALERIO JURISCONSULTO S. D. 10

CUr enim tibi hoc non gratificer, neſcio; præſertim cum his temporibus, audacia pro ſapientia libeat uti. Lentulo noſtro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter. Sed tu velim deſinas jam noſtris litteris uti, & nos aliquando reviſas, & ibi malis eſſe, ubi aliquo numero ſis, quam iſtic, ubi ſolus ſapere videare. Quamquam qui iſtinc veniunt, partim te ſuperbum eſſe dicunt, quod nihil reſpondeas, partim contumelioſum, quod male reſpondeas. Sed jam cupio tecum coram jocari. Quare fac, ut quamprimum venias: neque in Apuliam tuam accedas, ut poſſimus ſalvum veniſſe gaudere; nam, illo ſi veneris, tamquam Ulyſſes, cognoſces tuorum neminem. Vale.

LIBER II.

ARGUMENTUM.

Quatuor partes habet hæc epiſtola. Primum, accuſatus a Curione, quod minus ſæpe ſcriberet, excuſationem affert, cum officii ſui commemoratione: deinde dolorem ſuum ex illius abſentia, & ex ejuſdem dignitate lætitiam narrat. Tertio loco ad laudem, & virtutem hortatur. Poſtremo commendat illi ſuam ſenectutem. Miſit autem Cicero in Aſiam has omnes epiſtolas ad Curionem Quæſtorem, præter ultimam, quæ incipit, Sera gratulatio, *quam ſcripſit in Provincia Romana ad Curionem Tribunum plebis.*

M. T. C. C. CURIONI S. D. I

QUamquam me nomine negligentiæ ſuſpectum tibi eſſe doleo, tamen non tam mihi moleſtum fuit accuſari abs te officium meum, quam jucundum requiri: præſertim cum, in quo accuſabar, culpa vacarem: in quo autem deſiderare te ſignificabas meas litteras, præ te ferres, perſpectum mihi quidem, ſed tamen dulcem & optatum amorem tuum. Equidem neminem prætermiſi, quem quidem ad te perventurum putarem, cui litteras non dederim. Etenim quis eſt tam in ſcribendo impiger, quam ego? a te vero, bis terve ad ſummum, & eas perbreves accepi. Quare ſi iniquus es in me judex, condemnabo eodem ego te crimine: ſin me id facere noles, te mihi æquum præbere debebis. Sed de litteris hactenus: non enim vereor, ne non ſcribendo te expleam; præſertim ſi eo genere ſtudium meum non aſpernabere. Ego, te abſuiſſe tamdiu a nobis, & doleo, quod carui fructu jucundiſſimæ conſuetudinis tuæ, & lætor, quod abſens omnia cum maxima dignitate es conſecutus; quodque in omni-

omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna respondit. Breve est, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit. Tanta est exspectatio vel animi, vel ingenii tui, ut ego te obsecrare, obtestarique non dubitem, sic ad nos confirmatus revertare, ut, quam exspectationem tui concitasti, hanc sustinere, ac tueri possis. Et, quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla umquam delebit oblivio, te rogo, ut memineris, quantæcumque tibi accessiones fient & fortunæ, & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis, atque amantissimis consiliis paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, ut ætas nostra jam ingravescens in amore, atque in adolescentia conquiescat tua. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolatur Curionem in obitu patris, seque illi parentis futurum loco pollicetur.

M. T. C. CURIONI S. D. 2

GRavi teste privatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo, clarissimo viro: qui, cum suis laudibus, tum vero te filio, superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te ante videret, quam e vita discederet. Sed spero nostram amicitiam non egere testibus. Tibi patrimonium Dii fortunent: me certe habebis, cui carus æque sis, & perjucundus, ac fuisti patri. Vale.

ARGUMENTUM.

Dissuadet a muneribus dandis in funere patris: dari autem populo solebat gladiatorium munus.

M. T. C. CURIONI S. D. 3

RUpæ studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine, sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquam te absente fieri, quod

tibi, cum venisses, non esset integrum. Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus, aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam, coramque contra istam rationem, meam dicam; ut aut te in meam sententiam adducam, aut certe testatum apud animum tuum relinquam; quid senserim; ut, si quando (quod nolim) displicere tibi tuum consilium cœperit, possis meum recordari. Brevi tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut iis bonis, quæ tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quæ sunt in republica amplissima, consequi possis, quam muneribus, quorum neque facultatem quisquam admiratur, (est enim copiarum, non virtutis) neque quisquam est, quin satietate jam defessus sit. Sed aliter atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiæ meæ. Quare omnem hanc disputationem in adventum tuum differo. Summa scito in exspectatione te esse, eaque a te exspectari, quæ a summa virtute, summoque ingenio exspectanda sunt. Ad quæ si es, ut debes paratus (quod ita esse confido) plurimis, maximisque muneribus & nos amicos, & cives tuos universos & rempublicam afficies. Illud profecto cognosces, mihi te neque cariorem, neque jucundiorem esse quemquam. Vale.

Argumentum.

Hortatur Curionem ad studium summæ laudis, quod, exoriente jam bello civili, timeat, ne se ad improbos cives deserta Rep. conferat, quod evenit: grandi etiam ære alieno a Cæsare liberatus, a Senatu ad populum transiit.

M. T. C. Curioni S. D. 4

EPistolarum genera multa esse non ignoras: sed unum illud certissimum, cujus caussa inventa

res

res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset. Hujus generis litteras a me profecto non exspectas: tuarum enim rerum domesticarum habes & scriptores & nuntios: in meis autem rebus nihil est sane novi. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant: unum, familiare & jocosum: alterum, severum & grave. Utro me minus deceat uti, non intelligo. Jocerne tecum per litteras? civem mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit. An gravius aliquid scribam? quid est quod possit graviter a Cicerone scribi ad Curionem, nisi de republica? atque in hoc genere hæc mea caussa est, ut neque ea, quæ nunc sentio, velim scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar ea clausula, qua soleo, teque ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta, & parata, incredibilis quædam exspectatio, quam tu una re facillime vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura: nisi te tua sponte satis incitatum esse confiderem; & hoc quidquid attigi, non feci inflammandi tui caussa, sed testificandi amoris mei. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Curioni, quod & Romæ non sit, ubi multa contra Remp. committuntur; & ibi sit, ubi ex recte factis magnam laudem consequatur: postremo eum ad suscipiendam Remp. hortatur.

M. T. C. CURIONI S. D. 5

HÆc negotia quomodo se habeant, ne epistola quidem narrare audeo tibi, etsi, ubicumque es (ut scripsi ad te antea) in eadem es navi:

tamen, quod abes gratulor, vel quia non vides ea, quæ nos, vel quod excelso, & illustri loco sita sit laus tua in plurimorum & sociorum, & civium conspectu: quæ ad nos nec obscuro, nec vario sermone, sed & clarissima, & una omnium voce perfertur. Unum illud nescio, gratulerne tibi, an timeam, quod, mirabillis est exspectatio reditus tui; non quod verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat, sed mehercule, ne, cum veneris, non habeas jam quod cures, ita sunt omnia debilitata, jam prope & extincta. Sed hæc ipsa, nescio, rectene sint litteris commissa; quare cetera cognosces ex aliis. Tu tamen, sive habes aliquam spem de repub. sive desperas; ea para, meditare, cogita, quæ esse in eo cive, ac viro debent, qui sit rempublicam afflictam, oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus in veterem libertatem, ac dignitatem vindicaturus. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat summo studio T. Annium Milonem ad petitionem consulatus: &, ut impetret quod vult, nihil omittit, quod in genere commendatitio requiri possit.

M. T. C. CURIONI S. D. 6

NOndum erat auditum te ad Italiam adventare, cum Sex. Villium, Milonis mei familiarem, cum his ad te litteris misi. Sed tamen, cum appropinquare tuus adventus putaretur, & te jam ex Asia Romam versus, profectum esse constaret, magnitudo rei fecit, ut non vereremur, ne nimis cito mitteremus, cum has ad te quamprimum perferri litteras magnopere vellemus. Ego, si mea in te essent officia solum, Curio, tanta, quanta magis a te ipso prædicari, quam a me ponderari solent; verecundius a te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem.

derem. GRAVE est enim homini prudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritum putet; ne id quod petat, exigere magis quam rogare, & in mercedis potius quam beneficii loco numerare videatur. Sed quia tua in me, vel nota omnibus, vel ipsa novitate meorum temporum clarissima, & maxima exstiterunt; ESTQUE animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere, non dubitavi id a te per litteras petere, quod mihi omnium esset maximum, maximeque necessarium. Neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me vel innumerabilia beneficia non possem; cum præsertim considerem nullam esse gratiam tantam, quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel in remunerando, cumulandoque illustrare possit. Ergo omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi, & locavi, statuique in eo me non officii solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere quærere. Neque vero cuipiam salutem ac fortunas suas tantæ curæ fuisse umquam puto, quantæ mihi sit honor ejus, in quo omnia mea posita esse decrevi. Huic te unum tantum adjumento esse, si volueris, posse intelligo, ut nihil sit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia: bonorum studium conciliatum ex tribunatu propter nostram (ut spero te intelligere) caussam; vulgi, ac multitudinis propter magnificentiam munerum, liberalitatemque naturæ; juventutis, & gratiosorum in suffragiis propter ipsius excellentem in eo genere vel gratiam, vel diligentiam; nostram suffragationem si minus potentem, at probatam tamen, & justam, & debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. Dux nobis, & auctor opus est, & eorum ventorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator;
qui

qui si ex omnibus unus optandus esset, quem tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrem si me memorem, si gratum, si bonum virum, vel ex hoc ipso, quod tam vehementer de Milone laborem, existimare potes, si dignum denique tuis beneficiis judicas, hoc a te peto, ut subvenias huic meæ sollicitudini, ut huic meæ laudi, vel (ut verius dicam) prope saluti tuum studium dices. De ipso T. Annio tantum tibi polliceor, te majoris animi, gravitatis, constantiæ, benevolentiæ erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem. Mihi vero tantum decoris, tantum dignitatis adjunxeris, ut eundem te facile agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in salute. Ego, ni te videre scirem, cum hæc ad te scriberem, quantum officii sustinerem, quantopere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandum plura scriberem. Nunc tibi omnem rem, atque caussam, meque totum commendo, atque trado. Unum hoc sic habeto: si a te hanc rem impetraro, me pæne plus tibi, quam ipsi Miloni, debiturum. Non enim mihi tam mea salus cara fuit, in qua præcipue sum ab illo adjutus, quam pietas erit in referenda gratia jucunda: eam autem unius tui studio me assequi posse confido. Vale.

ARGUMENTUM.

Hanc epistolam scripsit in Cilicia Proconsul. Gratulatur Curioni de Tribunatu pl. Hortatur ad boni civis officium. De sacerdotio Curionis quidam interserit. Postremo rogat, ne quid sibi temporis prorogari ad Provinciæ administrationem patiatur.

M. T. C. PROCOS. CURIONI TRIB. PLEB.
S. D. 7

SEra gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia prætermissa est: longe

ge enim absum: audio sero. Sed & tibi gratulor, & ut sempiternæ laudi tibi sit iste tribunatus, exopto; teque hortor, ut omnia gubernes, & moderere prudentia tua; ne te auferant aliorum consilia. Nemo est qui sapientius tibi suadere possit te ipso, numquam labere, si te audies. Non scribo hoc temere, cui scribam, video: novi animum; novi consilium tuum, non vereor ne quid timide, & stulte facias, si ea defendes, quæ ipse recta esse senties. Quod in id reipublicæ tempus non incideris, sed veneris, (judicio enim tuo, non casu, in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profecto vides quanta vis in repub. temporum sit, quanta varietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito, quin cogites. Sed, amabo te, cura, & cogita nihil novi; sed illud idem, quod initio scripsi, tecum loquere, te adhibe in consilium, te audi, tibi obtempera. Alter, qui melius dare consilium possit quam tu, non facile inveniri potest, tibi vero ipse certe nemo melius dabit. Dii immortales, cur ego non adsum, vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? tametsi hoc minime tibi deest, sed tamen efficeret magnitudo, & vis amoris mei, consilio te ut possem juvare. Scribam ad te plura alias, paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios, ut, quoniam sane feliciter, & ex mea sententia rempub. gessimus unis litteris totius æstatis res gestas ad Senatum perscriberem. De sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quamque difficili in re atque caussa, cognosces ex iis litteris, quas Thrasoni liberto tuo dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaque item in te singulari, rogo atque oro, ne patiare mihi quidquam ad hanc provincialem molestiam temporis prorogari. Præsens tecum egi,

egi, cum te tribunum plebis isto anno fore non putarem: itemque petivi sæpius per litteras: sed tum quasi a senatore nobilissimo, & adolescente gratiosissimo, nunc a tribuno pl. & a Curione tribuno, non ut decernatur aliquid novi (quod solet esse difficilius) sed ut ne quid novi decernatur, & ut S. C. & leges defendas: eaque mihi conditio maneat, qua profectus sum. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Argumentum.

Leviter Cælium objurgat, qui commentarium misisset refertum levissimis rebus. Tum hortatur ad amicitiam Pompeji emergente belli civilis initio. Addit de suo in provinciam itinere; in extremo, ne sibi Provinciæ tempus prorogetur.

M. T. C. Procos. M. Cælio Rufo S. D. 8

Quid? tu me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorum compositiones, ut vadimonia dilata, & Chresti compilationem mitteres, & ea quæ nobis, cum Romæ sumus, narrare nemo audeat: Vide, quantum tibi meo judicio tribuam (nec mehercule injuria; πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognovi) ne illa quidem curo mihi scribas, quæ maximis in rebus reipub. geruntur quotidie, nisi quid ad me ipsum pertinebit: scribent alii, mihi nunciabunt: perferet multa etiam ipse rumor. Quare ego nec præterita, nec præsentia abs te, sed, ut ab homine longe in posterum prospiciente, futura exspecto, ut ex tuis litteris cum formam reipubl. viderim, quale ædificium futurum sit, scire possim; neque tamen adhuc habeo, quod te accusem; neque enim fuit, quod tu plus providere possis, quam quivis nostrum, in primisque ego, qui cum Pompejo complures dies nullis in aliis nisi de repub. sermonibus versatus sum, quæ nec possunt scribi, nec scribenda

benda sunt. Tantum habeto, civem egregium esse Pompejum, & ad omnia, quæ providenda sunt in republ. & animo, & consilio paratum. Quare da te homini: complectetur, mihi crede: jam iidem illi & boni, & mali cives videntur, qui nobis videri solent: Ego, cum Athenis decem ipsos dies fuissem, multumque mecum Gallus noster Caninius, proficiscebar inde pridie nonas Quint. cum hoc ad te litterarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis provinciæ prorogetur: in eo mihi sunt omnia. Quid, quando, & quomodo, & per quos agendum sit, tu optime constitues. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Cælio, quod superatis competitoribus Ædilis Curulis designatus sit.

M. T. C. PROCOS. M. CÆLIO RUFO ÆDILI CUR. DES. S. D. 9

PRimum tibi, ut debeo, gratulor, lætorque tum præsenti, tum etiam sperata tua dignitate, serius, non negligentia mea, sed ignorantia rerum omnium. In his enim sum locis, quo, & propter longinquitatem, & propter latrocinia tardissime omnia perferuntur. Et cum gratulor, tum vero quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, quod ita factus sis, ut dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. Itaque cum primum audivi, ego ille ipse factus sum, (scis quem dicam) egique omnes illos adolescentes, quos ille jactitat. Difficile est loqui. Te autem contemplans absentem, & quasi tecum coram loquerer. Non ædepol quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris. Quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud; Incredibile hoc factu objicitur. Repente vero incessi omnibus lætitiis; in quo cum objurgarer, quod ni-

nimio gaudio pæne desiperem, ita me defendebam: habeo voluptatem animi nimiam. Quid quæris? dum illum rideo, pæne sum factus ille. Sed hæc pluribus, multaque alia, & de te, & ad te, cum primum ero aliquid nactus otii. Te vero, mi Ruse, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meæ, ultorem non modo inimicorum, sed etiam invidorum meorum, ut eos partim scelerum suorum, partim etiam ineptiarum pœniteret. Vale.

Argumentum.

Queri videtur de tabellariis epistolas non reddentibus: revera Cælium negligentiæ accusat, tum sua gesta magnifice narrat.

M. T. C. Imp. Cælio Rufo Ædili Cur. Des. S. D. 10

Tu vide, quam ad me litteræ non perferantur; non enim adduci possum, ut abs te posteaquam ædilis factus es, nullas putem datas, præsertim cum esset tanta res, tantæ gratulationis; de te, quia, quod sperabam, de Hillo (balbus enim sum) quod non putaram. Atqui sic habeto, nullam me epistolam accepisse tuam post comitia ista præclara, quæ me lætitia extulerunt: ex quo vereor, ne idem eveniat in meas litteras. Equidem numquam domum misi unam epistolam, quin esset ad te altera: nec mihi est de te jucundius quidquam nec carius. Sed balbi non sumus: ad rem redeamus. Ut optasti, ita est: velles enim, ais, tantummodo ut haberem negotii, quod esset ad laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copiis: ergo ita accidit. Nam, Parthico bello nunciato locorum quibusdam angustiis, & natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, satis probe ornatum auxiliis, & quadam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri: multum est enim in his locis: Hiccine est ille,

ille, qui urbem? quem ſenatus? noſti cetera. Cum veniſſem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis eſt, diviſus aquarum divortiis, Caſſius noſter, quod mihi magnæ voluptati fuit feliciter ab Antiochia hoſtem rejecerat. Bibulus provinciam acceperat: interea cum meis copiis omnibus vexavi Amanienſes, hoſtes ſempiternos. Multi occiſi, capti; reliqui diſſipati, caſtella munita, improviſo adventu capta, & incenſa. Ita victoria juſta imperator appellatus apud Iſſum (quo in loco ſæpe, ut ex te audivi, Clitarchus tibi narravit Darium ab Alexandro eſſe ſuperatum) adduxi exercitum ad infeſtiſſimam Ciliciæ partem. Ibi quintum, & vigeſimum jam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitiſſimum Pindeniſſum, tantis opibus, tantoque negotio, ut mihi ad ſummam gloriam nihil deſit, niſi nomen oppidi. Quod ſi, ut ſpero, cepero, tum vero litteras publice mittam. Hæc ad te in præſenti ſcripſi, ut ſperes te aſſequi id, quod optaſti. Sed, ut redeam ad Parthos, hæc æſtas habuit hunc exitum ſatis felicem: ea, quæ ſequitur, magno eſt in timore. Quare, mi Rufe, vigila; primum, ut mihi ſuccedatur: ſin id erit, ut ſcribis, &, ut ego arbitror, ſpiſſius, illud quod facile eſt, ne quid mihi temporis prorogetur. De Repub. ex tuis litteris, ut antea ſcripſi, cum præſentia, tum etiam futura magis exſpecto. Quare, ut ad me omnia, quam diligentiſſime perſcribas, te vehementer rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Suum declarat Urbis deſiderium, & pantheras ait non poſſe capi, quas Cælius Ædilis petierat, ut in ſuis ludis populo oſtenderet.

M. T. C. CÆLIO ÆDILI CUR. S. D. 11

PUtaſne umquam accidere poſſe, ut mihi verba deeſſent? neque ſolum iſta veſtra oratoria, ſed

sed hæc etiam levia nostratia? desunt autem propter hanc caussam, quod mirifice sum sollicitus quidnam de provinciis decernatur. Mirum me desiderium tenet urbis, incredibile meorum atque in primis tui; satietas autem provinciæ: vel quia videmur eam famam consecuti, ut non tam accessio quærenda, quam fortuna metuenda sit; vel quia totum negotium non est dignum viribus nostris, qui majora in republica onera sustinere & possimus, & soleamus; vel quia belli magni timor impendet, quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De pantheris, per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter, sed mira paucitas est, & eas, quæ sunt, valde ajunt quæri, quod nihil cuiquam insidiarum in mea provincia, nisi sibi, fiat. Itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra provincia decedere, sed tamen sedulo fit, & in primis a Patisco. Quidquid erit, tibi erit, sed quid esset, plane nesciebamus. Mihi mehercule magnæ curæ est ædilitas tua; ipse dies me admonebat; scripsi enim hæc ipsis Megalensibus. Tu velim ad me de omni reipublicæ statu, quam diligentissime perscribas, ea enim certissima putabo, quæ ex te cognovero. Vale.

ARGUMENTUM.

Litteras a Cælio requirit de rebus urbanis, & hortatur eum, ut urbanos potius magistratus sequatur, quam provinciales.

M. T. C. IMP. CÆLIO ÆDILI CUR. S. D. 12

SOllicitus equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuosæ conciones, ita molestæ quinquatrus afferebantur; nam citeriora nondum audiebamus; sed tamen nihil me magis sollicitabat, quam in his molestiis non me, si qua ridenda essent, ridere tecum; sunt enim multa, sed ea non audeo

deo scribere. Illud moleste fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum. Quare, etsi, cum tu hæc leges, ego jam annuum munus confecero; tamen obviæ mihi velim sint litteræ tuæ, quæ me erudiant de omni repub. ne hospes plane veniam: hoc melius, quam tu facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, a me cum Philone Pessinunte discessit: iter habebant ad Dejotarum Regem, quamquam omnia nec benigna, nec copiosa cognorant. Urbem mi Rufe cole, & in ista luce vive: omnis enim peregrinatio (quod ego ab adolescentia judicavi) obscura, & sordida est iis, quorum industria Romæ potest illustris esse. Quod cum probe scirem, utinam in sententiam permansissem, cum una mehercule ambulatiuncula, atque uno sermone nostro, omnes fructus provinciæ non confero. Spero me integritatis laudem consecutum: non erat minor ex contemnenda, quam ex conservata provincia spes triumphi? inquis: satis gloriose triumpharem, si non essem tamdiu quidem in desiderio rerum mihi carissimarum. Sed, ut spero, propediem te videbo: tu mihi obviam mitte epistolas te dignas. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet epistolæ Cælii, quæ nona est, l. 8. Eam lege, si hujus argumentum, atque etiam interpretationem quæris.

M. T. C. IMP. CÆLIO ÆDILI CUR. S. D. 13

RAras quidem, (fortasse enim non perferuntur) sed suaves accipio litteras: vel quas proxime acceperam, quam prudentes, quam multi & officii, & consilii! Etsi omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu admonebas, tamen confirmantur nostra consilia, cum sentimus, prudentibus, fideliterque suadentibus idem videri.

Ego Appium (ut ſæpe tecum locutus ſum) valde diligo: meque ab eo diligi ſtatim cœptum eſſe, ut ſimultatem depoſuimus ſenſi. Nam & honorificus in me conſul fuit, & ſuavis amicus, & ſtudioſus ſtudiorum etiam meorum. Mea vero officia ei non defuiſſe, tu es teſtis, quoniam *κωμικὸς μάρτυς*, ut opinor, accidit Phaniæ, & mehercule etiam pluris eum feci, quod te amari ab eo ſenſi. Jam me Pompeji totum eſſe ſcis: Brutum a me amari intelligis. Quid eſt cauſſæ, cur mihi non ſit in optatis, complecti hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis, collegam meum præſertim, & in ipſa collegii laude, & ſcientia ſtudioſum mei? Hæc eo pluribus ſcripſi, quod mihi ſignificabant tuæ litteræ ſubdubitare te, qua eſſem erga illum voluntate. Credo te audiſſe aliquid, falſum eſt, mihi crede, ſi quid audiſti. Genus inſtitutorum, & rationum mearum, diſſimilitudinem nonnullam habet cum illius adminiſtratione provinciæ. Ex eo quidam ſuſpicati fortaſſe ſunt, animorum contentione, non opinionum diſſenſione, me ab eo diſcrepare: nihil autem feci umquam, neque dixi, quod contra illius exiſtimationem eſſe vellem. Poſt hoc negotium autem, & temeritatem noſtri Dolabellæ, deprecatorem me pro illius periculo præbeo. Erat in eadem epiſtola veternus civitatis. Gaudebam ſane, & congelaſſe noſtrum amicum lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. Quid ais? Cæſarem nunc defendit Curio: quis hoc putaret præter me? nam, ita vivam, putavi. Dii immortales, quam ego riſum noſtrum deſidero! Mihi erat in animo, quoniam juriſdictionem confeceram, civitates locupletaram, publicanis etiam ſuperioris luſtri, reliqua ſine ſociorum ulla querela conſervaram, privatis, ſummis, infimis fueram jucundus, proficiſci in

Ciliciam nonis Maji: &, cum primum æstiva attigissem, militaremque rem collocassem, decedere ex S. C. Cupio te ædilem videre, miroque desiderio me urbs afficit, & omnes mei, tuque in primis. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Fabium a quinque rebus, bonitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua.

M. T. C. IMP. CÆLIO ÆDILI CUR. S. D. 14

MArco Fabio, viro optimo, & homine doctissimo, familiarissime utor, mirificeque eum diligo, cum propter summum ejus ingenium, summamque doctrinam, tum propter singularem modestiam. Ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea. Novi ego vos magnos patronos: hominem occidat oportet, qui vestra opera uti velit: sed in hoc homine nullam accipio excusationem: omnia relinques, si me amabis, cum tua opera Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer exspecto, & desidero, in primisque quid agas, scire cupio, nam jamdiu propter hiemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de supplicationibus suis, de nuptiis filiæ, & P. Cornelii Dolabellæ, de civilibus discordiis, de rationibus, quibus adductus C. Cælium, Quæstorem suum, Provinciæ præposuerit. Respondet Cælii tribus epistolis, quæ sunt in libro octavo.

M. T. C. IMP. CÆLIO ÆDILI CUR. S. D. 15

NOn potuit accuratius agi, neque prudentius, quam actum est a te cum Curione de supplicatione; & mehercule confecta res est ex mea sententia, cum celeritate, tum quod is, qui erat

iratus competitor tuus, & idem meus assensus est ei, qui ornavit res nostras divinis laudibus. Quare scito, me sperare ea, quæ sequuntur, ad quæ tu te para. Dolabellam a te gaudeo primum laudari, deinde etiam amari. Nam ea, quæ speras Tulliæ meæ prudentia temperari posse, scio cui epistolæ tuæ respondeant. Quid si meam leges, quam ego tum ex tuis litteris misi ad Appium? sed quid agas? sic vivitur. Quod actum est, Dii approbent: spero fore jucundum generum nobis. Multum in eo tua nos humanitas adjuvabit. Respublica me valde sollicitat, faveo Curioni, Cæsarem honestum esse cupio, pro Pompejo emori possum: sed tamen ipsa republica nihil mihi est carius, in qua tu non valde te jactas; districtus enim mihi videris esse, quod & bonus civis, & bonus amicus es. Ego, de provincia decedens, quæstorem Cælium præposui provinciæ. Puerum, inquis? at quæstorem, at nobilem adolescentem, at omnium fere exemplo: neque erat superiore honore usus, quem præficerem. Pontinius multo ante discesserat. A Q. fratre impetrari non poterat: quem tamen si reliquissem, dicerent iniqui, non me plane post annum, ut senatus voluit ex provincia decessisse, quoniam alterum me reliquissem. Fortasse & illud adderent, senatum eos voluisse provinciis præesse, qui antea non præfuissent; fratrem meum triennium Asiæ præfuisse. Denique nunc sollicitus non sum: si fratrem reliquissem, omnia timerem. Postremo, non tam mea sponte, quam potentissimorum duorum exemplo, qui omnes Cassios, Antoniosque complexi sunt, hominem adolescentem non tam allicere volui, quam alienare nolui. Hoc tu meum consilium laudes necesse est; mutari enim non potest. De Ocella parum plane ad me scripseras, & in actis non erat. Tuæ res gestæ ita notæ sunt, ut trans

mon-

montem Taurum etiam de Matrinio ſit auditum. Ego, niſi quid me Eteſiæ morabuntur, celeriter, ut ſpero, vos videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Hujus epiſtolæ apertum erit argumentum, ſi legas epiſtolam Cælii, quæ ante ultimam eſt lib. 8. cui hæc reſpondet.

M. T. C. IMP. CÆLIO ÆDILI CUR. S. D. 16

MAgno dolore me affeciſſent tuæ litteræ, niſi jam & ratio ipſa depuliſſet omnes moleſtias, & diuturna deſperatione rerum obduruiſſet animus ad dolorem novum. Sed tamen quare acciderit, ut ex meis ſuperioribus litteris id ſuſpicarere, quod ſcribis, neſcio. Quid enim fuit in illis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis ſollicitum haberet, quam tuum? nam non eam cognovi aciem ingenii tui, quod ipſe videam, te id ut non putem videre. Illud miror, adduci potuiſſe te, qui me penitus noſſe deberes, ut me exiſtimares, aut tam improvidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam, & prope jacentem deſciſcerem; aut tam inconſtantem, ut collectam gratiam florentiſſimi hominis effunderem, a meque ipſo deficerem, &, quod initio, ſemperque fugi, civili bello intereſſem. Quod eſt igitur meum triſte conſilium? ut diſcederem fortaſſe in aliquas ſolitudines? noſti enim non modo ſtomachi mei, cujus tu ſimilem quondam habebas, ſed etiam oculorum in hominum inſolentium indignitate faſtidium. Accedit etiam moleſta hæc pompa lictorum meorum, nomenque Imperii, quo appellor. Eo ſi onere carerem, quamvis parvis Italiæ latebris contentus eſſem. Sed incurrit hæc noſtra laurus non ſolum in oculos, ſed jam etiam in voculas malevolorum. Quod cum ita eſſet, nihil tamen unquam

 de

de profectione, nisi vobis approbantibus, cogitavi. Sed mea prædiola tibi nota sunt: in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis facillime sum, moveo nonnullis suspicionem, velle me navigare; quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium: nam ad bellum quidem, qui convenit? præsertim contra eum, cui spero me satisfecisse, ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest. Deinde sententiam meam tu facillime prospicere potuisti jam ab illo tempore, cum in Cumanum mihi obviam venisti; non enim te celavi: sed nonne tum prævidisti, quam abhorream ab urbe relinquenda? quod cum audissem, nonne tibi affirmavi, quidvis me potius perpessurum, quam ex Italia ad bellum civile exiturum? quid ergo accidit, cur consilium mutarem? nonne omnia potius, ut in sententia permanerem? Credas hoc mihi velim (quod puto te existimare) ex his miseriis nihil aliud me quærere, nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quam pacem: ea desperata, nihil tam fugisse, quam arma civilia. Hujus me constantiæ puto fore, ut numquam pœniteat. Etenim memini in hoc genere gloriari solitum esse familiarem nostrum Q. Hortensium, quod numquam bello civili interfuisset: hoc nostra laus erit illustrior, quod illi tribuebatur ignaviæ, de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me ista terrent, quæ mihi a te ad timorem fidissime, atque amantissime proponuntur. Nulla est enim acerbitas, quæ non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione impendere videatur: quam quidem ego a republica meis privatis, & domesticis incommodis libentissime, vel ipsis istis, quæ tu me mones, ut caveam, redemissem. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit ulla respublica, satis amplum patrimonium relinquam in memoriam nominis mei: sin autem

tem nulla erit, nihil accidet ei ſeparatim a reliquis civibus. Nam quod rogas, ut reſpiciam generum meum, adoleſcentem optimum, mihique cariſſimum, an dubitas, cum ſcias quanti cum illum, tum vero Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementiſſime ſollicitet? & eo magis, quod in communibus miſeriis hac tamen oblectabar ſpecula, Dolabellam meum, vel potius noſtrum, fore ab iis moleſtiis, quas liberalitate ſua contraxerat, liberum. Velim quæras, quos ille dies ſuſtinuerit, in urbe dum fuit, quam acerbos ſibi, quam mihi ipſi ſocero non honeſtos. Itaque neque ego hunc Hiſpanienſem caſum exſpecto, de quo mihi exploratum eſt ita eſſe, ut tu ſcribis: nec quidquam aſtute cogito. Si quando erit civitas, erit profecto nobis locus: ſin autem non erit, in eaſdem ſolitudines tu ipſe (ut arbitror) venies, in quibus nos conſediſſe audies. Sed ego fortaſſe vaticinor, & hæc omnia meliores habebunt exitus. Recordor enim deſperationes eorum, qui ſenes erant adoleſcente me. Eos ego fortaſſe nunc imitor, & utor ætatis vitio. Velim ita ſit. Sed tamen togam prætextam texi Oppio, puto, te audiſſe. Nam Curtius noſter dibaphum cogitat; ſed eum infector moratur. Hæc aſperſi, ut ſcires, me tamen in ſtomacho ſolere ridere. De Dolabella quod ſcripſi, ſuadeo videas, tamquam ſi res tua agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus. Te tamen oramus, quibuſcumque erimus in terris, ut nos, liberoſque noſtros ita tueare, ut amicitia noſtra, & tua fides poſtulabit. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet ad omnes partes epistolæ Caninii; deinde altera epistola roganti, ut se Bibulo commendet, caussas affert, quare id facere non debeat; se tamen illi morem gessisse significat.

M. T. C. IMP. CANINIO SALLUSTIO PROQUÆST. S. D. 17

LItteras a te mihi stator tuus reddidit Tarsi, ad XVI. Kal. Sextiles. His ego ordine, ut videris velle, respondebo. De successore meo nihil audivi: nec quemquam fore arbitror. Quin ad diem decedam, nulla caussa est, præsertim sublato metu Parthico. Commoraturum me nusquam sane arbitror. Rhodum, Ciceronum caussa puerorum, accessorum puto; neque id tamen certum. Ad urbem velim quam primum venire; sed tamen iter meum reipublicæ, & rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturare ullo modo, ut tu me in Asia possis convenire. De rationibus referendis non erat incommodum, te nullam referre, quam tibi scribis a Bibulo fieri potestatem. Sed id vix mihi videris per legem Juliam facere posse: quam Bibulus certa quadam ratione non servat, tibi magnopere servandam censeo. Quod scribis, Apamea præsidium deduci non oportuisse, videbam idem ceteros existimare, molesteque ferebam de ea re minus commodos sermones malevolorum fuisse. Parthi transierint, necne, præter te, video dubitare neminem: itaque omnia præsidia, quæ magna, & firma paraveram commotus hominum non dubio sermone, dimisi. Rationes mei quæstoris nec verum fuit me tibi mittere, nec tum erant confectæ: eas nos Apameæ deponere cogitabamus. De præda mea, præter quæstores urbanos, id est populum Romanum, teruncium

cium nec attigit, nec tacturus est quisquam. Laodiceæ me prædes accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ, ut & mihi, & populo cautum sit sine vecturæ periculo. Quod scribis ad me de drachmis CCCIↃↃↃ nihil est, quod in isto genere cuiquam possim commodare: omnis enim pecunia ita tractatur, ut præda a præfectis; quæ autem mihi attributa est, a quæstore curetur. Quod quæris, quid existimem de legionibus, quæ decretæ sunt in Syriam, antea dubitabam venturæ ne essent; nunc mihi non est dubium, quin, si antea auditum erit, otium esse in Syria, venturæ non sint. Marium quidem successorem tarde video esse venturum, propterea quod senatus ita decrevit, ut cum legionibus iret. Uni epistolæ respondi; venio ad alteram. Petis a me, ut Bibulo, te quam diligentissime commendem; in quo mihi voluntas non deest: sed locus videtur esse tecum expostulandi. Solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certiorem me numquam fecisti, quam valde Bibuli voluntas a me sine caussa abhorreret. Permulti enim ad me detulerunt, cum magnus Antiochiæ metus esset, & magna spes in me, atque in exercitu meo, solitum dicere, quidvis se perpeti malle, quam videri eguisse auxilio meo. Quod ego officio quæstorio te adductum, reticere de prætore tuo non moleste ferebam: quamquam quemadmodum tractarere, audiebam. Ille autem, cum ad Thermum de Parthico bello scriberet, ad me litteram numquam misit, ad quem intelligebat ejus belli periculum pertinere: tantum de auguratu filii sui scripsit ad me. In quo ego misericordia commotus, & quod semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam, ut ei quam humanissime scriberem. Ille, si omnibus est malevolus (quod numquam existimavi) minus offendor in me: sin autem a me est alienior; nihil tibi litteræ meæ

proderunt. Nam, ad senatum quas Bibulus litteras misit, in iis, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit: se ait curasse, ut cum quæstu populi pecunia permutaretur. Quod autem meum erat proprium, ut alariis transpadanis uti negarem, id etiam populo se remisisse scribit: Quod vero illius erat solius, id mecum communicat: Equitibus auxiliariis, inquit, cum amplius frumenti postularemus. Illud vero pusilli animi, & ipsa malevolentia jejuni, atque inanis, quod Ariobarzanem, quem senatus per me Regem appellavit, mihique commendavit, iste in litteris non Regem, sed Regis Ariobarzanis filium appellat. Hoc animo qui sunt, deteriores fiunt rogati. Sed tibi morem gessi: litteras ad eum scripsi, quas cum acceperis, facies quod voles. Vale.

ARGUMENTUM.

Suadet, ut decedens præponat provinciæ quæstorem potius, quam legatos, quod ipse quoque postea fecit, vide Ep. 15.

M.T.C. IMP. Q. THERMO PROPRÆT. S. D. 18

OFficium meum erga Rhodonem, ceteraque mea studia, quæ tibi ac tuis præstiti, tibi homini gratissimo, grata esse vehementer gaudeo: mihique scito in dies majori curæ esse dignitatem tuam, quæ quidem a te ipso integritate, & clementia tua sic amplificata est, ut nihil addi posse videatur. Sed mihi, magisque quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, ut ad me venit, ostendi: graves te suscepturum inimicitias, si adolescens potens, & nobilis a te ignominia affectus esset, & hercle sine dubio est ignominia. Habes enim neminem honoris gradu superiorem. Ille autem, ut omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominesque innocentissimos lega-

legatos tuos, quod & quæstor est, & quæstor tuus. Nocere tibi iratum neminem posse perspicio: sed tamen tres fratres, summo loco natos, promptos, non indisertos, te nolo habere iratos; jure præsertim, quos video deinceps tribunos plebis per triennium fore. Tempora autem reipub. qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulenta videntur fore. Cur ergo te velim incidere in terrores tribunitios; præsertim cum sine cujusquam reprehensione quæstoriis legatis quæstorem possis anteferre? qui si dignum se majoribus suis præbuerit, ut spero, & opto, tua laus ex aliqua parte fuerit: sin quid offenderit, sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar, quod in Ciliciam proficiscebar, existimavi me ad te oportere scribere. Tu quod egeris, id velim Dii approbent. Sed, si me audies, vitabis inimicitias, & posteritatis otio consules. Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit aptiorem sibi quæstorem obtingere neminem potuisse: & hortatur, ut maturet in provinciam venire, antequam ipse decedat.

M. T. C. IMP. CÆLIO CALDO, L. F. C. N. QUÆST. DES. S. D. 19

CUm optatissimum nuncium accepissem, te mihi quæstorem obtigisse, eo jucundiorem mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in provincia mecum fuisses. Magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quam nobis sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere. Postea cum mihi nihil neque a te ipso, neque ab ullo alio de adventu tuo scriberetur; verebar, ne id ita caderet (quod etiam nunc vereor) ne antequam tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem. Accepi autem a te missas litteras in Cilicia, cum essem in castris, ad x. Kal. Quinctil. scriptas humanissime, quibus facile & officium, & ingenium tuum per-

ſpici poſſit: ſed neque unde, neque qua die datæ eſſent, aut quo tempore te exſpectarem, ſignificabant: nec is, qui attulerat, a te acceperat, ut ex eo ſcirem, quo ex loco, aut quo tempore eſſent datæ. Quæ cum eſſent incerta, exiſtimavi tamen eſſe faciendum, ut ad te ſtatores meos, & lictores cum litteris mitterem: quas ſi ſatis opportuno tempore accepiſti, gratiſſimum mihi feceris, ſi ad me in Ciliciam quamprimum veneris. Nam quod ad me Curius, conſobrinus tuus, mihi, ut ſcis, maxime neceſſarius; quod item C. Virgilius, propinquus tuus familiariſſimus noſter, de te accuratiſſime ſcripſit; valet id quidem apud me multum, ſicuti debet hominum amiciſſimorum diligens commendatio: ſed tuæ litteræ, de tua præſertim dignitate, & de noſtra conjunctione, maximi ſunt apud me ponderis. Mihi quæſtor optatior obtingere nemo potuit. Quamobrem quæcumque a me ornamenta in te proficiſcentur, ut omnes intelligant, a me habitam eſſe rationem tuæ, majorumque tuorum dignitatis. Sed id jam facilius conſequar, ſi ad me in Ciliciam veneris: quod ego & mea, & reipub. & maxime tua intereſſe arbitror.

LIBER III.

ARGUMENTUM.

Totus eſt hic liber ad Appium P. Clodii fratrem, cum quo poſt inimicitias, in gratiam redierat. In hac autem epiſtola ſcribit de duobus Appii libertis, Phania, & Cilice: interſerit quædam de ſua benevolentia. In extremo commendat Valerium juriſconſultum cum joco familiari.

M. T. C. APPIO PULCHRO IMP. S. D. I

SI ipſa reſp. tibi narrare poſſet, quomodo ſeſe haberet, non facilius ex ea cognoſcere poſſes, quam

quam ex liberto tuo Phania : ita eſt homo non modo prudens, verum etiam, quod vidi, curioſus. Quapropter ille tibi omnia explanabit : id enim mihi & ad brevitatem eſt aptius, & ad reliquas res providentius. De mea autem benevolentia erga te, etſi potes ex eodem Phania cognoſcere, tamen videntur etiam aliquæ meæ partes. Sic enim tibi perſuade, cariſſimum te mihi eſſe, cum propter multas ſuavitates ingenii, officii, humanitatis tuæ, tum quod ex litteris tuis, & ex multorum ſermonibus intelligo, omnia, quæ a me profecta ſunt in te, tibi accidiſſe gratiſſima. Quod cum ita ſit, perficiam profecto, ut longi temporis uſuram, qua caruimus, intermiſſa noſtra conſuetudine, & gratia, crebritate, & magnitudine officiorum meorum ſarciam : idque me (quoniam tu ita vis) puto non invita Minerva eſſe facturum : quam quidem ego ſi forte de tuis ſumpſero, non ſolum Pallada, ſed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus, ſed ut mihi reddidit a te litteras plenas & amoris, & officii, mirifice ipſo ſuo ſermone ſubſecutus eſt humanitatem litterarum tuarum. Jucunda mihi ejus oratio fuit, cum de animo tuo, cum de ſermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret. Quid quæris? biduo factus eſt mihi familiaris; ita tamen, ut Phaniam valde ſim deſideraturus : quem cum Romam remittes, quod (ut putabamus) celeriter eras facturus, omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari a me voles, mandata des velim. L. Valerium juriſconſultum valde tibi commendo, ſed id ita etiam, ſi non eſt juriſconſultus : melius enim ei cavere volo, quam ipſe aliis ſolet. Valde hominem diligo, eſt ex meis domeſticis, atque intimis familiaribus. Omnino tibi agit gratias, ſed idem ſcribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras : id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum esset Appio successor in Ciliciæ administratione creatus, rogat eum, ut provinciam sibi quam maxime aptam, explicatamque tradat, quo sit ei facilior administrandi ratio.

M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D. 2

CUm & contra voluntatem meam, & præter opinionem accidisset, ut, mihi cum imperio in provinciam proficisci necesse esset; in multis & variis molestiis, cogitationibusque meis hæc una consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam ego sum, quisquam posset succedere: neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maxime aptam, explicatamque tradere. Quod si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes, ea te profecto numquam fallet. A te maximopere pro nostra summa conjunctione, tuaque singulari humanitate, etiam atque etiam peto, & quæso, ut quibuscumque rebus potes (potes autem plurimis) prospicias, & consulas rationibus meis. Vides ex S. C. provinciam esse habendam: si eam (quoad ejus facere potueris) quam expeditissimam mihi tradideris, facilior erit mihi quasi decursus mei temporis. Quid in eo genere efficere possis, tui consilii est. Ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut humanitas longiorem orationem exspectaret; aut id fieri nostra amicitia pateretur; aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. Hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis a te provisum esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem esse capturum. Vale.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Petit, quod in proxima superiori epistola, ut in tradenda provincia commodet sibi quam maxime potest, præcipue ne numerum militum imminuat.

M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D. 3

AD XI. Jun. Brundisium cum venissem, Q. Fabius legatus tuus mihi præsto fuit, eaque me ex tuis mandatis monuit, quæ non modo mihi, ad quem pertinebant, sed universo senatui venerant in mentem, præsidio firmiori opus esse ad istam provinciam. Censebant enim omnes fere, ut in Italia supplementum meis, & Bibuli legionibus scriberetur. Id cum Sulpitius Cos. passurum se negaret, multa nos quidem questi sumus; sed tantus consensus senatus fuit, ut mature proficisceremur, parendum ut fuerit: itaque fecimus. Nunc, quod a te petii litteris iis, quas Romæ tabellariis tuis dedi, velim tibi curæ sit, ut, quæ successori conjunctissimo, & amicissimo commodare potest is, qui provinciam tradit, ea, pro nostra constantissima voluntate erga te, cura, ac diligentia tua complectare, ut omnes intelligant, nec me benevolentiori cuiquam succedere, nec te amiciori potuisse provinciam tradere. Ex iis litteris, quarum exemplum ad me misisti, quas in senatu recitari voluisti, sic intellexeram, permultos a te milites esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstravit, id te cogitasse facere, sed cum ipse a te discederet, integrum militum numerum fuisse. Id si ita est, pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti, quam minimum imminueris, qua de re S. C. quæ facta sunt, ad te missa esse arbitror. Equidem pro eo, quanti te facio, quidquid feceris, approbabo: sed te quoque confido ea esse facturum, quæ mihi intelliges maxime esse accommodata. Ego

C. Pontinium, legatum meum Brundisii exspectabam, eumque ante Kal. Jun. Brundisium venturum arbitror. Qui cum venerit, quæ primum navigandi nobis facultas data erit, ea utemur. Vale.

Argumentum.

Expectari a se scribit P. Clodium cum Appii mandatis, mutuam benevolentiam, ejusque caussas commemorat.

M. T. C. Procos. Appio Pulchro Imp. S. D. 4

PRidie Non. Jun. cum essem Brundisii, litteras tuas accepi, quibus erat scriptum, P. Clodio mandasse, quæ illum mecum loqui velles. Eum sane exspectabam, ut ea, quæ a te desiderantur, quamprimum cognoscerem. Meum studium erga te, & officium, tametsi multis jam rebus spero tibi cognitum, tamen in iis maxime declarabo, quibus plurimum significare potuero, tuam mihi existimationem, & dignitatem carissimam esse. Mihi & Q. Fabius Virgilianus, & C. Flaccus L.F. & diligentissime M. Octavius Cn. F. demonstravit, me a te plurimi fieri, quod egomet multis argumentis jam antea judicaram, maximeque illo libro augurali, quem ad me amantissime scriptum, suavissimum misisti. Mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt. Nam cum teipsum, ex quo tempore tu me diligere cœpisti, quotidie pluris feci: tum accesserunt etiam conjunctiones necessariorum tuorum. Duos enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompejum, filiæ tuæ socerum, & M. Brutum generum tuum. Collegii quoque conjunctio, præsertim tam honorifice a te approbata, non mediocre vinculum mihi quidem, attulisse videtur ad voluntates nostras copulandas. Sed, si Clodium convenero, ex illius sermone ad

te

te ſcribam plura, & ipſe operam dabo, ut te quamprimum videam. Quod ſcribis manendi tibi cauſſam eam fuiſſe, ut me convenires, id mihi, ne mentiar gratum eſt. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit Appio gratias, quod operam dederit, ut expeditiſſimam provinciam traderet. Deinde rationem exponit itineris ſui, quo certius de congreſſu ſtatuere Appius poſſit.

M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D. 5

TRalles veni ad VI. Kal. Sex. Ibi mihi præſto fuit L. Lucilius cum litteris, mandatiſque tuis: quo quidem homine neminem potuiſti nec mihi amiciorem, nec, ut arbitror, ad ea cognoſcenda, quæ ſcire volebam, aptiorem, prudentioremve mittere. Ego autem & tuas litteras legi libenter, & audivi Lucilium diligenter. Nunc, quoniam & tu ita ſentis (ſcribis enim, quæ de noſtris officiis ego ad te ſcripſerim, etſi ea jucunda fuerunt, tamen quoniam ex alto repetita ſint, non neceſſaria te putaſſe) & revera confirmata amicitia, & perſpecta fide, commemoratio officiorum ſupervacanea eſt, eam partem orationis prætermittam. Tibi tamen agam, ut debeo, gratias: animadverti enim & didici ex tuis litteris, te omnibus in rebus habuiſſe rationem, ut mihi conſuleres, reſtitueresſque, & præparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior, & ſolutior eſſe poſſet. Hoc tuum officium cum mihi gratiſſimum eſſe dicam, ſequitur illud, ut te exiſtimare velim mihi magnæ curæ fore, atque eſſe jam, primum, ut ipſe tu, tuique omnes, deinde etiam ut reliqui ſcire poſſint, me tibi eſſe amiciſſimum; quod quibus adhuc non ſatis eſt perſpectum, ii mihi nolle magis hoc animo nos eſſe, quam non intel-

intelligere videntur: sed profecto intelligent. Neque enim obscuris personis, nec parvis in caussis res agetur: sed hoc fieri melius, quam dici, aut scribi, volo. Quod itinerum meorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, visurusne me sis in provincia: ea res sic se habet. Brundisii cum loquerer cum Phania, liberto tuo, veni in eum sermonem, ut dicerem, me libenter ad eam partem provinciæ primum esse venturum, quo te maxime velle arbitrarer. Tunc mihi ille dixit, quod classe tu velles decedere, per fore accommodatum tibi, si ad Sidam, maritimam partem provinciæ, navibus accessissem. Dixi me esse facturum: itaque fecissem, nisi mihi L. Clodius noster Corcyræ dixisset, minime id esse faciendum: te Laodiceæ fore ad meum adventum. Erat id mihi multo brevius, atque commodius, cum præsertim te ita malle arbitrarer. Tua ratio postea est commutata: nunc quid fieri possit, tu facillime statues: ego tibi meum consilium exponam. Prope Kal. Sex. puto me Laodiceæ fore: ubi perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. Deinde iter faciam ad exercitum, ut circiter Id. Sext. putem me ad Iconium fore. Sed si quid nunc me fallit in scribendo, (procul enim aberam ab re ipsa, & locis) simul ac progredi cœpero, quam celerrimis potero, & quam creberrimis litteris faciam, ut tibi nota sit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo: sed quod tuo commodo fieri possit, utriusque nostrum magni interest, prius ut te conveniam quam decedas: quam facultatem si quis casus eripuerit, mea tamen in te omnia officia constabunt, non secus, ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per litteras, quam desperaro coram me tecum agere posse.
Quod

Quod te a Scævola petiisse dicis, ut, dum tu abesses, ante adventum meum provinciæ præesset; eum ego Ephesi vidi: fuitque mecum familiariter triduum illud, quo ego Ephesi commoratus sum: nec ex eo quidquam audivi, quod sibi a te mandatum diceret. Sane vellem potuisse obsequi voluntati tuæ, non enim arbitror noluisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit non per se, sed per Appium, stetisse, quo minus congrederentur: nihil tamen de sua erga illum benevolentia detractum.

M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D. 6

CUm meum factum cum tuo comparo, etsi non magis mihi faveo in nostra amicitia tuenda, quam tibi: tamen multo magis meo facto delector, quam tuo. Ego enim Brundisii quæsivi ex Phania, cujus mihi videbar & fidelitatem erga te perspexisse, & nosse locum, quem apud te is teneret; quam in partem provinciæ putaret te velle, ut in succedendo primum venirem. Cum ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quam si ad Sidam navigassem: etsi minus dignitatis habebat ille adventus, & ad multas res mihi minus erat aptus; tamen me ita dixi esse facturum. Idem ego cum L. Clodium Corcyræ convenissem, hominem ita tibi conjunctum, ut mihi, cum illo cum loquerer tecum loqui viderer; dixi ei me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset, primum venirem. Tunc mihi ille cum gratias egisset, magnopere a me petivit, ut Laodicæam protinus irem: te in prima provincia velle esse, ut quamprimum decederes: quin, nisi ego successor essem, quem tu cuperes videre, te antea quam tibi successum esset, decessurum fuisse: quod quidem erat consentaneum

taneum cum iis litteris, quas ego Romæ acceperam, ex quibus perſpexiſſe mihi videbar, quam feſtinares decedere. Reſpondi Clodio, me ita eſſe facturum, ac multo quidem libentius, quam ſi illud eſſet faciendum quod promiſeram Phaniæ. Itaque & conſilium mutavi, & ad te ſtatim meas manu ſcriptas litteras miſi; quas quidem ex tuis litteris intellexi, ſatis mature ad te eſſe perlatas. Hoc ego meo facto valde delector: nihil enim potuit fieri amantius. Conſidera nunc viciſſim tuum. Non modo ibi non fuiſti, ubi me quamprimum videre poſſes; ſed eo diſceſſiſti, quo ego te ne perſequi quidem poſſem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege (ut opinor) Cornelia, conſtituti eſſent: ut tuum factum illis, qui quo animo inter nos ſimus, ignorant, alieni hominis, (ut leviſſime dicam) & fugientis congreſſum, meum vero conjunctiſſimi & amiciſſimi eſſe videatur. Ac mihi tamen antequam in provinciam venirem redditæ ſunt a te litteræ, quibus etſi te Tharſum proficiſci demonſtrabas, tamen mihi non dubiam ſpem mei conveniendi afferebas: cum interea, credo equidem, malevoli homines (late enim patet hoc vitium, & eſt in multis) ſed tamen probabilem materiem nacti ſermonis, ignari meæ conſtantiæ, conabantur alienare a te voluntatem meam: qui te forum Tharſi agere, ſtatuere multa, decernere, judicare dicerent, cum poſſes jam ſuſpicari, tibi eſſe ſucceſſum: quæ ne ab iis quidem fieri ſolerent, qui brevi tempore ſibi ſuccedi putarent. Horum ego ſermone non movebar: quin etiam (credas mihi velim) ſi quid tu ageres, levari me putabam moleſtia: & ex annua provincia, quæ mihi longa videretur, prope jam undecim menſium provinciam factam eſſe gaudebam, ſi abſenti mihi unius menſis labor detractus eſſet. Illud (vere dicam) me movet in tanta militum paucitate ab-

eſſe

esse tres cohortes, quæ sint plenissimæ, nec me scire ubi sint. Molestissime autem fero, quod te ubi visurus sim, nescio: eoque ad te tardius scripsi, quod quotidie te ipsum exspectabam: cum interea ne litteras quidem ullas accepi, quæ me docerent quid ageres, aut ubi te visurus essem. Itaque virum fortem, mihique in primis probatum, Antonium præfectum evocatorum, misi ad te, cui, si tibi videretur, cohortes traderes; ut dum tempus anni esset idoneum, aliquid negotii gerere possem: in quo, tuo consilio ut me sperarem esse usurum, & amicitia nostra, & litteræ tuæ fecerant: quod ne nunc quidem despero. Sed plane quando, aut ubi te visurus sim, nisi ad me scripseris, ne suspicari quidem possum. Ego, ut me tibi amicissimum esse, & æqui, & iniqui intelligant, curabo. De tuo in me animo iniquis secus existimandi videris nonnihil loci dedisse: id, si correxeris, mihi valde gratum erit. Et, ut habere rationem possis, quo loco me, salva lege Cornelia, convenias: ego in provinciam veni pridie Kal. Sex. Iter in Ciliciam facio per Cappadociam: castra movi ab Iconio pridie Kal. Sep. Nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si putabis me esse conveniendum, constitues, quo loco id commodissime fieri possit, & quo die. Vale.

ARGUMENTUM.

Querelam Appii refellit, contraque ipse queritur, & ostendit, se juste queri, virtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.

M. T. C. IMP. APPIO PULCHRO S. D. 7

PLuribus verbis ad te scribam, cum plus otii nactus ero. Hæc scripsi subito, cum Bruti pueri Laodiceæ me convenissent, & se Romam properare dixissent. Itaque nullas iis, præterquam ad te, & ad Brutum dedi litteras. Legati Appiani

ni mihi volumen a te plenum querelæ iniquiſſimæ reddiderunt, quod eorum ædificationem litteris meis impediſſem. Eadem epiſtola petebas, ut eos quamprimum, ne in hiemem inciderent, ad facultatem ædificandi liberarem: & ſimul peracute querebare, quod eos tributa exigere vetarem prius, quam ego re cognita permiſiſſem: genus enim quoddam fuiſſe impediendi, cum ego cognoſcere non poſſem, niſi cum ad hiemem me ex Cilicia recepiſſem. Ad omnia accipe, & cognoſce æquitatem expoſtulationis tuæ. Primum cum ad me aditum eſſet ab iis, qui dicerent, a ſe intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me ſcribere, ne facerent antequam ego rem, cauſſamque cognoſcerem? Non poteram (credo) ante hiemem: ſic enim ſcribis. Quaſi vero ad cognoſcendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. Tam longe? inquis. Quid? cum dabas iis litteras, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quominus ante hiemem ædificarent, non eos ad me venturos arbitrabare? Tametſi id quidem fecerunt ridicule: quas enim litteras afferebant, ut opus æſtate facere poſſent, eas mihi poſt brumam reddiderunt. Sed ſcito, & multo plures eſſe, qui de tributis recuſent, quam qui exigi velint, & me tamen, quod te velle exiſtimem, eſſe facturum. De Appianis hactenus. A Pauſania, Lentuli liberto, accenſo meo, audivi, cum diceret, te ſecum eſſe queſtum, quod tibi obviam non prodiiſſem. Scilicet contempſi te; nec poteſt fieri me quidquam ſuperbius. Cum puer tuus ad me ſecunda fere vigilia veniſſet, iſque te ante lucem Iconium mihi venturum nunciaſſet, incertumque, utra via, cum eſſent duæ: altera Varronem, tuum familiariſſimum, altera Q. Leptam præfectum fabrum meum, tibi obviam miſi: mandavi utrique eorum, ut antea ad me excurrerent, ut tibi obviam prodire poſſem. Currens

Lepta

Lepta venit, mihique nunciavit, te jam castra prætergressum esse: confestim Iconium veni: cetera jam tibi nota sunt. An ego tibi obviam non prodirem? primum, Appio Claudio? deinde Imperatori? deinde more majorum? deinde quod caput est, amico? præsertim cum in isto genere multo etiam ambitiosius facere soleam, quam honos meus, & dignitas postulat. Sed hæc hactenus. Illud idem Pausania dicebat te dixisse: Quid? Appius Lentulo, Lentulus Appio processit obviam: Cicero Appio noluit? Quæso, etiamne tu has ineptias? homo (mea sententia) summa prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum usu: addo urbanitatem, quæ est virtus, ut Stoici rectissime putant: ullam Appietatem, aut Lentulitatem valere apud me plus, quam ornamenta virtutis existimas? Cum ea consecutus nondum eram, quæ sunt hominum opinionibus amplissima: tamen ista vestra nomina numquam sum admiratus: viros eos, qui ea vobis reliquissent, magnos arbitrabar. Postea vero quam ita, & cepi, & gessi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendum putarem: superiorem quidem numquam, sed parem vobis me speravi esse factum. Nec, mehercule, aliter vidi existimare, vel Cn. Pompejum, quem omnibus, qui umquam fuerunt, vel P. Lentulum, quem mihi ipsi antepono. Tu si aliter existimas, nihil errabis, si paullo diligentius (ut quid sit ἐξοχὴ, quid sit συγγένεια intelligas) Athenodorus Sandonis filius quid de his rebus dicat, attenderis. Sed ut ad rem redeam, me tibi non amicum modo, verum etiam amicissimum existimes velim: profecto omnibus meis officiis efficiam, ut ita esse vere possis judicare. Tu autem si id agis, ut minus mea caussa, dum ego absum, debere videaris, quam ego tua laborarim: libero te ista cura.

παρ' ἐμοίγεν' ἄλλοι,
Οὐκ μετιμίσωσι, μάλιστα δ'ὲ μιτίετα ζεύς.

Sin autem natura es φιλαίτιως, illud non perficies, quominus tua caussa velim: hoc assequere, ut quam in partem accipias, minus laborem. Hæc ad te scripsi liberius, fretus conscientia officii mei, benevolentiæque, quam a me certo judicio susceptam, quoad tu voles, conservabo. Vale.

Argumentum.

Querulis Appii litteris respondet, cum excusatione sui facti: ipsumque Appium aut imprudentem significat, qui sermonibus iniquorum crediderit, aut nimis astutum, qui ea, quæ ipsi in mentem veniant, aliis attribuat:

M. T. C. Procos. Appio Pulchro Imp. S. D. 8

ETsi, quantum ex litteris tuis intelligere potui, videbam te hanc epistolam, cum ad urbem esses, esse lecturum, refrigerato jam levissimo sermone hominum provincialium: tamen, cum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putavi, ut tuis litteris breviter responderem. Sed prima duo capita epistolæ tuæ, tacita mihi quodammodo relinquenda sunt. Nihil enim habent, quod aut definitum sit, aut certum, nisi, me vultu, & taciturnitate significasset tibi non esse amicum, idque pro tribunali, cum aliquid ageretur, & nonnullis in conviviis intelligi potuisse. Hoc totum nihil esse, possum intelligere: sed cum sit nihil, ne quid dicatur quidem intelligo. Illud quidem scio, meos multos, & illustres, & ex superiore, & ex æquo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cum magna significatione nostræ familiaritatis, ad te vere potuisse deferri. Nam quod ad legatos attinet, quid a me

fieri

fieri potuit aut elegantius, aut justius, quam ut sumptus egentissimarum civitatum minuerim sine ulla imminutione dignitatis tuæ, præsertim ipsis civitatibus postulantibus? Nam mihi totum genus legationum, tuo nomine proficiscentium, notum non erat. Apameæ cum essem, multarum civitatum principes ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cum solvendo civitates non essent. Hic ego multa simul cogitavi, primum, te hominem non solum sapientem, verum etiam (ut nunc loquimur) urbanum, non arbitrabar genere isto legationum delectari: idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputavisse: primum, Appium Clodium senatui, Populoque Romano, non Myndesium testimonio, (in ea enim civitate mentio facta est) sed sponte, esse laudatum. Deinde me ista vidisse multis accidere, ut eorum caussa legationes Romam venirent; sed his legationibus non meminisse ullum tempus laudandi, aut locum dari: studia mihi eorum placere, quod in te benemerito grati essent: consilium totum videri minime necessarium. Si autem vellent declarare in eo officium suum, laudaturum me, si qui suo sumptu functus esset officio, concessurum, si legitimo, non permissurum, si infinito. Quid enim reprehendi potest? nisi quod addis, visum esse quibusdam edictum meum, quasi consulto ad istas legationes impediendas esse accommodatum. Jam non tam mihi videntur injuriam facere ii, qui hæc disputant, quam si civium aures ad hanc disputationem patent: Romæ composui edictum: nihil addidi, nisi quod publicani me rogarunt, cum Samum ad me venissent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentissime scriptum caput est, quod pertinet ad minuendos sumptus civitatum: quo in capite sunt quædam nova, salutaria civitatibus, quibus ego magnopere delector.

ctor. Hoc vero, ex quo suspicio nata est, me exquisivisse aliquid, in quo te offenderem, translatitium est: neque enim eram tam desipiens, ut privatæ rei caussa legari putarem; qui, & tibi non privato, & pro re non privata sua, sed publica, non in privato, sed in publico orbis terræ consilio, id est in senatu, ut gratias agerent, mittebantur: neque, cum edixi, nequis injussu meo proficisceretur, exclusi eos, qui me in castra, & qui trans Taurum persequi non possent. Nam id est maxime in tuis litteris irridendum. Quid enim erat, quod me persequerentur in castra? Taurum ne transirent, cum ego Laodicea usque ad Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illarum diœcesium, quæ cis Taurum sunt, omniumque earum civitatum magistratus, legationesque convenirent? Nisi forte postea cœperunt legare, quam ego Taurum transgressus sum, quod certe non ita est. Cum enim Laodiceæ, cum Apameæ, cum Synnadis, cum Philomeli, cum Iconii essem, quibus in oppidis omnibus commoratus sum, omnes jam istius generis legationes erant constitutæ. Atque hoc tamen te scire volo, me de ipso sumptu legationum aut minuendo, aut remittendo decrevisse nihil, nisi quod principes civitatum a me postulassent, ne in venditionem tributorum, & illam acerbissimam exactionem, quam tu non ignoras, capitum, atque ostiorum, inducerentur sumptus minime necessarii. Ego autem, cum hoc suscepissem, non solum justitia, sed etiam misericordia adductus, ut levarem miseriis perditas civitates, & perditas maxime per magistratus suos, non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. Tu, cum istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non debuisti credere: si autem eo genere delectaris, ut quæ tibi in mentem veniant, aliis attribuas, genus sermonis inducis in amicitiam minime liberale.

Ego,

Ego, si in provincia de tua fama detrahere umquam cogitassem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad libertum tuum Brundisii, neque ad præfectum fabrum Corcyræ, quem in locum me venire velles, retulissem. Quare potes, doctissimis hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia gerenda præclarissime scripti libri, genus hoc totum orationis tollere: Disputabant, ego contra differebam: Dicebant, ego negabam. An mihi de te nihil esse dictum umquam putas? ne hoc quidem, quod, cum me Laodiceam venire voluisses, Taurum ipse transisti? quod iisdem diebus meus conventus erat Apameæ, Synnadis, Philomeli: tuus Tarsi? Non dicam plura, ne in quo te objurgem, id ipsum videar imitari. Illud dicam, ut sentio: si ista, quæ alios loqui dicis, ipse sentis, tua summa culpa est: sin alii tecum hæc loquuntur, tua tamen, quod audis, culpa nonnulla est. Mea ratio in tota amicitia nostra constans, & gravis reperietur. Quod si quis me astutiorem fingit, quid potest esse callidius, quam cum te absentem semper defenderim, cum præsertim mihi usu venturum non arbitrarer, ut ego quoque absens a te defendendus essem, nunc committere, ut tu jure optimo me absentem deserere posses? Unum genus excipio sermonis, in quo persæpe aliquid dicitur, quod te putem nolle dici: si aut legatorum tuorum cuipiam, aut præfectorum, aut tribunorum militum male dicitur: quod tamen ipsum non mehercule adhuc accidit me audiente, ut aut gravius diceretur, aut in plures, quam mecum Corcyræ Clodius est locutus: cum in eo genere maxime quereretur, te aliorum improbitate minus felicem fuisse. Hos ego sermones, quod & multi sunt, & tuam existimationem (ut ego sentio) non offendunt, lacessivi numquam, sed non valde repressi. Si quis est qui neminem bona fide in gratiam putet redire

dire posse, non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam; simulque non de me is pejus, quam de te, existimat: sin autem aliquem mea instituta in provincia non delectant, & quadam dissimilitudine institutorum meorum, ac tuorum lædi se putat, cum uterque nostrum recte fecerit, sed non idem uterque secutus sit: hunc ego amicum habere non curo. Liberalitas tua, ut hominis nobilissimi, latius in provincia patuit: nostra si angustior est (etsi de tua prolixa, beneficaque natura limavit aliquid posterior annus propter quamdam tristitiam temporum) non debent mirari homines, cum & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, & temporibus, quibus alii moventur, iisdem ego movear, me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi. De rebus urbanis quod me certiorem fecisti, cum per se mihi gratum fuit, tum quod significasti, tibi omnia mea mandata curæ fore. In quibus unum illud te præcipue rogo, ut cures, ne quid mihi ad hoc negotii aut oneris accedat, aut temporis: Hortensiumque nostrum collegam, & familiarem roges, ut, si umquam mea caussa quidquam aut sensit, aut fecit, de hac quoque sententia bima decedat: qua mihi nihil potest esse inimicius. De nostris rebus quod scire vis, Tarso nonis Oct. Amanum versus profecti sumus. Hæc scripsi postridie ejus diei, cum castra haberem in agro Mopsuhestiæ. Si quid egero, scribam ad te, neque domum umquam ad meos litteras mittam, quin adjungam eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quod quæris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt admisso Parthico ornatu, dicuntur omnes revertisse: hostem esse in Syria negant ullum. Tu velim ad me quam sæpissime, & de tuis rebus scribas, & de meis, & de omni reipublicæ statu, de quo sum sollicitus eo magis, quod ex tuis litteris cognovi, Pompejum nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

Ar-

ARGUMENTUM.

Appii litteris humanissime scriptis humanissime respondet: gratulatur de triumphi spe: hortatur ad absolutionem librorum auguralium: supplicationes petit.

M. T. C. IMP. APPIO PULCHRO S. D. 9

VIx tandem legi litteras dignas Appio Clodio, plenas humanitatis, officii, diligentiæ. Adspectus videlicet urbis tibi tuam pristinam urbanitatem reddidit. Nam quas ex itinere, antequam ex Asia egressus es, ad me litteras misisti, unas de legatis a me prohibitis proficisci, alteras de Apamæorum ædificatione impedita, legi perinvitus. Itaque conscientia meæ constantis erga te voluntatis rescripsi tibi subiratus. Iis vero litteris lectis, quas Philotimo liberto meo dedisti, cognovi, intellexique, in provincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent: ad urbem vero ut accesseris, vel potius ut primum tuos videris, cognosces ex iis, qua in te absentem fide, qua in omnibus officiis tuendis erga te observantia, & constantia fuissem. Itaque quanti illud me æstimare putas, quod est in tuis litteris scriptum: si quid acciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum? tu vero facile facies. NIHIL est enim, quod studio, & benevolentia, vel amore potius, effici non possit. Ego, etsi & ipse ita judicabam, & fiebam crebro a meis per litteras certior: tamen maximam lætitiam cepi ex tuis litteris de spe minime dubia, & plane explorata triumphi tui; neque vero ob eam caussam, quo ipse facilius consequerer, (nam id quidem Ἐπικούρειον est) sed, mehercule, quod tua dignitas atque amplitudo mihi est ipsa cara per se. Quare, quoniam plures tu

habes, quam ceteri, quos ſcias in hanc provinciam proficiſci, quod te adeunt fere omnes, ſi quid velis, gratiſſimum mihi feceris, ſi ad me, ſimulatque adeptus eris, quod & tu confidis, & ego opto, litteras miſeris. Longi ſubſellii (ut noſter Pompejus appellat) judicatio, & mora, ſi quem tibi item unum, alterumve diem abſtulerit (quid enim poteſt amplius?) tua tamen dignitas ſuum locum obtinebit. Sed ſi me diligis, ſi a me diligi vis, ad me litteras, ut quam primum lætitia afficiar, mittito: & velim, reliquum quod eſt promiſſi, ac muneris tui, mihi perſolvas. Cum ipſam cognitionem juris auguralis conſequi cupio, tum, mehercule, tuis incredibiliter ſtudiis erga me, muneribuſque delector. Quod autem a me tale quiddam deſideras, ſane mihi conſiderandum eſt, quonam te remunerer potiſſimum genere: nam profecto non eſt meum, qui in ſcribendo, ut ſoles admirari, tantum induſtriæ ponam, committere, ut in ſcribendo negligens fuiſſe videar: præſertim cum id non modo negligentis, ſed etiam ingrati animi crimen futurum ſit. Verum hæc videbimus. Illud, quod polliceris, velim pro tua fide diligentiaque, & pro noſtra non inſtituta, ſed jam inveterata amicitia, cures, & enitare, ut ſupplicatio nobis quam honorificentiſſime, quamprimumque decernatur. Omnino ſerius miſi litteras, quam vellem: in quo cum difficultas navigandi fuit odioſa, tum in ipſum diſceſſum ſenatus incidiſſe credo meas litteras: ſed id feci adductus auctoritate, & conſilio tuo; idque a me recte factum puto, quod non ſtatim, ut imperator appellatus ſim, ſed aliis rebus additis, æſtiviſque confectis, litteras miſerim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quemadmodum oſtendis, meque totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Dolabella Appium accusaverat, eoque ipso tempore Ciceronis filiam duxerat uxorem: id factum a suis, se insciente conatur Cicero probare, & in hanc sententiam multa colligit.

M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D. 10

CUm est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium facesserent, etsi graviter primo nuntio commotus sum, quod nihil tam præter opinionem meam accidere potuit: tamen, ut me collegi, cetera mihi facillima videbantur, quod & in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebam: multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem illum laborem tibi etiam honori putarem fore. Illud plane moleste tuli, quod certissimum, & justissimum triumphum hoc invidorum consilio esse tibi ereptum videbam. Quod tu si tanti facies, quanti ego semper judicavi faciendum esse, facies sapienter, & ages victor ex inimicorum dolore triumphum justissimum. Ego enim plane video fore nervis, opibus, sapientiaque tua, vehementer ut inimicos tuos pœniteat intemperantiæ suæ. De me tibi sic, contestans omnes deos, promitto, atque confirmo, me pro tua dignitate (malo enim dicere, quam pro salute) in hac provincia, cui tu præfuisti, rogando, deprecatoris; laborando, propinqui; auctoritate, cari hominis, ut spero, apud civitates; gravitate, imperatoris suscepturum officia, atque partes. Omnia volo a me & postules, & exspectes: vincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Servilius perbreves a te mihi litteras reddidit, quæ mihi tamen nimis longe visæ sunt: injuriam enim mihi fieri putabam, cum rogabar. Nollem accidisset tempus, in quo perspicere posses, quanti ego te, quanti Pompejum, quem

unum ex omnibus facio, ut debeo, plurimi, quanti Brutum facerem: quamquam in consuetudine quotidiana perspexisses, sicuti perspicies: sed, quoniam accidit, si quid a me prætermissum fuerit, commissum facinus, & admissum dedecus confitebor. Pontinius, qui a te tractatus est præstanti, ac singulari fide, cujus tui beneficii sum ego testis, præstat tibi memoriam, benevolentiamque quam debet: qui cum maximis rebus suis coactus, a me invitissime decessisset; tamen ut vidit tua interesse, conscendens jam navem, Epheso Laodiceam revertit. Talia cum te studia videam habiturum esse innumerabilia, plane dubitare non possum, quin tibi amplitudo ista sollicitudo futura sit. Si vero efficis, ut censores creentur, & si ita gesseris censuram, ut & debes, & potes: non tibi solum, sed tuis omnibus video in perpetuum summo te præsidio futurum. Illud pugna, & enitere, ne quid nobis temporis prorogetur: ut, cum hic tibi satisfecerimus, isthic quoque nostram in te benevolentiam navare possimus. Quæ de hominum, atque ordinum omnium erga te studiis scribis ad me, minime mihi miranda, & maxime jucunda acciderunt: eademque ad me præscripta sunt a familiaribus meis. Itaque capio magnam voluptatem, cum tibi, cujus mihi amicitia non solum ampla, sed etiam jucunda est, ea tribui, quæ debeantur: tum vero etiamnum remanere in civitate nostra studia, prope omnium consensu, erga fortes, & industrios viros: quæ mihi ipsi una semper tributa merces est laborum, & vigiliarum mearum. Illud vero mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescente, cujus ego salutem duobus capitis judiciis summa contentione defendi, ut, tuis inimicitiis suscipiendis, oblivisceretur patroni omnium fortunarum, ac rationum suarum: præsertim cum tu omnibus vel ornamentis, vel præsidiis redundares; illi (ut levissime

dicam)

dicam) multa deessent: cujus sermo stultus, & puerilis erat jam antea ad me a M. Cælio familiari nostro perscriptus, de quo item sermone multa scripta sunt abs te. Ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterem conjunctionem diremissem, quam novam conciliassem. Neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque id est obscurum cuiquam in provincia, nec Romæ fuit. Sed tamen significatur in tuis litteris suspicio quædam, & dubitatio tua, de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi; purgandi autem mei necessarium. Ubi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quominus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te palam odissem, minus, quod tibi obesset, facere? si clam, magis aperte inimicus esse? Quod si essem ex perfidia, qua sunt ii, qui in nos hæc conferunt; tamen ea stultitia certe non fuissem, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias, aut, in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus legatis decerni: quibus ego non tam imperavi, quam censui, sumptus legatis quam maxime ad Legem Corneliam decernendos: atque in eo ipso me non perseverasse, testes sunt rationes civitatum, in quibus, quantum quæque voluit, legatis tuis datum induxit. Te autem quibus mendaciis homines levissimi onerarunt? non modo sublatos sumptus, sed etiam a procuratoribus eorum, qui jam profecti essent, repetitos, & ablatos, eamque caussam multis omnino non eundi fuisse. Quererer tecum, atque expostularem, nisi, ut supra scripsi, purgare me tibi hoc tuo tempore, quam accusare te, mallem, idque putarem esse rectius. Itaque nihil de te, quod credideris de me; quamobrem non debueris credere, pauca dicam. Nam si me virum bonum, si dignum iis studiis, eaque doctrina,

cui me a pueritia dedi, si satis magni animi, non minimi consilii in maximis rebus perspectum habes: nihil in me, non modo perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia, sed ne humile quidem, aut jejunum debes agnoscere: sin autem me astutum, & occultum lubet fingere: quid est, quod minus cadere in ejusmodi naturam possit, quam aut florentissimi hominis aspernari benevolentiam, aut ejus existimationem oppugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis? aut in ea re animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis, aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium apertissimum sit, ad nocendum levissimum? Quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis essem, cum te ex fratre meo, ne tunc quidem, cum tibi prope necesse esset eas agere partes, inimicum mihi fuisse cognovissem? Cum vero reditum nostrum in gratiam uterque expetisset: quid in consulatu tuo frustra mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire voluisses? quid mihi mandasti, cum te Puteolis prosequerer, in quo non exspectationem tuam diligentia mea vicerim? Quod si id est maxime astuti, omnia ad suam utilitatem referre: quid mihi tandem erat utilius, quid commodis meis aptius, quam hominis nobilissimi, atque honoratissimi conjunctio, cujus opes, ingenium, liberi, affines, propinqui mihi magno vel ornamento, vel præsidio esse possent? Quæ tamen ego omnia, in expetenda amicitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potius sapientia secutus sum. Quid illa vincula, quibus quidem libentissime adstringor, quanta sunt? studiorum similitudo, suavitas consuetudinis, delectatio vitæ, atque victus, sermonis societas, litteræ interiores. Atque hæc domestica. Quid illa tandem popularia? reditus illustris in gratiam? in quo ne per imprudentiam quidem errari potest sine suspicione perfidiæ: amplissimi sacerdotii collegium? in quo non modo

ami-

amicitiam violari apud majores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quæ ut omittam tam multa, atque tanta: quis umquam tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompejum, socerum filiæ tuæ? Etenim, si merita valent, patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto: si consuetudinis jucunditas: quæ fuit umquam amicitia consularium in nostra civitate conjunctior? si ulla amoris, atque officii signa: quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicavit? quid de se in senatu, cum ipse abesset, per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatissimum voluit amplissime? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone adversante interdum actionibus suis? quo studio providit, ne qua me illius temporis invidia attingeret, cum me consilio, cum auctoritate, cum armis denique texit suis? quibus quidem temporibus hæc in eo gravitas, hæc animi altitudo fuit, non modo ut Phrygi alicui, aut Lycaoni, quod tu in legatis fecisti; sed ne summorum quidem hominum malevolis de me sermonibus crederet. Hujus igitur filius cum sit gener tuus, cumque, præter hanc conjunctionem affinitatis, quam sis Cn. Pompejo charus, quamque jucundus, intelligam: quo tandem animo in te esse debeo? cum præsertim eas ad me is litteras miserit, quibus etiam si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placarer tamen, totumque me ad ejus viri ita de me meriti, voluntatem, nutumque converterem. Sed hæc hactenus: pluribus enim etiam fortasse verbis, quam necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, quæ a me perfecta, quæque instituta sunt, cognosce.

* *Non pauca hic desiderantur* *

Atque hæc agimus, & agemus magis pro digni-

tate, quam pro periculo tuo. Te enim, ut ſpero, propediem cenſorem audiemus: cujus magiſtratus officia, quæ ſunt maximi animi, ſummique conſilii, tibi diligentius, & accuratius quam hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda eſſe cenſeo. Vale.

Argumentum.

Acceptis ab Appio litteris de abſolutione Majeſtatis gratulatur majorem in modum, & de Ambitus judicio bene illi ſperandum ſignificat.

M. T. C. Imp. Appio Pulchro, ut spero, Censori S. D. 11

CUm eſſem in caſtris ad fluvium Pyramum, redditæ mihi ſunt uno tempore a te epiſtolæ duæ, quas ad me Q. Servilius Tarſo miſerat. Earum in altera dies erat adſcripta nonarum Aprilium; in altera, quæ mihi recentior videbatur, dies non erat. Reſpondebo igitur ſuperiori prius, in qua ſcribis ad me de abſolutione majeſtatis: de qua etſi per multo ante certior factus eram litteris, nuntiis, fama denique ipſa (nihil enim fuit clarius: non quo quiſquam aliter putaſſet, ſed nihil de inſignibus ad laudem viris obſcure nuntiari ſolet) tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ litteræ: non ſolum quia planius loquebantur, & uberius, quam vulgi ſermo; ſed etiam quia magis tibi videbar gratulari, cum de te ex te ipſo audiebam. Complexus igitur ſum cogitatione te abſentem: epiſtolam vero oſculatus, etiam ipſe mihi gratulatus ſum. Quæ enim a cuncto populo, a ſenatu, a judicibus, ingenio, induſtriæ, virtuti tribuuntur: quia mihi ipſe aſſentor fortaſſe, cum ea eſſe in me fingo: mihi quoque ipſi tribui puto: nec tam glorioſum exitum tui judicii extitiſſe, ſed tam pravam inimicorum tuorum mentem fuiſſe mirabar. De ambitu vero quid intereſt, inquies, an de majeſtate? Ad rem nihil: alterum enim non

atti-

attigisti, alteram auxisti. Verumtamen est majestas (ut Sylla voluit) ne in quemvis impune declamare liceret. Ambitus vero ita apertam vim habet, ut aut accusetur improbe, aut defendatur: cui enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? Tuorum autem honorum cursus, cui suspectus umquam fuit? Me miserum, qui non affuerim! quos ego risus excitassem! Sed de majestatis judicio duo mihi illa ex tuis litteris jucundissima fuerunt: unum, quod te ab ipsa republica defensum scribis: quæ quidem, etiam in summa bonorum, & fortium civium copia, tueri tales viros deberet: nunc vero eo magis,quod tanta penuria est in omni, vel honoris, vel ætatis gradu, ut tam orba civitas tales tutores complecti debeat: alterum, quod Pompeji, & Bruti fidem, benevolentiamque mirifice laudes. Lætor virtute & officio, cum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum, tum maxime alterius, omnium sæculorum, & gentium principis, alterius, jampridem juventutis, celeriter (ut spero) civitatis. De mercenariis testibus a suis civitatibus notandis, nisi jam factum aliquid est per Flaccum, fiet a me, cum per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam venio. Quod ad me quasi formam communium temporum, & totius reipublicæ misisti expressam, prudentia litterarum tuarum valde est mihi grata. Video enim & pericula leviora, quam timebam, & majora præsidia, siquidem, ut scribis, omnes vires civitatis se ad Pompeji ductum applicaverunt: tuumque simul promptum animum,& alacrem perspexi ad defendendam remp. mirificamque cepi voluptatem ex hac tua diligentia, quod in summis tuis occupationibus mihi tamen reipublicæ statum per te notum esse voluisti. Nam augurales libros ad commune utriusque nostrum otium serva. Ego enim, a te cum tua promissa per litteras flagitabam, ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar: nunc ta-

men, ut ipse polliceris, pro auguralibus libris, orationes tuas confectas omnes exspectabo. Tullius, cui mandata ad me dederas, non convenerat me; nec erat jam quisquam mecum tuorum, præter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas litteras quas dicas esse, non intelligo. Bis ad te scripsi me purgans diligenter, te leviter accusans in eo, quod de me cito credidisses: quod genus querelæ mihi quidem videbatur esse amici: sin tibi displicet, non utar eo posthac. Sed si, ut scribis, eæ litteræ non fuerunt disertæ, scito meas non fuisse. Ut enim Aristarchus Homeri versum negat, quem non probat: sic tu, (libet enim mihi jocari) quod disertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in censura si jam es censor (ut spero) de proavo multum cogitato tuo.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de absolutione Ambitus: &, querente Appio, quod accusatori suo Dolabellæ filiam collocarit, ostendit, id, se insciente, per suos factum.

M. T. C. IMP. APPIO PULCHRO S. D. 12

GRatulabor tibi prius: (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me convertar. Ego vero vehementer gratulor de judicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum te esse; sed illud, quod, quo melior civis, quo vir clarior, quo fortior amicus es, quoque plura virtutis & industriæ ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in tabellæ quidem latebra fuisse absconditam malevolentiam, quæ te impugnare auderet. Non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium! nihil jam sum pridem admiratus magis. De me autem suscipe paulisper meas partes, & eum te esse finge, qui ego sum: si facile inveneris quod dicas, noli ignoscere hæsitationi meæ. Ego vero

ve-

velim mihi, Tulliæque meæ (ficut tu amicissime, & suavissime optas) prospere evenire ea, quæ, me insciente, facta sunt a meis: sed ita cecidisse, ut ageretur eo tempore, spero omnino cum aliqua felicitate, & opto. Veruntamen plus me in hac spe, tua sapientia, & humanitas consolatur, quam opportunitas temporis. Itaque, quemadmodum expediam exitum hujus institutæ orationis, non reperio: neque enim tristius dicere quidquam debeo ea de re, quam tu ipse ominibus optimis prosequeris: neque non me tamen mordet aliquid: in quo unum vereor, ne tu parum perspicias ea, quæ gesta sunt, ab aliis esse gesta, quibus ego ita mandaram, ut, cum tam longe absuturus essem, ad me ne referrent: agerent, quod probassent. In hoc autem mihi illud occurrit. Quid tu igitur, si affuisses? Rem probassem: de tempore, nihil te invito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me, jamdudum laborantem, quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam. Leva me igitur hoc onere: numquam enim mihi videor tractasse caussam difficiliorem. Sed tamen sic habeto: nisi jam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissime confecissem, tametsi nihil videbatur ad meum erga te pristinum studium addi posse: tamen, hac mihi affinitate renunciata, non majore equidem studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. Decedenti mihi, & jam imperio annuo terminato, ante diem III. non. Sext. cum ad Sidam navi accederem, & mecum Q. Servilius esset, litteræ a meis sunt redditæ. Dixi statim Servilio (etenim videbatur esse commotus) ut omnia a me majora exspectaret. Quid multa? benevolentior tibi, quam fui, nihilo sum factus, diligentior ad declarandam benevolentiam multo. Nam, ut vetus nostra simultas antea stimulabat me, ut caverem, ne cui suspicionem fictæ reconciliatæ gratiæ darem: sic affinitas novam cu-

ram mihi affert cavendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse videatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Appio, quod amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studiose juvisset, pariaque illi officia pollicetur: quamquam socer Dolabella sit qui de majestate, & ambitu illum accusaverat.

M. T. C. IMP. APPIO PULCHRO S. D. 13

QUasi divinarem, tali in officio fore mihi aliquando expetendum studium tuum, sic cum de tuis rebus gestis agebatur, inserviebam honori tuo. Dicam tamen vere: plus quam acceperas reddidisti. Quis enim ad me non perscripsit, te non solum auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego a tali viro contentus eram; sed etiam opera, consilio, domum veniendo, conveniendis meis, nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse? Hæc mihi ampliora multo sunt, quam illa ipsa, propter quæ hæc laborantur. Insignia enim virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaque mihi propono fructum amicitiæ nostræ, ipsam amicitiam, qua nihil est uberius, præsertim in iis studiis, quibus uterque nostrum devinctus est. Nam tibi me profiteor, & in rep. socium, de qua idem sentimus; & in quotidiana vita conjunctum, cum iis artibus, studiisque, quæ colimus. Velim ita fortuna tulisset, ut quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses: quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi divinatione, non despero. Sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges, hac re novata, additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quam quidquam esse detractum. Cum hæc scribebam, censorem jam te esse sperabam: eo brevior est hæc epistola, &, ut adversus magistrum morum, modestior. Vale.

LI-

LIBER IV.

ARGUMENTUM.

Satis patebit hujus Epistolæ argumentum, si lector sciat, scriptam esse, cum Cæsar, pulso ex Italia Pompejo, bellum contra Pompeji Legatos in Hispaniam pararet. Respondet Sulpicio congressum petenti.

M T. C. SER. SULPICIO S. D. 1

CAjus Trebatius familiaris meus ad me scripsit, te ex se quæsisse, quibus in locis essem, molesteque ferre, quod me propter valetudinem tuam, cum ad urbem accessissem, non vidisses, & hoc tempore velle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Utinam, Servi, salvis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos; profecto aliquid opis occidenti Reipublicæ tulissemus. Cognoram enim jam absens, te hæc mala multo ante providentem defensorem pacis, & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse: ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam: sero enim veneram: solus eram: rudis esse videbar in caussa: incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias. Nunc quoniam nihil jam videmur posse opitulari reipub., si quid est, in quo nobismetipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut quam honestissime lugeamus; nemo est omnium, qui cum potius mihi, quam tecum, communicandum putem. Nec enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus, exempla, neque doctissimorum, quos semper coluisti, præcepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem, te frustra in Senatum, sive potius in conventum senatorum, esse venturum, ni veritus essem, ne ejus

ani-

animum offenderem, qui a me, ut te imitarer, petebat; cui quidem ego, cum me rogasset, ut adessem in senatu, eadem omnia, quæ a te de pace, & de Hispanis dicta sunt, ostendi me esse dicturum. Rem vides quo modo se habeat: orbem terrarum, imperiis distributis, ardere bello: urbem sine legibus, sine judiciis, sine jure, sine fide relictam direptioni, & incendiis. Itaque mihi venire in mentem nihil potest, non modo quod sperem, sed vix jam quod audeam optare. sin autem tibi homini prudentissimo videtur, utile esse nos colloqui, quamquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere, (cujus jam etiam nomen invitus audio) tamen propius accedam. Trebatio mandavi, ut, siquid tu eum velles ad me mittere, ne recusaret; idque ut facias, velim, aut, si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere. Ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse arrogo: ut exploratum habeam, quidquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

ARGUMENTUM.

Disputat, utrum manendum sit in Italia, an ad Pompejum in Græciam navigandum, quorum alterum utilius, alterum honestius ait esse. Concludit, difficilem esse deliberationem: sed tamen discessionem magis probare.

M. T. C. SULPICIO S. D. 2

AD III. Kal. Majas, cum essem in Cumano, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognovi non satis prudenter fecisse Philotimum: qui, cum abs te mandata haberet (ut scribis) de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, litteras tuas misisset, quas intellexi breviores fuisse, quod eum perlaturum putasses. Sed tamen, postquam litteras

tuas

tuas legi, Poſtumia tua me convenit, & Servius noſter. His placuit, ut tu in Cumanum venires: quod etiam mecum, ut ad te ſcriberem, egerunt. Quod meum conſilium exquiris, id eſt tale, ut capere facilius ipſe poſſim, quam alteri dare: quid enim eſt, quod audeam ſuadere tibi, homini ſumma auctoritate, ſummaque prudentia? Si quid rectiſſimum ſit, quærimus, perſpicuum eſt: ſi, quid maxime expediat, obſcurum: ſin ii ſumus, qui profecto eſſe debemus, ut nihil arbitremur expedire, niſi quod rectum, honeſtumque ſit; non poteſt eſſe dubium, quid faciendum nobis ſit. Quod exiſtimas meam cauſſam conjunctam eſſe cum tua, certe ſimilis in utroque noſtrum, cum optime ſentiremus, error fuit; nam omnia utriuſque conſilia ad concordiam ſpectaverunt: qua cum ipſi Cæſari nihil eſſet utilius, gratiam quoque nos inire ab eo in defendenda pace arbitrabamur. Quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta ſit, vides: neque ſolum ea perſpicis, quæ geruntur, quæque jam geſta ſunt, ſed etiam qui curſus rerum, qui exitus futurus ſit. Ergo aut probare oportet ea, quæ fiunt; aut intereſſe, etiamſi non probes: quorum altera mihi turpis, altera etiam periculoſa ratio videtur. Reſtat, ut diſcedendum putem; in quo reliqua videtur eſſe deliberatio, quod conſilium in diſceſſu, quæ loca ſequamur. Omnino cum miſerior res numquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior: nihil enim conſtitui poteſt, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, ſi videbitur, ita cenſeo, facias: ut, ſi habes jam ſtatutum, quid tibi agendum putes, in quo non ſit conjunctum conſilium tuum cum meo, ſuperſedeas hoc labore itineris: ſin autem eſt, quod mecum communicare velis, ego te exſpectabo. Tu, quod tuo commodo fiat, quamprimum velim venias, ſicut intellexi & Servio, & Poſtumiæ placere. Vale.

ARGU-

Argumentum.

Sulpicium Achajæ a Cæsare præfectum consolatur in dolore, quem ex Reipub. calamitate capiebat. Scripta est epistola post victum Pompejum.

M. T. C. Sulpicio S. D. 3

VEhementer te esse sollicitum, & in communibus miseriis præcipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt, quod quamquam minime miror, & meum quodammodo agnosco, doleo tamen, te, sapientia præditum prope singulari, non tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini concedo, qui majorem ex pernicie, & peste reipubl. molestiam traxerit; tamen multa jam consolantur, maximeque conscientia consiliorum meorum. Multo enim ante tamquam ex aliqua specula prospexi tempestatem futuram; neque id solum mea sponte, sed multo etiam magis monente, & denuntiante te. Etsi enim absui magnam partem consulatus tui, tamen & absens cognoscebam, quæ esset tua in hoc pestifero bello cavendo, & prædicendo sententia; & ipse affui primis temporibus tui consulatus, cum accuratissime monuisti senatum collectis omnibus bellis civilibus, ut & illa timerent, quæ meminissent; & scirent, cum superiores, nullo tali exemplo antea in republ. cognito, tam crudeles fuissent, quicumque postea rempub. oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum. Nam quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant, & aliquid atque adeo multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes, eos, qui auctoritatem, & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cum tua prudentia salvi esse potuissent. Dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reipublicæ? Est omnino vix consolabilis dolor: tanta est omnium

nium rerum amiſſio, & deſperatio recuperandi; ſed tamen & Cæſar ipſe ita de te judicat, & omnes cives ſic exiſtimant, quaſi lumen aliquod, extinctis ceteris, elucere ſanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam. Hæc tibi ad levandas moleſtias magna eſſe debent. Quod autem a tuis abes, ideo levius ferendum eſt, quod eodem tempore a multis, ac magnis moleſtiis abes: quas ad te omnes perſcriberem, niſi vererer, ne ea cognoſceres abſens, quæ quia non vides, mihi videris meliore eſſe conditione, quam nos, qui videmus. Hactenus exiſtimo noſtram conſolationem recte adhibitam eſſe, quoad certior ab homine amiciſſimo fieres iis de rebus, quibus levari poſſent moleſtiæ tuæ. Reliqua ſunt in te ipſo neque mihi ignota, nec minima ſolatia, &, ut quidem ego ſentio, multo maxima, quæ ego ipſe experiens quotidie ſic probo, ut ea mihi ſalutem afferre videantur. Te autem ab initio ætatis, memoria teneo, ſumme omnium doctrinarum ſtudioſum fuiſſe, omniaque, quæ a ſapientiſſimis ad bene vivendum tradita eſſent, ſummo ſtudio, curaque didiciſſe: quæ quidem vel optimis rebus, & uſui, & delectationi eſſe poſſent: his vero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquieſcamus. Nihil faciam inſolenter; nec te tali vel ſcientia, vel natura præditum hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus a primis temporibus ætatis ſtudium tuum dediſti. Tantum dicam (quod te ſpero approbaturum) me, poſteaquam illi arti, cui ſtudueram, nihil eſſe loci neque in curia, neque in foro viderim, omnem meam curam, atque operam ad Philoſophiam contuliſſe. Tuæ ſcientiæ excellenti, ac ſingulari non multo pluſquam noſtræ relictum eſt loci. Quare non equidem te moneo; ſed mihi ita perſuaſi, te quoque in iiſdem verſari rebus, quæ etiamſi minus prodeſſent, animum tamen a ſollicitudine abducerent. Ser-

vius

vius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primisque in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, ut excellat: a me vero sic diligitur, ut tibi uni concedam, præterea nemini: mihique ab eo gratia refertur, in quo ille existimat, quod facile appareat, cum me colat, & observet, tibi quoque in eo se facere gratissimum. Vale.

Argumentum.

Laudat Sulpicii scripta. Probat, quod Achajæ administrandæ curam non recusarit: scribit de Marcelli restitutione, de suis studiis, de Sulpicio filio, de rebus urbanis, de Cæsare.

M. T. C. Sulpicio S. D. 4

Accipio excusationem tuam, qua usus es, cur sæpius ad me litteras uno exemplo dedisses; sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur. Illam partem excusationis, qua te scribis orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem verbis epistolas sæpius mittere, nec agnosco, nec probo: & ego ipse, quem tu per jocum (sic enim accipio) divitias orationis habere dicis, me non esse verborum admodum inopem agnosco (εἰρωνεύσθαι enim non necesse est) sed tamen idem (nec hoc εἰρωνευόμενος) facile cedo tuorum scriptorum subtilitati, & elegantiæ. Consilium tuum, quo te usum scribis, hoc Achaicum negotium non recusavisse, cum semper probavissem, tum multo magis probavi, lectis tuis proximis litteris. Omnes enim caussæ, quas commemoras, justissimæ sunt, tuaque & auctoritate, & prudentia dignissimæ. Quod aliter cecidisse rem existimas atque opinatus sis, id tibi nullo modo assentior. Sed quia tanta perturbatio, & confusio est rerum, ita perculsa, & prostrata fœdissimo bel-

lo jacent omnia, ut is cuique locus, ut ipse sit, miserrimus esse videatur: propterea & tui te consilii pœnitet, & nos, qui domi sumus, tibi beati videmur. At contra nobis non tu quidem vacuus molestiis, sed præ nobis beatus; atque hoc ipso melior est tua quam nostra conditio, quod tu, quid doleas, scribere audes, nos ne id quidem tuto possumus: nec id victoris vitio, quo nihil moderatius; sed ipsius victoriæ, quæ civilibus bellis semper est insolens. Uno te vicimus, quod de Marcelli, collegæ tui, salute paullo ante, quam tu, cognovimus, etiam mehercule, quod quemadmodum ea res ageretur, vidimus. Nam sic fas existimes, post has miserias id est, postquam armis disceptari cœptum est de jure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate. Nam & ipse Cæsar, accusata acerbitate Marcelli (sic enim appellabat) laudataque honorificentissime & æquitate tua, & prudentia, repente præter spem dixit, se senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem caussa, negaturum. Fecerat autem hoc senatus, ut cum a L. Pisone mentio esset facta de Marcello, & cum C. Marcellus se ad Cæsaris pedes abjecisset, cunctus consurgeret, & ad Cæsarem supplex accederet. Noli quærere: ita mihi pulcher hic dies visus est, ut speciem aliquam viderer videre quasi reviviscentis reipublicæ. Itaque, cum omnes ante me rogati gratias Cæsari egissent, præter Volcatium (is enim si eo loco esset, negavit se facturum fuisse) ego rogatus, mutavi meum consilium; nam statueram (non mehercule inertia, sed desiderio pristinæ dignitatis) in perpetuum tacere. Fregit hoc meum consilium & Cæsaris magnitudo animi, & senatus officium. Itaque pluribus verbis egi Cæsari gratias, neque metuo, ne etiam in ceteris rebus honesto otio privarim: quod erat unicum solatium in malis. Sed tamen, quando effugi ejus offensionem, qui fortasse arbitraretur, me

hanc

hanc rempubl. non putare, si perpetuo tacerem, modice hoc faciam, aut etiam intra modum, ut & illius voluntati, & meis studiis serviam. Nam etsi a prima ætate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maxime philosophia delectavit, tamen hoc studium quotidie ingravescit, credo & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis, ut nulla res alia levare animum molestiis possit. A quo studio te abduci negotiis, intelligo ex tuis litteris; sed tamen aliquid jam noctes te adjuvabunt. Servius tuus, vel potius noster, summa te observantia colit, cujus ego cum omni probitate, summaque virtute, tum studiis, doctrinaque delector. Is mecum sæpe de tua mansione, aut decessione communicat. Adhuc in hac sum sententia, nihil ut faciamus, nisi quod maxime Cæsar velle videatur. Res sunt ejusmodi, ut, si Romæ sis, nihil te præter tuos delectare possit; de reliquis, nihil melius ipso est: ceteri, & cetera ejusmodi, ut, si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quam videre. Hoc nostrum consilium nobis minime jucundum est, qui te videre cupimus, sed consulimus tibi. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum Cæsar bellum gereret in Hispania contra Pompeji liberos, periit Tullia ex partu, Ciceronis filia, jam a Dolabella dimissa. Consolatur Ciceronem Sulpicius, argumentis ad tollendum dolorem undecumque collectis. De Sulpicio sic Quinctil. lib. II. *Ser. Sulpicius insignem non immerito famam tribus orationibus meruit.*

SULPICIUS CICERONI S. D. 5

POsteaquam mihi renuntiatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ, sane quam, pro eo ac debui, graviter, molesteque tuli, communemque eam calamitatem existimavi: qui si istic affuissem, neque

tibi

tibi defuiſſem, coramque meum dolorem tibi declaraſſem. Etſi genus hoc conſolationis miſerum, atque acerbum eſt, propterea quia, per quos id fieri debet propinquos, ac familiares, ipſi pari moleſtia afficiuntur, neque ſine lacrimis multis id conari queunt; ut magis ipſi videantur aliorum conſolatione indigere, quam aliis poſſe ſuum officium præſtare: tamen quæ in præſentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perſcribere; non quod ea te fugere exiſtimem, ſed quod forſitan dolore impeditus, minus ea perſpicias. Quid eſt, quod tantopere te commoveat tuus dolor inteſtinus? Cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiſcum egerit: ea nobis erepta eſſe, quæ hominibus non minus quam liberi cara eſſe debent, patriam, honeſtatem, dignitatem, honores omnes. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris æſtimare? An illius vicem (credo) doles? Quoties in eam cogitationem neceſſe eſt, ut tu veneris, ut & nos ſæpe incidimus, hiſce temporibus non peſſime cum iis eſſe actum, quibus ſine dolore licitum eſt mortem cum vita commutare? Quid autem fuit quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare poſſet? quæ res? quæ ſpes? quod animi ſolatium? ut cum aliquo adoleſcente primario conjuncta ætatem ageret? Licitum eſt tibi (credo) pro tua dignitate ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tuto committere putares. An ut ea liberos ex ſeſe pareret, quos cum florentes videret, lætaretur? qui rem a parente traditam per ſe tenere poſſent, honores ordinatim petituri eſſent in republ., in amicorum negotiis liberalitate ſua uterentur? Quid horum fuit, quod non prius, quam datum, ademptum ſit? At vero malum eſt liberos amittere. Malum, niſi hoc pejus ſit, hæc ſufferre, & per-

pe-

peti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cum ab Ægina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere: post me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræus, sinistra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata, & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet mecum sic cogitare: Hem nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet; cum uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant! visne tu te Servi cohibere, & meminisse hominem te esse natum? Crede mihi; cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas; modo uno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio præterea tanta diminutio facta est: omnes provinciæ conquassatæ sunt: in unius mulierculæ animula si jactura facta sit, tantopere commoveris? quæ si hoc tempore non suum diem obiisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum, ac cogitationem tuam avoca, atque ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt; illam, quamdiu ei opus fuerit, vixisse; una cum republica fuisse: te patrem suum, prætorem, consulem, augurem vidisse: adolescentibus primariis nuptam fuisse: omnibus bonis prope perfunctam esse: cum respub. occideret, vita excessisse. Quid est quod tu, aut illa, cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum, qui aliis consueveris præcipere, & dare consilium, neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur, se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potius, quæ aliis præcipere soles, ea tute tibi subjice, atque apud animum propone.

Nul-

Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat: hoc te exſpectare tempus, tibi turpe eſt, ac non ei rei ſapientia tua te occurrere. Quod ſi quis etiam inferis ſenſus eſt, qui illius amor in te fuit, pietaſque in omnes ſuos, hoc certe illa te facere non vult. Da hoc illi mortuæ: da ceteris amicis, & familiaribus, qui tuo dolore mærent: da patriæ, ut, ſi qua in re opus ſit, opera, & conſilio tuo uti poſſit. Denique quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis ſerviendum ſit, noli committere, ut quiſquam te putet non tam filiam, quam reipub. tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re ſcribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, ſi hoc unum propoſuero, finem faciam ſcribendi. Vidimus aliquoties ſecundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea re laudem adipiſci: fac aliquando intelligamus, adverſam quoque te æque ferre poſſe, neque id majus quam debeat tibi onus videri, ne ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deeſſe. Quod ad me attinet, cum te tranquilliore eſſe animo cognovero, de his rebus, quæ hic geruntur, quemadmodum ſe provincia habeat, certiorem faciam. Vale.

ARGUMENTUM.

Ad Servii conſolationem reſpondet, ſuum dolorem, lectis illius litteris, aliqua ex parte lenitum: ſed dolendi cauſſas apud ſe & plures, & graviores eſſe, quam apud quamvis alium in ſimili calamitate.

M. T. C. SULPICIO S. D. 6

EGo vero, Servi, vellem, ut ſcribis, in meo graviſſimo caſu affuiſſes: quantum enim præſens me adjuvare potueris & conſolando, & prope æque dolendo, facile ex eo intelligo, quod litteris

teris tuis lectis, aliquantulum acquievi. Nam & ea scripsisti, quæ levare luctum possent, & in me consolando, non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quam suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore, cujus officia jucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt, numquam tamen gratiora. Me autem non ratio tua solum, & societas pene ægritudinis, sed etiam auctoritas consolatur. Turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu tali sapientia præditus ferendum putas; sed opprimor interdum, & vix resisto dolori, quod ea me solatia deficiunt, quæ ceteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus, qui filium consularem, clarum virum, & magnis rebus gestis, amisit, & L. Paullus, qui duos septem diebus, & vester Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eorum luctum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex repub. consequebantur. Mihi autem, amissis ornamentis iis, quæ ipse commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium, quod ereptum est. Non amicorum negotiis, non reipub. procuratione impediebantur cogitationes meæ: nihil in foro agere libebat, aspicere curiam non poteram: existimabam, id quod erat, omnes me & industriæ meæ fructus, & fortunæ perdidisse. Sed cum cogitarem hæc mihi tecum, & cum quibusdam aliis esse communia, & cum frangerem jam ipse me, cogeremque illa ferre toleranter, habebam, quo confugerem, ubi conquiescerem, cujus in sermone, & suavitate omnes curas, doloresque deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere etiam illa, quæ consenuisse videbantur, recrudescunt. Non enim, ut tum me a

re-

repub. mæſtum domus excipiebat, quæ levaret: ſic nunc domo mærens, ad rempub. confugere poſſum, ut in ejus bonis acquieſcam. Itaque & domo abſum, & foro, quod nec eum dolorem, quem e republ. capio, domus jam conſolari poteſt, nec domeſticum reſpub. Quo magis te exſpecto, teque videre quam primum cupio. Major mihi levatio afferri nulla poteſt, quam conjunctio conſuetudinis, ſermonumque noſtrorum: quamquam ſperabam, tuum adventum (ſic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de cauſſis te exopto quamprimum videre, tum etiam, ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum ſit hoc tempus, quod eſt totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & (ut perſpexiſſe mihi videor) nec a me alieni, & tibi amiciſſimi. Quod cum ita ſit, magnæ tamen eſt deliberationis, quæ ratio ſit ineunda nobis, non agendi aliquid, ſed illius conceſſu, & beneficio quieſcendi. Vale.

ARGUMENTUM.

Suadet, ut exulandi conſilium abjiciat, & in patriam ſuam redeat, id Cæſarem facile conceſſurum: id optare ipſius fratrem, id ipſam Rempub.: id ad rationem etiam rei familiaris pertinere.

M. T. C. M. MARCELLO S. D. 7

ETſi eo te adhuc conſilio uſum intelligo, ut id reprehendere non audeam; non quia ab eo ipſe diſſentiam, ſed quod ea te ſapientia eſſe judicem, ut meum conſilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ noſtræ vetuſtas, & tua ſumma erga me benevolentia, quæ mihi jam a pueritia tua cognita eſt, me hortata eſt, ut ea ſcriberem ad te, quæ & ſaluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena eſſe ducerem a dignitate. Ego eum te eſſe, qui horum malorum initia multo ante videris, conſu-

latum magnificentissime, atque optime gesseris, præclare memini: sed idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeji, nec genus exercitus probare, semperque summe diffidere: qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. Itaque neque tu multum interfuisti rebus gerendis, & ego id semper egi, ne interessem. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, consilio, auctoritate, caussa; quæ erant in nobis superiora; sed lacertis, & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur: aut, si vinci dignitas non potest, fracti certe, & abjecti. In quo tuum consilium nemo potest non maxime laudare, quod cum spe vincendi simul abjecisti certandi etiam cupiditatem, ostendistique, sapientem, & bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. Aut enim renovare bellum conati sunt, hique se in Africam contulerunt: aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres; illud pertinacis. Fateor, a plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium; a multis etiam magni, ac fortis animi judicatum. Sed habet ista ratio, ut mihi quidem videtur, quemdam modum: præsertim cum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. De quo, quid sentiam, nihil attinet dicere; cum appareat, ipse quid fecerim. Sed tamen, si jam ita constituisses, ut abesse perpetuo malles, quam ea, quæ nolles, videre: tamen id cogitare deberes, ubicumque esses, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, pote-

potestate: qui si facile passurus esset, te carentem patria, & fortunis tuis, quiete & libere vivere, cogitandum tibi tamen esset, Romæ ne, & domi tuæ, cujusmodi res esset, an Mytilenis, aut Rhodi malles vivere. Sed cum ita late pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit: nonne mavis sine periculo domi tuæ esse, quam cum periculo alienæ? Equidem etiamsi oppetenda mors esset domi, atque in patria mallem, quam in externis, atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt, quorum est magna pro tuis maximis, clarissimisque virtutibus multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. Nam etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit: propterea quod neque is, qui tenet rempubl. pateretur, neque ipsa respubl.; tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo: ii autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hic te unius sollicitudines, unius etiam multæ, & assiduæ lacrymæ C. Marcelli fratris optimi deprecantur: nos cura, & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quod jus adeundi, cum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus. Gratia tantum possumus, quantum victi: sed tamen consilio, studio, Marcello non desumus. A tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus. Vale.

ARGUMENTUM.

Et hæc epistola eo spectat, ut Marcello reditus in patriam persuadeatur.

M. T. C. MARCELLO S. D. 8

NEque monere te audeo, præstanti prudentia virum, nec confirmare, maximi animi hominem, virumque fortissimum: consolari vero nullo modo. Nam si ea, quæ acciderunt, ita fers,

ut audio, gratulari magis virtuti debeo, quam consolari dolorem tuum: sin te tanta mala reipublicæ frangunt, non ita abundo ingenio, ut te consoler, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum præbeam præstemque, ut ad omnia, quæ tui velint, ita adsim præsto, ut me non solum omnia debere tua caussa, quæ possum; sed ea quoque, quæ non possum, putent. Illud tamen vel tu me monuisse, vel censuisse puta, vel propter benevolentiam tacere non potuisse, ut, quod ego facio, tu quoque animum inducas: si sit aliqua resp. in ea te esse oportere, judicio omnium, reque principem, necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exsulandum locum. Si enim libertatem sequimur, qui locus hoc dominatu vacat? sin qualemcumque locum, quis est domestica sede jucundior? Sed mihi crede, etiam is, qui omnia tenet, favet ingeniis: nobilitatem vero, & dignitatem hominum quantum ei res, & ipsius caussa concedit, amplectitur. Sed plura, quam statueram. Redeo ergo ad unum illud, me tuum fore cum tuis, si modo erunt tui: sin minus, me certe in omnibus rebus satis nostræ conjunctioni amorique facturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Reditum in patriam suadet, ut supra. Argumenta ex intima arte depromit, ad persuadendum firmissima.

M. T. C. MARCELLO S. D. 9

ETsi perpaucis ante diebus dederam Q. Mutio litteras ad te pluribus verbis scriptas, quibus declaraveram, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen, cum Theophilus libertus tuus proficisceretur, cujus ego fidem erga te benevolentiamque perspexeram,

xeram, sine meis litteris eum ad te venire nolui. Iisdem igitur te de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus litteris hortatus sum, ut in ea republica, quæcumque est, quamprimum velis esse. Multa videbis fortasse, quæ nolis; non plura tamen, quam audis quotidie. Non est porro tuum, uno sensu solum oculorum moveri, cum illud idem auribus percipias, quod etiam majus videri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias, aut faciendum, quod non probes. Primum tempori cedere, id est necessitati parere, semper sapientis est habitum: deinde non habet, ut nunc quidem est, id vitii res. Dicere fortasse, quæ sentias, non licet, tacere plane licet. Omnia enim delata ad unum sunt. Is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo: quod non multo secus fieret, si is rempublicam teneret, quem secuti sumus. An, qui in bello, cum omnium nostrum conjunctum esse periculum suo cerneret, certorum hominum minime prudentium consilio uteretur, eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quam incertis rebus fuisset? & qui nec, te consule, tuum sapientissimum consilium secutus esset, nec, fratre tuo consulatum ex auctoritate tua gerente, vobis auctoribus uti voluerit, nunc omnia tenentem nostras sententias desideraturum censes fuisse? Omnia sunt misera in bellis civilibus, quæ majores nostri ne semel quidem, nostra ætas sæpe jam sensit: sed miserius nihil, quam ipsa victoria: quæ etiamsi ad meliores venit; tamen eos ipsos ferociores impotentioresque reddit, ut etiamsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur: multa enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito, facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quam illa crudelis esset futura victoria? Igitur tunc quoque patria careres, ne, quæ nolles, videres? Non, inquies:

ego enim ipſe tenerem opes, & dignitatem meam. At erat tuæ virtutis in minimis res tuas ponere, de republica vehementius laborare. Deinde, qui finis iſtius conſilii eſt? nam adhuc & factum tuum probatur, &, ut in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quod & initium belli neceſſario ſecutus ſis, & extrema ſapienter perſequi nolueris: fortuna, quod honeſto otio tenueris & ſtatum, & famam dignitatis tuæ. Nunc vero nec locus tibi ullus dulcior eſſe debet patria, nec eam diligere minus debes, quod deformior eſt, ſed miſereri potius, nec eam multis claris viris orbatam privare etiam aſpectu tuo. Denique ſi fuit magni animi non iſſe ſupplicem victori; vide ne ſuperbi ſit aſpernari ejuſdem liberalitatem: & ſi ſapientis eſt carere patria, duri non deſiderare: & ſi republica non poſſis frui, ſtultum eſt nolle privata. Caput illud eſt, ut, ſi iſta vita tibi commodior eſſe videatur, cogitandum tamen ſit, ne tutior non ſit. Magna gladiorum eſt licentia; ſed in externis locis minor etiam ad facinus verecundia. Mihi ſalus tua tantæ curæ eſt, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus ſim. Tuum eſt conſulere temporibus, & incolumitati, & vitæ, & fortunis tuis. Vale.

Argumentum.

Hortatur, ut reditum maturet, jam enim de reditu perſuaſerat.

M. T. C. Marcello S. D. 10

Etſi nihil novi, quod ad te ſcriberem, habebam, magiſque litteras tuas jam exſpectare incipiebam, vel te potius ipſum: tamen, cum Theophilus proficiſceretur, non potui nihil ei litterarum dare. Cura igitur, ut quamprimum venias: venies enim, mihi crede, exſpectatus, neque ſolum nobis, id eſt tuis, ſed prorſus omnibus.

bus. Venit enim mihi in mentem subvereri interdum, ne te delectet tarda decessio. Quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum, prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles videre: sed, cum leviora non multo essent, quæ audirentur, quam quæ viderentur; suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuæ, te quamprimum venire, idque in omnes partes valere: putavi ea de re te esse admonendum. Sed, quoniam quod mihi placeret, ostendi, reliqua tu pro tua prudentia considerabis. Me tamen velim, quod ad tempus te exspectemus, certiorem facias. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat, se in patriam rediturum, commotum consilio, & auctoritate Ciceronis.

M. MARCELLUS CICERONI S. D. II

PLurimum valuisse apud me tuam semper auctoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio, potes existimare. Cum mihi C. Marcellus frater amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret; non prius mihi persuadere potuit, quam tuis est effectum litteris, ut uterer vestro potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta, vestræ litteræ mihi declarant. Gratulatio tua, etsi est mihi probatissima, quod ab optimo sit animo; tamen hoc mihi multo jucundius est & gratius, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui vere meæ saluti faverent, te cupidissimum mei, singularemque mihi benevolentiam præstitisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facile & æquo animo carebam: hoc vero ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum & amicorum benevolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna quis-

quam vivere possit. Itaque hoc ego mihi gratulor. Tu vero ut intelligas homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Marcellum a Magio interfectum, suaque erga mortuum officia significat.

SERVIUS CICERONI S. D. 12

ETsi scio non jucundissimum me nuncium vobis allaturum: tamen, quoniam casus, & natura in bonis dominatur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores facere. Ad x. Kal. Jun. cum ab Epidauro Piræum navi advectus essem, ibi Marcellum collegam nostrum conveni, eumque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die, cum ab eo digressus essem, eo consilio ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque jurisdictionem absolverem: ille, uti ajebat, supra Maleas Italiam versus navigaturus erat. Postridie ejus diei, cum ab Athenis proficisci in animo haberem, circiter horam decimam noctis Posthumius familiaris ejus ad me venit, & mihi nunciavit, M. Marcellum collegam nostrum post cœnæ tempus a P. Magio Chilone familiari ejus pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse; unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem: sperare tamen eum vivere posse: Magium seipsum interfecisse: postea se a Marcello ad me missum esse, qui hæc nunciaret & rogaret, uti cogerem medicos: coegi, & a vestigio eo sum profectus prima luce. Cum non longe a Piræo abessem, puer Acidini mihi obviam venit cum codicillis, in quibus erat scriptum, paullo ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ita vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissima morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus, qui ei mortem affer-

afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi; inveni duos libertos, & pauculos servos, reliquos ajebant profugisse metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre: ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi. Ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent; neque tamen id antea cuiquam concesserant. Quod proximum fuit, ut, in quo vellemus gymnasio, eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus, ibique eum combussimus, posteaque curavimus, ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ita, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate, & vivo & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. Dat. pridie Kal. Jun. Athenis.

ARGUMENTUM.

Exulantem Nigidium spe reditus consolans, suam illi operam, suumque officium pollicetur; præterea rem omnem familiarem. In extremo hortatur, ut bono animo, fortique sit in utramque partem.

M. T. C. P. NIGIDIO FIGULO S. D. 13

QUærenti mihi jamdiu quid ad te potissimum scriberem, non modo certa res ulla, sed ne genus quidem litterarum usitatum veniebat in mentem. Unam enim partem, & consuetudinem earum epistolarum, quibus, secundis rebus, uti solebamus, tempus eripuerat, perfeceratque fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddam, & miserum, & his temporibus consentaneum genus

litterarum: id quoque deficiebat me, in quo debebat esse aut promissio auxilii alicujus, aut consolatio doloris tui. Quod pollicerer, non erat: ipse enim pari fortuna abjectus, aliorum opibus casus meos sustentabam, sæpiusque mihi veniebat in mentem, queri, quod ita viverem, quam gaudere, quod viverem. Quamquam enim nulla meipsum privatim perculit insignis injuria: nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Cæsar detulerit: tamen nihilominus eis conficior curis, ut hoc ipsum, quod maneam in vita, peccare me existimem. Careo enim cum familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga, tum omnibus amicis, quorum benevolentiam nobis conciliarat per me quondam, te socio, defensa respubl. versorque in eorum naufragiis, & bonorum direptionibus. Nec audio solum, quod ipsum esset miserum, sed etiam idipsum video, quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adjutoribus illud incendium extinximus; & in qua urbe modo gratia, auctoritate, & gloria floruimus, in ea nunc iis quidem omnibus caremus. Obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem: sed ea plus non potest, quam vis & mutatio omnium rerum, atque temporum. Itaque orbus iis rebus omnibus, quibus & natura me, & voluntas & consuetudo assuefecerat, cum ceteris, ut quidem videor, tum mihi ipse displiceo. Natus enim ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem: & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram, nunc P. Nigidio uni omnium doctissimo, & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est litterarum genus. Reliquum est, ut con-

consoler, & afferam rationes, quibus te a molestiis coner abducere. At ea quidem facultas vel tui, vel alterius consolandi, in te summa est, si unquam in ullo fuit. Itaque eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid sit forti, & sapienti homine dignum, quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus a pueritia floruisti, a te flagitent, tu videbis. Ego, quod intelligere, & sentire, quia sum Romæ, & quia curo attendoque, possum, id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in iis autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. Videor mihi perspicere, primum ipsius animum, qui plurimum potest, propensum ad salutem tuam. Non scribo hoc temere. Quo minus familiaris sum, hoc sum ad investigandum curiosior. Quo facilius, quibus est iratior, respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum. Familiares vero ejus, & ii quidem, qui illi jucundissimi sunt, mirabiliter de te & loquuntur, & sentiunt. Accedit eodem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium. Etiam illa, quæ minimum nunc quidem potest, sed possit necesse est, respubl. quascumque vires habebit, ab iis ipsis, a quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, ut jam tibi etiam pollicear aliquid, quod primo omiseram. Nam & complectar ejus familiarissimos, qui me admodum diligunt, multumque mecum sunt, & in ipsius me consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo: & certe omnes vias persequar, quibus putabo ad id, quod volumus, pervenire posse. In hoc toto genere plura faciam, quam scribere audeo. Cetera, quæ tibi a multis prompta esse certo scio, a me sunt paratissima: nihil in re fa-

miliari mea eſt, quod ego meum malim eſſe, quam tuum. Hac de re, & de hoc genere toto hoc ſcribo parcius, quod te, id quod ipſe confido, ſperare malo, te eſſe uſurum tuis. Extremum illud eſt, ut te horter & obſecrem, animo ut maximo ſis: nec ea ſolum memineris, quæ ab aliis magnis viris accepiſti; ſed illa etiam, quæ ipſe ingenio, ſtudioque peperiſti. Quæ ſi colliges, & ſperabis omnia optime, & quæ accident, qualiacumque erunt, ſapienter feres. Sed hæc tu melius vel optime omnium. Ego, quæ pertinere ad te intelligam, ſtudioſiſſime omnia diligentiſſimeque curabo, tuorumque triſtiſſimo meo tempore meritorum erga me memoriam conſervabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Reſpondet ad duplicem Plancii gratulationem, de recuperata Ciceronis dignitate, & de novis ejuſdem nuptiis cum Publia, divortio jam facto cum Terentia.

M. T. C. CN. PLANCIO S. D. 14

BInas a te accepi litteras Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audiſſes meam me priſtinam dignitatem obtinere: alteris dicebas te velle, quæ egiſſem, bene ac feliciter evenire. Ego autem, ſi dignitas eſt bene de republ. ſentire, & bonis viris probare quod ſentias, obtineo dignitatem meam: ſin autem in eo dignitas eſt, quod ſentias, aut re efficere ſi poſſis, aut denique libera oratione defendere, ne veſtigium quidem ullum eſt reliquum nobis dignitatis: agiturque præclare, ſi noſmetipſos regere poſſumus, ut ea, quæ partim jam adſunt, partim impendent, moderate feramus: quod eſt difficile in ejuſmodi bello, cujus exitus ex altera parte cædem oſtentat, ex altera ſervitutem. Quo in periculo nonnihil me conſolatur, cum recordor, hæc me tum vidiſ-

vidisse, cum secundas etiam res nostras, non modo adversas pertimescebam, videbamque quanto periculo de jure publico disceptaretur armis. Quibus si ii vicissent, ad quos ego pacis spe non belli cupiditate adductus accesseram, intelligebam tamen, & iratorum hominum & cupidorum, & insolentium, quam crudelis esset futura victoria: sin autem victi essent, quantus interitus esset futurus civium, partim amplissimorum, partim etiam optimorum: qui me hæc prædicentem, atque optime consulentem saluti suæ, malebant nimium timidum, quam satis prudentem existimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim, gratularis, te ita velle certo scio; sed ego tam misero tempore nihil novi consilii cepissem, nisi in reditu meo nihilo meliores res domesticas, quam rempubl. offendissem. Quibus enim pro meis immortalibus beneficiis carissima mea salus, & meæ fortunæ esse debebant, cum propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum viderem, novarum me necessitudinum fidelitate contra veterum perfidiam muniendum putavi. Sed de nostris rebus satis, vel etiam nimium multa. De tuis velim, ut eo sis animo, quo debes esse: id est ne quid tibi præcipue timendum putes: si enim status erit aliquis civitatis, quicumque erit, te omnium periculorum video expertem fore. Nam alteros tibi jam placatos esse intelligo, alteros numquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim judices, me, quibuscumque rebus opus esse intelligam: quamquam videam, quis sim hoc tempore, & quid possim; opera tamen, & consilio, studio quidem certe, rei, famæ, saluti tuæ præsto futurum. Tu, velim, & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quam diligentissime certiorem. Vale.

AR-

Argumentum.

Hortatur, ut communem fortunam fortiter ferat.

M. T. C. Plancio S. D. 15

Accepi perbreves tuas litteras, quibus id, quod ſcire cupiebam, cognoſcere non potui: cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit: nam, quam fortiter ferres communes miſerias, non intellexi: quam me amares, facile perſpexi. Sed hoc ſcieram: illud ſi ſciſſem, ad id meas litteras accommodaſſem. Sed tamen etſi antea ſcripſi, quæ exiſtimavi ſcribi oportere; tamen hoc tempore breviter commonendum putavi, ne quo periculo te proprio exiſtimares eſſe: in magno omnes, ſed tamen in communi ſumus. Quare non debes aut propriam fortunam, & præcipuam poſtulare, aut communem recuſare. Quapropter eo animo ſimus inter nos, quo ſemper fuimus: quod de te ſperares de me præſtare poſſum. Vale.

LIBER V.

Argumentum.

Queritur Metellus Celer, qui Galliam Proconſul regebat, Metellum nepotem fratrem ſuum a Cicerone oppugnatum. Videtur eſſe paullo arrogantior epiſtola.

Q. Metellus, Q. F. Celer Procos. M. T. Ciceroni S. D. 1

Si vales, bene eſt. Exiſtimaram pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, neque me abſentem ludibrio læſum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri. Quem ſi parum pudor ipſius defendebat, debebat vel familiæ noſtræ dignitas, vel

vel meum ſtudium erga vos, remque publ. ſatis ſublevare. Nunc video illum circumventum, me deſertum, a quibus minime conveniebat. Itaque in luctu, & ſqualore ſum, qui provinciæ, qui exercitui præſum, qui bellum gero. Quæ quoniam nec ratione, nec majorum noſtrorum clementia adminiſtraſtis, non erit mirandum, ſi vos pœnitebit. Te tam mobili in me, meoſque eſſe animo non ſperabam. Me interea nec domeſticus dolor, nec cujuſquam injuria a republ. abducet. Vale.

Argumentum.

Excuſat ſe de Metello Nepote, ſuaque in ipſum Celerem merita commemorat.

M. T. C. Q. Metello, Q. F. Celeri Procos. S. D. 2

SI tu, exercituſque valetis, bene eſt. Scribis ad me, te exiſtimaſſe, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, numquam te a me ludibrio læſum iri. Quod cujuſmodi ſit, ſatis intelligere non poſſum: ſed tamen ſuſpicor ad te eſſe allatum, me, in ſenatu cum diſputarem, permultos eſſe, qui rempubl. a me conſervatam dolerent, dixiſſe: a te propinquos tuos, quibus negare non potuiſſes, impetraſſe, ut ea, quæ ſtatuiſſes tibi in ſenatu de mea laude eſſe dicenda, reticeres. Quod cum dicerem, illud adjunxi, mihi tecum ita diſpertitum officium fuiſſe in reipubl. ſalute retinenda, ut ego urbem a domeſticis inſidiis, & ab inteſtino ſcelere, tu Italiam & ab armatis hoſtibus, & ab occulta conjuratione defenderes: atque hanc noſtram tanti, & tam præclari muneris ſocietatem a tuis propinquis labefactatam: qui, cum tu a me rebus ampliſſimis atque honorificentiſſimis ornatus eſſes, timuiſſent, ne qua mihi pars abs te voluntatis mutuæ tribueretur. Hoc in ſermone, cum a me exponeretur, quæ

mea

mea exspectatio fuisset orationis tuæ, quantoque in errore versatus essem: visa est oratio non injucunda, & mediocris quidam est risus consecutus, non in te, sed magis in errorem meum, & quod me abs te cupisse laudari, aperte atque ingenue confitebar. Jam hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me in clarissimis meis atque amplissimis rebus, tamen aliquod testimonium tuæ vocis habere voluisse. Quod autem ita scribis, pro mutuo inter nos animo: quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio: equidem hoc arbitror, cum par voluntas accipitur, & redditur. Ego, si hoc dicam, me tua caussa prætermisisse provinciam, tibi ipse levior videar esse: meæ enim rationes ita tulerunt, atque ejus mei consilii majorem in dies singulos fructum voluptatemque capio. Illud dico, me, ut primum in concione provinciam deposuerim, statim quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cœpisse. Nihil dico de sortitione vestra; tantum te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum, me insciente, esse factum. Recordare cetera, quam cito senatum illo die, facta sortitione, coegerim, quam multa de te verba fecerim: cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in collegas tuos contumeliosam fuisse. Jam illud S. C. quod eo die factum est, ea præscriptione est, ut, dum id exstabit, officium meum in te obscurum esse non possit. Postea vero quam profectus es, velim recordere, quæ ego de te in senatu egerim, quæ in concionibus dixerim, quas ad te litteras miserim. Quæ cum omnia collegeris, tu ipse velim judices, satisne videatur his omnibus rebus tuus adventus, cum proxime Romam venisti, mutuo respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia; non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quæ numquam immutata est. Quod scribis, non oportuisse Metellum

fra-

fratrem tuum ob dictum a me oppugnari: primum, hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari, & fraternam plenam humanitatis ac pietatis voluntatem: deinde, si qua ego in re fratri tuo, reipubl. caussa restiterim, peto, ut mihi ignoscas: tam enim sum amicus reipubl. quam qui maxime. Si vero meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim, satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris injuria conqueri. Quem ego cum comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari, egi cum Claudia uxore tua, & cum vestra sorore Mutia, cujus erga me studium pro Cn. Pompeji necessitudine multis in rebus prospexeram, ut eum ab illa injuria deterrerent. Atque ille (quod te audisse credo) pridie Kal. Jan. qua injuria nemo umquam in aliquo magistratu improbissimus civis affectus est, ea me consulem affecit, cum rempubl. conservassem, atque abeuntem magistratu concionis habendæ potestate privavit: cujus injuria mihi tamen honori summo fuit. Nam cum ille nihil mihi, nisi ut jurarem, permitteret: magna voce juravi verissimum, pulcherrimumque jusjurandum, quod populus item magna voce me vere jurasse juravit. Hac accepta tam insigni injuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, ut ab illa mente desisteret; quibus ille respondit, sibi non esse integrum: etenim paullo ante in concione dixerat, ei, qui in alios animadvertisset indicta caussa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. Hominem gravem, & civem egregium! qui, qua pœna senatus, consensu bonorum omnium, eos affecerat, qui urbem incendere, magistratus, ac senatum trucidare, bellum maximum conflare voluissent, eadem dignum judicaret eum, qui curiam cæde, urbem incendiis, Italiam bello liberasset. Itaque

ego Metello fratri tuo præsenti restiti. Nam in senatu Kal. Jan. sic cum eo de republ. disputavi, ut sentiret, sibi cum viro forti, & constanti esse pugnandum. Ad III. non. Jan. cum agere cœpisset, tertio quoque verbo orationis suæ me appellabat, mihi minabatur: neque illi quidquam deliberatius fuit, quam me, quacumque ratione posset, non judicio, neque disceptatione, sed vi, atque impressione evertere. Hujus ego temeritati si virtute, atque animo non restitissem, quis esset, qui me in consulatu non casu potius existimaret, quam consilio fortem fuisse? Hæc si Metellum cogitare de me nescisti, debes existimare, te maximis de rebus a fratre esse celatum: sin autem aliquid impertivit tibi sui consilii, lenis a te, & facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus expostulem. Et, si intelligis, non me dicto Metelli, ut scribis, sed consilio ejus, animoque in me inimicissimo esse commotum: cognosce nunc humanitatem meam, si humanitas appellanda est in acerbissima injuria remissio animi, ac dissolutio. Nulla est a me umquam sententia dicta in fratrem tuum, quotiescumque aliquid est actum, sedens iis assensi, qui mihi lenissime sentire visi sunt. Addam illud etiam, quod jam ego curare non debui, sed tamen fieri non moleste tuli; atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte adjuvi, ut S. C. meus inimicus, quia tuus frater erat, sublevaretur. Quare non ego oppugnavi fratrem tuum, sed fratri tuo repugnavi: nec in te, ut scribis, animo fui mobili; sed ita stabili, ut in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officiis tuis permanerem. Atque, hoc ipso tempore tibi, pene minitanti nobis per litteras, hoc rescribo, atque respondeo: Ego dolori tuo non solum ignosco, sed summam etiam laudem tribuo: meus enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admonet. A te peto, ut tu quoque æquum te judi-

judicem dolori meo præbeas, si acerbe, si crudeliter, si sine caussa sum a tuis oppugnatus, ut statuas, mihi non modo non cedendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio, in ejusmodi caussa, utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: me ut tibi amicissimum esse intelligeres, laboravi: maneo in voluntate, &, quoad voles tu, permanebo; citiusque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quam illius odio quidquam de nostra benevolentia detrahatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Quæ sequitur epistola, non dubito, quin Metelli Celeris potius sit, quam Nepotis, & in epistola Nepotem puto significari.

Q. METELLUS CELER CICERONI S. D. 3

HOminis importunissimi contumeliæ, quibus me, crebris concionibus, onerat, tuis erga me officiis leniuntur: &, ut sunt leves ab ejusmodi homine, a me despiciuntur: libenterque commutata persona, te mihi fratris loco esse duco. De illo ne meminisse quidem volo: tametsi bis eum invitum servavi. De me, meisque rebus, ne vobis multitudine litterarum molestior essem, ad Lollium perscripsi: de rationibus provinciæ quid vellem fieri, ut is vos doceret, & commonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserves. Vale.

ARGUMENTUM.

Studium, & auxilium Metelli Nepotis Consulatum gerentis, exul implorat.

M. T. C. METELLO NEPOTI COS. S. D. 4

LItteræ Quinti fratris, & T. Pomponii necessarii mei, tantum mihi spei dederant, ut in te non minus auxilii, quam in tuo collega mihi constitutum fuerit. Itaque ad te litteras statim misi,

misi, per quas, ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. Postea mihi non tam meorum litteræ, quam sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant: quæ res fecit, ut tibi litteris obstrepere non auderem. Nunc mihi Quintus frater meus mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, perscripsit: qua inductus, ad te scribere sum conatus, & abs te, quantum tua fert voluntas, peto quæsoque, ut tuos mecum serves potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu tuas inimicitias ut reipubl. donares, te vicisti: alienas ut contra rempubl. confirmes, adduceris? Quod si mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo: sin mihi neque magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari, propter eam vim, quæ me cum republ. vicit, licuerit: vide, ne, cum velis revocare tempus omnium conservandorum, cum, qui servetur, non erit, non possis. Vale.

ARGUMENTUM.

Exprobrat Antonio, qui Macedoniam Proconsul regebat, ingrati animi vitium. Deinde Atticum illi commendat.

M. T. C. ANTONIO M. F. IMP. S. D. 5

ETsi statueram nullas ad te litteras mittere, nisi commendatitias (non quod eas intelligerem satis apud te valere; sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostra conjunctione imminutum esse ostenderem) tamen, cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum, & officiorum maxime conscius, tui cupidus, nostri amantissimus ad te proficisceretur, aliquid mihi scribendum putavi; præsertim cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat: omnia

enim

enim a me in te profecta sunt, quæ ad tuum commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. Pro his rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. Contra etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audivi: nam comperisse me, non audeo dicere: ne forte idipsum verbum ponam, quod abs te ajunt falso in me solere conferri. Sed ea, quæ ad me delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quam ex meis litteris cognoscere. Meus in te animus quam singulari officio fuerit, & senatus, & populus R. testis est: tu quam gratus erga me fueris, ipse existimare potes: quantum mihi debeas, ceteri existiment. Ego quæ tua caussa antea feci, voluntate sum adductus, ut facerem, posteaque constantia: sed reliqua, mihi crede, multo majus meum studium, majoremque gravitatem, & laborem desiderant. Quæ ego si non profundere, ac perdere videbor, omnibus meis viribus sustinebo: sin ingrata esse sentiam, non committam, ut tibi ipse insanire videar. Ea quæ sint, & cujusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere: atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut, quamquam ipsius caussa confido te omnia esse facturum; tamen abs te hoc petam, ut, si quid residet in te amoris erga me, id omne in Pomponii negotio ostendas. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat, se diligentiam adhibuisse, ne Sextio succederetur. Scribit de domo a se empta.

M. T. C. P. SEXTIO L. F. PROCOS. S. D. 6

CUm ad me Decius librarius tuus venisset, egissetque mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quamquam illum hominem frugi, & tibi amicum existimabam, tamen, quod memoria tenebam, cujusmodi ad me litte-

litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam valde esse mutatam voluntatem tuam. Sed posteaquam & Cornelia tua Terentiam convenit, & ego cum Q. Cornelio locutus sum, adhibui diligentiam, quotiescumque senatus fuit, ut adessem, plurimumque in eo negotii habui, ut Q. Fusium tribunum pleb., & ceteros, ad quos tu scripseras, cogerem mihi potius credere quam tuis litteris. Omnino res tota in mensem Januarium rejecta erat, sed facile obtinebatur. Ego tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, velle te bene evenire, quod de Crasso domum emissem: emi eam ipsam domum xxxv. aliquanto post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere æris alieni, ut cupiam conjurare, siquis me recipiat: sed partim odio inducti me excludunt, & aperte vindicem conjurationis oderunt: partim non credunt, & a me insidias metuunt: nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione fœneratores exemerit. Omnino semissibus magna copia est: ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, ut bonum nomen existimer. Domum tuam atque ædificationem omnem perspexi, & vehementer probavi. Antonium, etsi ejus in me officia omnes desiderant; tamen in senatu gravissime, ac diligentissime defendi, senatumque vehementer oratione mea, atque auctoritate commovi. Tu ad me velim litteras crebrius mittas. Vale.

ARGUMENTUM.

Leniter expostulat, quod Pompejus sibi de oppressa Catilina conjuratione non esset pro rei magnitudine litteris gratulatus.

M. T. C. CN. POMPEJO, CN. F. MAGNO IMP.
S. D. 7

SI tu, exercitusque valetis, bene est, ego valeo. Ex litteris tuis, quas publice misisti, cepi una cum

cum omnibus incredibilem voluptatem : tantam enim ſpem otii oſtendiſti, quantam ego ſemper omnibus, te uno fretus, pollicebar. Sed hoc ſcito, tuos veteres hoſtes, novos amicos, vehementer litteris perculſos, atque ex magna ſpe deturbatos jacere. Ad me autem litteras, quas miſiſti, quamquam exiguam ſignificationem tuæ erga me voluntatis habebant, tamen mihi ſcito jucundas fuiſſe: nulla enim re tam lætari ſoleo, quam meorum officiorum conſcientia; quibus ſi quando non mutuo reſpondetur, apud me plus officii reſidere faciilime patior. Illud non dubito, quin, ſi te mea ſumma erga te ſtudia parum mihi adjunxerunt, reſpubl. nos inter nos conciliatura, conjuncturaque ſit. Ac, ne ignores, quid ego in tuis litteris deſiderarim, ſcribam aperte, ſicut & mea natura, & noſtra amicitia poſtulat. Res eas geſſi, quarum aliquam in tuis litteris, & noſtræ neceſſitudinis, & reipubl. cauſſa, gratulationem exſpectavi: quam ego abs te prætermiſſam eſſe arbitror, quod verebare, ne cujus animum offenderes: ſed ſcito, ea, quæ nos pro ſalute patriæ geſſimus, orbis terræ judicio, ac teſtimonio comprobari. Quæ, cum veneris, tanto conſilio tantaque animi magnitudine a me geſta eſſe cognoſces, ut tibi multo majori, quam Africanus fuit, me non multo minorem, quam Lælium, facile, & in republ. in amicitia adjunctum eſſe patiare. Vale.

ARGUMENTUM.

Officium ſuum in Craſſum prædicat: omniaque pollicetur, quæ ad illius commodum, aut amplitudinem pertinebunt.

M. T. C. M. LICINIO P. F. CRASSO S. D. 8

QUantum meum ſtudium exſtiterit dignitatis tuæ, vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito, quin ad te omnes tui perſcripſerint: non enim

enim fuit aut mediocre, aut obſcurum, aut ejuſmodi, quod ſilentio poſſet præteriri. Nam & cum conſulibus, & cum multis conſularibus tanta contentione decertavi, quanta numquam antea ulla in cauſſa, ſuſcepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis: veterique noſtræ neceſſitudini jamdiu debitum, ſed multa varietate temporum interruptum officium cumulate reddidi. Neque mehercule umquam mihi tui aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: ſed quædam peſtes hominum, laude aliena dolentium, & te nonnumquam a me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi. Sed exſtitit tempus optatum mihi magis, quam ſperatum, ut, florentiſſimis tuis rebus, mea perſpici poſſet, & memoria noſtræ voluntatis, & amicitiæ fides. Sum enim conſecutus, non modo ut domus tua tota, ſed ut cuncta civitas me tibi amiciſſimum eſſe cognoſceret. Itaque & præſtantiſſima omnium feminarum uxor tua, & eximia pietate, virtute, gratia tui Craſſi, meis conſiliis, monitis, ſtudiis, actionibuſque nituntur: & ſenatus, populuſque Rom. intelligit, tibi abſenti nihil eſſe tam promptum, aut tam paratum, quam in omnibus rebus, quæ ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ ſint acta, quæque agantur, domeſticorum tibi litteris declarari puto. De me ſic exiſtimes, ac tibi perſuadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuito, ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidiſſe: ſed, ut primum forum attigerim, ſpectaſſe ſemper, ut tibi poſſem quam maxime eſſe conjunctus. Quo quidem ex tempore memoria teneo, neque meam tibi obſervantiam, neque mihi tuam ſummam benevolentiam, ac liberalitatem defuiſſe. Si qua interciderunt, non tam re, quam ſuſpicione violata, ea cum fuerint & falſa & inania, ſint evulſa

ſa ex omni memoria vitaque noſtra. Is enim tu vir es, & eum me eſſe cupio, ut, quoniam in eadem reipubl. tempora incidimus, conjunctionem amicitiamque noſtram utrique noſtrum laudi ſperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo judicio tribuendum nobis eſſe putes, ſtatues ipſe, & ut ſpero, ſtatues ex noſtra dignitate: ego vero tibi profiteor atque polliceor eximium, & ſingulare meum ſtudium in omni genere officii, quod ad honeſtatem & gloriam tuam ſpectet: in quo etiamſi multi mecum contendent, tamen cum reliquis omnibus, tum Craſſis tuis judicibus, omnes facile ſuperabo: quos quidem ego ambos unice diligo; ſed in Marco benevolentia impari: hoc magis ſum Publio deditus, quod me, quamquam a pueritia ſua ſemper, tamen hoc tempore maxime, ſicut alterum parentem, & obſervat & diligit. Has litteras velim exiſtimes fœderis habituras eſſe vim, non epiſtolæ, meque ea, quæ tibi promitto ac recipio, ſanctiſſime eſſe obſervaturum, diligentiſſimeque facturum. Quæ a me ſuſcepta defenſio eſt, te abſente dignitatis tuæ: in ea jam ego, non ſolum amicitiæ noſtræ, ſed etiam conſtantiæ meæ cauſſa, permanebo. Quamobrem ſatis eſſe hoc tempore arbitratus ſum, hoc ad te ſcribere; me, ſi quid ipſe intelligerem, aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea ſponte id eſſe facturum: ſin autem quippiam aut a te eſſem admonitus, aut a tuis; effecturum, ut intelligeres, nihil neque te ſcripſiſſe, neque quemquam tuorum fruſtra ad me detuliſſe. Quamobrem velim ita & ipſe ad me ſcribas de omnibus minimis, maximis, mediocribuſque rebus, ut ad hominem amiciſſimum: & tuis præcipias, ut opera, conſilio, auctoritate, gratia mea ſic utantur in omnibus publicis, privatis, forenſibus, domeſticis tuis, amicorum, hoſpitum, clientium tuorum negotiis; ut quoad ejus

fieri possit, præsentiæ tuæ desiderium meo labore minuatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Vatinius, ex Consulatu a Cæsare dictatore in Illyricum missus commendat suam dignitatem Ciceroni contra malevolorum obtrectationes.

P. VATINIUS IMP. CICERONI SUO S. D. 9

SI vales, bene est, ego valeo. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis servas, P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro se caussam dicier vult. Non puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepisti. Ego autem, quem potius adoptem, aut invocem, quam illum, quo defendente, vincere didici? an verear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum, ac malevolorum obtrectationes & invidias non prosternat atque obterat? Quare, si me, sicut soles, amas, suscipe me totum: atque hoc, quidquid est oneris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum ac sustinendum puta. Scis meam fortunam, nescio quo modo, facile obtrectatores invenire, non meo quidem mehercule merito: sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? Si quis forte fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit, peto a te, ut tuam consuetudinem & liberalitatem in me absente defendendo mihi præstes. Litteras ad senatum nostris de rebus gestis, quo exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus servus anagnostes fugitivus cum Vardæis esse: de quo tu mihi nihil mandasti: ego tamen terra marique ut conquireretur, præmandavi: & profecto tibi illum reperiam, nisi in Dalmatiam aufugerit: & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. Ad v. Id. Quint. ex castris, Narona.

AR-

ARGUMENTUM.

Scribit hæc de Dionyſio Ciceronis ſervo, de Catilio pirata, de rebus a ſe in Dalmatia geſtis, pro quibus ſupplicationes ſibi decerni poſtulat.

VATINIUS IMP. CICERONI SUO S. D. 10

SI vales, bene eſt, ego quidem valeo. De Dionyſio tuo adhuc nihil extrico: & eo minus, quod me frigus Dalmaticum, quod illinc ejecit, etiam hic refrigeravit; ſed tamen non deſiſtam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi dura imperas. De Catilio neſcio quid ad me ſcripſiſti deprecationis diligentiſſimæ. Apage te cum noſtro Sex. Servilio, nam mehercule ego illum quoque amo, ſed hujuſmodi vos clientes hujuſmodi cauſſas recipitis? hominem unum omnium crudeliſſimum, qui tot ingenuos, matresfamilias, cives R. occidit, arripuit, diſperdidit, regiones vaſtavit? Simius non ſemiſſis homo contra me arma tulit, & eum bello cepi. Sed tamen, mi Cicero, quid facere poſſum? omnia mehercule cupio, quæ tu mihi imperas. Meam animadverſionem, & ſupplicium, quo uſurus eram in eum, quem cepiſſem, remitto tibi, & condono. Quid illis reſpondere poſſum, qui ſua bona direpta, naves expugnatas, fratres, liberos, parentes occiſos, actione expoſtulant? Si mehercule Appii os haberem, in cujus locum ſuffectus ſum, tamen hoc ſuſtinere non poſſem. Quid ergo eſt? Faciam omnia ſedulo, quæ te ſciam velle. Defenditur a Q. Voluſio, tuo diſcipulo: ſi forte ea res poterit adverſarios fugare, in eo maxima ſpes eſt. Nos, ſi quid erit iſtic opus, defendes. Cæſar adhuc mihi injuriam facit: de meis ſupplicationibus & rebus geſtis Dalmaticis adhuc non refert: quaſi vero non juſtiſſimi triumphi in Dalmatia res geſſerim. Nam ſi hoc exſpectandum eſt, dum to-

tum bellum conficiam: viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua: quæ sibi ipsi adsciverunt, amplius sexaginta: hæc nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur, longe alia conditione ego sum, ac ceteri imperatores.

Ego post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum: sex oppida vi oppugnando cepi: unum hoc, quod erat maximum, quater a me jam captum: quatuor enim turres, & quatuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me nives, frigora, imbres detruserunt: indigneque, mi Cicero, oppidum captum, & bellum jam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Cæsarem meam caussam agas, meque tibi in omnes partes defendendum putes; hoc existimans neminem te tui amantiorem habere. Vale. Dat. Nonis Dec. Narona.

Argumentum.

Suum studium erga uxorem Vatinii, ipsumque Vatinium significat. Rogat deinde, ut omnino sibi remittat servum suum fugitivum Dionysium.

M. T. C. Vatinio Imp. S. D. 11

GRata tibi mea esse officia non miror: cognovi enim te gratissimum omnium, idque numquam destiti prædicare: nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, verum etiam cumulatissime retulisti. Quamobrem reliquis tuis rebus omnibus, pari me studio erga te, & eadem voluntate cognosces. Quod mihi fœminam primariam Pompejam, uxorem tuam, commendas: cum Sura nostro statim, tuis litteris lectis, locutus sum, ut ei meis verbis diceret, ut, quidquid opus esset, mihi denuntiaret: me omnia, quæ ea vellet, summo studio curaque facturum: itaque faciam, eamque, si opus esse videbitur, ipse

ipſe conveniam. Tu tamen ei velim ſcribas, ut nullam rem neque tam magnam, neque tam parvam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur. Omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laborioſa mihi & honeſta videbuntur. De Dionyſio, ſi me amas, conſice: quamcumque ei fidem dederis, præſtabo. Si vero improbus fuerit, ut eſt, duces eum captivum in triumpho. Dalmatis dii male faciant, qui tibi moleſti ſunt. Sed, ut ſcribis, brevi capientur & illuſtrabunt res tuas geſtas: ſemper enim habiti ſunt bellicoſi. Vale.

ARGUMENTUM.

Lucceium hiſtoriarum ſcriptorem rogat, ut de rebus a ſe in Conſulatu geſtis ſeparatum volumen conficiat, quod illuſtrius videbatur.

M. T. C. L. LUCCEJO Q. F. S. D. 12

CORam me tecum eadem hæc agere ſæpe conantem deterruit pudor quidam, pene ſubruſticus; quæ nunc expromam abſens audacius. Epiſtola enim non erubeſcit. Ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut noſtrum ſcriptis illuſtretur, & celebretur tuis: quod etſi mihi ſæpe oſtendis te eſſe facturum; tamen ignoſcas velim huic feſtinationi meæ. Genus enim ſcriptorum tuorum, etſi erat ſemper a me vehementer exſpectatum, tamen vicit opinionem meam, meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celerrime res noſtras monumentis commendari tuis. Non enim me ſolum commemoratio poſteritatis ad ſpem quamdam immortalitatis rapit: ſed etiam illa cupiditas, ut vel auctoritate teſtimonii tui, vel indicio benevolentiæ, vel ſuavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen, hæc quum ſcribebam, eram neſcius, quantis oneribus premerere ſuſceptarum re-

rum, & jam institutarum: sed quia videbam, Italici belli & civilis historiam jam pene a te esse perfectam; dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri: deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjuncte ne malles cum ceteris rebus nostra contexere, an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum; qui omnes a perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bella separaverunt: tu quoque item civilem conjurationem ab hostilibus externisque bellis sejungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te exspectare, dum ad locum venias; ac statim caussam illam totam, & tempus arripere. Et simul, si uno in argumento, unaque in persona mens tua tota versabitur, cerno jam animo, quanto omnia uberiora atque ornatiora futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem. Quid si illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene & naviter oportet esse impudentem. Itaque te plane etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis, & in eo leges historiæ negligas: gratiamque illam, de qua suavissime quodam in proœmio scripsisti, a qua te affici non magis potuisse demonstras, quam Herculem Xenophontium illum a voluptate: ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere; amorique nostro, plusculum etiam, quam concedit veritas, largiare. Quod si te adducemus, ut hoc suscipias; erit (ut mihi persuadeo) materies digna facultate & copia tua. A principio enim conjurationis usque ad reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici

posse:

posse : in quo & illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis caussis rerum novarum, vel in remediis incommodorum, quum & reprehendes ea, quæ vituperanda duces; & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis; & , si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. Nihil est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. Habet enim præteriti doloris secura recordatio delectationem. Ceteris vero, nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, posteaquam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fuga, redituque retinetur? Etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet, quasi enumeratione fastorum. At viri sæpe excellentis ancipites variique casus habent admirationem, exspectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem: si vero exitu notabili concluduntur, expletur animus jucundissima lectionis voluptate. Quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut a continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum eventorumque nostrorum. Habet enim varios actus, multasque actiones & consiliorum,

& temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrem, me a te potissimum ornari celebrarique velle. Neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias: & qui non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille, gratiæ caussa, ab Apelle potissimum pingi, & a Lysippo fingi volebat: sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices corporis simulacra ignotis nota faciebant: quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Nec minus est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam neque fictam imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt: unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium statuasque superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta pervenero, quam si in ceterorum, quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti a Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi, & spectatissimi viri, & in reip. maximis gravissimisque caussis cogniti atque in primis probati: ut mihi non solum præconium, quod quum in Sigæum venisset Alexander, ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum laudari se lætatur: sed addit etiam, a laudato viro. Quod si a te non impetro, hoc est, si qua te res impedierit (neque enim fas esse arbitror, quidquam me

rogan-

rogantem, abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt. Scribam ipse de me: multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia: & verecundius ipsi de sese scribant, necesse est, si quid est laudandum: & prætereant, si quid forte reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas; multi denique reprehendant, & dicant verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum, qui cum ceteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarint, cum ipsi ante ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus: &, si recipis caussam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus. Ac, ne forte mirere, cur, cum mihi sæpe ostenderis, te accuratissime nostrorum temporum consilia atque eventus litteris mandaturum, a te id nunc tantopere & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quod alacres animo sumus: ut & ceteri, viventibus nobis, ex litteris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi vivi gloriola nostra perfruamur. His de rebus, quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis caussam, conficiam commentarios rerum omnium: sin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar. Tu interea non cessabis, & ea, quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat Lucceji litteræ consolatoriæ quantum profecerint ad eam sollicitudinem minuendam, quam ex afflicta Republica capiebat.

M. T. C. L. LUCCEJO Q. F. S. D. 13

QUamquam ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est (declarat enim sum-

mam benevolentiam conjunctam pari prudentia) tamen illum fructum ex iis litteris vel maximum cepi, quod te præclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum armatumque cognovi. Quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam, non aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut male vivendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio, cum mihi non omnino excidisset (etenim penitus insederat) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata, atque convulsa: cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis litteris, multumque profecisse sentio. Itaque hoc sæpius dicendum, tibique non significandum solum, sed etiam declarandum, arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quæ eleganter copioseque collegisti, tum nihil plus, quam quod firmitudinem gravitatemque animi tui perspexi, quam non imitari, turpissimum existimo. Itaque hoc etiam fortiorem me puto, quam te ipsum præceptorem fortitudinis, quod tu mihi videris spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora. Casus enim gladiatorii, similitudinesque eæ, tum rationes in ea disputatione a te collectæ, vetabant me reipub. penitus diffidere. Itaque alterum minus mirum, fortiorem te esse, cum aliquid speres: alterum mirum, spe ulla teneri. Quid est enim non ita affectum, ut id non deletum extinctumque omne esse fateare? circumspice omnia membra reipubl. quæ notissima sunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum debilitatumve sit. Quæ persequerer, si aut melius ea viderem, quam tu vides, aut commemorare possem sine dolore: quamquam tuis monitis præceptisque omnis est abjiciendus dolor. Ergo & domestica feremus, ut censes, & publica paullo etiam fortius fortasse, quam tu ipse, qui præcipis.

Te

Te enim ſpes aliqua conſolatur, ut ſcribis: nos autem erimus etiam in omni deſperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris, & præcipis. Das enim mihi jucundas recordationes conſcientiæ noſtræ, rerumque earum, quas, te in primis auctore, geſſimus; præſtitimus enim patriæ non minus certe, quam debuimus: plus profecto, quam eſt ab animo cujuſquam, aut conſilio hominis poſtulatum. Ignoſces mihi de me ipſo aliquid prædicanti. Quarum enim tu rerum cogitatione nos levare ægritudine voluiſti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus moleſtiis & angoribus abducam, transferamque animum ad ea, quibus ſecundæ res ornantur, adverſæ adjuvantur: tecumque & ero tantum, quantum patietur utriuſque ætas & valetudo: &, ſi eſſe una minus poterimus, quam volumus; animorum tamen conjunctione, iiſdem ſtudiis ita fruemur, ut numquam non una eſſe videamur. Vale.

ARGUMENTUM.

Cauſſam quærit, cur Cicero ab Urbe tam diu abſit, hortaturque, ut animum a mœrore abducat.

L. LUCCEJUS CICERONI S. D. 14

SI vales, bene eſt, ego valeo, ſicut ſoleo: paullo tamen etiam deterius, quam ſoleo. Te requiſivi ſæpius, ut viderem. Romæ quia poſtea non fuiſti, quam diſceſſerat, miratus ſum, quod item nunc miror. Non habeo certum, quæ te res hinc maxime retrahat. Si ſolitudine delectare, cum ſcribas, & aliquid agas eorum, quorum conſueſti, gaudeo: neque reprehendo tuum conſilium. Nam nihil iſto poteſt eſſe jucundius, non modo miſeris his temporibus & luctuoſis, ſed etiam tranquillis & optatis: præſertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requiem quærat ex ma-

gnis occupationibus: vel erudito, qui ſemper aliquid ex ſe promat, quod alios delectet, te ipſum laudibus illuſtres. Sin autem, ſicut hic dum eras, lacrimis & triſtitiæ te tradidiſti, doleo, quia doles, & angere: non poſſum te, ſi non concedis, quod ſentimus, ut liberius dicamus, accuſare. Quid enim? tu ſolus aperta non videbis, qui propter acumen occultiſſima perſpicis? tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari ſollicitudines, quas elevare tua te prudentia poſtulat? Quod ſi non poſſumus aliquid proficere ſuadendo, gratia contendimus, & rogando, ſi quid noſtra cauſſa vis, ut iſtis te moleſtiis laxes, & ad convictum noſtrum redeas, & ad conſuetudinem, vel noſtram communem, vel tuam ſolius ac propriam. Cupio non obtundere te, ſi non delectare noſtro ſtudio: cupio deterrere, ne permaneas in incepto, cum duæ res iſtæ contrariæ me conturbent: ex quibus, aut in altera mihi velim, ſi potes, obtemperes, aut in altera non offendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Quærenti Lucceio, cur ab Urbe abeſſet, ejuſque mœrorem minuere conanti, reſpondet, & cur doleat, & cur in Urbe non vivat.

M. T. C. LUCCEJO S. D. 15

OMnis amor tuus ex omnibus partibus ſe oſtendit in iis litteris, quas a te proxime accepi: non ille quidem mihi ignotus, ſed tamen gratus & optatus: dicerem jucundus, niſi id verbum in omne tempus perdidiſſem; neque ob eam unam cauſſam, quam tu ſuſpicaris, & in qua me leniſſimis, & amantiſſimis verbis utens, re graviter accuſas: ſed quod, illius tanti vulneris quæ remedia eſſe debebant, ea nulla ſunt. Quid enim? ad amicoſne confugiam? quam multi ſunt? habuimus

enim

enim fere communes; quorum alii occiderunt, alii nescio quo pacto obduruerunt. Tecum vivere possem equidem & maxime vellem: vetustas, amor, consuetudo, studia paria; quod vinculum, quæ res deest nostræ conjunctioni? possumusne igitur esse una? nec mehercule intelligo, quid impediat: sed certe adhuc non fuimus, cum essemus vicini in Tusculano, & in Puteolano. Nam quid dicam in urbe? in qua, cum forum commune sit, vicinitas non requiritur: sed casu nescio quo in ea tempora nostra ætas incidit, ut, cum maxime florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfugium spoliato & domesticis & forensibus ornamentis, atque solatiis? litteræ, credo, quibus utor assidue. Quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsæ illæ excludere me a portu & perfugio videntur, & quasi exprobrare, quod in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit? summum sit odium temporum, hominum, fori, curiæ? Itaque sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam. Quod si id egissemus ego atque tu, quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus, omne tempus una fuissemus: neque me valetudo tua offenderet, neque te mœror meus. Quod, quantum fieri poterit, consequamur. Quid enim utrique nostrum aptius? propediem te igitur videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolatur diligenter in primis amicum, filii obitum immoderatius ferentem.

M. T. C. TITIO S. D. 16

Etsi unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus, quod tantum ex tuis mo-

molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: tamen, cum longius a summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæque in te benevolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tam diu: sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maxime, quam semper in ore atque in animo habere debemus, homines nos ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quominus ea, qua nati sumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possimus: eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque hæ, neque ceteræ consolationes, quæ sunt a sapientissimis viris usurpatæ, memoriæque litteris proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostræ civitatis, & hæc prolatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt, minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique aliqua repub. perdidissent. Quod si tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum cogitatione mœres; non facile exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto. Sin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, ut eorum qui occiderunt, miserias lugeas: ut ea non dicam, quæ sæpissime & legi, & audivi, nihil mali esse in morte, in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quam mors ducenda sit: sin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reipub., quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim jam non modo pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis arti-

artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? non mehercule, quemquam audivi hoc gravissimo & pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non a Diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atque ex iniquissima conditione vitæ videretur. Quare, si tibi unum hoc detrahi potest, nequid iis, quos amasti, mali putes contigisse: permultum erit ex mœrore tuo diminutum. Relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad teipsum proprie referetur: in qua non est jam gravitatis ac sapientiæ tuæ, quam tu a puero præstitisti, ferre immoderatius casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria maloque sejunctus. Etenim eum semper te & privatis in rebus & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum. Nam, quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præcipere consilio prudentiaque debemus. Etenim si nulla umquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit; certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus: neque exspectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego litteris si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum: sin minus forte valuissent, officio tamen esse functum benevolentissimi, atque amicissimi; quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat tarditatem litterarum: hortatur Sextium, ut exilii casum sapienter, fortiterque ferat.

M. T. C. P. SEXTIO P. F. S. D. 17

NOn oblivione amicitiæ nostræ, neque intermissione consuetudinis meæ, superioribus tem-

temporibus ad te nullas litteras misi; sed quod priora tempora in ruinis reipub. nostrisque jacuerunt; posteriora autem me a scribendo tuis injustissimis atque acerbissimis incommodis retardarunt. Cum vero & intervallum jam satis longum fuisset, & tuam virtutem animique magnitudinem diligentius essem mecum recordatus: non putavi esse alienum institutis meis, hæc ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in invidiam absens, & in crimen vocabare, defendi: & cum in tui familiarissimi judicio ac periculo tuum nomen conjungeretur, quam potui accuratissime te tuamque caussam tutatus sum: & proxime recenti adventu meo cum rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si adfuissem; tamen nulla re saluti tuæ defui: cumque eo tempore invidia annonæ, inimici non solum tui, verum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius judicii, multaque alia reipubl. vitia plus, quam caussa ipsa veritasque valuissent: Publio tuo, neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem, omnibus officiis amicitiæ diligenter a me sancteque servatis, ne hoc quidem prætermittendum esse duxi, te ut hortarer, rogaremque, ut & hominem te & virum esse meminisses, id est, ut & communem incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrum, neque præstare ullo pacto potest: sapienter ferres, & dolori fortiter, ac fortunæ resisteres: cogitaresque & in nostra civitate, & in ceteris, quæ rerum potitæ sunt, multis fortissimis atque optimis viris, injustis judiciis, tales casus incidisse. Illud utinam ne vere scriberem, ea te republica carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio, vereor ne, si nihil ad te scripserim, debitum ejus virtuti videar testimonium non cepisse: sin autem omnia,

quæ

quæ ſentio, perſcripſerim; ne refricem meis litteris deſiderium, ac dolorem tuum; ſed tamen prudentiſſime facies, ſi illius pietatem, virtutem, induſtriam, ubicumque eris, tuam eſſe, tecum eſſe duces: nec enim minus noſtra ſunt, quæ animo complectimur, quam quæ oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus, ſummuſque in te amor, magnæ tibi conſolationi debet eſſe; & nos, ceterique, qui te non ex fortuna, ſed ex virtute tua pendimus, ſemperque pendemus; & maxime animi tui conſcientia, cum tibi nihil merito accidiſſe reputabis, & illud adjunges, homines ſapientes turpitudine, non caſu; & delicto ſuo, non aliorum injuria, commoveri. Ego, & memoria noſtræ veteris amicitiæ, & virtute, atque obſervantia filii tui monitus, nullo loco deero, neque ad conſolandum, neque ad levandum fortunam tuam. Tu ſi quid ad me forte ſcripſeris, perficiam, ne te fruſtra ſcripſiſſe arbitrere. Vale.

ARGUMENTUM.

Argumentum utitur ſeptem, ut Fabium exulem conſoletur.

M. T. C. T. FABIO S. D. 18

ETſi egomet, qui te conſolari cupio, conſolandus ipſe ſum; propterea quod nullam rem gravius jamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor ſolum, ſed etiam pro amore noſtro rogo atque oro, te colligas, virumque præbeas, & qua conditione omnes homines, & quibus temporibus nati ſumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abſtulit: propterea quod adeptus es, quod non multi homines novi: amiſiſti, quæ plurimi homines nobiliſſimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur eſſe, qui quam leviſſima

pœna

pœna ab hac repub. discesserit. Tu vero, qui & fortunas & liberos habeas, & nos ceterosque necessitudine & benevolentia tecum conjunctissimos; quique magnam facultatem sis habiturus nobiscum, & cum omnibus tuis vivendi; & cum unum sit judicium, ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una sententia, eaque dubia, potentiæ alicujus condonatum existimetur: omnibus his de caussis debes istam molestiam quam levissime ferre. Meus animus erit in te liberosque tuos semper, quem tu esse vis, & qui esse debet. Vale.

Argumentum.

Rufo, paullo ante Quæstori suo in Provincia, suadet, ut in bello civili Pompejum sequatur.

M. T. C. Rufo S. D. 19

Etsi mihi numquam dubium fuit, quin tibi essem carissimus: tamen quotidie magis id perspicio, exstatque id, quod mihi ostenderas quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quam in provincia fuisses: (etsi, meo judicio, nihil ad tuum provinciale officium addi potest) quo liberius judicium esse posset tuum. Itaque me & superiores litteræ tuæ admodum delectaverunt, quibus & exspectatum meum adventum abs te amanter videbam, &, cum aliter res cecidisset ac putasses, te meo consilio magnopere esse lætatum: & his proximis litteris magnum cepi fructum & judicii & officii tui; judicii, quod intelligo, te, id quod omnes fortes, ac boni viri facere debent, nihil putare utile esse, nisi quod rectum, honestumque sit: officii, quod te mecum, quodcumque cepissem consilii, polliceris fore; quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mihi consilium captum jamdiu est: de quo ad te, non

non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilii, tali tempore, quasi quædam admonitio videtur esse officii, vel potius efflagitatio ad coeundam societatem vel periculi, vel laboris. Cum vero ea tua sit voluntas, humanitas, benevolentia erga me, libenter amplector talem animum: sed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habebo gratiam: si non feceris; ignoscam; & alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. Est enim res profecto maxima: quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est: ita tamen, ut si nos ii sumus, qui esse debemus, id est studio digni & litteris nostris, dubitare non possimus; quin ea maxime conducant, quæ sunt rectissima. Quare tu, si simul placebit, statim ad me venies: sin idem placebit, atque eodem, nec continuo poteris: omnia tibi ut nota sint, faciam. Quidquid statueris, te mihi amicum; sin id, quod opto, etiam amicissimum judicabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Purgatio Ciceronis ad Rufum, Quæstorem antea suum in Cilicia, de rationibus provincialibus.

M. T. C. RUFO S. D. 20

QUo modo potuissem, te convenissem, si eo, quo constitueras, venire voluisses. Quare etsi mei commodi caussa commovere me noluisti, tamen ita existimes velim, me antelaturum fuisse, si ad me misisses, voluntatem tuam commodo meo. Ad ea, quæ scripsisti, commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius, scriba meus adesset: a quo mihi exploratum est, in rationibus dumtaxat referendis (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem;

aut existimationem tuam: deinde, si rationum referendarum jus vetus & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro conjunctione nostræ necessitudinis contulissem, confecissemque, non fuisse. Quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret: id, quando lege Julia relinquere rationes in provincia necesse erat, easdemque totidem verbis referre ad ærarium, feci in provincia. Neque ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem; sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse numquam pœnitebit: totum enim scribam meum, quem tibi video nunc esse suspectum, tibi tradidi: tu ei M. Mindium fratrem tuum adjunxisti. Rationes confectæ me absente sunt tecum, ad quas ego nihil adhibui præter lectionem. Ita accepi librum a meo servo scriba, ut eumdem acceperim a fratre tuo. Si honos is fuit, majorem tibi habere non potui: si fides, majorem tibi habui, quam pene ipsi mihi. Si providendum fuit, ne quid aliter, ac tibi & honestum, & utile esset, referretur; non habui, cui potius id negotii darem quam cui dedi. Illud quidem certe factum est, quod lex jubebat, ut apud duas civitates, Laodicensem, & Apamensem, quæ nobis maximæ videbantur, quoniam ita necesse erat, rationes confectas, & consolutas deponeremus. Itaque huic loco primum respondeo, me, quamquam justis de caussis rationes deferre properarim, tamen te exspectaturum fuisse, nisi in provincia relictas rationes pro relatis haberem. Quamobrem, de Volusio quod scribis, non est id rationum: docuerunt enim me periti homines: in his cum omnium peritissimus, tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium transferri nomen a Valerio non potuisse: sed prædes Valerianos teneri. Neque id erat HS XXX. ut scribis, sed XIX. Erat enim curata nobis pecunia Valerii mancipis nomine:
ex

ex qua reliquum quod erat in rationibus, retuli. Sed ſic me & liberalitatis fructu privas, & diligentiæ, & (quod minime tamen laboro) mediocris etiam prudentiæ. Liberalitatis, quod mavis ſcribæ mei beneficio, quam meo, legatum meum, præfectumque Q. Leptam, maxima calamitate levatos; cum præſertim non deberent eſſe obligati: diligentiæ, quod exiſtimas de tanto officio meo, tanto etiam periculo nec ſciſſe me quidquam, nec cogitaſſe: ſcribam, quicquid voluiſſet, cum id mihi ne recitaſſet quidem, retuliſſe: prudentiæ, cum rem à me non inſipienter excogitatam: ne cogitatam quidem putes. Nam & Voluſii liberandi meum fuit conſilium: &, ut multa tam gravis Valerianis prædibus, ipſique T. Mario depelleretur, a me inita ratio eſt: quam quidem omnes non ſolum probant, ſed etiam laudant: &, ſi verum ſcire vis, hoc uni ſcribæ meo intellexi non nimium placere. Sed ego putavi eſſe viri boni, cum populus ſuum ſervaret, conſulere fortunis tot vel amicorum vel civium. Nam de Luccejo eſt ita actum, ut, auctore Cn. Pompejo, iſta pecunia in fano poneretur. Id ego agnovi meo juſſu eſſe factum. Qua pecunia Pompejus eſt uſus, ut tua, quam tum depoſuerat Sextius. Sed hæc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animadvertiſſe moleſte ferrem, ut adſcriberem, te in fano pecuniam juſſu meo depoſuiſſe, niſi iſta pecunia graviſſimis eſſet certiſſimiſque monumentis teſtata, cui data, quo S. C. quibus tuis, quibus meis litteris P. Sextio tradita eſſet. Quæ cum viderem tot veſtigiis impreſſa, ut in his errari non poſſet: non adſcripſi id, quod tua nihil referebat: ego tamen adſcripſiſſe mallem, quando id te video deſiderare. Sicut ſcribis tibi id eſſe referendum, idem ipſe ſentio; neque in eo quidquam a meis rationibus diſcrepabunt tuæ. Addes enim tu, meo juſſu; quod ego quidem

non

non addidi; nec caussa est, cur negem: nec, si esset, & tu nolles, negarem. Nam de HS. nongentis millibus, certe ita relatum est, ut tu, sive frater tuus referri voluit. Sed, si quid est (quando de Lucceio parum provisum est) quod ego in rationibus referendis etiamnum corrigere possim: de eo mihi, cum S. C. non sim usus, quid per leges liceat, considerandum est: te certe in pecunia exacta ita afferre ex meis rationibus relatis non oportuit, nisi quid me fallit: sunt enim alii peritiores. Illud cave dubites, quin ego omnia faciam, quæ interesse tua, aut etiam velle te existimem, si ullo modo facere possim. Quod scribis de beneficiis: scito a me & tribunos militares, & præfectos, & contubernales dumtaxat meos delatos esse. In quo quidem ratio me fefellit: liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari: postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissem. Sane moleste tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni reservata esse, quam meæ, qui ambitione nihil uterer. De centurionibus tamen, & de tribunorum mil. contubernalibus, res est in integro: genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de HS. centum millibus: de quibus memini mihi a te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse, si modo erat, fratris tui, & Tullii. Sed cum id corrigi non posset, quod, jam depositis rationibus, ex provincia decessemus: credo me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea spe facultatum, quam tum habebamus, quam humanissime potuerim, rescripsisse. Sed neque tum me humanitate mearum litterarum obligatum puto, neque tuam hodie epistolam de HS. centum sic accepisse, ut ii accipiunt, quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. Simul illud

cogi-

cogitare debes, me omnem pecuniam, quæ ad me ſalvis legibus perveniſſet, Epheſi apud publicanos depoſuiſſe: id fuiſſe HS. XXII. mil. eam omnem pecuniam Pompejum abſtuliſſe: quod ego ſive æquo animo, ſive iniquo fero: ut de HS. centum æquo animo ferre debes, & exiſtimare eo minus ad te vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate perveniſſe. Quod ſi mihi expenſa iſta HS. centum tuliſſes, tamen, quæ tua eſt ſuavitas, quique in me amor, nolles a me hoc tempore æſtimationem accipere: nam, numeratum ſi cuperem, non erat. Sed hæc jocatum me putato, ut ego te exiſtimo. Ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, ſi quid ad rem putabis pertinere. Hanc epiſtolam cur non ſcindi velim, cauſſa nulla eſt. Vale.

ARGUMENTUM.

Cupidum ſe eſſe ſignificat Meſcinii videndi: eumque hortatur, ut acerbitatem temporum litterarum ſtudio, optimæque conſcientiæ recordatione mitiget.

M. T. C. LUCIO MESCINIO S. D. 21

GRatæ mihi tuæ litteræ fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiam ſine litteris arbitrabar, te ſumma cupiditate effectum videndi mei: eſſe quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam. Nam tecum eſſe, ita mihi omnia, quæ opto, contingant, ut vehementer velim. Etenim, cum eſſet major & virorum, & civium bonorum, & jucundorum hominum, & amantium mei copia; tamen erat nemo, quicum eſſem libentius, quam tecum: & pauci, quibuſcum eſſem æque libenter: hoc vero tempore, cum alii interierint, alii abſint, alii mutati voluntate ſint: unum, medius fidius, tecum diem libentius poſuerim, quam hoc omne tempus cum pleriſque eorum, quibuſcum vivo neceſſario. Noli

enim

enim existimare, mihi non solitudinem jucundiorem esse, qua tamen ipsa uti non licet, quam sermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad summum altero. Itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris: præterea etiam conscientia consiliorum meorum. Ego enim is sum, quemadmodum tu facillime potes existimare, qui nihil umquam mea potius, quam meorum civium caussa fecerim, cui nisi invidisset is, quem tu numquam amasti; (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. Ego sum is, qui nullius vim plus valere volui, quam honestum otium: idemque, cum illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram: quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc, & multa alia coram brevi tempore licebit. Neque me tamen ulla res alia Romæ tenet, nisi exspectatio rerum Africanarum: videtur enim mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autem mea nonnihil interesse; (quamquam idipsum, quid intersit, non sane intelligo) verumtamen, quidquid illinc nunciatum sit, non longe abesse a consiliis amicorum. Est enim res ipsa jam in eum locum adducta, ut, quamquam multum intersit inter eorum caussas, qui dimicant, tamen inter victorias non multum interfuturum putem. Sed plane animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam superiores tuæ litteræ confirmarunt: quibus intellexi, quam fortiter injuriam ferres: juvitque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. Verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare: sicut omnes fere. Qui, vita ingenua, in beata civitate, & libera viximus. Sed, ut illa secunda moderate tulimus, sic hanc
non

non solum adversam, sed etiam funditus eversam fortunam fortiter ferre debemus; ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debeamus; propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modo contemnere debeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruere isto otio, tibique persuade, præter culpam ac peccatum, quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam brevi: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit, te certiorem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei videndi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valetudine, nisi ex me prius quæsieris per litteras, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valetudinique tuæ & tranquillitati animi servias. Vale.

LIBER VI.

Argumentum.

A. Manlium Torquatum, qui Pompejanas partes secutus erat, consolatur in eo, quod Romæ non sit; & aliquam simul spem reditus ostendit.

M. T. C. A. Torquato S. D. 1

Etsi ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maxime pœniteat; nemoque sit, quin ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore bono viro Romæ esse miserrimum sit. Nam, etsi quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & suarum: tamen oculi augent dolorem; qui ea, quæ ceteri audiunt, intueri coguntur, nec avertere a miseriis cogita-

tionem ſinunt. Quare etſi multarum rerum deſiderio te angi neceſſe eſt: tamen illo dolore, quo maxime te confici audio, quod Romæ non ſis, animum tuum libera. Etſi enim cum magna moleſtia tuos tuaque deſideras: tamen illa quidem, quæ requiris, ſuum ſtatum tenent: nec melius, ſi tu adeſſes, tenerent: nec ſunt ullo in proprio periculo. Nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam poſtulare, aut communem recuſare. De te autem ipſo, Torquate, eſt tuum ſic agitare animo, ut non adhibeas in conſilium cogitationum tuarum deſperationem, aut timorem. Nec enim is, qui in te adhuc injuſtior, quam tua dignitas poſtulabat, fuit, non magna ſigna dedit animi erga te mitigati. Nec tamen is ipſe, a quo ſalus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem ſalutis ſuæ. Cumque omnium bellorum exitus incerti ſint; ab altera victoria tibi periculum nullum eſſe perſpicio, quod quidem ſejunctum ſit ab omnium interitu: ab altera te ipſum numquam timuiſſe certo ſcio. Reliquum eſt, ut te idipſum, quod ego quaſi conſolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reipub.: cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne conſolatio ulla poſſit vera reperiri, præter illam, quæ tanta eſt, quantum in cujuſque animo roboris eſt atque nervorum. Si enim bene ſentire recteque facere, ſatis eſt ad bene beateque vivendum, vereor, ne eum, qui ſe optimorum conſiliorum conſcientia ſuſtentare poſſit, miſerum eſſe nefas ſit dicere. Nec enim nos arbitror, victoriæ præmiis ductos, patriam olim, & liberos, & fortunas reliquiſſe: ſed quoddam nobis officium juſtum, & pium, & debitum reipub., noſtræque dignitati videbatur: qui neque, cum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis eſſet victoria. Quare ſi id evenit,

nit, quod ingredientibus nobis in caussam propositum fuit accidere posse: non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse numquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio & virtus præscribit, ut nihil in vita nobis præstandum præter culpam putemus: eaque cum careamus, omnia humana placate & moderate feramus. Atque hæc eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. Sed, si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicumque status est futurus, carere non debes. Atque hoc mihi scribenti veniebat in mentem, me eum esse, cujus tu desperationem accusare solitus esses; quemque auctoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. Quo quidem tempore non ego caussam nostram, sed consilium improbabam. Sero enim nos iis armis adversari videbam, quæ multo ante confirmata per nosmetipsos erant; dolebamque, pilis & gladiis; non consiliis, neque auctoritatibus nostris, de jure publico disceptari. Neque ego ea, quæ facta sunt, fore cum dicebam, divinabam futura: sed quod & fieri posse, & exitiosum fore, si evenisset, videbam; id ne accideret, timebam: præsertim cum, si mihi alterutrum de eventu, atque exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod evenit, exploratius possem promittere. Iis enim rebus præstabamus, quæ non prodeunt in aciem: usu autem armorum, & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe, quæso, quo me tum esse oportere censebas. Hæc eo scripsi, quod mihi nunc Philargyrus tuus omnia de te requirenti, fidelissimo animo (ut mihi quidem visus est) narravit, te interdum sollicitum solere esse vehementius: quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua repub. sis futurus, qui esse debes; aut perdita, non affli-

ctiore conditione, quam ceteri. Hoc vero tempus, quo exanimati omnes & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod & in ea urbe es, ubi nata & alta est ratio, ac moderatio vitæ: & habes Ser. Sulpicium, quem semper unice dilexisti; qui te profecto & benevolentia & sapientia consolatur: cujus si essemus & auctoritatem, & consilium secuti, togati potius potentiam, quam armati victoriam subissemus. Sed hæc longiora fortasse fuerunt, quam necesse fuit: illa, quæ majora sunt, brevius exponam. Ego habeo, cui plus, quam tibi, debeam, neminem: quibus tantum debeam, quantum tu intelligis, eos mihi hujus belli casus eripuit. Qui sim autem hoc tempore, intelligo: sed quia nemo est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id quod agit, non possit navare aliquid, & efficere: omne meum consilium, operam, studium, certe velim existimes tibi, tuisque liberis esse debitum. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum se excusat, quod minus sepæ scribat: deinde de reditu Torquati esse impetratum significat: & consolationis loco subjungit, nihil ei præcipue timendum.

M. T. C. A. TORQUATO S. D. 2

PEto a te, ne me putes oblivione tui rarius ad te scribere, quam solebam: sed aut gravitate valetudinis, qua tamen jam paululum videor levari: aut quod absim ab urbe, ut, qui ad te proficiscantur, scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum benevolentia tenere, tuasque omnes res non minori mihi curæ, quam meas esse. Quod majore in varietate versata est adhuc tua caussa, quam homines aut volebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum, quod mole-

moleſte feras. Neceſſe eſt enim aut armis urgeri rempub. ſempiternis, aut, his poſitis, recreari aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt; nec eos, a quibus reciperis, vereri debes; nec eos, quos adjuviſti. Sin armis aut conditione poſitis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas reſpiraverit, & dignitate tua frui tibi & fortunis licebit. Sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentiſſimus M. Antonius jam tum timebat, cum tantum inſtare malorum ſuſpicabatur: miſera eſt illa quidem conſolatio, tali præſertim civi & viro, ſed tamen neceſſaria, nihil eſſe præcipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat univerſis. Quæ vis inſit in his paucis verbis (plura enim committenda epiſtolæ non erant) ſi attendes, quod facis; profecto etiam ſine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod ſperes; nihil quod aut hoc, aut aliquo reipub. ſtatu timeas: omnia ſi interierint, cum ſuperſtitem te eſſe reipub. ne ſi liceat quidem, velis, ferendam eſſe fortunam, præſertim quæ abſit a culpa. Sed hæc hactenus. Tu velim ſcribas ad me, quid agas, & ubi futurus ſis: ut aut quo ſcribam, aut quo veniam, ſcire poſſim. Vale.

ARGUMENTUM.

Conſolari vult: ſed quia nihil aliud ad conſolandum ſuppetit, conſolationem ait debere eſſe optimorum conſiliorum conſcientiam.

M. T. C. A. TORQUATO S. D. 3

SUperioribus litteris, benevolentia magis adductus, quam quod res ita poſtularet, fui longior. Neque enim confirmatione noſtra egebat virtus tua: neque erat ea mea cauſſa atque fortuna, ut, cui omnia deeſſent, alterum confirmarem. Hoc item tempore brevior eſſe debeo: ſive enim tum nihil opus fuit tam multis ver-

bis, nihilo magis nunc opus eſt: ſive tum opus fuit, illud ſatis eſt, præſertim cum acceſſerit nihil novi. Nam etſi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri exiſtimo: ſumma tamen eadem eſt, & idem exitus, quem ego tam video animo, quam ea, quæ oculis cernimus: nec vero quidquam video, quod non idem te videre certo ſciam. Nam etſi, quem exitum acies habitura ſit, divinare nemo poteſt: tamen & belli exitum video; & ſi id minus, hoc quidem certe, cum ſit neceſſe alterutrum vincere, qualis futura ſit vel hæc, vel illa victoria. Idque cum optime perſpexi, tale video, nihil ut mali videatur eſſe futurum, ſi id vel ante acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. Ita enim vivere, ut non ſit vivendum, miſerrimum eſt. Mori autem nemo ſapiens miſerum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es urbe, in qua hæc, vel plura, & ornatiora parietes ipſi loqui poſſe videantur. Ego tibi hoc confirmo, etſi levis eſt conſolatio ex miſeriis aliorum, nihilo te nunc majore in diſcrimine eſſe, quam quemvis aut eorum, qui diſceſſerint, aut eorum, qui remanſerint: alteri dimicant; alteri victorem timent. Sed hæc conſolatio levis, illa gravior, qua te uti ſpero: ego certe utor: nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni vacem culpa: &, ſi non ero, ſenſu omnino carebo. Sed rurſus γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia maximæ curæ ſunt, & dum vivam, erunt. Vale.

ARGUMENTUM.

Conſolatoria epiſtola, rationibus undecumque collectis: ſed, ſi conſideras, deſperationem potius continet.

M. T. C. A. TORQUATO S. D. 4

NOvi, quod ad te ſcriberem, nihil erat: & tamen, ſi quid eſſet, ſciebam te a tuis certio-

certiorem fieri ſolere. De futuris autem rebus etſi ſemper difficile eſt dicere, tamen interdum conjectura poſſis propius accedere, cum res eſt ejuſmodi, cujus exitus provideri poſſit. Nunc tantum videmur intelligere, non diuturnum bellum: etſi idipſum nonnullis videatur ſecus. Equidem cum hæc ſcribebam, aliquid jam actum putabam: non quo ego certo ſcirem, ſed quo non difficilis erat conjectura. Nam cum omnis belli Mars communis, & cum ſemper incerti exitus præliorum ſunt: tum hoc tempore ita magnæ utrinque copiæ, ita paratæ ad depugnandum eſſe dicuntur, ut, utercumque vicerit, non ſit mirum futurum. Illa in dies ſingulos magis magiſque opinio hominum confirmatur, etiamſi inter cauſſas armorum aliquantum interſit, tamen inter victorias non multum interfuturum. Alteros propemodum jam ſumus experti: de altero, nemo eſt, quin cogitet, quam ſit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco ſi videor augere dolorem tuum, quem conſolando levare debebam, fateor me communium malorum conſolationem nullam invenire, præter illam: quæ tamen, ſi poſſis eam ſuſcipere, maxima eſt, quaque ego quotidie magis utor; conſcientiam rectæ voluntatis, maximam conſolationem eſſe rerum incommodarum: nec eſſe ullum magnum malum, præter culpam. A qua quando tantum abſumus, ut etiam optime ſenſerimus: eventuſque magis noſtri conſilii, quam conſilium reprehendatur: & quando præſtitimus, quod debuimus, moderate, quod evenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non ſumo, ut te conſoler de communibus miſeriis, quæ & ad conſolandum majoris ingenii, & ad ferendum, ſingularis virtutis indigent. Illud cuivis facile eſt docere, cur præcipue tu dolere nihil debeas. Ejus enim, qui tardior in te levando fuit, quam fore putaremus, non eſt mihi

dubia de tua salute sententia: de aliis autem non arbitror te exspectare quid sentiam. Reliquum est, ut te angat, quod absis a tuis tamdiu. Res molesta, præsertim ab iis pueris, quibus nihil potest esse festivius. Sed, ut ad te scripsi antea, tempus est hujusmodi, ut suam quisque conditionem miserrimam putet: &, ubi quisque sit, ibi esse minime velit. Equidem, nos quod Romæ sumus, miserrimum esse duco; non solum quod in omnibus malis acerbius est videre, quam audire: sed etiam, quod ad omnes casus subitorum periculorum magis objecti sumus, quam si abessemus: etsi meipsum consolatorem tuum, non tantum litteræ, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigavit. Quanto fuerim in dolore, meministi. In quo prima illa consolatio est, vidisse me plus, quam ceteros, cum cupiebam, quavis iniqua conditione, pacem. Quod etsi casu, non divinatione mea factum est; tamen hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod mihi ad consolationem commune tecum est, si jam vocer ad exitum vitæ, non ab ea repub. avellar, qua carendum esse doleam; præsertim cum id sine ullo sensu futurum sit. Adjuvat etiam ætas, & acta jam vita, quæ cum cursu suo bene confecto delectatur; tum vetat in eo vim timere, quo nos jam natura ipsa pæne perduxerit. Postremo is vir, vel etiam ii viri, hoc bello occiderunt, ut impudentia videatur, eamdem fortunam, si res cogat, recusare. Equidem mihi omnia propono: nec ullum est tantum malum, quod non putem impendere. Sed cum plus in metuendo mali sit, quam in illo ipso, quod timetur, desino: præsertim cum id impendeat, in quo non modo dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura potius, quam necesse fuit: facit autem non loquacitas mea, sed benevolentia

lon-

longiores epiſtolas. Servium diſceſſiſſe Athenis, moleſte tuli: non enim dubito, quin magnæ tibi levationi ſit ſolitus eſſe quotidianus congreſſus, & ſermo cum familiariſſimi hominis, tum optimi & prudentiſſimi viri. Tu velim tete, ut debes & ſoles, tua virtute ſuſtentes. Ego, quæ te velle, quæque ad te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe diligenterque curabo: quæ cum faciam, benevolentiam tuam erga me imitabor, merita non aſſequar. Vale.

ARGUMENTUM.

Cæcinam, qui pro Pompejo contra Cæſarem pugnaverat, patria carentem bene ſperare jubet, ſeque ei nulla in re defuturum pollicetur.

M. T. C. A. CÆCINÆ S. D. 5

QUotieſcumque filium tuum video (video autem fere quotidie) polliceor ei ſtudium quidem meum & operam, ſine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem, atque auctoritatem, cum hac exceptione, quantum valeam, quantumque poſſim. Liber tuus & lectus eſt, & legitur a me diligenter, & cuſtoditur diligentiſſime. Res & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ ſunt; quæ quidem quotidie faciliores mihi, & meliores videntur: multiſque video magnæ eſſe curæ: quorum de ſtudio, & de ſua ſpe filium ad te perſcripſiſſe certo ſcio. Iis autem de rebus, quas conjectura conſequi poſſumus, non mihi ſumo, ut plus ipſe proſpiciam, quam te videre atque intelligere mihi perſuaſerim: ſed tamen, quia fieri poteſt, ut tu ea perturbatiore animo cogites, puto eſſe meum, quid ſentiam exponere. Ea natura rerum eſt, & is temporum curſus, ut non poſſit iſta aut tibi, aut ceteris fortuna eſſe diuturna;

neque hærere in tam bona caussa, & in tam bonis civibus tam acerba injuria. Quare ad eam spem, quam extra ordinem de te ipso habemus, non solum propter dignitatem & virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua propter eximium ingenium summamque virtutem: cui mehercule hic, cujus in potestate sumus, multum tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo, quo delectatur, se violatum putaret: quod ipsum lenitur quotidie: significaturque nobis ab iis, qui simul cum eo vivunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenii apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti, atque magno sis: ita enim natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum sit: deinde spem quoque habeas firmissimam propter eas caussas, quas scripsi. A me vero tibi omnia, liberisque tuis paratissima, esse, confidas velim. Id enim & vetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant. Vale.

Argumentum.

Ad confirmandum Cæcinæ exulis animum divinationem quandam inducit, sumptam ex Cæsaris natura, & ex civilium temporum ratione.

M. T. C. Cæcinæ S. D. 6

Vereor, ne desideres officium meum; quod tibi pro nostra & meritorum multorum, & studiorum, & partium conjunctione, deesse non debet: sed tamen vereor, ne litterarum a me officium requiras: quas tibi & jampridem, & sæpe misissem, nisi quotidie melius exspectans, gratulationem, quam confirmationem animi tui complecti litteris maluissem. Nunc, ut spero, brevi

brevi gratulabimur. Itaque in aliud tempus id argumentum epiſtolæ differo. His autem litteris animum tuum, quem minime imbecillum eſſe & audio, & ſpero, etſi non ſapientiſſimi, at amiciſſimi hominis auctoritate, confirmandum etiam atque etiam puto: nec iis quidem verbis, quibus te conſoler ut afflictum, & jam omni ſpe ſalutis orbatum; ſed ut eum, de cujus incolumitate non plus dubitem, quam te memini dubitare de mea. Nam cum me ex republica expuliſſent ii, qui illam cadere poſſe, ſtante me, non putarunt: memini, me ex multis hoſpitibus, qui ad me ex Aſia, in qua tu eras, venerant, audire, te de glorioſo & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quædam Etruſcæ diſciplinæ, quam a patre nobiliſſimo atque optimo viro acceperas, non fefellit; ne nos quidem noſtra divinatio fallet, quam cum ſapientiſſimorum virorum monumentis atque præceptis, plurimoque, ut tu ſcis, doctrinæ ſtudio, tum magno etiam uſu tractandæ reipublicæ, magnaque noſtrorum temporum varietate conſecuti ſumus. Cui quidem divinationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in his tam obſcuris rebus, tamque perturbatis umquam omnino fefellit. Dicerem, quæ antea futura dixiſſem, ni vererer, ne ex eventis fingere viderer. Sed tamen plurimi ſunt teſtes, me & initio, ne conjungeret ſe cum Cæſare, monuiſſe Pompejum: & poſtea, ne ſejungeret: conjunctione frangi Senatus opes; disjunctione civile bellum excitari videbam. At qui utebar familiariſſime Cæſare, Pompejum faciebam plurimi: ſed erat meum conſilium cum fidele Pompejo, tum ſalutare utrique. Quæ præterea providerim, prætereo. Nolo enim, hunc de me optime meritum exiſtimare, ea me ſuaſiſſe Pompejo, quibus ille ſi paruiſſet, eſſet hic quidem clarus in toga, & princeps: ſed tantas opes, quantas nunc

habet, non haberet. Eundum in Hispaniam censui: quod si fecisset, civile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi absentis non tam pugnavi, ut liceret, quam ut, quando, ipso consule pugnante, populus jusserat, haberetur. Caussa belli orta est: quid ego prætermisi aut monitorum, aut querelarum, cum vel iniquissimam pacem justissimo bello anteferrem? Victa est auctoritas mea non tam a Pompejo (nam is movebatur) quam ab iis, qui duce Pompejo freti, peropportunam & rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me: depulsum ex Italia, manente me, quoad potui: sed valuit apud me plus pudor meus, quam timor. Veritus sum deesse Pompeji saluti, cum ille aliquando non defuisset meæ. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaraus, sic ego prudens, & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus. Quo in bello nihil adversi accidit, non prædicente me. Quare, quando, ut augures, & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te auctoritatem augurii & divinationis meæ, debet habere fidem nostra prædictio. Non igitur ex alitis involatu, nec e cantu sinistro oscinis, ut in nostra disciplina est, nec ex tripudiis solistimis, aut soniviis tibi auguror, sed habeo alia signa, quæ observem: quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent vel obscuritatis, vel erroris. Notantur autem mihi ad divinandum signa duplici quadam via: quarum alteram duco a Cæsare ipso; alteram a temporum civilium natura atque ratione. In Cæsare hæc sunt: mitis clemensque natura, qualis exprimitur præclare illo libro querelarum tuarum. Accedit, quod mirifice ingeniis excellentibus, quale est tuum, delectatur: præterea cedit multorum

torum justis & officio incensis, non inanibus aut ambitiosis voluntatibus. In quo vehementer eum consentiens Etruria movebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? Quia non putat se sustinere caussas posse multorum, si tibi, cui justius videtur irasci posse, concesserit. Quæ est igitur, inquies, spes ab irato? Eodem fonte se hausturum intelligit laudes suas, e quo sit leviter aspersus. Postremo homo est valde acutus, & multum providens: intelligit, te, hominem in parte Italiæ minime contemnenda facile omnium nobilissimum, & in communi republica, cuivis summorum tuæ ætatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Rom. parem, non posse prohibere a republ. diutius. Nollet hoc temporis potius esse aliquando beneficium, quam jam suum. Dixi de Cæsare: nunc dicam de temporum rerumque natura. Nemo est tam inimicus ei caussæ, quam Pompejus animatus melius, quam paratus susceperat, qui nos malos cives dicere aut homines improbos audeat. In quo admirari soleo gravitatem, & justitiam, & sapientiam Cæsaris: numquam, nisi honorificentissime Pompejum appellat. At in ejus personam multa fecit asperius. Armorum ista, & victoriæ sunt facta, non Cæsaris. At nos quemadmodum est complexus? Cassium sibi legavit: Brutum Galliæ præfecit, Sulpicium Græciæ: Marcellum, cui maxime succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quo igitur hæc spectant? Rerum hoc natura & civilium temporum non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret: primum, ut non in caussa pari eadem sit & conditio, & fortuna omnium; deinde, ut in eam civitatem boni viri, & boni cives nulla ignominia notati non revertantur, in quam tot nefariorum scelerum condemnati reverterunt. Habes augurium meum; quo, si quid addubitarem, non potius uterer, quam illa consolatione, qua facile for-

tem

tem virum ſuſtentarem: te, ſi explorata victoria arma ſumpſiſſes pro republica (ita enim tum putabas) non nimis eſſe laudandum: ſin, propter incertos exitus eventuſque bellorum, poſſe accidere, ut vinceremur, putaſſes; non debere te ad ſecundam fortunam bene paratum fuiſſe, adverſam ferre nullo modo poſſe. Diſputarem etiam, quanto ſolatio tibi conſcientia tui facti, quantæ delectationi in rebus adverſis litteræ eſſe deberent. Commemorarem non ſolum veterum, ſed horum etiam recentium vel ducum, vel comitum tuorum graviſſimos caſus: etiam externos multos claros viros nominarem. Levat enim dolorem communis quaſi legis, & humanæ conditionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodum hic, & quanta in turba, quantaque in confuſione rerum omnium viveremus: neceſſe eſt enim minore deſiderio perdita repub. carere, quam bona. Sed hoc genere nihil opus eſt. Incolumem te cito, ut ſpero, vel potius, ut perſpicio, videbimus: interea tibi abſenti, & huic, qui adeſt, imagini animi & corporis tui, conſtantiſſimo atque optimo filio tuo ſtudium, officium, operam, laborem meum jampridem & pollicitus ſum & detuli: nunc hoc amplius, quod me amiciſſime quotidie magis Cæſar amplectitur; familiares quidem ejus, ſicuti neminem. Apud quem quidquid valebo vel auctoritate, vel gratia, valebo tibi. Tu cura, ut cum firmitudine te animi, tum etiam ſpe optima ſuſtentes. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit de libro, quem in Cæſarem ſcripſerat: deinde ſtudioſe rogat, ut veniam ſibi a Cæſare, poteſtatemque impetret redeundi.

A. CÆCINA CICERONI S. D. 7

QUod tibi non tam celeriter liber eſt redditus, ignoſce timori noſtro, & miſerere tempo-

temporis. Filius, ut audio, pertimuit, (neque injuria) si liber exiſſet, quando non tam intereſt, quo animo ſcribatur, quam quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret: cum præſertim adhuc ſtili pœnas dem. Qua quidem in re ſingulari ſum fato: nam cum mendum ſcripturæ litura tollatur, ſtultitia fama multetur; meus error exilio corrigitur, cujus ſumma criminis eſt, quod armatus adverſario maledixi. Nemo noſtrum eſt, ut opinor, quin vota victoriæ ſuæ fecerit: nemo, quin, etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipſo tempore, ut quamprimum Cæſar ſuperaretur, optaret. Hoc ſi non cogitat, omnibus rebus felix eſt: ſi ſcit, & perſuaſus eſt, quid iraſcitur ei, qui aliquid ſcripſit contra ſuam voluntatem, cum ignoſcat omnibus, qui multa deos venerati ſint contra ejus ſalutem? Sed, ut eodem revertar, cauſſa hæc fuit timoris. Scripſi de te parce, medius fidius, & timide, non revocans me ipſe, ſed pene refugiens. Genus autem hoc ſcripturæ, non modo liberum, ſed incitatum atque elatum eſſe debere, quis ignorat? Solutum exiſtimatur eſſe, alteri maledicere: tamen cavendum eſt, ne in petulantiam incidas: impeditum, ſeipſum laudare, ne vitium arrogantiæ ſubſequatur. Solum vero liberum, alterum laudare, de quo quidquid detrahas, neceſſe eſt aut infirmitati, aut invidiæ aſſignetur. Ac neſcio, an tibi gratius, opportuniuſque acciderit. Nam quod præſtare non poteram, primum erat non attingere: ſecundum beneficium, quam parciſſime facere. Sed tamen ego me quidem ſuſtinui: multa minui, multa ſuſtuli: complura ne poſui quidem. Quemadmodum igitur ſcalarum gradus, ſi alios tollas, alios incidas, nonnullos male hærentes relinquas, ruinæ periculum ſtruas, non aſcenſum pares: ſic tot malis tum victum, tum fractum ſtudium ſcribendi,

di, quid dignum auribus, aut probabile potest afferre? Cum vero ad ipsius Cæsaris nomen veni, toto corpore contremisco, non pœnæ metu, sed ipsius judicii: totum enim Cæsarem non novi. Quem putas animum esse, ubi secum loquitur? hoc probabit: hoc verbum suspiciosum est: quid si hoc muto? at vereor, ne pejus sit. Age vero, laudo aliquem: num offendo? cum porro offendam, quid si non vult? armati stilum persequitur: victi, & nondum restituti quid faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caves tibi per Brutum, & ad excusationem socium quæris. Ubi hoc omnium patronus facit, quid me, veterem tuum, nunc omnium clientem, sentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, & cæcæ suspicionis tormento, cum plurima ad alieni sensus conjecturam, non ad suum judicium scribantur, quam difficile sit evadere, si minus expertus es, quod te ad omnia summum atque excellens armavit ingenium, nos sentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret: aut ea conditione daret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totum alium faceres. De Asiatico itinere, quamquam summa necessitas premebat; ut imperasti, feci. Te pro me quid horter? vides tempus venisse, quo necesse sit de nobis constitui. Nihil est, mi Cicero, quod filium meum exspectes: adolescens est: omnia excogitare, vel studio, vel ætate, vel metu non potest: totum negotium tu sustineas oportet: in te mihi omnis spes est. Tu, pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, tenes: a te omnia proficiscantur, & per te ad exitum perducantur necesse est: apud ipsum multum, apud ejus omnes plurimum potes: unum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, ut facias: (quamquam id magnum & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies:

ficies: nisi forte aut in miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. Sed utrique rei excusationem tuæ vitæ consuetudo dat: nam quod ita consuesti pro amicis laborare, non jam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit, peto a te, ne exeat: aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

ARGUMENTUM.

Datum sibi a Balbo, & Oppio scribit, ut Cæcinæ liceret esse in Sicilia, ibique ut commoretur suadet.

M. T. C. CÆCINÆ S. D. 8

CUm esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus Kal. Jan. tibi præfinitas esse: quod omnibus rebus perspexeram, quæ Balbus, & Oppius, absente Cæsare, egissent, ea solere illi rata esse; egi vehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, esse uti liceret. Qui mihi consuessent, aut libenter polliceri, si quid esset ejusmodi, quod eorum animos non offenderet; aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent: huic meæ rogationi potius non continuo responderunt: eodem die tamen ad me reverterunt: mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad velles: se præstituros; nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando; quid tibi permittatur, cognovisti: quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, litteræ a te mihi sunt redditæ, quibus a me consilium petis, quid sim tibi auctor: in Sicilia ne subsidas, an ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficiscare. Hæc tua deliberatio non mihi convenire visa est cum oratione Largi. Ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat: tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. Sed ego, sive hoc,

sive

ſive illud eſt, in Sicilia cenſeo commorandum. Propinquitas locorum vel ad impetrandum adjuvat crebris litteris, & nuntiis, vel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod ſpero, aut aliqua ratione confecta. Quamobrem cenſeo magnopere commorandum. T. Furfano Poſtumio familiari meo, legatiſque ejus, item meis familiaribus, diligentiſſime te commendabo, cum venerint: erant enim omnes Mutinæ: viri ſunt optimi, & tui ſimilium ſtudioſi, & mei neceſſarii. Quæ mihi venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea ſponte faciam. Si quid ignorabo, de eo admonitus omnium ſtudia vincam. Ego etſi coram de te cum Furfano ita loquar, ut tibi litteris ad eum nihil opus ſit: tamen, quoniam tuis placuit, te habere meas litteras, quas ei redderes, morem eis geſſi: earum litterarum exemplum infra ſcriptum eſt. Vale.

ARGUMENTUM.

Brevis eſt epiſtola, ſed perfectæ commendationis exemplum.

M. T. C. FURFANO PROCOS. S. D. 9

CUm A. Cæcina tanta mihi familiaritas conſuetudoque ſemper fuit, ut nulla major eſſe poſſit. Nam & patre ejus, claro homine & forti viro plurimum uſi ſumus: & hunc a puero, quod & ſpem mihi magnam afferebat ſummæ probitatis, ſummæque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctiſſime, non ſolum officiis amicitiæ, ſed etiam ſtudiis communibus, ſic ſemper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctius viverem. Nihil attinet me plura ſcribere: quam mihi neceſſe eſt ejus ſalutem, & fortunas, quibuſcumque rebus poſſim, tueri, vides. Reliquum eſt ut, cum cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus ſentires, nihil a te petam,

tam, niſi ut ad eam voluntatem, quam tua ſponte erga Cæcinam habiturus eſſes, tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me a te fieri intelligo: hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Pollicetur quidquid poteſt ad ejus incolumitatem, neque nullam ſpem fortunæ melioris oſtendit.

M. T. C. TREBIANO S. D. 10

EGo quanti te faciam, ſemperque fecerim, quanti me a te fieri intellexerim, ſum mihi ipſe teſtis. Nam & conſilium tuum, vel caſus potius diutius in armis civilibus commorandi, ſemper mihi magno dolori fuit; & hic eventus, quod tardius, quam eſt æquum, & quam ego vellem, recuperes fortunam, & dignitatem tuam, mihi non minori curæ eſt, quam tibi ſemper fuerint caſus mei. Itaque & Poſtumuleno, & Sextio, & ſæpiſſime Attico noſtro, proximeque Theudæ, liberto tuo, totum me patefeci, & his ſingulis ſæpe dixi, quacumque re poſſem, me tibi, & liberis tuis ſatisfacere cupere: idque tu ad tuos velim ſcribas: hæc quidem certe, quæ in poteſtate mea ſunt, ut operam, ſtudium, conſilium, rem, fidem meam ſibi ad omnes res paratam putent. Si auctoritate & gratia tantum poſſem, quantum in ea republica, de qua ita meritus ſum, poſſe deberem: tu quoque is eſſes, qui fuiſti, cum omni gradu ampliſſimo digniſſimus, tum certe ordinis tui facile princeps. Sed, quando eodem tempore, eademque de cauſſa noſtrum uterque cecidit, tibi & illa polliceor, quæ ſupra ſcripſi, quæ ſunt adhuc mea: & ea, quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere, tamquam ex reliquiis priſtinæ dignitatis. Neque enim ipſe Cæſar, ut multis rebus intelligere potui, eſt alienus a nobis: & omnes fere familiariſſimi ejus,

caſu

casu devincti magnis meis veteribus officiis, me diligenter observant, & colunt. Itaque, si qui mihi erit aditus de tuis fortunis, id est, de tua incolumitate, in qua sunt omnia, agendi, quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor, ut sperem: agam per me ipse, & moliar. Singula persequi non est necesse: universum studium meum & benevolentiam ad te defero. Sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire, quod tuis litteris fieri potest, ut intelligant, omnia Ciceronis patere Trebiano. Hoc eo pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile, quod non pro te mihi susceptum, jucundum sit futurum. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusatio, cur non scripserit; consolatio, promissio meliorum rerum, & officii sui.

M. T. C. TREBIANO S. D. II

ANtea misissem ad te litteras, si genus scribendi invenirem: tali enim tempore aut consolari amicorum est, aut polliceri. Consolatione non utebar, quod ex multis audiebam, quam fortiter sapienterque ferres injuriam temporum, quamque te vehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum: quod quidem si facis, magnum fructum studiorum optimorum capis, in quibus te scio semper esse versatum: idque ut facias, etiam atque etiam te hortor. Simul, & illud tibi, homini peritissimo rerum, & exemplorum, & omnis vetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quam vellem, at in rebus, atque usu plus etiam, quam vellem, versatus, spondeo tibi acerbitatem istam, & injuriam non diuturnam fore. Nam & ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad aequitatem, & ad rerum naturam videtur: & ipsa caussa ea est, ut jam simul cum republica, quae in

in perpetuum jacere non potest, necessario reviviscat, atque recreetur: quotidieque aliquid fit lenius, & liberalius, quam timebamus. Quæ quoniam in temporum inclinationibus sæpe parvis posita sunt: omnia momenta observabimus; neque ullum prætermittemus tui juvandi, & levandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi, litterarum genus quotidie mihi, ut spero, fiet proclivius, ut etiam polliceri possim: id re, quam verbis, faciam libentius. Tu velim existimes & plures te amicos habere, quam qui in isto casu sint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim; & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas & magnum: quod est in uno te: quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, & consiliis nostris providebuntur. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur, ut præterita ex animo deleat, dignitatisque recuperationem rei familiaris jacturæ anteponat.

M. T. C. TREBIANO S. D. 12

DOlabellam antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram: nec enim acciderat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quod non defueram ejus periculis. Nunc tanto sum devinctus ejus beneficio, quod & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam gratias agere malim: alterum omnino non desidero, alterum vere facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit: est tuæ sapientiæ magnitudinisque animi, quid amiseris, oblivisci; quid recuperaveris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiscum: plus acquisivisti dignitatis,

tis, quam amisisti rei familiaris: quæ ipsa tum esset jucundior, si ulla res esset publica. Nestorius noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valde grata est: eaque te uti facile patior, cum apud alios, tum mehercule apud Sironem nostrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentissimo cuique maxime probata esse volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu impetrato; & ad consolationem adscribit quædam perditis rebus aptiora.

M. T. C. AMPIO BALBO S. D. 13

GRatulor tibi, mi Balbe, vereque gratulor: nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudii frui velim; deinde frangi repente, atque ita cadere, ut nulla res te ad æquitatem animi postea possit extollere. Egi tuam caussam apertius, quam tempora nostra ferebant. Vincebatur enim fortuna ipsa debilitate gratiæ nostræ, tui caritate, & meo perpetuo erga te amore, culto a te diligentissime. Omnia promissa, confirmata, certa & rata sunt, quæ ad reditum & salutem tuam pertinent: vidi, cognovi, interfui. Etenim omnes Cæsaris familiares satis opportune habeo implicatos consuetudine, & benevolentia, sic, ut, cum ab illo discesserint, me proximum habeant. Hoc Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, Matius, Postumius, plane ita faciunt, ut me unice diligant. Quod si mihi pro me efficiendum fuisset, non me pœniteret pro ratione temporum ita esse molitum. Sed nihil est a me inservitum temporis caussa: veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt: quibuscum ego agere de te non destiti. Principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum: qui valet apud illum

illum non minus auctoritate, quam gratia. Cimber autem Tullius mihi plane satisfecit. Valent tamen apud Cæsarem non tam ambitiosæ rogationes, quam necessariæ: quas quia Cimber habebat, plus valuit, quam pro ullo alio valere potuisset. Diploma statim non est datum, quod mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius, veniam tibi dari, quem illi appellabant tubam belli civilis: multaque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellum incidisse. Quare visum est occultius agendum, neque ullo modo divulgandum, de te jam esse perfectum. Sed id erit perbrevi: nec dubito, quin, legente te has litteras, confecta jam res futura sit. Pansa quidem mihi gravis homo & certus, non solum confirmavit, verum etiam recepit, perceleriter se ablaturum diploma. Mihi tamen placuit hæc ad te perscribi: minus enim te firmum sermo Appulejæ tuæ, lacrimæque Ampiæ declarabant, quam significant litteræ tuæ: atque illæ arbitrabantur, cum a te abessent ipsæ, multo in graviore te cura futurum. Quare magnopere putavi, angoris & doloris tui levandi caussa, pro certis ad te ea, quæ essent certa, perscribi oportere. Scis, me antea sic solitum esse scribere ad te, magis ut consolarer fortem virum atque sapientem, quam ut exploratam spem salutis ostenderem, nisi quam ab ipsa republica, cum hic ardor extinctus esset, sperari oportere censerem. Recordare tuas litteras, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem ac paratum. Quod ego non mirabar, cum recordarer, te & a primis temporibus ætatis in rep. esse versatum, & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis fortunarumque communium: & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum uti victor, beatus; sed etiam ut si ita accidisset, victus

ut

ut sapiens esses. Deinde, cum studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis; considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, te non simillimum præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ jam effugisti. Nunc vero tantum te para ad hæc nobiscum ferenda: quibus ego si quam medicinam invenirem, tibi quoque eandem traderem. Sed est unum perfugium, doctrina ac litteræ, quibus semper usi sumus: quæ secundis rebus delectationem modo habere videbantur; nunc vero etiam salutem. Sed, ut ad initium revertar, cave dubites, quin omnia de salute ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, se bene sperare de Ligarii salute: ad eamque impetrandam omnia sua pollicetur. Interim hortatur, ut adversam fortunam moderate ferat.

M. T. C. Q. LIGARIO S. D. 14

ETsi tali tuo tempore me aut consolandi, aut juvandi tui caussa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbat oratione, neque levare posse dolorem tuum. Postea vero, quam magnam spem habere cœpi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi & sententiam & voluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intelligo, & perspicio, non fore in te Cæsarem duriorem: nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit: idque cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuntius venit, supplicare una cum fratribus tuis non destiti: quorum quidem & vir-

tus,

tus, & pietas, & amor in te ſingularis, & aſſidua, & perpetua ſalutis tuæ cura tantum proficit, ut nihil ſit, quod non ipſum Cæſarem tributurum exiſtimem: & ſi tardius fit, quam volumus; magnis occupationibus ejus, a quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & ſimul Africanæ cauſſæ iratior, diutius velle videtur eos habere ſollicitos, a quibus ſe putat diuturnioribus eſſe moleſtiis conflictatum: ſed hoc ipſum intelligimus eum quotidie remiſſius, & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmaſſe, te in iſtis moleſtiis diutius non futurum. Cum quid ſentirem, expoſui: quid velim tua cauſſa, re potius declarabo, quam oratione: &, ſi tantum poſſem, quantum in ea republica, de qua ita meritus ſum, ut tu exiſtimas, poſſe debebam; ne tu quidem in iſtis incommodis eſſes: eadem enim cauſſa opes meas fregit, quæ tuam ſalutem in diſcrimen adduxit. Sed tamen, quidquid imago veteris meæ dignitatis, quidquid reliquiæ gratiæ valebunt; ſtudium, conſilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem ſemper habuiſti: primum ob eas cauſſas, quas ſcripſi: deinde, quod ea de republica ſemper voluiſti atque ſenſiſti, ut non modo nunc ſecunda ſperare debeas, ſed etiam, ſi omnia adverſa eſſent, tamen conſcientia & factorum & conſiliorum tuorum, quæcumque acciderent, fortiſſimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

ARGUMENTUM.

Exorditur ab officii ſui commemoratione: deinde, quid de reditu Ligarii opinetur, ſubjungit.

M. T. C. Q. LIGARIO S. D. 15

ME ſcito omnem meum laborem, omnem operam, curam, ſtudium in tua ſalute conſumere: nam cum te ſemper maxime dilexi,

tum fratrum tuorum, quos æque atque te summa benevolentia sum complexus, singularis pietas amorque fraternus, nullum me patitur officii erga te, studiique munus, aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam, fecerimque pro te, ex illorum te litteris, quam ex meis, malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi a me declarari volo. Nam, si quisquam est timidus in magnis periculosisque rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum: &, si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen cum ad II. Kal. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum venissem mane ad Cæsarem; atque omnem adeundi & conveniendi illius indignitatem & molestiam pertulissem: cum fratres & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego essem locutus, quæ caussa, quæ tuum tempus postulabat: non solum ex oratione Cæsaris, quæ sane mollis & liberalis fuit: sed etiam ex oculis, & vultu, & multis præterea signis, quæ facilius perspicere potui, quam scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno fortique sis: &, si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora læte feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis: neque Cæsari solum, sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Continet hæc epistola, omnium brevissima, gratulationem, benevolentiam, officium.

M. T. C. BASILIO S. D. 16

TIbi gratulor: mihi gaudeo: te amo: tua tueor: a te amari, & quid agas, quidque istic agatur, certior fieri volo. Vale.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autem, ut se absentem tueatur, si quidem gratum fore non dubitet.

BITHYNICUS CICERONI S. D. 17

SI mihi tecum non & multæ & justæ caussæ amicitiæ privatim essent, repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris: quod faciendum iis existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officiis prosecuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cujus fiducia peto a te, ut absentem me, quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare; si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas. Vale.

ARGUMENTUM.

Mirum declarat desiderium cum Bithynico vivendi, & adjicit, se esse illi amore conjunctissimum.

M. T. C. BITHYNICO S. D. 18

CUm ceterarum rerum caussa cupio esse aliquando rempub. constitutam; tum velim mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in litteris uteris. Scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum. Gratissima mihi tua voluntas est: facisque nihil alienum necessitudine nostra, judiciisque patris tui de me, summi viri. Nam sic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valeant, conjunctiores tecum esse, quam me, necessitudine neminem. Quamobrem grata mihi est & memoria tua nostræ conjunctionis, & ejus etiam augendæ voluntas. Vale.

ARGUMENTUM.

Reſpondet Leptæ, qui præconium feciſſent, licere iis eſſe in Decurionibus; ſcribit de bello Hiſpanienſi, de Leptæ negotio, de Oratore ſuo, de manſione urbana.

M. T. C. LEPTÆ S. D. 19

SImul accepi a Seleuco tuo litteras, ſtatim quæſivi e Balbo per codicillos, quid eſſet in lege. Reſcripſit, eos, qui facerent præconium, vetari eſſe in decurionibus: qui feciſſent, non vetari. Quare bono animo ſint & tui, & mei familiares: neque enim erat ferendum, cum, qui hodie aruſpicinam facerent, in ſenatu Romæ legerentur: eos, qui aliquando præconium feciſſent, in municipiis decuriones eſſe non licere. De Hiſpaniis novi nihil: magnum tamen exercitum Pompejum habere conſtat. Nam Cæſar ipſe ad nos miſit exemplum Paciæci litterarum, in quo erat, illi XI. eſſe legiones: ſcripſerat etiam Meſſalla Q. Salaſſo, P. Curtium fratrem ejus, juſſu Pompeji, inſpectante exercitu, interfectum, quod conſenſiſſet cum Hiſpanis quibuſdam, ſi in oppidum neſcio quod Pompejus rei frumentariæ cauſſa veniſſet, eum comprehendere, ad Cæſaremque deducere. De negotio tuo, quod ſponſor es pro Pompejo; ſi Galba conſponſor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non deſinam cum illo communicare, ſi quid expediri poſſit: quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere a te probari vehementer gaudeo. Mihi quidem ſic perſuadeo, me, quidquid habuerim judicii de dicendo, in illum librum contuliſſe. Qui ſi eſt talis, qualem tibi videri ſcribis: ego quoque aliquid ſum: ſin aliter, non recuſo, quin, quantum de illo libro, tantumdem de mei judicii fama detrahatur. Leptam noſtrum cupio delectari

ctari

ctari jam talibus ſcriptis: etſi abeſt maturitas ætatis, jam tamen perſonare aures ejus hujuſmodi vocibus, non eſt inutile. Me Romæ tenuit omnino Tulliæ meæ partus. Sed cum ea, quemadmodum ſpero, ſatis firma ſit; teneor tamen, dum a Dolabellæ procuratoribus exigam primam penſionem; & mehercule non tam ſum peregrinator jam, quam ſolebam. Ædificia mea me delectabant, & otium: domus eſt, quæ nulli villarum mearum cedat: otium omni deſertiſſima regione majus. Itaque ne litteræ quidem meæ impediuntur; in quibus ſine ulla interpellatione verſor. Quare, ut arbitror, prius hic te nos, quam iſtic tu nos videbis. Lepta ſuaviſſimus ediſcat Heſiodum: & habebat in ore:

. . . . τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα.

ARGUMENTUM.

Cum Cæſar ludos regionatim daturus eſſet, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero diſſuadet. Meminit Suetonius de his ludis in Julii vita.

M. T. C. LEPTÆ S. D. 20

MAculam officio functum eſſe gaudeo: ejus Falernum mihi ſemper idoneum viſum eſt diverſorio: ſi modo tecti ſatis eſt ad comitatum noſtrum recipiendum. Ceteroqui mihi locus non diſplicet: nec ea re Petrinum tuum deſeram. Nam & villa, & amœnitas illa, commorationis eſt, non diverſorii. De curatione aliqua munerum regionum, cum Oppio locutus ſum: nam Balbum, poſteaquam tu es profectus, non vidi: tantis pedum doloribus afficitur, ut ſe conveniri nolit. Omnino de tota re, ut mihi videris, ſapientius faceres, ſi non curares: quod enim eo labore aſſequi vis, nullo modo aſſequere: tanta eſt enim intimorum multitudo, ut ex his potius aliquis effluat, quam novo ſit aditus:

præſertim qui nihil afferat, præter operam; in qua ille ſe dediſſe beneficium putabit, (ſi modo ipſum ſciet) non accepiſſe. Sed tamen aliquid videbimus, in quo ſit ſpes: aliter quidem non modo non appetendum, ſed etiam fugiendum puto. Ego me Aſturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Vale.

Argumentum.

Monet Toranium, ut in Sicilia commoretur, quoad ſcire poſſit, quid ſibi agendum ſit. Clauſula conſolationis neſcio quid continet.

M. T. C. Toranio S. D. 21

DEderam triduo ante pueris Cn. Plancii litteras ad te: eo nunc ero brevior, teque, ut antea conſolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi eſſe utilius, quam ibidem opperiri, quoad ſcire poſſis, quid tibi agendum ſit. Nam præter navigationis longæ, & hyemalis, & minime portuoſæ periculum, quod vitaveris; ne illud quidem non quantivis, ſubito cum certi aliquid audieris, te iſtinc poſſe proficiſci. Nihil eſt præterea, cur advenientibus te offerre geſtias. Multa præterea metuo, quæ cum Chilone noſtro communicavi. Quid multa? loco opportuniore in his malis nullo eſſe potuiſti: ex quo te, quocumque opus erit, facillime & expeditiſſime conferas. Quod ſi recipiet ille ſe, ad tempus aderis: ſin (quoniam multa accidere poſſunt) aliqua res eum vel impediet vel morabitur: tu ibi eris, ubi omnia ſcire poſſis: hoc mihi prorſus valde placet. De reliquo, ut te ſæpe per litteras hortatus ſum, ita velim tibi perſuadeas, te in hac cauſſa nihil habere, quod timendum ſit, præter communem caſum civitatis: qui etſi eſt graviſſimus, tamen ita viximus, & id ætatis jam ſumus, ut omnia, quæ non noſtra culpa nobis

nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent, summaque pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura, ut valeas, & te istinc ne temere commoveas.

ARGUMENTUM.

Ad consolandum Toranium præterita colligit; & quid ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

M. T. C. TORANIO S. D. 22

ETsi, cum hæc ad te scriberem, aut appropinquare exitus hujus calamitosissimi belli, aut jam aliquid actum & confectum videbatur: tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi; solosque nos vidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima: quæ aut interitum allatura esset, si victus esses; aut, si vicisses, servitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri, & sapientes, Domitii, & Lentuli, timidum esse dicebant: (eram plane: timebam enim, ne evenirent ea, quæ acciderant) idem nunc nihil timeo, & ad omnem eventum paratus sum. Cum aliquid videbatur caveri posse, tum id negligi dolebam: nunc vero, eversis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio videtur, quidquid evenerit, ferre moderate; præsertim cum omnium rerum mors sit extremum; & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati reipub. consuluisse; & hac amissa, salutem retinere voluisse. Hæc scripsi, non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui conjunctissima fuisti mecum & sententia, & voluntate, eadem cogitares. Magna enim consolatio est, cum recordare, etiamsi secus acciderit, te tamen recte vereque sensisse. Atque utinam liceat aliquando aliquo reipub. sta-

tu nos frui, interque nos conferre sollicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, præter universæ reipub. interitum, tibi confirmo. De me autem sic velim judices, quantum ego possim, me tibi, saluti tuæ, liberisque tuis summo cum studio præsto semper futurum. Vale.

Argumentum.

Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, ut cum Reip. jam satisfecerit, incolumitati suæ consulat.

M. T. C. Domitio S. D. 23

NOn ea res me deterruit, quominus, posteaquam in Italiam venisti, litteras ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseras: sed quia nec quid tibi pollicerer, ipse egens rebus omnibus; nec quid suaderem, cum mihimetipsi consilium deesset; nec quid consolationis afferrem in tantis malis, reperiebam. Hæc quamquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multo desperatiora; tamen inanes esse meas litteras, quam nullas, malui. Ego, si te intelligerem plus conatum esse suscipere reipub. caussa muneris, quam quantum præstare potuisses; tamen, quibuscumque rebus possem, ad eam conditionem te vivendi, quæ daretur, quæque esset, hortarer. Sed cum consilii tui bene fortiterque suscepti eum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse voluisset: oro obtestorque te pro nostra vetere conjunctione ac necessitudine, proque summa mea in te benevolentia, & tua in me pari, te ut nobis, parenti, conjugi, tuisque omnibus, quibus es, fuistique semper carissimus, salvum conserves: incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te

te pendent, consulas: quæ didicisti, quæque ab adolescentia pulcherrime a sapientissimis viris tradita, memoria & scientia comprehendisti, iis hoc tempore utare; quos conjunctos summa benevolentia plurimisque officiis amisisti, eorum desiderium, si non æquo animo, at forti feras. Ego, quid possim, nescio: vel potius me parum posse sentio: illud tamen tibi polliceor, me, quæcumque saluti dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio & officio in meis rebus fuisti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam fœminam, tuique amantissimam detuli. Si quid ad me scripseris, ita faciam, ut te velle intellexero. Sin autem tu minus scripseris: ego tamen omnia, quæ tibi utilia esse arbitrabor, summo studio diligenterque curabo. Vale.

LIBER VII.

ARGUMENTUM.

Ludos, quos Pompejus Magnus iterum consul dedit, describit, & extenuat: utrumque ob eam caussam, ne Marium eos prætermisisse pœniteret.

M. T. C. M. MARIO S. D. I

SI te dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quominus ad ludos venires, fortunæ magis tribuo, quam sapientiæ tuæ. Sin hæc, quæ ceteri mirantur, contemnenda duxisti, & cum per valetudinem posses, venire tamen noluisti: utrumque lætor, & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuisse, cum ea, quæ sine caussa mirantur alii, neglexeris: modo, ut tibi constiterit fructus otii tui; quo quidem tibi perfrui mirifice licuit, cum esses in ista amœnitate pene solus relictus. Neque tamen dubito,

bito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, & patefecisti Sejanum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumpseris: cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mimos semisomni. Reliquas vero partes diei tu consumebas iis delectationibus, quas tibi ipsi ad arbitrium tuum compararas: nobis autem erant ea perpetienda, quæ scilicet P. Mæcius probavisset. Omnino, si quæris, ludi apparatissimi, sed non tui stomachi: conjecturam enim facio de meo. Nam primum honoris caussa in scenam redierant ii, quos ego honoris caussa de scena decessisse arbitrabar. Deliciæ vero tuæ noster Æsopus ejusmodi fuit, ut ei desinere per omnes homines liceret: is jurare cum cœpisset, vox eum defecit in illo loco, *Si sciens fallo*. Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos. Quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi. Apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito, quin animo æquissimo carueris. Quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in Equo Trojano craterarum tria millia? aut armatura varia peditatus & equitatus, ut in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent. Quod si tu per eos dies operam dedisti Protogeni tuo, dummodo is tibi quidvis potius, quam orationes meas legerit: næ tu haud paullo plus, quam quisquam nostrum, delectationis habuisti. Non enim te puto Græcos aut Oscos ludos desiderasse; præsertim cum Oscos ludos vel in senatu nostro spectare possis; Græcos vero ita non ames, ut ne ad villam quidem tuam via Græca ire soleas. Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse Pompejus confitetur, se & operam & oleum perdidisse. Reliquæ

sunt

ſunt venationes binæ per dies quinque magnificæ, nemo negat: ſed quæ poteſt eſſe homini politico delectatio, cum aut homo imbecillus a valentiſſima beſtia laniatur, aut præclara beſtia venabulo tranſverberatur? quæ tamen ſi videnda ſunt, ſæpe vidiſti: neque nos, qui hæc ſpectavimus, quidquam novi vidimus. Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi atque turbæ, delectatio nulla exſtitit: quinetiam miſericordia quædam conſecuta eſt, atque opinio ejuſmodi, eſſe quandam illi belluæ cum genere humano ſocietatem. His ego tamen diebus, ludis ſcenicis, ne forte videar tibi non modo beatus, ſed liber omnino fuiſſe, dirupi pæne me in judicio Galli Caninii, familiaris tui. Quod ſi tam facilem populum haberem, quam Æſopus habuit; libenter mehercule artem deſinerem, tecumque, & cum ſimilibus noſtri viverem. Nam me cum antea tædebat, cum & ætas & ambitio hortabantur, & licebat denique, quem nolebam, non defendere: tum vero hoc tempore vita nulla eſt. Neque enim fructum ullum laboris exſpecto: & cogor nonnumquam homines non optime de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti ſunt, defendere. Itaque quæro cauſſas omnes aliquando vivendi arbitratu meo; teque, & iſtam rationem otii tui & laudo vehementer, & probo: quodque nos minus interviſis, hoc fero animo æquiore, quod ſi Romæ eſſes, tamen neque nos lepore tuo, neque te (ſi quis eſt in me) meo frui liceret, propter moleſtiſſimas occupationes meas: quibus ſi me relaxaro, (nam ut plane exſolvam, non poſtulo) te ipſum quidem, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profecto, quid ſit humaniter vivere. Tu modo iſtam imbecillitatem valetudinis tuæ ſuſtenta & tuere, ut facis, ut noſtras villas obire, & mecum noſtra ſimul lecticula concurſare poſſis. Hæc ad te pluribus ver-

bis ſcripſi, quam ſoleo, non otii abundantia, ſed amoris erga te, quod me quadam epiſtola ſubinvitaras, ſi memoria tenes, ut ad te aliquid ejuſmodi ſcriberem, quo minus te prætermiſiſſe ludos pœniteret. Quod ſi aſſecutus ſum, gaudeo: ſin minus, hoc me tamen conſolor, quod poſthac ad ludos venies, noſque viſes, neque in epiſtolis relinques meis ſpem aliquam delectationis tuæ. Vale.

Argumentum.

Marii negotium ſibi curæ fore promittit: deinde ſcribit quanti & faciat, & facere debeat condemnationem T. Munatii Plancii Burſæ; de quo vide Pædianum in commentario Milonianæ. Scripta eſt primis diebus ejus anni, quo Ser. Sulpicius, & M. Marcellus Conſules fuere: nam paullo poſt Cicero in provinciam ivit; & D. Plancum damnatum ait, cum primum exiit e magiſtratu.

M. T. C. M. Mario S. D. 2

Mandatum tuum curabo diligenter. Sed homo acutus, ei mandaſti potiſſimum, cui expediret, illud venire quamplurimo. Sed eo vidiſti multum, quod præfiniſti, quo ne pluris emerem. Quod ſi mihi permiſiſſes: qui meus amor in te eſt, confeciſſem cum coheredibus: nunc, quando tuum pretium novi, licitatorem potius apponam, quam illud minoris veneat: ſed de joco ſatis eſt. Tuum negotium agam, ſicuti debeo, diligenter. De Burſa te gaudere certo ſcio: ſed nimis verecunde mihi gratularis. Putas enim, ut ſcribis, propter hominis ſordes minus me magnam illam lætitiam putare. Credas mihi velim, magis me judicio hoc, quam morte inimici lætatum. Primum enim judicio malo, quam gladio: deinde gloria potius amici, quam calamitate. In primiſque me delectavit, tantum ſtu-

ſtudium bonorum in me exſtitiſſe contra incredibilem contentionem clariſſimi ac potentiſſimi viri. Poſtremo, quod vix veriſimile fortaſſe videatur, oderam multo pejus hunc, quam illum ipſum Clodium. Illum enim oppugnaram: hunc defenderam. Et ille, cum omnis reſpub. in meo capite diſcrimen eſſet habitura, magnum quiddam ſpectavit; nec ſua quidem ſponte, ſed eorum auxilio, qui, me ſtante, ſtare non poterant: hic ſimiolus, animi cauſſa, me, in quem inveheretur, delegerat: perſuaſeratque nonnullis invidis meis, ſe in me emiſſarium ſemper fore. Quamobrem valde jubeo gaudere te: magna res geſta eſt: numquam ulli fortiores cives fuerunt, quam qui auſi ſunt eum contra tantas opes ejus, a quo ipſi lecti judices erant, condemnare. Quod feciſſent numquam, niſi iis dolori meus fuiſſet dolor. Nos hic in multitudine & celebritate judiciorum, & novis legibus ita diſtinemur, ut quotidie vota faciamus, ne intercaletur, ut quamprimum te videre poſſimus. Vale.

ARGUMENTUM.

Cauſſam exponit, cur acie Pharſalica victus, a bello diſceſſerit, quod illi ab iniquis vitio dabatur.

M. T. C. M. MARIO S. D. 3

PErſæpe mihi cogitanti de communibus miſeriis, in quibus tot annos verſamur, & (ut video) verſabimur, ſolet in mentem venire illius temporis, quo proxime fuimus una: quin etiam ipſum diem memoria teneo. Nam ad III. idus Majas, Lentulo, & Marcello Coſſ. cum in Pompejanum veſperi veniſſem, tu mihi ſollicito animo præſto fuiſti. Sollicitum autem te habebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare, ne officio deeſſem: ſi proficiſcerer ad bellum, periculum te meum com-

commovebat. Quo tempore vidisti profecto me quoque ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu: pudori tamen malui famæque cedere, quam salutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quam propter vitia multa, quæ ibi offendi, quo veneram. Primum neque magnas copias, neque bellicosas: deinde, extra ducem, paucosque præterea, (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces: deinde in oratione ita crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximum autem æs alienum amplissimorum virorum. Quid quæris? nihil boni, præter caussam. Quæ cum vidissem; desperans victoriam, primum cœpi suadere pacem, cujus fueram semper auctor: deinde, cum ab ea sententia Pompejus valde abhorreret, suadere institui, ut bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea sententia videbatur fore, & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna cœpisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit. Signa tirone, & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: victus turpissime, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cum integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tamquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria. Certe nihil fuit præterea, si te victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, præsertim innocenti: ubi nulla adjuncta est turpitudo: addo etiam, cum ea urbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quidquam nunc cujuspiam est) etiam

in

in meis esse malui. Quæ acciderunt, omnia dixi futura. Veni domum, non quod optima vivendi conditio esset: sed tamen, si esset aliqua forma reipubl. tamquam in patria ut essem: si nulla, tamquam in exilio. Mortem mihi cur consciscerem, caussa nulla visa est: cur optarem, multæ. Vetus est enim, ubi non sis qui fueris, non esse cur velis vivere. Sed tamen vacare culpa, magnum est solatium; præsertim cum habeam duas res, quibus me sustentem; optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi vivo numquam eripietur; altera ne mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosius, & tibi molestus fui, quod te cum mei, tum reipub. cognovi amantissimum. Notum tibi omne consilium meum esse volui, ut primum scires, me numquam voluisse plus quemquam posse, quam universam rempubl. Postea autem quam alicujus culpa tantum valeret unus, ut obsisti non posset, me voluisse pacem: amisso exercitu, & eo duce, in quo spes fuerat uno, me voluisse etiam reliquis omnibus; postquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem, si hæc civitas est; civem esse me: si non, exulem esse non incommodiore loco, quam si me Rhodum, aut Mitylenas contulissem. Hæc tecum coram malueram: sed quia longius fiebat, volui per litteras eadem; ut haberes quid diceres, si quando in vituperatores meos incidisses. Sunt enim, qui, cum meus interitus nihil fuerit reipub. profuturus, criminis loco putent esse, quod vivam. Quibus ego certo scio non videri satis multos periisse: qui si me audissent, quamvis iniqua pace, honeste tamen viverent. Armis enim inferiores, non caussa fuissent. Habes epistolam verbosiorem fortasse, quam velles: quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si, quæ volo, expediero, brevi tempore te, ut spero, videbo. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Præmonet Marium de adventu ſuo in Pompejanum.

M. T. C. MARIO S. D. 4

AD VIII. Kal. in Cumanum veni cum Libone tuo, vel noſtro potius: in Pompejanum ſtatim cogito. Sed faciam te ante certiorem. Te cum ſemper valere cupio, tum certe, dum hic ſumus. Vides enim, quanto poſt una futuri ſimus. Quare ſi quid conſtitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas. Cura igitur, ut valeas: & me hoc biduo, aut triduo exſpecta. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat ſtudioſiſſime Trebatium juriſconſultum Cæſari Galliarum proconſuli.

M. T. C. C. CÆSARI IMP. S. D. 5

VIde, quam mihi perſuaſerim, te me eſſe alterum, non modo in iis rebus, quæ ad me ipſum, ſed etiam in iis rebus, quæ ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocumque exirem, mecum ducere, ut eum meis omnibus ſtudiis, & beneficiis quam ornatiſſimum, domum reducerem. Sed poſteaquam & Pompeji commoratio diuturnior erat, quam putaram; & mea quædam tibi non ignota dubitatio, aut impedire profectionem meam videbatur, aut certe tardare: vide, quid mihi ſumpſerim. Cœpi velle, ea Trebatium exſpectare a te, quæ ſperaſſet a me: neque mehercule minus ei prolixe de tua voluntate promiſi, quam eram ſolitus de mea polliceri. Caſus vero mirificus quidam intervenit, quaſi vel teſtis opinionis meæ, vel ſponſor humanitatis tuæ. Nam cum de hoc ipſo Trebatio cum Balbo noſtro loquerer accuratius domi meæ, litteræ mihi dantur a te: quibus in extremis ſcri-

ptum

ptum erat, *M. Orfium, quem mihi commendas, vel regem Galliæ faciam, vel hunc Leptæ delega. Si vis tu, ad me alium mitte, quem ornem.* Suſtulimus manus & ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud neſcio quod non fortuitum, ſed divinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, ut initio mea ſponte, poſt autem invitatu tuo mittendum duxerim. Hunc, mi Cæſar, ſic velim omni tua comitate complectare, ut omnia, quæ per me poſſis adduci, ut in meos conferre velis, in unum hunc conferas; de quo tibi homine hæc ſpondeo non illo vetere verbo meo, quod, cum ad te de Milone ſcripſiſſem, jure luſiſti: ſed more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur; probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem eſſe neminem. Accedit etiam, quod familiam ducit in jure civili: ſingularis memoria, ſumma ſcientia. Huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque ullius beneficii certum nomen peto: benevolentiam tuam & liberalitatem peto: neque impedio, quominus, ſi tibi ita placuerit, etiam hiſce eum ornes gloriolæ inſignibus: totum denique hominem tibi ita trado de manu (ut ajunt) in manum tuam iſtam, & victoria & fide præſtantem. Sumus enim putidiuſculi, quam per te vix licet: verum, ut video, licebit. Cura, ut valeas, & me, ut amas, ama.

ARGUMENTUM.

Trebatium deſiderium Urbis vix ferentem, hortatur, ut urbis, urbanitatiſque memoriam, quaſi quaſdam ineptias, abjiciat, & de provincia, quo ſe contulerat, tum ſpe beneficiorum, tum conſtantiæ cauſſa cogitet.

M. T. C. CAJO TREBATIO S. D. 6

IN omnibus meis epiſtolis, quas ad Cæſarem, aut Balbum mitto, legitima quædam eſt acceſſio

ſio commendationis tuæ; nec ea vulgaris, ſed cum aliquo inſigni indicio meæ erga te benevolentiæ. Tu modo ineptias iſtas, & deſideria urbis, & urbanitatis depone: &, quo conſilio profectus es, id aſſiduitate & virtute conſequere. Hoc tibi tam ignoſcemus nos amici, quam ignoverunt Medeæ, quæ Corinthum arcem altam, habebant matronæ opulentæ, optimates: quibus illa manibus gypſatiſſimis perſuaſit, ne ſibi vitio illæ verterent, quod abeſſet a patria.

Nam multi ſuam rem bene geſſere & publicam, patria procul.

Multi, qui domi ætatem agerent, propterea ſunt improbati.

Quo in numero tu certe fuiſſes, niſi te extruſiſſemus. Sed plura ſcribemus alias. Tu, qui ceteris cavere didiciſti, in Britannia ne ab eſſedariis decipiaris, caveto: &, quando Medeam agere cœpi, illud ſemper memento; *qui ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit, nequidquam ſapit*. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Studium ſuum in commendando Trebatio ſignificat: jocatur de Britannia: monet, ut in familiaritatem Cæſaris ſe penitus inſinuet, & occaſione utatur.

M. T. C. TREBATIO S. D. 7

EGo te commendare non deſiſto: ſed, quid proficiam, ex te ſcire cupio. Spem maximam habeo in Balbo: ad quem de te diligentiſſime & ſæpiſſime ſcribo. Illud ſoleo mirari, non me toties accipere tuas litteras, quoties a Q. Fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil eſſe audio neque auri, neque argenti. Id ſi ita eſt, eſſedum aliquod ſuadeo capias, & ad nos quamprimum recurras. Sin autem ſine Britannia tamen aſſequi id, quod volumus, poſſumus; perfice,

ut

ut ſis in familiaribus Cæſaris: multum te in eo frater adjuvabit meus, multum Balbus; ſed, mihi crede, tuus pudor & labor plurimum. Imperatorem liberaliſſimum habes, ætatem opportuniſſimam, commendationem certe ſingularem: ut tibi unum timendum ſit, ne ipſe tibi defuiſſe videare. Vale.

ARGUMENTUM.

Modeſte reprehendit Trebatium, qui Tribunatum militum a Cæſare delatum, recuſaverat.

M. T. C. TREBATIO S. D. 8

SCripſit ad me Cæſar perhumaniter, nondum te ſibi ſatis eſſe familiarem propter occupationes ſuas, ſed certe fore: cui quidem ego reſcripſi, quam mihi gratum eſſet futurum, ſi quamplurimum in te ſtudii, officii, liberalitatis ſuæ contuliſſet. Sed ex tuis litteris cognovi præproperam feſtinationem tuam: & ſimul ſum admiratus, cur tribunatus commoda, dempto præſertim labore militiæ, contempſeris. Querar cum Vacerra, & Manilio: nam Cornelio nihil audeo dicere, cujus tu periculo ſtultus es, quando te ab eo ſapere didiciſſe profiteris. Quin tu urges iſtam occaſionem & facultatem, qua melior numquam reperietur? Quod ſcribis de illo Prætiano jureconſulto, ego te ei non deſino commendare. Scribit enim ipſe mihi, te ſibi gratias agere debere. De eo quid ſit, cura, ut ſciam. Ego veſtras Britannicas litteras exſpecto. Vale.

ARGUMENTUM.

Litterarum officium a Trebatio requirit: monet, ne reditum in Urbem præpropere cupiat.

M. T. C. TREBATIO S. D. 9

JAmdiu ignoro, quid agas: nihil enim ſcribis: neque ego ad te his duobus menſibus ſcripſeram:

ram: quia cum Quincto fratre meo non eras; quo mitterem, aut cui darem, nesciebam. Cupio scire, quid agas, & ubi sis hiematurus. Equidem velim cum Cæsare: sed ad eum propter ejus occupationes nihil sum ausus scribere: ad Balbum tamen scripsi. Tu tibi deesse noli. Serius potius ad nos, dum plenior. Quod huc properes, nihil est, præsertim Vacerra mortuo: sed tibi consilium non deest. Quid constitueris, cupio scire. Cn. Octavius, an Cn. Cornelius tuus quidem familiaris, summo genere natus, terræ filius, is me, quia scit tuum familiarem esse, crebro ad cœnam invitat: adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen gratum est. Vale.

Argumentum.

Levitatis Trebatium per jocum arguit, quia scripserat, se Cæsari valde jureconsultum videri: item timiditatis, quod transire in Britanniam cum Cæsare recusarit, & alia nonnulla.

M. T. C. Trebatio S. D. 10

Legi tuas litteras, ex quibus intellexi, te Cæsari nostro valde jureconsultum videri. Est quod gaudeas, te in ista loca venisse, ubi aliquid sapere viderere. Quod si in Britanniam quoque profectus esses; profecto nemo in illa tanta insula peritior te fuisset. Verumtamen (rideamus, licet: sum enim a te invitatus) subinvideo tibi, ultro te etiam arcessitum ab eo, ad quem ceteri, non propter ejus superbiam, sed propter occupationes, adspirare non possunt. Sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus: quæ mehercule mihi non minori curæ sunt, quam meæ. Valde metuo, ne frigeas in hibernis: quamobrem camino luculento utendum censeo. Idem & Mutio, & Manilio placebat, præsertim qui sagis non abundares: quamquam vos nunc istic satis calere

re

re audio: quo quidem nuntio valde mehercule de te timueram. Sed tu in re militari multo es cautior, quam in advocationibus, qui neque in Oceano natare volueris, studiosissimus homo natandi, neque spectare essedarios, quem antea ne andabatam quidem defraudare poteramus. Sed jam satis jocati sumus. Ego de te ad Cæsarem quam diligenter scripserim, tute scis: quam sæpe, ego. Sed mehercule jam intermiseram, ne viderer liberalissimi hominis meique amantissimi voluntati erga me diffidere. Sed tamen his litteris, quas proxime dedi, putavi esse hominem commonendum: id feci: quid profecerim, facias me velim certiorem, & simul de toto statu tuo consiliisque omnibus. Scire enim cupio quid agas, quid exspectes, quam longum istum tuum discessum a nobis futurum putes. Sic enim tibi persuadeas velim, unum mihi esse solatium, quare facilius possim pati te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam: sin autem id non est, nihil duobus nobis est stultius: me, qui te non Romam attraham; te, qui non huc advoles. Una mehercule nostra vel severa, vel jocosa congressio pluris erit, quam non modo hostes, sed etiam fratres nostri Ædui. Quare omnibus de rebus fac ut quamprimum sciam: *aut consolando*, *aut consilio*, *aut re juvero*.

ARGUMENTUM.

Conatur Trebatio desiderium Urbis adimere: præcipit tamen, ut, nisi absit ab Urbe cum emolumento, redeat.

M. T. C. TREBATIO S. D. II

NIsi ante Roma profectus esses, nunc eam certe relinqueres: quis enim tot interregnis jureconsultum desiderat? Ego omnibus, unde petitur, hoc consilii dederim, ut a singulis interregibus binas advocationes postulent. Satisne tibi

bi videor abs te jus civile didicisse? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? video enim te jam jocari per litteras. Hæc signa meliora sunt, quam in meo Tusculano. Sed quid sit, scire cupio. Consuli quidem te a Cæsare scribis: sed ego tibi ab illo consuli mallem. Quod si aut fit, aut futurum putas; perfer istam militiam, & permane. Ego enim desiderium tui, spe tuorum commodorum consolabor: sin autem ista sunt inaniora; recipe te ad nos. Nam aut erit hic aliquid aliquando: aut, si minus, una mehercule collocutio nostra pluris erit, quam omnes Samarobrivæ. Denique, si te cito retuleris, sermo nullus erit. Sin diutius frustra abfueris; non modo Laberium, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco. Mira enim persona induci potest Britannici jureconsulti. Hæc ego non rideo, quamvis tu rideas: sed de re severissima tecum, ut soleo, jocor. Remoto joco, tibi hoc amicissimo animo præcipio, ut, si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium; honestatem, & facultates tuas augeas: sin autem ista frigebunt, recipias te ad nos. Omnia tamen, quæ vis, & tua virtute profecto & nostro summo erga te studio consequere. Vale.

Argumentum.

Ex intermissione litterarum arguit Trebatium Epicureum esse factum, & in eo jocatur.

M. T. C. Trebatio S. D. 12

Mirabar, quid esset, quod tu mihi litteras mittere intermisisses. Indicavit mihi Pansa meus, Epicureum te esse factum. O castra præclara! quid tu fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrivam misissem? Jam tum mihi non placebas, cum idem intuebare, quod & Titius familiaris meus. Sed quonam modo jus civile de-

defendes, cum omnia tua caussa facias, non civium? Ubi porro illa erit formula fiduciæ, *ut inter bonos bene agier oportet*? Quis enim est bonus, qui facit nihil, nisi sua caussa? Quod jus statues *communi dividundo*, cum commune nihil possit esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur? Quomodo autem tibi placebit, *Jovem lapidem* jurare, cum scias Jovem iratum esse nemini posse? Quid fiet porro populo Ulubrano, si tu statueris, πολιτεύεσθαι non oportere? Quare, si plane a nobis deficis, moleste fero: sin Pansæ assentari commodum est, ignosco: modo scribe aliquando ad nos, quid agas; & a nobis, quid agi, quid fieri, aut curari velis. Vale.

ARGUMENTUM.

Intermissionis litterarum caussam dicit, quam, non accipiente Trebatio, inde occasionem arripit liberius jocandi.

M. T. C. TREBATIO S. D. 13

ADeone me injustum esse existimasti, ut tibi irascerer, quod parum mihi constans, & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque caussam me arbitrarere litteras ad te jamdiu non misisse? Mihi perturbatio animi tui, quam primis litteris perspiciebam, molestiam attulit: neque alia fuit ulla caussa intermissionis litterarum, nisi quod ubi esses, plane nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. Audi, mi Testa. Utrum superbiorem te pecunia facit, an quod te imperator consulit? Moriar, ni, quæ tua gloria est, puto te malle a Cæsare consuli, quam inaurari. Si vero utrumque est: quis te feret, præter me, qui omnia ferre possum? Sed, ut ad rem redeam, te istic invitum non esse vehementer gaudeo: & ut illud erat molestum, sic hoc est jucundum. Tantum

tum metuo, ne artificium tuum tibi parum prosit. Nam, ut audio, istic

Non ex jure manu consertum, sed mage ferro
Rem repetunt.

Et tu soles ad vim faciundam adhiberi? Neque est, quod illam exceptionem in interdicto pertimescas: *quod tu prior vi hominibus armatis non veneris*. Scio enim, te non esse procacem in lacessendo. Sed, ut ego quoque te aliquid de vestris cautionibus admoneam; Treviros vites censeo: audio capitales esse: mallem, auro, argento, ære essent. Sed alias jocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quam diligentissime. Ad IV. Non. Mart. Vale.

ARGUMENTUM.

Familiariter & jocose Trebatium reprehendit, qui litteras nullas miserat.

M. T. C. TREBATIO S. D. 14

CHrysippus Vettius, Cyri architecti libertus fecit, ut te non immemorem putarem mei: salutem enim verbis tuis mihi nuntiavit. Valde jam lautus es, qui gravere litteras ad me dare, homini præsertim prope domestico. Quod si scribere oblitus es; minus multi jam, te advocato, caussa cadent: sin nostri oblitus es; dabo operam, ut istuc veniam, antequam plane ex animo tuo effluam: sin æstivorum timor te debilitat; aliquid excogita, ut fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chrysippo, te esse Cæsari familiarem. Sed mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis litteris quam sæpissime cognoscere. Quod certe ita fieret, si tu maluisses benevolentiæ, quam litium jura perdiscere. Sed hæc jocati sumus, & tuo more, & nonnihil etiam nostro. Te valde amamus, nosque a te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Declarat suum absentis Trebatii desiderium, & gratulatur de C. Matii familiaritate.

M. T. C. TREBATIO S. D. 15

QUam sint morosi, qui amant, vel ex hoc intelligi potest. Moleste ferebam antea, te invitum istic esse: pungit me rursus, quod scribis, te esse istic libenter: neque enim mea commendatione te non delectari facile patiebar: & nunc angor, quidquam tibi sine me esse jucundum: sed tamen hoc malo nos ferre desiderium, quam te non ea, quæ spero, consequi. Quod vero in C. Matii suavissimi doctissimique hominis familiaritatem venisti, non dici potest, quam valde gaudeam: qui fac, ut te quam maxime diligat: mihi crede, nihil ex ista provincia potes, quod jucundius sit, deportare. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Laudare videtur Trebatium ut sapientem, qui belli pericula vitaret: sed revera notat ut timidum. Adscribit de Octavio, de Trebatii divitiis, de superbia per jocum.

M. T. C. TREBATIO S. D. 16

IN equo Trojano scis esse in extremo, sero sapiunt. Tu tamen, mi vetule, non sero: primum illas rabiosulas, sat fatuas, dedisti: deinde, quod in Britannia non minus φιλοθέωρον te præbuisti, plane non reprehendo: nunc vero in hibernis injectus mihi videris: itaque te commovere non curas: usquequaque sapere oportet, id erit telum acerrimum. Ego, si foris cœnitarem, Cn. Octavio familiari tuo non defuissem: cui tamen dixi, cum me aliquoties invitaret: Oro te, quis tu es? Sed mehercule, extra jocum, homo

bellus est: vellem eum tecum abduxisses. Quid agatis, ecquid in Italiam venturi sitis hac hieme, fac plane sciam. Balbus mihi confirmavit, te divitem futurum: id utrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum, an, quomodo Stoici dicunt, *omnes esse divites, qui cælo, & terra frui possunt*, postea videro. Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percunctantibus respondere: sed tamen est, quod gaudeas; constat enim inter omnes, neminem te uno Samarobrivæ juris peritiorem esse. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Trebatio, quod de reditu in Urbem jam non amplius cogitet; & hortatur, ut Cæsaris amicitiam plurimi faciat, quam fore fructuosam promittit, in seque ipse recipit.

M. T. C. TREBATIO S. D. 17

EX tuis litteris & Q. Fratri gratias egi, & te aliquando collaudare possum, quod jam videris certa aliqua in sententia constitisse. Nam primorum mensium litteris tuis vehementer commovebar, quod mihi interdum pace tua dixerim levis in urbis, urbanitatisque desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, sæpe autem etiam quod a te alienissimum est subimpudens videbare: tamquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam attulisses: sic, pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipsos, qui cum syngraphis venissent Alexandriam, nullum adhuc nummum auferre potuisse. Ego, si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maxime vellem: non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex consuetudine nostra, vel utilitate ex consilio, atque opera tua. Sed cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses: semper te non

modo

modo tuendum mihi, sed etiam augendum, atque ornandum putavi. Itaque, quoad opinatus sum, me in provinciam exiturum; quæ ad te ultro attulerim, meminisse te credo: posteaquam mea mutata ratio est: cum viderem, me a Cæsare honorificentissime tractari, & unice diligi, hominisque liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem; sic ei te commendavi, & tradidi, ut gravissime, diligentissimeque potui. Quod ille ita & accepit, & mihi sæpe litteris significavit, & tibi verbis, & re ostendit, mea commendatione sese valde esse commotum. Hunc tu virum nactus, si me aut sapere aliquid, aut velle tua caussa putas, ne dimiseris: & si qua te forte res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit visus, perferto, & ultima exspectato: quæ ego tibi & jucunda, & honesta præstabo. Pluribus te hortari non debeo: tantum moneo, neque amicitiæ confirmandæ clarissimi, ac liberalissimi viri, neque uberioris provinciæ, neque ætatis magis idoneum tempus, hoc si amiseris, te esse ullum umquam reperturum. Hoc, quemadmodum vos scribere soletis in vestris libris, idem Q. Cornelio videbatur. In Britanniam te non esse profectum, vehementer gaudeo: quod & tu labore caruisti, & ego te de rebus illis non audiam. Ubi sis hibernaturus, & qua spe, aut conditione, perscribas ad me velim. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Trebatium; qui de militia cum Cæsare perferenda cogitaret: jocatur præterea in illius parsimoniam, quia scripserat in palimpsesto.

M. T. C. TREBATIO S. D. 18

ACcepi a te aliquot epistolas uno tempore, quas tu diversis temporibus dederas: in quibus me cetera delectarunt: significabant enim, te istam militiam jam firmo animo ferre, & esse

ſortem virum & conſtantem. Quæ ego paulliſper in te ita deſideravi, non imbecillitate animi tui, ſed magis, ut deſiderio noſtri te æſtuare putarem. Quare perge, ut cœpiſti: forti animo iſtam tolera militiam. Multa, mihi crede, aſſequere: ego enim renovabo commendationem, ſed tempore. Sic habeto, non tibi majori eſſe curæ, ut iſte tuus a me diſceſſus fructuoſiſſimus tibi ſit, quam mihi. Itaque, quando veſtræ cautiones infirmæ ſunt, Græculam tibi miſi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiorem facias: ego enim ignaviſſimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epiſtolas tuas redeam, cetera belle: illud miror: quis ſolet eodem exemplo plures dare, qui ſua manu ſcribit? Nam, quod in palimpſeſto, laudo equidem parſimoniam: ſed miror, quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris, quam hæc ſcribere: niſi forte tuas formulas; non enim puto te meas epiſtolas delere, ut reponas tuas. An hoc ſignificas, nihil fieri? Frigere te? Ne chartam quidem tibi ſuppeditare? Jam iſta tua culpa eſt, qui verecundiam tecum extuleris, & non hic nobiſcum reliqueris. Ego te Balbo, cum ad vos proficiſcetur, more Romano commendabo. Tu, ſi intervallum longius erit mearum litterarum, ne ſis admiratus; eram enim abſuturus menſe Apr. Has litteras ſcripſi in Pontino, cum ad villam M. Æmilii Philemonis divertiſſem: ex qua jam audieram fremitum clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliaſti. Nam Ulubris, honoris mei cauſſa, vim maximam ranunculorum ſe commoſſe conſtabat. Cura ut valeas. VI. Idus Apr. de Pontino.

Epiſtolam tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conſcidi innocentem; nihil enim habebat, quod non vel in concione recte legi poſſet: ſed & Arruntius ita te mandaſſe ajebat, & tu adſcripſeras. Verum illud eſto: nihil te ad me poſtea ſcripſiſſe demiror, præſertim tam novis rebus. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Scribit de Topicis a se conscriptis, ut roganti Trebatio satisfaceret: eaque esse obscuriora significat, nec legenda sine interprete. Addit, si expeditam in quæstionibus habere doctrinam velit, exercitationem esse necessariam.

M. T. C. TREBATIO S. D. 19

VIde quanti apud me sis: etsi jure id quidem: non enim amore te vinco: verumtamen, quod præsenti tibi prope subnegaram, non tribueram certe, id absenti debere non potui. Itaque, ut primum Velia navigare cœpi, institui Topica Aristotelica conscribere, ab ipsa urbe commonitus amantissima tui. Eum librum tibi misi Rhegio scriptum quam planissime res illa scribi potuit. Sin tibi quædam videbuntur obscuriora, cogitare debebis, nullam artem litteris sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. Non longe abieris: num jus civile vestrum ex libris cognosci potest? Qui quamquam plurimi sunt: doctorem tamen, lumenque desiderant: quamquam tu, si attente leges, si sæpius, per te omnia consequere, ut certe intelligas. Ut vero etiam ipsi tibi loci, proposita quæstione, occurrant, exercitatione consequere: in qua quidem nos te continebimus, si & salvi redierimus, & salva ista offenderimus. Vale. v. Kal. Sext. Rhegio.

ARGUMENTUM.

De Amore Veliensium in Trebatium scribit; & hortatur, ne possessiones eas vendat, quæ tam miseris temporibus perfugium esse possint.

M. T. C. TREBATIO S. D. 20

AMabilior mihi Velia fuit, quod te ab ea sensi amari: sed quid ego dicam te, quem quis

non amat? Rufio medius fidius tuus ita desiderabatur, ut si esset unus e nobis. Sed ego te non reprehendo, qui illum ad ædificationem tuam traduxeris. Quamquam enim Velia non est vilior, quam Lupercal: tamen istuc malo, quam hæc omnia. Tu, si me audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis; (nescio quid enim Velienses verebantur) neque Heletem, nobilem amnem, relinques; nec Papirianam domum deseres: quamquam illa quidem habet lucum, a quo etiam advenæ teneri solent: quem tamen si excideris, multum prospexeris. Sed in primis opportunum videtur, his præsertim temporibus, habere perfugium, primum eorum urbem, quibus carus sis: deinde etiam tuam domum, tuosque agros, eaque remoto, salubri, amœnoque loco: idque etiam mea interesse, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, meaque negotia videbis, meque, Diis juvantibus, ante brumam expectabis. Ego a Sex. Fabio, Niconis discipulo, librum abstuli Νίκωνος περὶ πολυφαγίας. O medicum suavem, meque docilem ad hanc disciplinam! Sed Bassus noster me de hoc libro celavit: te quidem non videtur. Ventus increbrescit. Cura, ut valeas. XIII. Kal. Sex. Velia.

Argumentum.

Silii caussam, viri optimi, amici sui, Trebatio commendat. Videtur autem, cum extra Urbem esset, ad Trebatium in urbem hæc scripsisse.

M. T. C. Trebatio S. D. 21

Silii caussam te docui: is postea fuit apud me, cum ei dicerem, tibi videri sponsionem illam nos sine periculo facere posse, *Si bonorum Turpiliæ possessionem Q. Cæpio prætor ex edicto suo mihi dedit:* negare ajebat Servium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factio-

ctionem testamenti non habuerit: hoc idem Offilium dicere: tecum se locutum negabat: meque rogavit, ut se, caussamque suam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Testa, nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro veneris, eique pollicitus eris: sed, si me amas, quamprimum: hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Auctoritate Jurisconsultorum probat, quod de controversia quadam dixerat.

M. T. C. TREBATIO S. D. 22

ILluseras heri inter scyphos, quod dixeram, controversiam esse, posset ne heres, quod furtum antea factum esset, recte furti agere. Itaque, etsi domum bene potus, seroque redieram: tamen id caput, ubi hæc controversia est, notavi, & descriptum tibi misi: ut scires, id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Ælium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scævolæ, & Testæ assentior. Vale.

ARGUMENTUM.

Signa quædam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potius pictas cuperet. Rescribit igitur, ex iis emptionibus nullam se curasse. De proxima domo illi conducenda se desiderare addit.

M. T. C. FABIO GALLO S. D. 23

TAntum ex Arpinati veneram, cum mihi a te litteræ redditæ sunt: ab eodemque accepi Aviani litteras: in quibus hoc erat liberalissimum, nomina se facturum, cum venisset, qua ego vellem die. Fac, quæso, qui ego sum, esse te: estne aut tui pudoris, aut nostri, primum

rogare de die: deinde plus annua postulare? Sed essent, mi Galle, omnia facilia, si & ea mercatus esses, quæ ego desiderabam, & ad eam summam, quam volueram: ac tamen isthæc ipsa, quæ te emisse scribis, non solum rata mihi erunt, sed etiam grata; plane enim intelligo, te non modo studio, sed etiam amore usum, quæ te delectarint, hominem (ut ego semper judicavi) in omni judicio elegantissimum, quæque me digna putaris, coemisse. Sed velim maneat Damasippus in sententia: prorsus enim ex istis emptionibus nullam desidero. Tu autem, ignarus instituti mei, quanti ego genus omne signorum omnium non æstimo, tanti ista quatuor, aut quinque sumpsisti. Sed Bacchas istas cum Musis Metelli comparas. Quid simile? Primum ipsas ego Musas numquam tanti putassem, atque id fecissem, Musis omnibus approbantibus: sed tamen erat aptum bibliothecæ, studiisque nostris congruens. Bacchis vero ubi est apud me locus? At pulchellæ sunt: novi optime, & sæpe vidi: nominatim tibi signa, mihi nota, mandassem, si probassem; ea enim signa ego emere soleo, quæ ad similitudinem gymnasiorum exornent mihi in palæstra locum. Martis vero signum quo mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni signum fuisse: hæc enim duo signa putarem mihi æs alienum attulisse. Mercurii mallem aliquod fuisset: felicius, puto, cum Aviano transigere possemus. Quod tibi destinaras Trapezophoron: si te delectat, habebis; sin autem sententiam mutasti, ego habebo scilicet. Ista quidem summa næ ego multo libentius emerim diversorium Tarracinæ, ne semper hospiti molestus sim. Omnino liberti mei video esse culpam, cui plane res certas mandaram; itemque Junii, quem puto tibi notum esse, Aviani familiarem. Exhedria quædam mihi nova sunt instituta in porticula Tusculani: ea vo-

lebam

lebam tabellis ornare: etenim, si quid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat. Sed tamen, si ista mihi sunt habenda, certiorem velim me facias, ubi sint, quando arcessantur, quo genere vecturæ. Si enim Damasippus in sententia non manebit, aliquem pseudo-Damasippum vel cum jactura reperiemus. Quod ad me de domo scribis iterum, jam id ego proficiscens mandaram meæ Tulliæ: ea enim ipsa hora acceperam tuas litteras: egeram etiam cum tuo Nicia, quod is utitur, ut scis, familiariter Cassio. Ut redii autem, prius quam tuas legi has proximas litteras: quæsivi de mea Tullia, quid egisset: per Liciniam se egisse dicebat; sed opinor, Cassium uti non ita multum sorore: eam porro negare, se audere, cum vir abesset (est enim profectus in Hispaniam Decius) illo & absente & insciente migrare. Est mihi gratissimum, tanti a te æstimatam consuetudinem vitæ, victusque nostri: primum ut eam domum sumeres, ut non modo prope me, sed plane mecum habitare posses: deinde, ut migrare tantopere festines. Sed, ne vivam, si tibi concedo, ut ejus rei tu cupidior sis, quam ego sum. Itaque omnia experiar; video enim, quid mea intersit, quid utriusque nostrum. Si quid egero, faciam ut scias. Tu & ad omnia rescribes: & quando te exspectem, facies me, si tibi videbitur, certiorem. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat, quam inique Tigellius sibi irascatur. Idem scribit lib. 13. ad Att. ep. 17. Nec dubito, quin hujus nepos sit is, de quo Horatius Sat. 2. & 3. lib. 1.

M. T. C. FABIO GALLO S. D. 24

AMoris quidem tui, quoquo me verti, vestigia, vel proxime de Tigellio; sensi enim

ex litteris tuis, valde te laborasse. Amo igitur voluntatem. Sed pauca de re. Capius, opinor, olim, *Non omnibus dormio*: sic ego non omnibus, mi Galle, servio: etsi quæ est hæc servitus? Olim, cum regnare existimabamur, non tam ab ullis, quam hoc tempore observor a familiarissimis Cæsaris omnibus, præter istum. Id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilentiorem patria sua: eumque addictum jam tum puto esse Calvi Licinii Hipponacteo præconio. At vide, quid succenseat. Phameæ caussam susceperam, ipsius quidem caussa: erat enim mihi sane familiaris. Is ad me venit, dixitque, judicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sextio in consilium iri necesse erat: respondi, nullo modo me facere posse, cum vellem: alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. Ille autem, qui sciret, se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonum unctorem, discessit a me, ut mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venales, alium alio nequiorem. Cognosti meam caussam, & istius Salaconis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte: cupio enim legere: me adhuc non legisse turpe utrique nostrum est. Vale.

Argumentum.

Rescribit de epistola non conscissa. Monenti, ut de Cæsare caute loqueretur, & scriberet, gratias agit.

M. T. C. M. Fabio Gallo S. D. 25

QUod epistolam conscissam doles, noli laborare: salva est domi: petes, cum libebit. Quod autem me mones, valde gratum est: idque ut semper facias rogo. Videris enim mihi vereri, ne, si istum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδώνιον. Sed heus tu, manum de tabula: magister adest citius, quam putaramus. Vereor ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galle, cave putes

quid-

quidquam melius; quam epistolæ tuæ partem ab eo loco: *Cetera labuntur*. Secreto hoc audi: tecum habeto: ne Apellæ quidem liberto tuo dixeris: præter duos nos loquitur isto modo nemo: bene, maleve, videro: sed, quidquid est, nostrum est. Urbe igitur, nec transversum unguem (quod ajunt) a stilo: is enim est dicendi opifex: atque ego quidem aliquantum jam etiam noctis assumo. Vale.

Argumentum.

Scribit de morbo ex herbarum esu contracto.

M. T. C. Gallo S. D. 26

Cum decimum jam diem graviter ex intestino laborarem; neque iis, qui mea opera uti volebant, probarem, me non valere, quia febrim non haberem, fugi in Tusculanum; cum quidem biduum ita jejunus fuissem, ut ne aquam quidem gustarem. Itaque confectus languore, & fame, magis tuum officium desideravi, quam abs te requiri putavi meum. Ego autem cum omnes morbos reformido, tum quod Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia dicat δυσουρικὰ, καὶ δυσεντερικὰ πάθη sibi molesta esse: quorum alterum morbum edacitatis esse putant; alterum etiam turpioris intemperantiæ. Sane δυσεντερίαν pertimueram: sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortasse jam senescentis morbi remissio profuisse. Attamen ne mirere, unde hoc acciderit, quomodove commiserim: lex sumptuaria, quæ videtur λιτότητα attulisse, ea mihi fraudi fuit. Nam, dum volunt isti lauti terra nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere; fungos, heluellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suavius: in eas cum incidissem in cœna augurali apud Lentulum, me tanta διάῤῥοια arripuit, ut hodie pri-

mum videatur cœpisse consistere. Ita ego, qui me ostreis, murænis facile abstinebam, a beta etiam, & malva deceptus sum: posthac igitur erimus cautiores. Tu tamen cum audisses ab Anicio, (vidit enim me nauseantem) non modo mittendi caussam justam habuisti, sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari, quoad me reficiam: nam & vires & corpus amisi. Sed, si morbum depulero, facile, ut spero, illa revocabo. Vale.

Argumentum.

Gallum, non eum, ad quem proxime scripsit, Fabiæ gentis; sed, ut opinor, Sextiæ, accusat, ut iniquum, & impudentem.

M. T. C. Gallo S. D. 27

Miror, cur me accuses, cum tibi id facere non liceat: quod si liceret, tamen non debebas. Ego enim te, inquis, in consulatu observaram: & ais, fore, ut te Cæsar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea caussa petisse. Utinam semper esses tribunus: intercessorem non quereres. Negas me audere, quod sentiam dicere: quasi tibi, cum parum pudenter me rogares, parum fortiter responderim. Hæc tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quod si humaniter mecum questus esses; libenter tibi me, & facile purgassem: non enim mihi ingrata sunt, quæ fecisti; sed, quæ scripsisti, molesta. Me autem, propter quem ceteri liberi sunt, tibi liberum non visum, demiror; nam, si falsa fuerunt, quæ tu ad me, ut ais, detulisti: quid ego tibi debeo? Sin vera; tu es optimus testis, quid mihi populus Rom. debeat. Vale.

Ar-

ARGUMENTUM.

Probat consilium Curii, qui, Repub. desperata, in Græciam se contulerit: & adjungit, se totum in litteris esse, libertate prorsus amissa.

M. T. C. MAN. CURIO S. D. 28

MEmini, cum mihi desipere videbare, quod istic potius viveres, quam nobiscum. Erat enim multo domicilium hujus urbis (cum quidem hæc urbs) aptius humanitati, & suavitati tuæ, quam tota Peloponnesus, nedum Patræ. Nunc contra & vidisse mihi multum videris, cum, prope desperatis his rebus, te in Græciam contulisti; & hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus: quamquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? Sed, quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, ut ibi esses, *ubi nec Pelopidarum;* nosti cetera: nos idem propemodum consequimur alia ratione; cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit hoc etiam frequentius, quam solebat, quod, quasi avem albam, videntur bene sentientem civem videre: abdo me in bibliothecam. Itaque opera efficio tanta, quanta fortasse tu senties; intellexi enim ex tuo sermone quodam, cum mœstitiam meam, & desperationem accusares, domi tuæ dicere te, ex meis libris animum meum desiderare: sed mehercule & tum remp. lugebam, quæ non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficiis erat mihi carior: & hoc tempore, quamquam me non ratio solum consolatur, quæ plurimum debet valere, sed etiam dies, quæ stultis quoque mederi solet: tamen doleo ita communem rem esse dilapsam, ut ne spes quidem, melius aliquando fore, relinquatur. Nec vero nunc quidem culpa in eo est, in cujus potestate omnia sunt (nisi forte id ipsum esse non

non debuit) ſed alia caſu, alia etiam noſtra culpa ſic acciderunt, ut de præteritis non ſit querendum. Reliquam ſpem nullam video: quare ad prima redeo. Sapienter hæc reliquiſti, ſi conſilio: feliciter, ſi caſu. Vale.

ARGUMENTUM.

Memoriam declarat accepti a Cicerone beneficii, & commendatitias ab eo litteras petit ad Sulpicii ſucceſſorem.

MAN. CURIUS M. CICERONI SUO S. D. 29

SI vales, bene eſt. Sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici noſtri: ergo fructus eſt tuus, mancipium illius: quod quidem ſi inter ſenes coemptionales venale proſcripſerit, egerit non multum. At illa noſtra prædicatio quanti eſt? nos quod ſimus, quod habeamus, quod homines exiſtimemur, id omne abs te habere? Quare, Cicero mi, perſevera conſtanter nos conſervare: & Sulpicii ſucceſſori nos de meliore nota commenda, quo facilius tuis præceptis obtemperare poſſimus, teque ad ver lubentes videre, & noſtra defigere, deportareque tuto poſſimus. Sed, amice magne, noli hanc epiſtolam Attico oſtendere: ſine eum errare, & putare me virum bonum eſſe, nec ſolere duos parietes de eadem fidelia dealbare. Ergo, patrone mi, bene vale, Tironemque meum ſaluta noſtris verbis. D. A. D. IV. Cal. Nov.

ARGUMENTUM.

Oſtendit, quam miſere agatur cum Repub. cum Cæſar Caninium ad aliquot horas Conſulem creaverit: & de litteris commendatitiis ad Acilium ſcriptis ſignificat.

M. T. C. CURIO S. D. 30

EGo vero jam te nec hortor, nec rogo, ut domum redeas; quin hinc ipſe evolare cupio, & ali-

& aliquo pervenire, *ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam*. Incredibile est, quam turpiter mihi facere videar, qui his rebus intersim. Næ tu videris multo ante providisse, quid impenderet, tum, cum hinc profugisti: quamquam enim hæc etiam auditu acerba sunt: tamen audire tolerabilius est, quam videre. In campo certe non fuisti, cum hora secunda, comitiis quæstoriis institutis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset: quo mortuo nuntiato, sella sublata est. Ille autem, qui comitiis tributis esset auspicatus, centuriata habuit: consulem hora septima renuntiavit, qui usque ad Kal. Jan. esset, quæ erant futuræ mane postridie. Ita Caninio consule scito neminem prandisse: nihil tamen eo consule mali factum est: fuit enim mirifica vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non viderit. Hæc tibi ridicula videntur: non enim ades: quæ si videres, lacrymas non teneres. Quid, si cetera scribam? sunt enim innumerabilia generis ejusdem: quæ quidem non ferrem, nisi me in philosophiæ portum contulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum: cujus quando proprium te esse scribis mancipio, & nexu; meum autem usu, & fructu, contentus isto sum. Id enim cujusque est proprium, quo quisque fruitur, atque utitur. Sed hæc alias pluribus. Acilius, qui in Græciam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est: bis enim est a me judicio capitis, rebus salvis, defensus: & est homo non ingratus, meque vehementer observat. Ad eum de te diligentissime scripsi; eamque epistolam cum hac conjunxi: quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Invitat eum ad officia mutua; & ad Urbem ut redeat, rogat, veteris urbanitatis retinendæ caussa.

M. T. C. CURIO S. D. 31

FAcile perspexi ex tuis litteris (quod semper studui) & me a te plurimi fieri, & te intelligere, quam mihi carus esses. Quod quando uterque nostrum consecutus est: reliquum est, ut officiis certemus inter nos; quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari litteras, facile patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis litteris, non multum opus fuisse, propter res ita contractas, ut, quemadmodum scribis, nec caput, nec pedes. Equidem vellem, pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruisse jam veterem urbanitatem: ut Pomponius noster suo jure possit dicere: *Nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam*. Ergo is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur, quæso, ne tantum semen urbanitatis una cum repub. intereat. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit hanc epistolam in Provincia: prima pars de dictis est, secunda de judiciis, tertia de Rep., ultima de Dolabella nondum genero.

M. T. C. VOLUMNIO S. D. 32

QUod sine prænomine familiariter, ut debebas, ad me epistolam misisti; primum addubitavi, num a Volumnio senatore esset, quocum mihi est magnus usus: deinde *ἀντραπελία* litterarum fecit, ut intelligerem, tuas esse: quibus in litteris omnia mihi perjucunda fuerunt, præter illud, quod parum diligenter possessio salinarum mearum a te procuratore defenditur. Ais enim, ut ego

ego diſceſſerim, omnia omnium dicta, in his etiam Sextiana, in me conferri. Quid? Tu id pateris? Nonne defendis? Non reſiſtis? Equidem ſperabam, ita notata me reliquiſſe genera dictorum meorum, ut cognoſci ſua ſponte poſſent. Sed quando tanta fæx eſt in urbe, ut nihil ſit tam ἄκυρον, quod non alicui venuſtum eſſe videatur: pugna, ſi me amas, niſi acuta ἀμφιβολία, niſi elegans ὑπερβολὴ, niſi παράγραμμα bellum, niſi ridiculum παρὰ ἀπροσδοκίαν, niſi cetera, quæ ſunt a me in ſecundo libro de Oratore per Antonii perſonam diſputata de ridiculis, ἔντεχνα, & arguta apparebunt, ut ſacramento contendas, mea non eſſe. Nam de judiciis quod quereris, multo laboro minus: trahantur per me pedibus omnes rei: ſit vel Selius tam eloquens, ut poſſit probare ſe liberum: non laboro. Urbanitatis poſſeſſionem, amabo, quibuſvis interdictis defendamus: in qua te unum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas? Nunc demum intelligo, te ſapere. Sed mehercule, extra jocum: valde mihi tuæ litteræ facetæ eleganteſque viſæ ſunt. Illa, quamvis ridicula eſſent, ſicut erant: mihi tamen riſum non moverunt; cupio enim noſtrum illum amicum in tribunatu quamplurimum habere gravitatis: idque cum ipſius cauſſa, (eſt enim mihi, ut ſcis, in amoribus) tum mehercule etiam reipub. quam quidem, quamvis in me ingrata ſit: tamen amare non deſinam. Tu, mi Volumni, quando & inſtituiſti, & mihi vides eſſe gratum, ſcribe ad me quam ſæpiſſime de rebus urbanis, de repub. Jucundus eſt mihi ſermo litterarum tuarum; Præterea Dolabellam, quem ego perſpicio, & judico cupidiſſimum eſſe, atque amantiſſimum mei, cohortare, & confirma, & redde plane meum. Non mehercule quo quidquam deſit, ſed quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

AR-

Argumentum.

Hæc epiſtola miſſa eſt poſt Civile bellum. Scribit, ſe exercitationis cauſſa declamare, auditoribus Hirtio, Caſſio, Dolabella. Volumnium vocat ad eadem ſtudia. Addit deliberatum ſibi eſſe, Cæſare permittente, a cauſſis, judiciiſque diſcedere.

M. T. C. Volumnio S. D. 33

QUod declamationibus noſtris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio invideres, niſi eum amares, non erat cauſſa invidendi; niſi forte ipſius eloquentiæ magis, quam quod me audiret, invideres. Nos enim plane, mi ſuaviſſime Volumni, aut nihil ſumus, aut nobis quidem ipſis diſplicemus, gregalibus illis, quibus, te plaudente, vigebamus, amiſſis: ut, etiamſi aliquando aliquid dignum noſtro nomine emiſimus, ingemiſcamus, quod hæc *pennigero, non armigero in corpore tela exerceantur*, ut ait Philoctetes apud Accium, abjecta gloria. Sed tamen omnia mihi erunt, ſi tu veneris, hilariora: quamquam venies, ut ipſe intelligis, in maximarum quaſi concurſum occupationum; quas ſi, ut volumus, exceperimus; ego vero multam ſalutem & foro dicam; & curiæ; vivamque tecum multum, & cum communibus noſtris amatoribus. Nam & Caſſius tuus, & Dolabella noſter, vel potius uterque noſter, ſtudiis iiſdem tenentur, & meis æquiſſimis utuntur auribus. Opus eſt huc limatulo, & polítulo tuo judicio, & illis interioribus litteris meis, quibus ſæpe verecundiorem me in loquendo facis. Mihi enim judicatum eſt (ſi modo hoc Cæſar aut patietur, aut volet) deponere illam jam perſonam, in qua me ſæpe illi ipſi probavi, ac me totum in litteras abdere, tecumque, & cum ceteris earum ſtudioſis honeſtiſſimo otio perfrui. Tu, vellem, ne veritus eſſes, ne perinvitus legerem tuas litteras, ſi mihi, quemadmodum ſcribis, longiores forte miſiſſes: ac velim poſthac ſic ſtatuas, tuas mihi litteras longiſſimas quaſque gratiſſimas fore. Vale.

LI-

LIBER VIII.

ARGUMENTUM.

Commentarium mittit rerum urbanarum, & excusat se, quod alteri negotium dederit ad illa colligenda. Addit hæc: de Comitiis Transpadanorum Romæ rumorem nullum esse: de successione Galliarum nihil relatum: de Pompejo cupere se aliquid cognoscere; de Cæsare varia dissipari; aliaque nonnulla. Respondit Cicero huic epistolæ ea, quæ est 8. lib. 2.

M. CÆLIUS RUFUS M. T. CICERONI S. D. 1

QUod tibi decedenti pollicitus sum, me omnes res urbanas diligentissime tibi perscripturum: data opera paravi, qui sic omnia persequeretur, ut verear, ne tibi arguta nimium hæc sedulitas videatur. Tametsi tu, scio, quam sis curiosus, & quam omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores; tamen in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiæ condemnes, quod hunc laborem alteri delegavi: non quin mihi suavissimum sit & occupato, & ad litteras scribendas, ut tu nosti, pigerrimo, tuæ memoriæ dare operam: sed ipsum volumen, quod tibi misi, facile, ut ego arbitror, me excusat. Nescio cujus otii esset, non modo perscribere hæc, sed omnino animadvertere. Omnia enim sunt ibi S. C. edicta, fabulæ, rumores. Quod exemplum si forte minus te delectarit, ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiorem. Si quid in repub. majus actum erit, quod isti operarii minus commode persequi possint: & quemadmodum actum sit, & quæ existimatio consecuta, quæque de eo spes est, diligen-

genter tibi perſcribemus. Ut nunc eſt, nulla magnopere exſpectatio eſt; nam & illi rumores de comitiis Tranſpadanorum Cumarum tenus caluerunt. Romam cum veniſſem, ne tenuiſſimam quidem auditionem de ea re accepi. Præterea Marcellus quidem adhuc nihil retulit de ſucceſſione provinciarum Galliarum: in Kal. Jun. ut mihi ipſe dixit, eam diſtulit relationem: ſane quam eos ſermones repreſſit, qui de eo tum fuerant, cum Romæ nos eſſemus. Tu, ſi Pompejum, ut volebas, offendiſti, qui tibi viſus ſit, & quam orationem habuerit tecum, quamque oſtenderit voluntatem, (ſolet enim aliud ſentire, & loqui: neque tamen tantum valere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi perſcribas. Quod ad Cæſarem attinet, crebri, & non belli de eo rumores: ſed ſuſſurrationes dumtaxat veniunt: alius equitem perdidiſſe, quod opinor certe factum: alius ſeptimam legionem vapulaſſe; ipſum apud Bellovacos circumſideri, interclusum ab reliquo exercitu: neque adhuc certi quidquam eſt: neque hæc incerta tamen, vulgo jactantur: ſed inter paucos, quos tu noſti plane, ſecreto narrantur: at Domitius, cum manus ad os appoſuit. Te ad IX. Kal. Jun. ſubroſtrani (quod illorum capiti ſit) diſſiparant periſſe: ita ut in urbe, ac foro toto maximus rumor fuerit, te a Q. Pompejo in itinere occiſum. Ego, qui ſcirem, Q. Pompejum Baulis embæneticam facere, & uſque eo, ut ego misererer ejus eſuriei, non ſum commotus; & hoc mendacio, ſi qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur optavi. Plancus quidem tuus Ravennæ eſt: & magno congiario donatus a Cæſare, nec beatus, nec bene inſtructus eſt. Tui politici libri omnibus vigent. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Nuntiat de absoluto Messalla, ejusque defensore Hortensio a populo male accepto: adjicit quædam de Republica, & de competitoribus suis.

M. CÆLIUS M. T. CICERONI S. D. 2

CErte, inquam, absolutus est: me repræsentante pronuntiatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed & singulis in unoquoque genere sententiis. Vide modo, inquis. Non mehercules: nihil enim umquam tam præter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit: quin ego, cum pro amicitia validissime faverem ei, & me jam ad dolendum præparassem; postquam factum est, obstupui, & mihi visus sum captus esse. Quid alios putas? Clamoribus scilicet maximis judices corripuerunt, & ostenderunt, plane esse, quod ferri non posset. Itaque relictus lege Licinia, majore esse periculo videtur. Accessit huc, quod postridie ejus absolutionis in theatrum Curionis Hortensius introiit: puto, ut suum gaudium gauderemus. Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, & rudentum sibilus. Hoc magis animadversum est, quod intactus a sibilo pervenerat Hortensius ad senectutem. Sed tum ita bene, ut in totam vitam cuivis satis esset, & pœniteret eum jam vicisse. De repub. quod tibi scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed, ut mihi videbatur, consilio. De comitiis consularibus incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem & nobilem agentem: nam M. Octavius, Cn. F., & C. Hirrus mecum petit. Hoc ideo scripsi, quod scio, te acriter propter Hirrum nuntium nostrorum comitiorum exspectaturum. Tu tamen simul ac me designatum audieris, ut tibi curæ sit, quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sittianam tibi

tibi commendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Castrinio Pæto; secundum ei, qui has litteras tibi reddet. Vale.

ARGUMENTUM.

Suum in scribendo officium prædicat; scribit, de Comitiis suis quæ opinio sit: de Milonis re quid egerit: præterea cupere se aliquo Ciceronis libro illustrari.

M. CÆLIUS M. T. CICERONI S. D. 3

EST ne? vici? & tibi sæpe, quod me negaras discedens curaturum, litteras mitto? est: si quidem perferuntur, quas do. Atque hoc eo diligentius factito, quod, cum otiosus sum, plane, ubi delectem otiolum meum, non habeo. Tu cum Romæ eras, hoc mihi certum, ac jucundissimum vacanti negotium erat, tecum id otii tempus consumere: idque non mediocriter desidero: ut non modo mihi solus esse, sed Romæ, te profecto, solitudo videatur facta: &, qui (quæ mea negligentia est) multos sæpe dies ad te cum hic eras, non accedebam, nunc, quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior. Maxime vero, ut te dies, noctesque quæram, competitor Hirrus curat. Quomodo illum putas, auguratus tuum competitorem dolere, & dissimulare, me certiorem quam se, candidatum? de quo ut, quem optas, quamprimum nuntium accipias, tua medius fidius magis, quam mea caussa cupio. Nam mea, si fio, forsitan cum locupletiore referam: sed hoc usque eo suave est, quod, si acciderit, tota vita risus nobis deesse non poterit. Sed tanti? sed mehercule: non multum M. Octavius eorum odia, qui Hirrum premunt, quæ permulta sunt, sublevat. Quod ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet: dedimus operam, ut & Philotimus quam honestissime Miloni absenti,

ti, ejusque necessariis satisfaceret, & secundum ejus fidem, & sedulitatem, æstimatio tua conservaretur. Illud nunc a te peto, si eris (ut spero) otiosus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curæ esse, σύνταγμα conscribas. Qui tibi istuc, inquis, in mentem venit homini non inepto? Aliquod ex tam multis tuis monumentis exstare, quod nostræ amicitiæ memoriam posteris quoque prodat, velim. Cujusmodi, puto, quæris. Tu aptius, qui omnem nosti disciplinam, quod maxime conveniat, excogitabis: genere tamen, quod & ad nos pertineat, & διδασκαλίαν quamdam, ut versetur inter manus, habeat. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de judiciis, de magistratibus, de Rep., de seipso, de syngrapha Sittiana, de Rege Alexandrino.

M. CÆLIUS M. T. CICERONI S. D. 4

INvideo tibi: tam multa quotidie, quæ mirere, istuc perferuntur. Primum illud, absolutum Messallam, deinde eumdem condemnatum: C. Marcellum Cos. factum: M. Claudium a repulsa postulatum a Gallis duobus: P. Dolabellam quindecimvirum factum. Hoc tibi non invideo, caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi vultum non vidisse. At qua spe, quam certa opinione descenderat? quam ipso diffidente Dolabella? & hercules, nisi nostri equites acutius vidissent, pene concedente adversario superasset. Illud te non arbitror miratum. Servium tribunum pl. designatum, condemnatum: cujus locum C. Curio petiit: sane quam multis incutit, qui eum, facilitatemque ejus non norunt, magnum metum. Sed, ut spero, & volo, & ut se fert ipse, bonos, & senatum malet: totus, ut nunc est, hic scaturit. Hujus autem voluntatis initium, & caussa est, quod eum non me-

mediocriter Cæſar, qui ſolet infimorum hominum amicitias ſibi qualibet impenſa adjungere, valde contempſit. Qua in re mihi videtur illud perquam venuſte cecidiſſe, quod a reliquis quoque uſque eo eſt animadverſum, ut Curio, qui nihil conſilio facit, ratione, & inſidiis uſus videretur in evitandis eorum conſiliis, qui ſe intenderant adverſarios in ejus tribunatum: Lælios, & Antonios, & id genus valentes dico. Has ego tibi litteras eo majore miſi intervallo, quod comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, & exſpectare in dies exitum cogebant, ut, confectis omnibus, te facerem certiorem. Ad Kal. Sext. uſque exſpectavi: prætoriis moræ quædam inciderunt. Mea porro quem eventum ſint habitura, neſcio: opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem ædilium plebis comitiis nacta ſunt; nam M. Cælium Vicinianum mentio illa fatua, quam deriſeramus olim, & promulgatio de Dictatore ſubito dejecit, & dejectum magno clamore inſecuta eſt. Inde Hirrum cuncti jam, non faciendum, flagitare. Spero te celeriter & de nobis, quod ſperaſti, & de illo, quod vix ſperare auſus es, auditurum. De republica jam novi quidquam exſpectare deſieramus. Sed, cum ſenatus habitus eſſet ad Apollinis ad XI. Kal. Sex., & referretur de ſtipendio Cn. Pompeji, mentio facta eſt de legione ea, quam expenſam tulit C. Cæſari Pompejus, quo numero eſſet, quo appeteretur: cum ex Gallia coactus eſt dicere Pompejus, ſe legionem abducturum, ſed non ſtatim ſub mentionem, & convicium obtrectatorum. Inde interrogatus de ſucceſſione C. Cæſaris: de qua, hoc eſt de provinciis, placitum eſt, ut quamprimum ad urbem reverteretur Cn. Pompejus, ut coram eo de ſucceſſione provinciarum ageretur; nam Ariminum ad exercitum Pompejus erat iturus, & ſtatim

tim iit: puto idibus Sex. de ea re factum iri: profecto aut transigetur aliquid, aut turpiter intercedetur. Nam in disputando conjecit illam vocem Cn. Pompejus, omnes oportere senatui dicto audientes esse. Ego tamen sic nihil exspecto, quomodo Paullum consulem des. primum sententiam dicentem. Sæpius te admoneo de syngrapha Sittiana: cupio enim te intelligere, eam rem ad me valde pertinere. Item de pantheris, ut Cybiratas arcessas, curesque mihi ut vehantur. Præterea nuntiatum nobis, & pro certo jam habetur, regem Alexandrinum mortuum. Quid mihi suadeas, quomodo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas. Kal. Sex.

ARGUMENTUM.

Monet Ciceronem, ut, antequam Parthi bellum inferrent, statueret quid sibi agendum esset: imparem enim fore dimicationem: de Rep. nihil ait esse novi.

M. CŒLIUS M. T. CICERONI S. D. 5

QUa tu cura sis, quod ad pacem provinciæ tuæ finitimarumque regionum attinet, nescio: ego quidem vehementer animi pendeo. Nam si hoc moderari possemus, ut pro viribus copiarum tuarum belli quoque exsisteret magnitudo; & quantum gloriæ, triumphoque opus esset, assequeremur; periculosamque & gravem illam dimicationem evitaremus: nihil tam esset optandum. Nunc, si Parthus movet aliquid, scio, non mediocrem fore contentionem: tuus porro exercitus vix unum saltum tueri potest. Hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur ab eo (tamquam nihil denegatum sit ei, quominus quam paratissimus esset) qui publico negotio præpositus est. Accedit huc, quod

ſucceſſionem futuram propter Galliarum controverſiam non video. Tametſi hac de re puto te conſtitutum, quid facturus eſſes, habere: tamen, quo maturius conſtitueres, cum hunc eventum providebam, viſum eſt, ut te facerem certiorem. Noſti enim hæc translatitia: de Galliis conſtituetur: erit, qui intercedat: deinde alius exſiſtet, qui, niſi libere liceat de omnibus provinciis decernere ſenatui, reliquas impediat: ſic multum ac diu ludetur, atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid novi de republ. quod tibi ſcriberem, haberem, uſus eſſem mea conſuetudine, ut diligenter & quid actum eſſet, & quid ex eo futurum ſperarem, perſcriberem. Sane tamquam in quodam incili jam omnia adhæſerunt. Marcellus idem illud de provinciis urget: neque adhuc frequentem ſenatum efficere potuit. Quod ſi hoc præterito anno Curio tribunus, & eadem actio de provinciis introibit: quam facile nunc ſit omnia impedire, & quam hoc Cæſari, qui ſua cauſſa, remp. non curet, ſuperet, non te fallit. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat de Hirro competitore ab Ædilitate dejecto: de Provinciis nihil actum ſignificat. Pantheras petit: M. Feridium commendat: addit nonnulla de Favonio, Pompejo, Calidio.

M. CŒLIUS M. T. CICERONI S. D. 6

SIc tu, inquis, Hirrum tractaſti? Immo, ſi ſcias, quam facile, quam ne contentionis quidem minimæ fuerit, pudeat te, auſum illum umquam eſſe incedere tamquam tuum competitorem. Poſt repulſam vero riſus facit: civem bonum ludit, & contra Cæſarem ſententias dicit: exſpectationem corripit: Curionem prorſus non mediocriter objurgatus hac repulſa ſe mutavit.

vit. Præterea qui numquam in foro apparuerit, non multum in judiciis versatus sit, agit caussas liberales: sed raro post meridiem. De provinciis quod tibi scripseram idibus Sext. actum iri, interpellat judicium Marcelli consulis designati: in Kal. rejecta caussa est: ne frequentiam quidem efficere potuerunt. Has litteras ad IV. non. Sept. dedi, cum ad eam diem ne profligatum quidem quidquam esset. Ut video, caussa hæc integra in proximum annum transferetur: &, quantum divino, relinquendus tibi erit, qui provinciam obtineat. Nam non expedietur successio, quando Galliæ, quæ habent intercessorem, in eamdem conditionem, quam ceteræ provinciæ, vocantur. Hoc mihi non est dubium: quo tibi magis scripsi, ut ad hunc eventum te parares. Fere litteris omnibus tibi de pantheris scripsi: turpe tibi erit, Patiscum Curioni decem misisse, te non multis partibus plures: quas ipsas Curio mihi & alias Africanas decem donavit: ne putes illum tantum prædia rustica dare scire. Tu, si modo memoria tenueris, & Cibyratas arcessieris, itemque in Pamphyliam litteras miseris, (nam ibi plures capi ajunt) quod voles efficies. Hoc vehementius laboro nunc, quod seorsum a collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, impera tibi: hoc cura. Soles libenter, ut ego, majorem partem nihil curare. In hoc negotio nulla tua, nisi loquendi, cura est, imperandi, & mandandi. Nam, simul atque erunt captæ, qui alant eas & deportent, habes eos, quos ad Sittianam syngrapham misi. Puto etiam, si nullam spem mihi litteris ostenderis, me isto missurum alios: M. Feridium equitem Romanum, amici mei filium, bonum & strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc venit, tibi commendo: & te rogo, ut eum in tuorum numero habeas. Agros, quos fructuarios habent civitates, vult

tuo beneficio, quod tibi facile, & honestum factu est, immunes esse: gratos & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare Favonium a columnariis præteritum: optimus quisque eum non fecit. Pompejus tuus aperte Cæsarem vetat provinciam tenere cum exercitu, & consulem esse: tamen hanc sententiam dixit, nullum hoc tempore S. C. faciendum. Scipio hanc, ut Kal. Mar. de provinciis Galliis, neu quid conjunctim referretur. Contristavit hæc sententia Balbum Cornelium: & scio, eum conquestum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione satis frigidus. Vale.

ARGUMENTUM.

Varia scribit: primum de judiciis quibusdam, tum de rep. satis copiose, postremo de seipso.

M. CŒLIUS M. T. CICERONI S. D. 7

ETsi de repub. quæ tibi scribam, habeo: tamen nihil, quo magis gavisurum te putem, habeo, quam hoc. Scito, C. Sempronium Rufum, Rufum, mel, ac delicias tuas, calumniam maximo plausu tulisse: quæris qua in caussa? M. Tuccium, accusatorem suum, post ludos Romanos reum lege Plotia de vi fecit, hoc consilio, quod videbat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno caussam esse dicendam. Dubium porro illi non erat, quid futurum esset. Nemini hoc deferre munusculum maluit, quam suo accusatori. Itaque sine ullo subscriptore descendit, & Tuccium reum fecit. At ego, simul atque audivi, invocatus ad subsellia rei accurro: surgo, neque verbum de re facio. Totum Sempronium usque eo perago, ut Vestorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid injuriis suis esset, quo Vestorius teneretur. Hæc quoque magna nunc contentio

tentio forum tenet. M. Servilius postquam, ut cœperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod non venderet, quidquam reliquerat; maximeque nobis traditus erat invidiæ: neque Laterensis prætor, postulante Pausania, nobis patronis, *quo ea pecunia pervenisset*, recipere voluit: quod Pilius, necessarius Attici nostri, de repetundis eum postulavit: magna illico fama surrexit; & de damnatione ferventer loqui est cœptum. Quo vento projicitur Appius minor, ut indicet pecuniam ex bonis patris pervenisse ad Servilium, prævaricationisque caussa diceret depositum HS. LXXXI. Admiraris amentiam: quid si actiones stultissimas, quid si nefarias patris confessiones audisses? Mittit in consilium eosdem illos, qui lites æstimarant, judices. Cum æquo numero sententiæ fuissent, Laterensis leges ignorans, pronunciavit, quod singuli ordines judicassent: & ad extremum, ut solent, Non redigam. Postquam discessit, & pro absoluto Servilius haberi cœptus, legisque unum & centesimum caput legit, in quo ita erat: *Quod eorum judicum major pars judicarit, id jus ratumque esto*: in tabulas absolutum non retulit, ordinum judicia perscripsit. Postulante rursus Appio, cum L. Lollio transegit, & se relaturum dixit. Sic nunc neque absolutus neque damnatus Servilius, de repetundis saucius Pilio tradetur. Nam de divinatione Appius, cum calumniam jurasset, contendere ausus non est, Pilioque cessit: & ipse de pecuniis repetundis a Serviliis est postulatus, & præterea de vi reus a quodam suo emissario Titio est factus. Recte hoc par habet. Quod ad rempublicam pertinet, omnino multis diebus, exspectatione Galliarum, actum nihil est. Aliquando tamen, re sæpe dilata, & graviter acta, & plane perspecta Cn. Pompeji voluntate in eam partem, ut eum decedere post Kalend. Mart. placeret: S. C. quod tibi misi, factum est, auctoritatesque perscriptæ.

S. C. *auctoritas. Pridie Kalend. Octob. in æde Apollinis, scribendo affuerunt L. Domitius, Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius, Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius, L. F. Pomt. Annalis, C. Septimius, T. F. Quirina, C. Luccejus, C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius, C. F. Pop. Curio, L. Attejus, L. F. An. Capito, M. Oppius, M. F. Terentina. Quod M. Marcellus consul V. F. de provinciis consularibus. D. E. R. I. C. uti L. Paullus, C. Marcellus Cos. cum magistratum iniissent ad Kalend. Mart., quæ in suo magistratu futuræ essent, de consularibus provinciis ad senatum referrent, neve quid prius ex Kalend. Mart., neve quid conjunctim de ea re referretur a consulibus, utique ejus rei caussa per dies comitiales senatum haberent, S. Q. C. facerent: & , cum de ea re ad senatum referretur a consulibus, qui in CCC. judicibus essent, sex adducere liceret. Si quid de ea re ad populum, ad plebemve lato opus esset, ut Ser. Sulpicius, M. Marcellus Cos. præt. tribunique pleb., quibus eorum videretur, ad populum, plebemve ferrent: quod ii non tulissent, uti, quicumque deinceps essent, ad populum, plebemve ferrent.*

I. V. *Pridie Kalend. Octob. in æde Apollinis, scribendo affuerunt L. Domitius, Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius, Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius, L. F. Pomt. Annalis, C. Septimius, T. F. Quirina, C. Scribonius, C. F. Pop. Curio, L. Attejus, L. F. An. Capito, M. Oppius, M. F. Terentina. Quod M. Marcellus consul V. F. de provinciis. D. E. R. I. C. senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quominus de repub. ad senatum referri, S. Q. C. fieri possit: qui impedierit, eum senatum existimare contra rempub. fecisse. Si quis huic S. C. intercesserit: senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri.* Huic S. C. intercessit C. Cœlius, L. Vicinius, P. Cornelius, C. Vibius Pansa.

Item

Item senatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Cæsaris sunt, qui eorum stipendia emerita, caussas, quibus de caussis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, ut eorum ratio habeatur, caussæque cognoscantur. Si quis huic S. C. intercesserit, senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri. Huic S.C. intercessit C. Cœlius, C. Pansa, tribuni plebis. *Itemque Senatui placere, in Ciliciam provinciam, inque* VIII. *reliquas provincias, quas prætorii pro prætore obtinerent, eos, qui prætores fuerunt, neque in provincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in provincias pro prætore mitti oporteret, eos sortito in provincias mitti placere: si ex eo numero, quos S. C. in provincias ire oporteret, ad numerum non essent, qui in eas provincias proficiscerentur: tum, uti quodque collegium primum prætorum fuisset, neque in provincias profecti essent, ita sorte in provincias proficiscerentur: si ii ad numerum non essent, tunc deinceps proximi cujusque collegii, qui prætores fuissent, neque in provincias profecti essent, in sortem conjicerentur, quoad is numerus effectus esset, quem ad numerum in provincias mitti oporteret. Si quis huic S. C. intercessisset, auctoritas perscriberetur.* Huic S. C. intercessit C. Cœlius, C. Pansa tribuni plebis. Illa præterea Cn. Pompeji sunt animadversa, quæ maxime confidentiam attulerunt hominibus, ut diceret, se ante Kal. Mart. non posse sine injuria de provinciis Cæsaris statuere, post Kal. Mart. se non dubitaturum. Cum interrogaretur, si qui tum intercederent: dixit, hoc nihil interesse, utrum Cæsar senatui dicto audiens futurus non esset, an pararet, qui senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, & consul esse, & exercitum habere volet? At ille, quam clementer! quid si filius meus fustem mihi impingere volet? His vocibus, ut existimarent homines, Pompejo cum

Cæſare eſſe negotium, effecit. Itaque jam, ut video, alterutram ad conditionem deſcendere vult Cæſar, ut aut maneat, neque hoc anno ſui ratio habeatur: aut, ſi deſignari poterit, decedat. Curio ſe contra eum totum parat: quid aſſequi poſſit, neſcio. Illud video, bene ſentientem, etſi nihil effecerit, cadere non poſſe. Me tractat liberaliter, Curio & mihi ſuo munere negotium impoſuit. Nam, ſi mihi non dediſſet eas, quæ ad ludos ei advectæ erant Africanæ, potuit ſuperſederi. Nunc, quando dare neceſſe eſt, velim tibi curæ ſit, quod a te ſemper petii, ut aliquid iſtinc beſtiarum habeamus: Sittianamque ſyngrapham tibi commendo. Libertum Philonem iſtuc miſi, & Diogenem Græcum, quibus mandata & litteras ad te dedi: eos tibi & rem, de qua miſi, velim curæ habeas: nam, quam vehementer ad me pertineat, in iis, quas tibi illi reddent, litteris deſcripſi. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de Parthici belli rumore, & de Provinciis quid putet actum iri. Addit actiones Curionis de agro Campano, de Ciceronis deceſſu. Affirmat, ſe officio ſuo ſatis eſſe facturum.

M. CŒLIUS M. T. CICERONI S. D. 8

SAnequam litteris C. Caſſii, & Dejotari, ſumus commoti. Nam Caſſius cis Euphratem copias Parthorum eſſe ſcripſit: Dejotarus, profectas per Commagenem in provinciam noſtram. Ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui ſcirem, quam paratus ab exercitu eſſes, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. Nam de vita, ſi paratior ab exercitu eſſes, timuiſſem: nunc hæc exiguitas copiarum, receſſum, non dimicationem mihi tuam præſagiebat. Hoc quo modo acciperent homines,

quam

quam probabilis necessitas futura esset, vereor etiam nunc: neque prius desinam formidare, quam tetigisse te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu nuntii varios sermones excitarunt. Alius enim, Pompejum mittendum; alius, ab urbe non removendum; alius, Cæsarem cum suo exercitu; alius, consules: nemo tamen, ex S. C. privatos. Consules autem, quia verentur, ne illud S. C. fiat, ut paludati exeant, & contumeliose præter eos ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt: usque eo, ut parum diligentes in republica videantur: sed honeste, sive negligentia, sive inertia est, sive ille, quem proposui, metus latet sub hac temperantiæ existimatione, nolle provinciam. A te litteræ non venerunt: &, nisi Dejotari subsecutæ essent, in eam opinionem Cassius venerat, quæ diripuisset ipse, ut viderentur ab hoste vastata, finxisse bellum, & Arabas in provinciam immisisse, eosque Parthos esse, senatui renuntiasse. Quare tibi suadeo, quicumque est istic status rerum, diligenter & caute perscribas, ne aut velificatus alicui dicaris: aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anni: nam ego has litteras ad XIV. Kal. Dec. scripsi. Plane nihil video ante Kalend. Januar. agi posse. Nosti Marcellum, quam tardus & parum efficax sit: itemque Servium, quam cunctator. Cujusmodi putas hos esse? aut qui id, quod nolint, conficere posse, qui quæ cupiunt, tamen ita frigide agunt, ut nolle existimentur? Novis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, hæc caussa primos menses occupabit. Sin autem aut non erit istic bellum, aut tantum erit, ut vos aut successores parvis additis copiis, sustinere possint, Curionem video se dupliciter jactaturum: primum, ut aliquid Cæsari adimat: inde ut aliquid Pompejo tribuat, quodvis, quamlibet tenue munusculum. Paullus

porro non humane de provincia loquitur: hujus cupiditati occursurus est Furnius noster: plures suspicari non possum. Hæc novi: alia, quæ possunt accidere, non cerno: multa tempus afferre, & præparata multa scio: sed intra fines hos, quæcumque acciderint, vertentur. Illud addo actiones C. Curionis de agro Campano: de quo negant Cæsarem laborare, sed Pompejum valde nolle, ne vacuus advenienti Cæsari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, ut tibi succedatur: illud certe præstabo, ne amplius prorogetur. Tui consilii est, si tempus, si senatus coget, si honeste a nobis recusari non poterit, velisne perseverare: mei officii est, meminisse, qua obtestatione decedens, mihi, ne paterer fieri, mandaris. Vale.

ARGUMENTUM.

Capita sunt hujus epistolæ, de Appio a Dolabella accusato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella jungenda, de Repub. Huic respondet epistola decimatertia libri secundi.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 9

NOn dubito, quin perlatum ad te sit, Appium a Dolabella reum factum: sanequam non ea, quam existimaveram, invidia. Neque enim stulte Appius: qui simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbem, triumphique postulationem abjecerat. Quo facto retudit sermones, paratiorque visus est, quam speraverat accusator. Is nunc in te maximam spem habet. Scio, tibi eum non esse odio: quam velis eum obligare, in tua manu est: cum quo simultates si tibi non fuissent, liberius tibi de tota re esset. Nunc si ad illam summam veritatem legitimum jus exegeris: cavendum tibi erit, ne parum simpliciter & candide posuisse inimicitias videaris. In hanc partem porro tutum tibi erit, si quid volueris, gratificari: nemo enim

ne-

necessitudine & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quod inter postulationem, & nominis delationem, uxor a Dolabella discessit. Quid mihi discedens mandaris, memini; quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum. Non est jam tempus plura narrandi. Unum illud monere te possum: si res tibi non displicebit, tamen hoc tempore nihil de tua voluntate ostendas; & exspectes, quemadmodum exeat ex hac caussa. Ne qua invidiosum tibi sit, si emanarit. Porro significatio ulla si intercesserit, clarius quam deceat, aut expediat, fiat. Neque ille tacere eam rem poterit, quæ suæ spei tam opportuna acciderit: quæque in negotio conficiendo tanto illustrior erit: cum præsertim is sit, qui si perniciosum sciret esse loqui de hac re, vix tamen se contineret. Pompejus dicitur valde pro Appio laborare, ut etiam putent alterutrum de filiis ad te missurum. Hic nos omnes absolvimus: & hercule confecta omnia, fœda & inhonesta sunt. Consules autem habemus summa diligentia: adhuc S. C. nisi de feriis Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni nostro tribunatus conglaciat. Sed dici non potest, quo modo hic omnia jaceant. Nisi ego cum tabernariis & aquariis pugnarem, veternus civitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calfaciunt, nos hic frigore frigescimus. Tamen, quoquo modo hic omnia jaceant, potuit sine Parthis. Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit. Hoc sic nunciatum est. Quod tibi supra scripsi, Curionem frigere; jam calet; nam ferventissime concerpitur. Levissime enim, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæsare loqui cœpit: legemque Viariam, non dissimilem agrariæ Rulli, & Alimentariam, quas jubet ædiles metiri, jactavit: hoc nondum fecerat, cum priorem epistolæ partem scripsi. Amabo

bo te, si quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratiam. De Dolabella integrum tibi reserves, suadeo: & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuæ, æquitatisque opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit pantheras Græcas me non habere. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificii nuptiis, de Valeriæ divortio, de Ocellæ adulterio.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 10

QUam cito tu istinc decedere cupias, nescio: ego quidem eo magis, quo adhuc felicius rem gessisti. Dum istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus aliquis perturbet. Breviores has litteras properanti publicanorum tabellario subito dedi: tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam. Res autem novæ nullæ sane acciderunt: nisi hæc vis tibi scribi, quæ certe vis. Cornificius adolescens Orestillæ filiam sibi despondit. Paulla Valeria, soror Triarii, divortium sine caussa, quo die vir e provincia venturus erat, fecit. Nuptura est D. Bruto: nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia, te absente, acciderunt. Ser. Ocella nemini persuasisset, se mœchum esse, nisi triduo bis deprehensus esset. Quæris, ubi? ubi hercule ego minime vellem: relinquo tibi quod ab aliis quæras: neque enim displicet mihi, imperatorem singulos percontari, cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

ARGUMENTUM.

Supplicationes Ciceroni a senatu decretas significat pro re in Provincia bene gesta; &, quæ fuerit cujusque vel sententia, vel voluntas, docet: scribit etiam de Rep.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 11

NOn diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt: incideramus enim in difficilem no-

nodum. Nam Curio, tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat se ullo modo pati posse, decerni supplicationes: ne quod furore Paulli adeptus esset boni, sua culpa videretur amisisse, & prævaricator caussæ publicæ existimaretur. Itaque ad pactionem descendimus: & confirmarunt consules, se his supplicationibus in hunc annum non usuros. Plane, quod utrisque consulibus gratias agas, est: Paullo magis certe. Nam Marcellus sic respondit ei, spem in istis supplicationibus non habere: Paullus, se omnino in hunc annum non edicturum. Renuntiatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum: prendimus eum: non modo non fecit, sed, cum de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si, ut numeraretur, postularet, tacuit. Tantum Catoni assensus est, qui & locutus honorifice, non decrerat supplicationes. Tertius ad hos Favonius accessit. Quare pro cujusque natura & instituto gratiæ sunt agendæ: his, quod tantum voluntatem ostenderunt, pro sententia, cum impedire possent, non pugnarunt: Curioni vero, quod de suarum actionum cursu tua caussa deflexit. Nam Furnius & Lentulus, ut debuerunt, quasi eorum res esset, una nobiscum circumierunt, & laborarunt. Balbi quoque Cornelii operam & sedulitatem laudare possum. Nam cum Curione vehementer locutus est; & eum, si aliter fecisset, injuriam Cæsari facturum dixit: tum ejus fidem in suspicionem adduxit, qui inique transigi volebant, Domitii, Scipiones: quibus hac re ad intercessionem evocandam interpellantibus, venustissime Curio respondit, se eo libentius non intercedere, quod quosdam, qui decernerent, videret confici nolle. Quod ad rempublicam attinet, in unam caussam omnis contentio conjecta est: de provinciis, inquam, adhuc incubuisse cum senatu Pompejus videtur, ut Cæsar ante id. Nov.

dece-

decedat. Curio omnia potius ſubire conſtituit, quam id pati: ceteras ſuas abjecit actiones. Noſtri porro, quos tu bene noſti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius hæc. Pompejus, tamquam Cæſarem non impugnet, ſed, quod illi æquum putet, conſtituat, ait, Curionem quærere diſcordias. Valde autem non vult, & plane timet Cæſarem conſulem deſignari prius, quam exercitum & provinciam tradiderit. Accipitur ſatis male a Curione; & totus ejus ſecundus conſulatus exagitatur. Hoc tibi dico; ſi omnibus rebus prement Curionem, Cæſar defendetur: ſi interceſſorem (quod videntur) reformidabunt, Cæſar, quoad volet, manebit. Quam quiſque ſententiam dixerit, in commentario eſt rerum urbanarum: e quo tu, quæ digna ſunt, ſelige: multa tranſi, in primis ludorum exploſiones, & funerum, & ceterarum ineptiarum: plura habet utilia. Denique malo in hanc partem errare, ut, quæ non deſideras, audias, quam quidquam, quod opus eſt, prætermittatur. Tibi curæ fuiſſe de Sittiano negotio gaudeo. Sed, quando ſuſpicaris, minus certa fide eos tibi viſos, tamquam procurator, ſic agas, rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur affinitate Dolabellæ: de Curionis interceſſione, & de provinciis, quid actum ſit, ſignificat; & de Hortenſii præſenti jam morte nuntiat.

M. CŒLIUS M. T. CICERONI S. D. 12

GRatulor tibi affinitate viri medius fidius optimi. Nam hoc ego de illo exiſtimo. Cetera porro, quibus adhuc ille ſibi parum utilis fuit, & ætate jam ſunt decurſa, & conſuetudine, atque auctoritate tua, & pudore Tulliæ, ſiqua reſtabunt, confido celeriter ſublatum iri. Non eſt enim pugnax in vitiis, neque hebes ad id, quod melius

ſit,

sit, intelligendum. Deinde, quod maximum est, ego illum valde amo. Velles C. Curionem nostrum lautum intercessionis de provinciis exitum habuisse. Nam cum de intercessione referretur, quæ relatio fiebat ex S. C. primaque M. Marcelli sententia pronuntiata esset, qui agendum cum tribunis pl. censebat: frequens senatus in alia omnia iit. Stomacho est scilicet Pompejus Magnus nunc ita languenti, ut vix id, quod sibi placeat, reperiat. Transierant illuc, ut ratio esset ejus habenda, qui neque exercitum, neque provincias traderet. Quemadmodum hoc Pompejus laturus sit, cum cognoscat, quidnam reip. futurum sit, si aut non possit, aut non curet, vos senes divites videritis. Q. Hortensius, cum has litteras scripsi, animam agebat. Vale.

ARGUMENTUM.

Queritur de Appii Claudii injuriis.

M. CŒLIUS M. T. CICERONI S. D. 13

PUdet me tibi confiteri, & queri de Appii, hominis ingratissimi injuriis; qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, cœpit: &, cum homo avarus, ut ea solveret, sibi imperare non posset; occultum bellum mihi indixit: ita occultum tamen, ut multi mihi renuntiarent, & ipse facile animadverterem, male eum de me cogitare. Posteaquam vero comperi, eum collegium tentasse: deinde aperte cum quibusdam locutum: cum L. Domitio, ut nunc est, mihi inimicissimo homine, deliberare: velle hoc munusculum deferre Cn. Pompejo: ipsum reprehenderem, & ab eo deprecarer injuriam, quem vitam mihi debere putarem, impetrare a me non potui. Quid ergo est? Tum quidem aliquot amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum, locutus sum: posteaquam illum, ne cui satisfa-

tisfa-

tisfaceret quidem, me dignum habere sensi, malui collegæ ejus homini alienissimo mihi, & propter amicitiam tuam non æquissimo, me obligare, quam illius simiæ vultum subire. Id postquam resciit, excanduit, & me caussam inimicitiarum quærere clamitavit; ut, si mihi in pecunia minus satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consectarer. Postea non destitit arcessere palam Servium accusatorem, inire cum Domitio consilia: quibus cum parum procederet, ut ulla lege mihi ponerent accusatorem; compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissimi homines summis Circensibus ludis meis postulandum me lege Scantinia curant. Vix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium censorem eadem lege postulavi. Quod melius caderet, nihil vidi. Nam sic est a populo, & non infimo quoque approbatum, ut majorem Appio dolorem fama, quam postulatio attulerit. Præterea cœpi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora servi hujus, qui tibi litteras attulit. Nam acceptis prioribus litteris, amplius quadraginta mansit. Quid tibi scribam, nescio. Scis Domitio diem timori esse. Exspecto te valde, & quamprimum videre cupio. A te peto, ut meas injurias proinde doleas, ut me existimas & dolere & ulcisci tuas solere. Vale.

ARGUMENTUM.

Hæc epistola multa complectitur: de L. Domitii Ahenobarbi repulsa in Auguratu, de Saturnino ab Cn. Domitio Calvino accusato, de Pompeji, Cæsarisque discordia, de Appii ad corrigendam civitatem ridicula diligentia.

M. CŒLIUS M. T. CICERONI S. D. 14

TAnti non fuit Arsacen capere, Seleuciam expugnare, ut earum rerum, quæ hic gestæ sunt,

ſunt, ſpectaculo careres: numquam tibi oculi doluiſſent, ſi in repulſa Domitii vultum vidiſſes: magna illa comitia fuerunt, & plane ſtudia ex partium ſenſu apparuerunt: perpauci neceſſitudinem ſecuti officium præſtiterunt. Itaque mihi eſt Domitius inimiciſſimus, ut ne familiarem quidem ſuum quemquam tam oderit, quam me: atque eo magis, quod per injuriam ſibi putat ereptum, cujus ego auctor fuerim. Nunc furit tam gaviſos homines ſuum dolorem, unumque me ſtudioſiorem Antonii. Nam Cn. Saturninum adoleſcentem ipſe Cn. Domitius reum fecit, ſane quam ſuperiore a vita invidioſum: quod judicium nunc in exſpectatione eſt, etiam in bona ſpe, poſt Sex. Peducæi abſolutionem. De ſumma republ. ſæpe tibi ſcripſi, me annum pacem non videre: & quo propius ea contentio, quam fieri neceſſe eſt, accedit, eo clarius id periculum apparet. Propoſitum hoc eſt, de quo, qui rerum potiuntur, ſunt dimicaturi: quod Cn. Pompejus conſtituit non pati C. Cæſarem conſulem aliter fieri, niſi exercitum, & provincias tradiderit: Cæſari autem perſuaſum eſt, ſe ſalvum eſſe non poſſe, ſi ab exercitu receſſerit. Fert illam tamen conditionem, ut ambo exercitus tradant. Sic illi amores, & invidioſa conjunctio non ad occultam recedit obtrectationem, ſed ad bellum ſe erupit: neque mearum rerum quid conſilii capiam, reperio; quod non dubito, quin te quoque hæc deliberatio ſit perturbatura. Nam mihi cum hominibus his & gratia & neceſſitudo eſt: tum cauſſam illam, non homines odi. Illud te non arbitror fugere, quin homines in diſſenſione domeſtica debeant, quamdiu civiliter ſine armis certetur, honeſtiorem ſequi partem: ubi ad bellum & caſtra ventum ſit, firmiorem; & id melius ſtatuere, quod tutius ſit. In hac diſcordia video, Cn. Pompejum, ſenatum, quinque res judicant,

dicant, secum habiturum: ad Cæsarem omnes, qui cum timore, aut mala spe vivant, accessuros: exercitum conferendum non esse: omnino sat spatii sit ad considerandas utriusque copias, & ad eligendam partem. Prope oblitus sum, quod maxime fuit scribendum. Scis Appium censorem hic ostenta facere? de signis & tabulis; de agri modo, de ære alieno acerrime agere? Persuasum est ei censuram, lomentum, aut nitrum esse: errare mihi videtur. Nam dum sordes eluere vult, venas sibi omnes & viscera aperit. Curre per Deos atque homines, & quamprimum hæc risum veni: legis Scantiniæ judicium apud Drusum fieri: Appium de tabulis & signis agere. Crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id, quod remisit de stipendio Pompeji, fecisse existimatur. Ad summam, quæris, quid putem futurum? Si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere discordias, quas ferrum & vis judicabit: uterque animo & copiis est paratus. Si sine summo periculo fieri posset, magnum & jucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.

ARGUMENTUM.

Pompejum vituperat, Cæsarem laudat: addit de cupiditate sua conveniendi & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad Alpes.

M. COELIUS M. T. CICERONI S. D. 15

ECquando tu hominem ineptiorem, quam tuum Cn. Pompejum vidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commorit? Ecquem autem Cæsare nostro acriorem in rebus gerendis; eodem in victoria temperatiorem aut legisti, aut audisti? Quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis & frigidissimis locis, teterrima hieme, bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis

esse

esse pasti videntur. Quid jam, inquis? gloriose omnia, si scias, quam sollicitus sum; tum hanc meam gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derideas: quæ tibi exponere, nisi coram, non possum: idque celeriter fore spero. Nam me, cum expulisset ex Italia Pompejum, constituit ad urbem vocare: id quod jam existimo confectum; nisi malit Pompejum Brundusii circumsederi. Peream, si minima caussa est properandi isto mihi, quod te videre, & omnia intima conferre discupio: habeo autem quam multa? Hui vereor (quod solet fieri) ne, cum te videro, omnia obliviscar. Sed tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ac Alpes versus incidit? Adeo, quod Intemelii in armis sunt, neque de magna caussa. Bellienus, verna Demetrii, qui ibi cum præsidio erat, Domitium quemdam, nobilem illic Cæsaris hospitem, a contraria factione nummis acceptis, comprehendit, & strangulavit: civitas ad arma in eo cum quatuor cohortibus mihi per nives eundum est. Usquequaque, inquis, Domitii mali dant. Vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuisset in vestro Domitio, quantum ipse catenatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale.

ARGUMENTUM.

Pulso ex Italia Pompejo, suadet Ciceroni Cœlius, ne afflictam fortunam sequatur, sed in aliquem locum a bello vacuum se recipiat. Suasio est ab utili contra honestum: castris enim Pompeji & Coss. defendi Resp. videbatur. Rescribit huic Cicero lib. 2. epist. 16.

M. CŒLIUS M. T. CICERONI S. D. 16

EXanimatus sum tuis litteris, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti: neque id quid esset, perscripsisti: non enim, quale esset,

ſet, quod cogitares, aperuiſti. Has illico ad te litteras ſcripſi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro & obſecro, ne quid gravius de ſalute & incolumitate tua conſulas. Nam deos, hominesſque, amicitiamque noſtram teſtificor, me neque temere tibi prædixiſſe, neque temere monuiſſe: ſed poſtquam Cæſarem convenerim, ſententiamque ejus, qualis futura eſſet, parta victoria, cognoverim, te certiorem feciſſe. Si exiſtimas eamdem rationem fore Cæſari in dimittendis adverſariis, & conditionibus ferendis, erras. Nihil, niſi atrox & ſævum cogitat, atque etiam loquitur. Iratus ſenatui exiit: his interceſſionibus plane incitatus eſt: non mehercule erit deprecationi locus. Quare, ſi tibi tu, ſi filius unicus, ſi domus, ſi ſpes tuæ reliquæ tibi curæ ſunt; ſi aliquid apud te nos, ſi vir optimus gener tuus valet (quorum fortunas non debes velle conturbare) ſequere eam cauſſam, in cujus victoria ſalus noſtra eſt; ne aut odiſſe, aut relinquere cogamur; aut impiam cupiditatem contra ſalutem tuam habeamus. Denique illud cogita: quod offenſæ fuerit, in iſta cunctatione te prius ſubiiſſe: nunc te contra victorem facere, quem dubiis rebus lædere noluiſti: & ad eos fugatos accedere, quos reſiſtentes ſequi nolueris, ſummæ ſtultitiæ eſt. Vide, ne, dum pudet te parum optimatem eſſe, parum diligenter, quid optimum ſit, eligas. Quod ſi totum tibi perſuadere non poſſum; ſaltem, dum, quid de Hiſpaniis agamus, ſcitur, exſpecta; quas tibi nuncio adventu Cæſaris fore noſtras. Quam iſti ſpem habeant, amiſſis Hiſpaniis, neſcio. Quod porro tuum conſilium ſit ad deſperatos accedere, non medius fidius reperio. Hoc, quod tu non dicendo mihi ſignificaſti, Cæſar audierat: ac, ſimulatque, ave, mihi dixit, ſtatim, quid de te audiſſet, expoſuit: negavi me ſcire: ſed tamen ab eo petii, ut ad te litteras mitteret, quibus maxime

me ad remanendum commoveri posses. Me secum in Hispaniam ducit. Nam, nisi ita faceret, ego prius quam ad urbem accederem, ubicumque esses, ad te percurrissem, & hoc a te præsens contendissem, atque omni vi te retinuissem. Etiam atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te tuosque omnes funditus evertas: ne te sciens prudensque eo demittas, unde exitum vides nullum esse. Quod si te, aut voces optimatium commovent, aut nonnullorum hominum insolentiam & jactationem ferre non potes; eligas censeo aliquod oppidum vacuum a bello, dum hæc decernuntur: Id si feceris, & ego te sapienter fecisse judicabo, & Cæsarem non offendes. Vale.

ARGUMENTUM.

Queritur, se Curionis amore, & Appii odio ab optima mente descivisse, & Cæsaris partes potius, quam Pompeji secutum esse: cujus rei culpam partim in fortunam, quod in Hispania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompejum in Græciam profectus est: partim etiam in Ciceronem ipsum confert. Postremo, quid moliatur, exponit.

M. CŒLIUS M. T. CICERONI S. D. 17

ERgo me potius in Hispania fuisse tum, quam Formiis, cum tu profectus es ad Pompejum? quod utinam ut Ap. Claudius in ista parte: C. Curio cujus amicitia me paullatim in hanc perditam caussam imposuit: nam mihi sentio bonam mentem iracundia & amore ablatam. Tum tu porro cum ad te proficiscens noctu Ariminum venissem, dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem, & mirificum civem agis, amici officium neglexisti, neque mihi consuluisti. Neque hæc dico, quod diffidam huic caussæ: sed, crede mihi, perire satius est, quam hos videre. Quod si timor vestræ crudelitatis non esset, ejecti jam pridem hinc

hinc essemus. Nam hic nunc, præter fœneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompejanus. Equidem jam effeci, ut maxime plebs, &, qui antea noster fuit, populus, vester esset. Cur hoc, inquis? immo reliqua exspecta. Vos invitos vincere coegero: irritavi in me Catonem. Vos dormitis: nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, quam nos pateamus, & quam simus imbecilli. Atque hoc nullius præmii spe faciam: sed, quod apud me plurimum solet valere, doloris, atque indignitatis caussa. Quid istic facitis? prælium exspectatis, quod firmissimum est? Vestras copias non novi: nostri valde depugnare, & facile algere, & esurire consueverunt. Vale.

LIBER IX.

ARGUMENTUM.

Adventum cupit Varronis, quod in ejus librorumque consuetudine omnem spem reposuerit leniendi doloris, quem ex afflicta Republica capiebat.

M. T. C. M. TERENTIO VARRONI S. D. I

EX iis litteris, quas Atticus a te missas mihi legit, quid ageres, & ubi esses, cognovi: quando autem te visuri essemus, nihil sane ex eisdem litteris potui suspicari. In spem tamen venio, appropinquare tuum adventum: qui mihi utinam solatio sit: etsi tot tantisque rebus urgemur, ut nullam allevationem quisquam non stultissimus sperare debeat. Sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re juvare. Scito enim me, posteaquam in urbem venerim, rediisse cum veteribus amicis, id est cum libris nostris, in gratiam: etsi non idcirco eorum usum dimiseram, quod iis succenserem: sed quod eorum me suppudebat. Videbar enim mihi, cum me in

res

res turbulentissimas infidelissimis sociis demisissem, præceptis illorum non satis paruisse. Ignoscunt mihi, & revocant in consuetudinem pristinam: teque, quod in ea permanseris, sapientiorem, quam me, dicunt fuisse. Quamobrem, quando placatis his utor, videor sperare debere, si te viderim, & ea, quæ premant, & ea, quæ impendeant, me facile transiturum. Quamobrem sive in Tusculano, sive in Cumano adesse tibi placebit, sive (quod minime velim) Romæ: dummodo simul simus, perficiam profecto, ut id utrique nostrum commodissimum esse videatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Diutius retentæ epistolæ caussam exponit. Deinde suadet, sibique ita statutum affirmat, ut hominum frequentiam vitet, dum gratulatio ob Africanæ victoriæ nuntium defervescat: suumque juvandæ quoquo modo Reipub. desiderium declarat.

M. T. C. VARRONI S. D. 2

CAninius idem tuus & idem noster, cum ad me pervesperi venisset, & se postridie mane ad te iturum esse dixisset: dixi ei me daturum aliquid mane, & ut peteret, rogavi. Conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me rediit: oblitum credidi. Attamen eam ipsam epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodem, postridie te mane e Tusculano exiturum. At tibi repente paucis post diebus, cum minime exspectarem, venit ad me Caninius mane; proficisci ad te statim, dixit: etsi erat ἕωλος illa epistola, præsertim tantis postea novis rebus allatis; tamen perire meam lucubrationem nolui, & eam ipsam Caninio dedi: sed cum eo, ut cum homine docto, & amantissimo tui, locutus ea sum, quæ pertulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilii do, quod mihimet ipsi; ut vitemus oculos hominum, si linguas minus

nus facile poſſumus. Qui enim victoria ſe efferunt, quaſi victos nos intuentur. Qui autem victos eſſe noſtros moleſte ferunt, nos dolent vivere. Quæres fortaſſe, cur, cum hæc in urbe ſint, non abſim, quemadmodum tu. Tu enim ipſe, qui & me & alios prudentia vincis, omnia, credo, vidiſti, nihil omnino te fefellit. Quis eſt tam Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat? nuſquam incurrat? Ac mihi quidem jampridem venit in mentem, bellum eſſe aliquo exire, ut ea, quæ agebantur hic, quæque dicebantur, nec viderem, nec audirem. Sed calumniabar ipſe: putabam, qui obviam mihi veniſſet, ut cuique commodum eſſet; ſuſpicaturum, aut dicturum, etiam ſi non ſuſpicaretur: Hic aut metuit, & ea re fugit: aut aliquid cogitat, & habet navem paratam. Denique, leviſſime qui ſuſpicaretur, & qui fortaſſe me optime noviſſet: putaret, me idcirco diſcedere, quod quoſdam homines oculi mei ferre non poſſent. Hæc ego ſuſpicans, adhuc Romæ maneo: & tamen λεληθότως conſuetudo diuturna callum jam obduxit ſtomacho meo. Habes rationem mei conſilii. Tibi igitur hæc cenſeo latendum: tantiſper ibidem, dum deferveſcat hæc gratulatio, & ſimul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum ſit: confectum enim eſſe exiſtimo. Magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum: quamquam, quo me conjectura ducat, habeo: ſed exſpecto tamen. Te vero nolo, niſi ipſe rumor jam raucus erit factus ad Bajas venire. Erit enim nobis honeſtius, etiam cum hinc diſceſſerimus, videri veniſſe in illa loca ploratum potius, quam natatum. Sed hæc tu melius: modo nobis ſtet illud, una vivere in ſtudiis noſtris; a quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam ſalutem: non deeſſe, ſi quis adhibere volet, non modo ut architectos, verum etiam ut fabros, ad ædificandam remp. & potius libenter

ter accurrere: ſin nemo utetur opera, tamen & ſcribere, & legere πολιτέιας; & ſi minus in curia, atque in foro, at in litteris, & libris, ut doctiſſimi veteres fecerunt, navare reipublicæ, & de moribus, ac legibus quærere. Mihi hæc videntur. Tu quid ſis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, ſi ad me ſcripſeris.

ARGUMENTUM.

Scribit, ſe iturum ad Varronem: ſed homines reprehenſuros dicit, ſi, cum Reſpub. ſit miſerrima, ipſi ab Urbe abſint, & in villis otio fruantur; ſe tamen eorum inſcitiam negligere, & in ſtudiis omnino cum Varrone victurum.

M. T. C. VARRONI S. D. 3

ETſi, quid ſcriberem, non habebam, tamen Caninio ad te eunti non potui nihil dare. Quid ergo potiſſimum ſcribam? quod velle te puto, cito me ad te eſſe venturum. Etſi vide, quæſo, ſatiſne rectum ſit, nos, hoc tanto incendio civitatis, in iſtis locis eſſe. Dabimus ſermonem iis, qui neſciunt, nobis, quocumque in loco ſimus, eundem cultum, eundem victum eſſe. Quid refert? tamen in ſermonem incidemus. Valde id, credo, laborandum eſt, ne, cum omnes in omni genere & ſcelerum, & flagitiorum volutentur, noſtra nobiſcum, aut inter nos ceſſatio vituperetur. Ego vero, neglecta barbarorum inſcitia, te perſequar. Quamvis enim hæc ſint miſera, quæ ſunt miſerrima; tamen artes noſtræ, neſcio quo modo, nunc uberiores fructus ferre videntur, quam olim ferebant: ſive quia nulla nunc in re alia acquieſcimus: ſive quod gravitas morbi facit, ut medicinæ egeamus, eaque nunc appareat, cujus vim non ſentiebamus, cum valebamus. Sed quid ego hæc ad te, cujus domi naſcuntur? γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας: nihil ſcilicet, niſi ut, reſcribens aliquid, me exſpectares. Sic igitur facies. Vale.

ARGUMENTUM.

De Varronis adventu ex Diodori philosophi sententia jocatur: nam in libro de Fato, Diodori opinionem improbans, Chrysippo assentitur.

M. T. C. VARRONI S. D. 4

ΠΕρὶ δυνατῶν me scito κατὰ Διόδωρον κρίνειν. Quapropter, si venturus es, scito, necesse esse te venire: sin autem non es, τῶν ἀδυνάτων est te venire. Nunc vide, utra te κρίσις magis delectet, Χρυσιππεία ne, an hæc, quam noster Diodorus non concoquebat. Sed de his etiam rebus, otiosi cum erimus, loquemur: hoc etiam est κατὰ Χρύσιππον δυνατόν. De Costio mihi gratum est: nam id etiam Attico mandaram. Tu si minus ad nos, nos accurremus ad te: si hortum in bibliotheca habes, nihil deerit. Vale.

ARGUMENTUM.

Probat & diem, quo conventuri sunt, & Varronis, suumque consilium, quod semel a Cæsare victi, ab armis discesserint.

M. T. C. VARRONI S. D. 5

MIhi vero ad nonas bene maturum videtur fore; neque solum propter rempub., sed etiam propter anni tempus. Quare diem istum probo: itaque eundem ipse sequar. Consilii nostri, ne si eos quidem, qui id secuti non sunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem. Secuti enim sumus non spem, sed officium. Reliquimus autem non officium, sed desperationem. Ita verecundiores fuimus, quam qui se domo non commovebant: saniores, quam qui, amissis opibus, domum non reverterunt. Sed nihil minus fero, quam severitatem otiosorum: &, quoquo modo res se habet, magis illos vereor, qui in bello occide-

ciderunt, quam hos curo, quibus non satisfacimus, quia vivimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante nonas veniendi, istic te videbo: sin minus, persequar in Cumanum; & ante te certiorem faciam, ut lavatio parata sit. Vale.

ARGUMENTUM.

Nuntiat Cæsaris adventum: & belli civilis caussam in Pompejum potius, quam in Cæsarem confert; Varronem autem laudat, quod se ab armis ad studia, quasi a tempestate in portum, contulerit.

M. T. C. VARRONI S. D. 6

CAninius noster me tuis verbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset, quod putarem te scire oportere. Est igitur adventus in exspectatione: neque tu id ignoras. Sed tamen, cum ille scripsisset, ut opinor, se in Alsiense venturum; scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumque multis. Ostiæ videri, commodius eum exire posse. Id ego non intelligebam, quid interesset. Sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognovi, amantes tui. Hoc ego idcirco nosse te volui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, vel potius utrobique: quid enim ille facturus, incertum est: & simul ostentavi tibi, me istis esse familiarem, & consiliis eorum interesse. Quod ego cur nolim, nihil video: non enim est idem, ferre, si quid ferendum est; & probare, si quid probandum non est. Etsi, quid non probem quidem, nescio, præter initia rerum. Nam hæc in voluntate fuerunt. Vidi enim (nam tu aberas) nostros amicos cupere bellum; hunc autem non tam cupere, quam non timere. Ergo hæc consilii fuerunt: reliqua necessaria. Vincere autem aut hos, aut illos necesse est. Scio te semper me-

cum in luctu fuisse, cum videremus, quam illud ingens malum alterutrius exercitus ex ducum interitu: tum vero, extremum malorum omnium esse civilis belli victoriam; quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus. Crudeliter enim otiosis minabantur: eratque iis & tua invisa voluntas, & mea oratio. Nunc vero, si essent nostri potiti, valde intemperantes fuissent. Erant enim nobis perirati, quasi quidquam de nostra salute decrevissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi utilius reip. fuerit, eos etiam ad bestiarum auxilium confugere, quam vel mori, vel cum spe, si non optima, at aliqua tamen, vivere. At in perturbata repub. vivimus. Quis negat? Sed hæc viderint ii, qui nulla sibi subsidia ad omnes vitæ status paraverunt. Huc enim ut venirem, superior longius, quam volui, fluxit oratio. Cum enim te semper magnum hominem duxi, tum quod his tempestatibus es prope solus in portu; fructusque doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt, ut ea consideres, eaque tractes, quorum & usus & delectatio est omnibus istorum & actis & voluptatibus anteponenda. Equidem hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitæ puto: libenterque omnibus omnes opes concesserim, ut mihi liceat, vi nulla interpellante, isto modo vivere. Quod nos quoque imitamur, ut possumus, & in nostris studiis libentissime conquiescimus. Quis enim hoc non dederit nobis, ut, cum opera nostra patria sive non possit uti, sive nolit, ad eam vitam revertamur, quam multi docti homines, fortasse non recte, sed tamen multi etiam reip. præponendam putaverunt? Quæ igitur studia, magnorum hominum sententia, vacationem habent etiam publici muneris, iis, concedente republica, cur non abutamur? Sed plus facio, quam Caninius mandavit. Is enim, si quid ego scirem,

roga-

rogarat, quod tu nescires; ego tibi ea narro, quæ tu melius scis, quam ipse, qui narro. Faciam ergo illud, quod rogatus sum, ut eorum, quæ temporis hujus sint, quæ tua interesse audiero, ne quid ignores. Vale.

ARGUMENTUM.

Maturum jam esse ait, ut ab Urbe discedat: & de Cæsaris ex Africano bello redeuntis itinere rumores quosdam nuntiat.

M. T. C. VARRONI S. D. 7

COEnabam apud Sejum, cum utrique nostrum redditæ sunt a te litteræ. Mihi vero jam maturum videtur. Nam, quod antea te calumniatus sum, indicabo malitiam meam. Volebam prope alicubi esse te, si quid bonæ salutis σύν τε δυ' ἐρχομένω: nunc, quando confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin equis viris. Nam, ut audivi de Lucio Cæsare filio, mecum ipse, *Quid hic mihi faciet patri?* Itaque non desino apud istos, qui nunc dominantur, cœnitare. Quid faciam? tempori serviendum est. Sed ridicula missa; præsertim cum sit nihil, quod rideamus.

Africa terribili tremit, horrida terra, tumultu.

Itaque nullum est ἀποπροηγμένον, quod non verear. Sed quod quæris, quando, qua, quo, nihil adhuc scimus. Istuc ipsum de Bajis, nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniat. Illud enim adhuc prædium suum non inspexit: nec ullum habet deterius, sed tamen non contemnit. Ego omnino magis arbitror per Siciliam: vel jam sciemus: adventat enim Dolabella. Eum puto magistrum fore.

πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων.

Sed tamen, si sciam, quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimum ad tuum. Quare exspecto tuas litteras. Vale.

ARGUMENTUM.

Promiserat Varro, quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum. Cicero nunc admonet eum promissi, missis quasi admonitoribus quatuor libris Academicis, quos Varroni dicavit.

M. T. C. VARRONI S. D. 8

ETsi munus flagitare, quamvis quis ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego exspectatione promissi tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem. Misi autem ad te quatuor admonitores non nimis verecundos. Nosti enim profecto os ejus adolescentioris Academiæ. Ex ea igitur media excitatos misi; qui, metuo, ne te forte flagitent: ego autem mandavi, ut rogarent. Exspectabam omnino jamdiu, meque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quam aliquid accepissem, ut possem te remunerari quam simillimo munere. Sed, cum tu tardius faceres, id est (ut ego interpretor) diligentius, teneri non potui, quin conjunctionem studiorum, amorisque nostri, quo possem, litterarum genere declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset una Pomponius: tibi dedi partes Antiochinas, quas a te probari, intellexisse mihi videbar; mihi sumpsi Philonis. Puto fore, ut, cum legeris, mirere, id nos locutos esse inter nos, quod numquam locuti sumus: sed nosti morem dialogorum. Posthac autem, mi Varro, quamplurima, si videbitur, & de nobis, & inter nos: sero fortasse: sed superiorum temporum fortuna reip. caussam sustineat. Hæc ipsi præstare debemus. Atque utinam quietis temporibus, atque aliquo, si non bono, at saltem certo statu civitatis, hæc inter nos studia exercere possemus. Quamquam tum quidem vel aliæ quæpiam rationes honestas nobis & curas,

&

& actiones darent: nunc autem quid est, sine his cur vivere velimus? Mihi vero cum his ipsis vix: his autem detractis, ne vix quidem. Sed hæc coram, & sæpius. Migrationem, & emptionem feliciter evenire volo, tuumque in ea re consilium probo. Cura ut valeas.

ARGUMENTUM.

Suadet Dolabella gener Ciceroni, ut aut Cæsaris partes sequatur, aut in aliquam civitatem a bello vacuam se recipiat: quod idem Cœlius fecerat. Vide epist. 16. lib. 18.

DOLABELLA M. T. CICERONI S. D. 9

SI vales, gaudeo; & ipse valeo; & Tullia nostra recte valet. Terentia minus belle habuit: sed certum scio, jam convaluisse eam. Praeterea rectissime sunt apud te omnia. Etsi nullo tempore in suspicionem tibi debui venire, partium caussa potius, quam tua, tibi suadere, ut te aut cum Cæsare nobiscumque conjungeres, aut certe in otium referres: præcipue nunc, jam inclinata victoria, ne possum quidem in ullam aliam incidere opinionem, nisi in eam, in qua scilicet tua de re tibi suadere videar, quod pie tacere non possum. Tu autem, mi Cicero, sic hæc accipies, ut, sive probabuntur tibi, sive non probabuntur, ab optimo certe animo, ac deditissimo tibi & cogitata, & scripta esse judices. Animadvertis Cn. Pompejum nec nominis sui, nec rerum gestarum gloria, nec etiam Regum, aut nationum clientelis, quas ostentare crebro solebat, esse tutum; & hoc etiam, quod infimo cuique contigit, illi non posse contingere, ut honeste effugere possit, pulso Italia, amissis Hispaniis, capto exercitu veterano, circumvallato nunc denique: quod nescio, an ulli umquam nostro acciderit imperatori. Quamobrem quid aut ille sperare possit, aut tu,

animum adverte pro tua prudentia. Sic enim facillime, quod tibi utilissimum erit, consilii capies. Illud autem a te peto, ut, si jam ille evitaverit hoc periculum, & se abdiderit in classem, tu tuis rebus consulas; & aliquando tibi potius, quam cuivis, sis amicus. Satisfactum est jam a te vel officio, vel familiaritati: satisfactum etiam partibus, & ei reipublicæ, quam tu probabas. Reliquum est, ubi nunc est resp., ibi simus potius, quam, dum illam veterem sequimur, simus in nulla. Quare velim, mi jucundissime Cicero, si forte Pompejus, pulsus his quoque locis, rursus alias regiones petere cogitur, ut tu te vel Athenas, vel in quamvis quietam recipias civitatem. Quod si eris facturus, velim mihi scribas, ut ego, si ullo modo potero, ad te advolem. Quæcumque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda, qua est humanitate Cæsar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamen preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto. Erit tuæ quoque fidei, & humanitatis curare, ut is tabellarius, quem ad te misi, reverti possit ad me, & a te mihi litteras referat. Vale.

ARGUMENTUM.

Quasi per jocum scribit, inter Niciam & Vidium se judicem esse constitutum: & item per jocum de P. Syllæ morte quiddam scribit.

M. T. C. DOLABELLÆ S. D. 10

NOn sum ausus Salvio nostro nihil ad te litterarum dare: nec mehercule habebam, quid scriberem, nisi te a me mirabiliter amari: de quo etiam nihil scribente me, te non dubitare certo scio. Omnino mihi magis litteræ sunt exspectandæ a te, quam a me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare: nisi forte scire vis, me inter Niciam nostrum & Vidium,

dium, judicem esse. Profert alter, ut opinor, duobus versiculis expensum Niciæ: alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego, tamquam criticus antiquus, judicaturus sum, utrum sint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι. Puto te nunc dicere: Oblitusne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium culinarum cum Sophia Septimiæ? Quid ergo? tu adeo mihi excussam severitatem veterem putas, ut ne in foro quidem reliquiæ pristinæ frontis appareant? Sed tamen suavissimum συμβιώτην nostrum præstabo integellum: nec committam, ut, si ego eum condemnaro, tu restituas: ne habeat Plancus Bursa, apud quem litteras discat. Sed quid ago? cum mihi sit incertum, tranquillo ne sis animo, an, ut in bello, in aliqua majuscula cura, negotiove versere, labor longius. Cum igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum, scribam ad te pluribus. Te tamen hoc scire volo, vehementer populum sollicitum fuisse de P. Syllæ morte, antequam certum scierit. Nunc quærere desierunt, quomodo perierit: satis putant se scire, quod sciunt. Ego ceteroqui animo æquo fero: unum vereor, ne hasta Cæsaris refrixerit. Vale.

ARGUMENTUM.

Deplorat Tulliolæ mortem: & in Dolabellæ sermonibus plurimum sibi ait solatii futurum: quamquam jam eam Dolabella dimiserat: sed fingendum erat Ciceroni, temporis caussa; cum Dolabella apud Cæsarem dominantem gratia plurimum valeret.

M. T. C. DOLABELLÆ SUO S. D. 11

VEl meo ipsius interitu mallem litteras meas desiderares, quam eo casu, quo sum gravissime afflictus: quem ferrem certe moderatius, si te haberem. Nam & oratio tua prudens, & amor

erga me singularis multum levaret. Sed quoniam brevi tempore, ut opinio nostra est, te sum visurus, ita me affectum offendes, ut multum a te possim juvari: non quo ita sim fractus, ut, aut hominem me esse, oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem: sed tamen hilaritas illa nostra, & suavitas, quæ te præter ceteros delectabat, erepta mihi omnis est. Firmitatem tamen, & constantiam, si modo fuit aliquando in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti. Quod scribis, prælia te mea caussa sustinere: non tam id laboro, ut, si qui mihi obtrectent, a te refutentur; quam intelligi cupio (quod certe intelligitur) me a te amari: quod ut facias, te etiam atque etiam rogo: ignoscasque brevitati mearum litterarum: nam & celeriter una futuros nos arbitror, & nondum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Dolabellæ de Bajarum salubritate: & orationem pro Dejotaro Rege ad Cæsarem habitam mittit.

M. T. C. DOLABELLÆ S. D. 12

GRatulor Bajis nostris, siquidem, ut scribis, salubres repente factæ sunt: nisi forte te amant, & tibi assentantur; & tamdiu, dum tu ades, sunt oblitæ sui. Quod quidem si ita est, minime miror, cælum etiam, & terras vim suam, si tibi ita conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Dejotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram. Itaque eam tibi misi: velim sic legas, ut caussam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam. Sed ego hospiti veteri, & amico munusculum mittere volui levidense, crasso filo, cujusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti, fortique sis, ut tua moderatio, & gravitas aliorum infamet injuriam. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat Dolabellam, ut Suberino, & Planio reditum in patriam conficiat: eosque ita excusat, ut ostendat, casu quodam, & necessitate coactos, Pompeji partes in Hispania fovisse.

M. T. C. DOLABELLÆ S. D. 13

C. Suberinus Calenus & meus est familiaris, & Leptæ nostri familiarissimi pernecessarius. Is cum vitandi belli caussa profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, ut in ea provincia esset, in qua nemo nostrum, post Afranium superatum, bellum ullum fore putarat; incidit in ea ipsa mala, quæ summo studio vitaverat. Oppressus est enim bello repentino: quod bellum commotum a Scapula, ita postea confirmatum est a Pompejo, ut nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. Eadem caussa fere est M. Planii Hæredis, qui est item Calenus, Leptæ nostri familiarissimus. Hosce igitur ambos sic tibi commendo, ut majore cura, studio, sollicitudine animi commendare non possim. Volo ipsorum caussa: meque in eo vehementer & amicitia movet & humanitas. Lepta vero cum ita laboret, ut ejus fortunæ videantur in discrimen venire; non possum ego non aut proxime, atque ille, aut etiam æque laborare. Quapropter, etsi sæpe expertus sum, quantum me amares: tamen sic velim tibi persuadeas, id me in hac re maxime judicaturum. Peto igitur a te, vel, si pateris, oro, ut homines miseros, & fortuna, quam vitare nemo potest, magis, quam culpa, calamitosos, conserves incolumes; velisque, per te me hoc muneris cum ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quicum mihi magna necessitudo est, tum Leptæ, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus sum, puto equidem non valde ad rem pertinere, sed ta-

men nihil obest dicere. Res familiaris alteri eorum valde exigua est, alteri vix equestris. Quapropter quando his Cæsar vitam sua liberalitate concessit; nec est, quod iis præterea magnopere possit adimi: reditum, si me tantum amas, quantum certe amas, hominibus confice. In quo nihil est, præter viam longam: quam idcirco non fugiunt, ut & vivant cum suis, & moriantur domi. Quod ut enitare, contendasque, vel potius, ut perficias (posse enim te, mihi persuasi) vehementer te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Dolabellam laudibus extollit, quia columnam in foro Cæsari, quasi Deo, erectam everterat. Vide lib. 14. ad Atticum, & Lactantium lib. 1. c. 15.

M. T. C. DOLABELLÆ COS. S. D. 14

ETsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria; satisque ex ea magnam lætitiam voluptatemque capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod vulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminem conveni (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis caussa in hæc loca conveniant; præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad cælum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. Negant enim, se dubitare, quin tu meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem, & singularem consulem præbeas. Quibus ego, quamquam verissime possum respondere, te, quæ facias, tuo judicio, & tua sponte facere, nec cujusquam egere consilio: tamen neque plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis a meis consiliis profecta videatur; neque valde nego. Sum enim avidior

etiam,

etiam, quam satis est, gloriæ. Est tamen non alienum a dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, Regum Regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiundis Nestorem: mihi vero gloriosum, te juvenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim venissem, quamquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quam me plane salutavit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabellæ vero tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem, post te consulem, solum possumus vere consulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum umquam, nihil reipub. salutarius. Atque hæc una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere, meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare. Quamquam, mi Dolabella (hæc enim jocatus sum) libentius omnes meas, si modo sunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis. Nam cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil umquam in amore fuerit ardentius. Nihil est enim (mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi, ut scis, M. Brutum propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen idibus Mart. tantum accessit ad amorem, ut mirarer, locum fuisse augendi in eo, quod mihi jam pridem cumulatum esse videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse.

Qua-

Quare quid est, quod ego te horter, ut dignitati & gloriæ servias? proponam tibi claros viros; quod facere solent, qui hortantur? Neminem habeo clariorem, quam te ipsum: te imitere oportet, tecum ipse certes: nec licet quidem tibi jam, tantis rebus gestis, non tui similem esse. Quod cum ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio, an nemini, ut summa severitas animadversionis non modo non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ; sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii, atque consilii. Legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius: ita pedetentim & gradatim tum accessus a te ad caussam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur & urbem periculo, & civitatem metu: neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum: quo facto intelligere debes, in te repositam esse rempub., tibique non modo tuendos, sed etiam ornandos esse illos viros, a quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu, quoniam rempub. nosque conservas, fac ut diligentissime teipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

ARGUMENTUM.

Duabus Pæti epistolis respondet: priori, jure se ejus valetudine perturbatum, cujus & amorem in se, & ingenii festivitatem plurimi faciat; posteriori, nihil referre, utrum Romæ sit, an Neapoli; cum Romæ unius nutu regantur omnia: itaque se manere in sententia de domo Neapoli emenda, dicit.

M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D. 15.

DUabus tuis epistolis respondebo: uni, quam triduo ante acceperam a Zetho; alteri, quam

attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis litteris intellexi, pergratam tibi esse curam meam valetudinis tuæ; quam tibi perspectam esse gaudeo. Sed, mihi crede, non perinde, ut est reapse, ex litteris perspicere potuisti. Nam cum a satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me videam, & diligi; nemo est illorum omnium mihi te jucundior. Nam quod me amas, quod id & jam pridem, & constanter facis, est id quidem magnum, atque haud scio, an maximum; sed tibi commune cum multis: quod tu ipse tam amandus es, tamque dulcis, tamque in omni genere jucundus, id est proprie tuum. Accedunt non Attici, sed salsiores, quam illi Atticorum, Romani veteres, atque urbani sales. Ego autem (existimes licet, quod lubet) mirifice capior facetiis, maxime nostratibus, præsertim cum eas videam primum oblitas Latio, tum cum in urbem nostram est infusa peregrinitas, nunc vero etiam braccatis & transalpinis nationibus, ut nullum veteris leporis vestigium appareat. Itaque, te cum video, omnes mihi Granios, omnes Lucilios, vere ut dicam, Crassos quoque, & Lælios videre videor. Moriar, si, præter te, quemquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquæ, & vernaculæ festivitatis agnoscere. Ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris, me tanta perturbatione valetudinis tuæ tam graviter exanimatum fuisse? Quod autem altera epistola purgas te, non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanæ fuisse, sed auctorem commorationis urbanæ: neque ego aliter accepi: intellexi tamen idem, quod his intelligo litteris, non existimasse te, mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, sed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora. Quid simile? ne mihi quidem ipsi tunc placebat, diutius abesse ab reip. custodia: sedebamus enim in puppi, clavumque tenebamus:

nunc

nunc autem vix est in sentina locus. An minus multa S. C. futura putas, si ego sim Neapoli? Romæ cum sum, & urgeo forum, S. C. scribuntur apud amatorem tuum, familiarem meum. Et quidem, cum in mentem venit, ponor ad scribendum: & ante audio S. C. in Armeniam & Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur, quam omnino mentionem ullam de ea re esse factam. Atque hoc nolim me jocari putes. Nam mihi scito jam a Regibus ultimis allatas esse litteras, quibus mihi gratias agant, quod se mea sententia Reges appellaverim: quos ego non modo Reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. Quid ergo est? tamen, quamdiu hic erit noster hic præfectus moribus, parebo auctoritati tuæ: cum vero aberit, ad fungos me tuos conferam. Domum si habebo, in denos dies singulos sumptuariæ legis conferam. Sin minus invenero, quod placeat, decrevi habitare apud te. Scio enim, me nihil gratius tibi facere posse. Domum Sullanam desperabam jam, ut tibi proxime scripsi: sed tamen non abjeci. Tu, velim, ut scribis, cum fabris eam perspicias. Si enim nihil est in parietibus, aut in tecto vitii, cetera mihi probabuntur. Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit primum, nihil a se prætermissum, ut Cæsarianorum sibi benevolentiam conciliaret: deinde, neque boni civis, neque sapientis hominis officium in se desiderari posse; postremo ad Papirii jocationes respondet.

M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D. 16

DElectaverunt me litteræ tuæ, in quibus primum amavi amorem tuum, qui te ad scribendum incitavit, verentem, ne Silius suo nuntio aliquid mihi sollicitudinis attulisset; de quo & tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo,

plo, facile ut intelligerem, te esse commotum: & ego tibi accurate rescripseram, ut quoquomodo, in tali re, atque tempore, aut liberarem te ista cura, aut certe levarem. Sed quando proximis quoque litteris ostendis, quantæ curæ tibi sit ea res, sic, mi Pæte, habeto: quidquid arte fieri potuerit (non enim jam satis est consilio pugnare; artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quidquid elaborari, aut effici potuerit ad istorum benevolentiam conciliandam & colligendam, summo studio me consecutum esse: nec frustra, ut arbitror: sic enim color, sic observor ab omnibus iis, qui a Cæsare diliguntur, ut ab eis me amari putem. Nam, etsi non facile dijudicatur amor verus, & fictus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut, quasi aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici possit: cetera sunt signa communia.. Sed ego uno utor argumento, quamobrem me ex animo, vereque arbitrer diligi; quod & nostra fortuna ea est, & illorum, ut simulandi caussa non sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil video, quod timeam: nisi quod omnia sunt incerta, cum a jure discessum est: nec præstari quidquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen ejus ipsius nulla re a me offensus est animus. Est enim adhibita in ea re ipsa summa a nobis moderatio. Ut enim olim arbitrabar esse meum, libere loqui, cujus opera esset in civitate libertas; sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem si velim nonnullorum acute aut facete dictorum offensionem, fama ingenii mihi est abjicienda; quod si id possem, non recusarem. Sed tamen ipse Cæsar habet peracre judicium: & ut Servius, frater tuus (quem litteratissimum fuisse judico) facile diceret, hic versus Plauti non est, hic est, quod tri-

tas

tas haberet aures notandis generibus poetarum, & consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, cum volumina jam confecerit ἀποφθεγμάτων, si quid afferatur ad eum pro meo, quod meum non sit, rejicere solere: quod eo nunc magis facit, quia vivunt mecum fere quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortasse illis, cum dixi, nec illitterata, nec insulsa esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur: ita enim ipse mandavit. Sic fit, ut, si quid præterea de me audiat, non audiendum putet. Quamobrem Œnomao tuo nihil utor: etsi posuisti joco versus Accianos. Sed quæ est invidia? aut quid nunc mihi invideri potest? Verum fac esse omnia. Sic video philosophis placuisse, iis, qui mihi soli videntur vim virtutis tenere; nihil esse sapientis præstare, nisi culpam; qua videor mihi dupliciter carere: & quod ea senserim, quæ rectissima fuerunt; & quod, cum viderem, præsidii non satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarim. Ergo in officio boni civis certe non sum reprehendendus. Reliquum est, ne quid stulte, ne quid temere dicam, faciamve contra potentes. Id quoque puto esse sapientis. Cetera vero, quid quisque me dixisse dicat, aut quomodo ille accipiat, aut qua fide mecum vivant ii, qui me assidue colunt, & observant, præstare non possum. Ita fit, ut & superiorum consiliorum conscientia, & præsentis temporis moderatione me consoler: & illam Accii similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo levem & imbecillam, animo firmo & gravi, tamquam fluctum a saxo, frangi oportere. Etenim, cum plena sint monumenta Græcorum, quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracusis: cum, servientibus suis civitatibus, fuerint ipsi quodam modo liberi: ego me non putem tueri

meum

meum ſtatum ſic poſſe, ut neque offendam animum cujuſquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc venio ad jocationes tuas, quando tu, ſecundum Œnomaum Accii, non ut olim ſolebat, Atellanum, ſed, ut nunc fit, mimum introduxiſti. Quem tu mihi Popilium, quem denarium narras? quam Tyrotarichi patinam? facilitate mea iſta ferebantur antea: nunc mutata res eſt. Hirtium ego, & Dolabellam dicendi diſcipulos habeo, cœnandi magiſtros. Puto enim te audiſſe (ſi forte ad vos omnia perferuntur) illos apud me declamitare, me apud illos cœnitare. Tu autem, quod mihi bonam copiam ejures, nihil eſt: tum enim, cum rem augebas, quæſticulis te faciebam attentiorem: nunc, cum tam æquo animo bona perdas, non eo ſis conſilio, ut cum me hoſpitio recipias, æſtimationem te aliquam putes accipere: etiam hæc levior eſt plaga ab amico, quam a debitore. Nec tamen eas cœnas quæro, ut magnæ reliquiæ fiant: quod erit, magnificum ſit & lautum. Memini te mihi Phameæ cœnam narrare: temperius fiat; cetera eodem modo. Quod ſi perſeveras me ad matris tuæ cœnam vocare; feram id quoque. Volo enim videre animum, qui mihi audeat iſta, quæ ſcribis, apponere, aut etiam polypum Miniani Jovis ſimilem. Crede mihi, non audebis. Ante meum adventum fama ad te de mea nova lautitia veniet: eam extimeſces. Neque eſt, quod in promulſide ſpei ponas aliquid: quam totam ſuſtuli. Solebam enim antea delectari oleis, & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modo iſto venire. Tu vero (volo enim abſtergere animi tui metum) ad Tyrotarichum antiquum redi. Ego tibi unum ſumptum afferam, quod balneum calefacias oportebit: cetera more noſtro; ſuperiora illa luſimus. De villa Seliciana & curaſti diligenter, & ſcripſiſti facetiſſime. Itaque puto me prætermiſſurum: ſalis enim ſatis eſt, ſannionum parum. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Agros quosdam Cæsar militibus divisurus videbatur: ea divisio, veritus est Pætus, ne ad ipsius agros perveniret: id quærenti Cicero respondet.

M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D. 17

NOn tu homo ridiculus es, qui, cum Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras, quid de istis municipiis & agris futurum putem? quasi aut ego quidquam sciam, quod iste nesciat; aut, si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. Immo vero, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de nobis futurum sit. Habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certe ex ebrio scire posses. Sed ego ista, mi Pæte, non quæro: primum quia de lucro prope jam quadriennium vivimus (si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem reipub. vivere) deinde, quod scire quoque mihi videor, quid futurum sit: fiet enim quodcumque volent, qui valebunt: valebunt autem semper arma. Nobis igitur satis esse debet, quidquid conceditur: hoc si quis pati non potuit, mori debuit. Vejentem quidem agrum & Capenatem metiuntur: hic non longe abest a Tusculano. Nihil tamen timeo: fruor, dum licet: opto, ut semper liceat. Si id minus contigerit, tamen, quando ego, vir fortis, idemque philosophus, vivere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cujus beneficio id consecutus sum: qui si cupiat esse rempub. qualem fortasse & ille vult, & omnes optare debemus: quid faciat, tamen non habet: ita se cum multis colligavit. Sed longius progredior: scribo enim ad te. Hoc tamen scito, non modo me, qui consiliis non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire, quid futurum sit. Nos enim illi servimus: ipse temporibus: ita nec ille, quid tempora postulatura sint; nec nos, quid ille

ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescripsi, non quo cessator esse solerem, præsertim in litteris: sed, cum explorati nihil haberem, nec tibi sollicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen adscribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse. Tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcumque erunt. Vale.

ARGUMENTUM.

Exponit, quibus caussis adductus, quasi aperto ludo, suos familiares in eloquentia cœperit exercere. Addit nonnulla per jocum de cœnarum lautitia.

M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D. 18

CUm essem otiosus in Tusculano, propterea quod discipulos obviam miseram, ut iidem me quam maxime conciliarent familiari suo, accepi tuas litteras plenissimas suavitatis, ex quibus intellexi, probari tibi meum consilium, quod, ut Dionysius tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse: sic ego, sublatis judiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere cœperim. Quid quæris? me quoque delectat consilium: multa enim consequor: primum, id quod maxime nunc opus est, munio me ad hæc tempora. Id cujusmodi sit, nescio: tantum video, nullius adhuc consilia me huic anteponere: nisi forte mori melius fuit: in lectulo, fateor: sed non accidit: in acie non fui. Ceteri quidem Pompejus, Lentulus tuus, Scipio, Afranius, fœde perierunt: at Cato præclare. Jam istuc quidem, cum volemus, licebit: demus modo operam, ne tam necesse nobis sit, quam illi fuit: id quod agimus. Ergo hoc primum. Sequitur illud: ipse melior fio, primum valetudine, quam, intermissis exercitationibus, amiseram: deinde ipsa illa, si qua fuit

in

in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes: plures jam pavones confeci, quam tu pullos columbinos. Tu istic te Atheriano jure delectato: ego me hic Hirtiano. Veni igitur, si vir es, & disce jam προλεγομένας, quas quæris: etsi sus Minervam. Sed quando, ut video, æstimationes tuas vendere non potes, neque ollam denariorum implere, Romam tibi remigrandum est. Satius est hic cruditate, quam istic fame. Video te bona perdidisse: spero idem istuc familiares tuos. Actum igitur de te est, nisi provides. Potes mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse (quando cantherium comedisti) Romam pervehi. Sella tibi erit in ludo, tamquam hypodidascalo, proxima: eam pulvinus sequetur. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum scripsisset Pætus, Balbum tenuiculo apparatu fuisse contentum, joci materiam inde arripit Cicero: idque eum arguit malitiose scripsisse, ne majorem apparatum ipse requireret.

M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D. 19

TAmen a malitia non discedis: tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum: hoc videris dicere, cum Reges tam sint continentes, multo magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum: recta enim a porta domum meam venisse: neque hoc admiror, quod non ad tuam potius; sed illud, quod non ad suam. Ego autem tribus primis verbis, Quid noster Pætus? At ille adjurans, nusquam se umquam libentius. Hoc si verbis assecutus es, aures ad te afferam non minus elegantes: sin autem obsonio, peto a te, ne pluris esse Balbos, quam disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed si me

me expediero, ut in ista loca venire possim; non committam, ut te sero a me certiorem factum putes. Vale.

ARGUMENTUM.

Jocatur suo more cum Pæto; Epicureum se ait esse factum, abjecta Reip. judiciorumque cura.

M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D. 20

DUpliciter delectatus sum tuis litteris; & quod ipse risi, & quod te intellexi jam posse ridere. Me autem a te, ut scurram velitem, malis oneratum esse, non moleste tuli. Illud doleo, in ista loca venire me, ut constitueram, non potuisse: habuisses enim non hospitem, sed contubernalem. At quem virum? non eum, quem tu es solitus promulside conficere. Integram famem ad ovum affero. Itaque usque ad assum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ solebas antea laudare, o hominem facilem! o hospitem non gravem! abierunt. Nam omnem nostram de repub. curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem caussarum abjecimus. In Epicuri nos, adversarii nostri, castra conjecimus: nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam, veterem, dico, cum in sumptum habebas: etsi numquam plura prædia habuisti. Proinde te para: cum homine & edaci tibi res est, & qui jam aliquid intelligat: ὀψιμαθεῖς autem homines scis, quam insolentes sint: dediscendæ tibi sunt sportellæ, & artolagani tui. Nos jam ex areis tantum habemus, ut Verrium tuum, & Camillum (qua munditia homines! qua elegantia!) vocare sæpius audeamus. Sed vide audaciam: etiam Hirtio cœnam dedi, sine pavone tamen: in ea cœna coquus meus, præter jus fervens, nihil potuit imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra. Mane salutamus domi & bonos viros multos, sed tristes; &

hos

hos lætos victores, qui me quidem perofficiose & peramanter observant. Ubi salutatio defluxit, litteris me involvo, aut scribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiant, quasi doctum hominem, quia paullo sum, quam ipsi, doctior. Inde corpori omne tempus datur. Patriam eluxi jam & gravius, & diutius, quam ulla mater unicum filium. Sed cura, si me amas, ut valeas: ne ego, te jacente, bona tua comedam. Statui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Vale.

ARGUMENTUM.

Confutat, quod Papirius scripserat, fulmina quædam verborum esse in Ciceronis epistolis, quæ ipse stulte imitaretur. Confutat & illud, quod negarat, Papirium quemquam fuisse patricium.

M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D. 21

AN tandem? insanire tibi videris, quod imitere verborum meorum, ut scribis, fulmina? tum insanires, si consequi non posses: cum vero etiam vincas, me prius irrideas, quam te, oportet. Quare nihil tibi opus est illud a Trabea, sed potius ἀπόφθεγμα meum. Verumtamen quid tibi ego videor in epistolis? nonne plebejo sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo. Quid enim simile habet epistola aut judicio, aut concioni? quin ipsa judicia non solemus omnia tractare uno modo. Privatas caussas, & eas tenues, agimus subtilius: capitis, aut famæ scilicet ornatius: epistolas vero quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen, mi Pæte, qui tibi venit in mentem negare, Papirium quemquam umquam nisi plebejum fuisse? fuerunt enim patricii minorum gentium, quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea censor cum eodem fuisset, annis post R. C. CCCXII. Sed tum Papisii dicebamini. Post hunc

hunc XIII. fuerunt, sella curuli, ante L. Papirium Crassum, qui primus Papisius est vocari desitus. Is dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitum factus est, annis post R. C. CCCCXV., & quadriennio post consul cum C. Duillio. Hunc secutus est Cursor, homo valde honoratus: deinde L. Masso aedilitius: inde multi Massones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines habeas volo. Deinde Carbones, & Turdi insequuntur. Hi plebeji fuerunt, quos contemnas censeo. Nam praeter hunc C. Carbonem, quem Damasippus occidit, civis e rep. Carbonum nemo fuit. Cognovimus Cn. Carbonem, & ejus fratrem scurram: quid his improbius? De hoc amico meo, Rubriae filio, nihil dico. Tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Carbones. Marcus, P. Flacco accusante, condemnatus, fur magnus ex Sicilia. Cajus, accusante L. Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur. Is & tribunus plebis seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est. Hoc vero, qui Lilybaei a Pompejo nostro interfectus est, improbior nemo (meo judicio) fuit. Jam pater ejus, accusatus a M. Antonio, sutorio atramento absolutus putatur. Quare ad patres censeo revertare: plebeji quam fuerint importuni, vides. Vale.

ARGUMENTUM.

Disputat pro Stoicis de libertate loquendi; quos tamen ait, se non imitari.

M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D. 22

AMo verecundiam, vel potius libertatem loquendi. Atque hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto: etsi Academiae nostrae cum eo magna rixa est. Sed, ut dico, placet Stoicis suo quamque rem nomine appellare. Sic enim disserunt, nihil esse obscenum, nihil turpe dictu. Nam si quod sit in obscenitate flagitium, id aut in re

esse, aut in verbo; nihil esse tertium. In re non est. Itaque non modo in comœdiis res ipsa narratur, ut ille in Demiurgo: modo (forte nosti canticum: meministi Roscium) ita me destituit nudum: totus est sermo verbis tectus, re impudentior. Sed etiam in tragœdiis: quid est enim illud? Quæ mulier una? quid, inquam, est? Usurpata duplex cubile. Quid illud? Pheræi hic cubile inire est ausus. Quid est? Virginem me quondam invitam per vim violat. Jupiter bone, violat? Atqui idem significat: sed alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe. Ergo in re non est: multo minus in verbis. Si enim, quod verbo significatur, id turpe non est; verbum, quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomine; cur non suo potius? Si turpe est, ne alieno quidem; si non est, suo potius. Caudam antiqui penem vocabant: ex quo est propter similitudinem peniculus. At hodie penis est in obscenis. At vero Piso ille Frugi in annalibus suis queritur, adolescentes peni deditos esse. Quod tu in epistola appellas suo nomine, ille tectius penem. Sed quia multi, factum est tam obscenum, quam id verbum, quo tu usus es. Quid, quod vulgo dicitur, cum nos te volumus convenire, num obscenum est? Memini, in senatu disertum consularem ita eloqui. Hanc culpam majorem, an illam dicam? Potuit obscenius? non, inquis: non enim ita sensit. Non ergo in verbo est: docui autem in re non esse: nusquam igitur est. Liberis dare operam, quam honeste dicitur? etiam patres rogant filios: ejus operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen. Is Connus vocitatus est. Num id obscenum putas? Cum loquimur terni, nihil flagitii dicimus; at, cum bini, obscenum est. Græcis quidem, inquies: nihil est ergo in verbo, quando & ego Græce scio:

& ta-

& tamen tibi dico, bini: idque tu facis, quasi ego Græce, non Latine dixerim. Ruta, & menta, recte utrumque. Volo mentam pusillam ita appellare, ut rutulam: non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiam pavimenta isto modo: non potes. Vides igitur nihil esse, nisi ineptias: turpitudinem nec in verbo esse, nec in re: itaque nusquam esse. Ergo in verbis honestis obscena ponimus: quid enim? non honestum verbum est divisio? at inest obscenum, cui respondet intercapedo: num hæc ergo obscena sunt? Nos autem ridicule. Si dicimus, ille patrem strangulavit, honorem non præfamur: sin de Aurelia aliquid, aut Lollia, honos præfandus est. Et quidem jam non etiam obscena verba pro obscenis sunt. Batuit, inquit, impudenter: depsit, multo impudentius. Atqui neutrum est obscenum. Stultorum plena sunt omnia. Testes, verbum honestissimum in judicio: alio loco non nimis. At honesti Colei Lanuvini: Cliternini non honesti. Quid? ipsa res modo honesta, modo turpis. Suppedit, flagitium est. Jam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam: ὁ σοφὸς εὐθυῤῥήμων ἔστι: quam multa ex uno verbo tuo? Te adversus me omnia audere, gratum est. Ego servo, & servabo (sic enim assuevi) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quæ apertissimis agunt Stoici. Sed illi etiam crepitus ajunt æque liberos, ac ructus esse oportere. Honorem igitur Kalendis Martiis. Tu me diliges, & valebis.

ARGUMENTUM.

Prænuntiat Pæto adventum suum: quamquam enim audierit eum pedibus laborare, se tamen putare ait, coquum illius articulari morbo non impediri, quominus cœnam possit apparare.

M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D. 23

HEri veni in Cumanum: cras ad te fortasse. Sed, cum certum sciam, faciam te paullo

ante certiorem. Etsi M. Ceparius, cum mihi in silva Gallinaria obviam venisset, quæsissemque, quid ageres, dixit, te in lecto esse, quod ex pedibus laborares. Tuli scilicet moleste, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem, & cœnarem etiam. Non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Exspecta igitur hospitem cum minime edacem, tum inimicum cœnis sumptuosis. Vale.

ARGUMENTUM.

Rufum a Pæto commendatum ait, sibi curæ etiam atque etiam fore. Dein monet, ut omnino ad cœnas & convictum amicorum redeat. Concludit, nihil sibi esse Repub. carius.

M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D. 24

RUfum istum, amicum tuum, de quo iterum jam ad me scribis, adjuvarem, quantum possem, etiamsi ab eo læsus essem; cum te tantopere viderem ejus caussa laborare: cum vero & ex tuis litteris, & illius ad me missis intelligam & judicem, magnæ curæ ei salutem meam fuisse, non possum ei non amicus esse: neque solum tua commendatione, quæ apud me, ut debet, valet plurimum, sed etiam voluntate, ac judicio meo. Volo enim, te scire, mi Pæte, initium mihi suspicionis, & cautionis, & diligentiæ fuisse litteras tuas: quibus litteris congruentes fuerunt aliæ postea multorum. Nam & Aquini, & Fabrateriæ consilia sunt inita de me, quæ te video inaudisse: & quasi divinarent, quam his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi me ut opprimerent. Quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi a te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget. Utinam ea fortuna reipub. sit, ut ille me quam gratissimum possit cognoscere. Sed hæc hactenus. Te ad cœnas itare desisse, moleste fero. Magna enim te delectatione & voluptate privasti. Deinde etiam vereor (licet enim verum dicere), ne nescio quid

illud,

illud, quod solebas, dediscas, & oblivíscare cœnulas facere. Nam, si tum, cum habebas, quos imitarere, non multum proficiebas; quid nunc te facturum putem? Spurina quidem, cum ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem, magnum periculum summæ reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem, tum, cum favonius flaret, revertisses: hoc tempore ferri posse, si forte tu frigus ferre non posses. Sed mehercule, mi Pæte, extra jocum, moneo te, quod pertinere ad beate vivendum arbitror; ut cum viris bonis, jucundis, amantibus tui vivas. Nihil est aptius vitæ, nihil ad beate vivendum accommodatius. Nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ atque victus, remissionemque animorum, quæ maxime sermone efficitur familiari, qui est in conviviis dulcissimus: ut sapientius nostri, quam Græci: illi συμπόσια, aut σύνδειπνα, id est, compotationes, aut concœnationes: nos convivia; quod tum maxime simul vivitur. Vides, ut te philosophando revocare coner ad cœnas? Cura, ut valeas: id foris cœnitando facillime consequere. Sed cave, si me amas, existimes, me, quod jocosius scribam, abjecisse curam reip. Sic tibi, mi Pæte, persuade, me dies & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut mei cives salvi liberique sint. Nullum locum prætermitto monendi, agendi, providendi.. Hoc denique animo sum, ut, si in hac cura, atque administratione vita mihi ponenda sit, præclare actum mecum putem. Etiam atque etiam vale.

ARGUMENTUM.

Scripsit hanc epistolam ante bellum civile, cum esset in Cilicia Proconsul. Cavillatur in eo, quia sibi Papirius præcepta de re militari litteris tradiderat. Dein M. Fabium commendat.

M. T. C. IMP. PAPIRIO PÆTO S. D. 25

SUmmum me ducem litteræ tuæ reddidere. Plane nesciebam, te tam peritum esse rei mili-

taris. Pyrrhi te libros, & Cineæ video lectitasse. Itaque obtemperare cogito præceptis tuis: hoc amplius, navicularum habere aliquid in ora maritima: contra equitem Parthum negant ullam armaturam meliorem inveniri posse. Sed quid ludimus? nescis, quocum imperatore tibi negotium sit. Κῦρον παιδείαν, quam contriveram legendo, totam in hoc imperio explicavi. Sed jocabimur alias coram, &, ut spero, brevi: nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potius; sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scire te arbitror) summus mihi est usus; valdeque eum diligo, cum propter summam probitatem ejus, ac singularem modestiam, tum quod in iis controversiis, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera ejus uti soleo. Is cum ad me Laodiceam venisset, mecumque eum ego esse vellem, repente percussus est atrocissimis litteris, in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem a Q. Fabio fratre proscriptum esse, qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergraviter tulit; existimavitque, fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eo progressum esse. Nunc, si me amas, mi Pæte, negotium totum suscipe: molestia Fabium libera. Auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. Noli pati litigare fratres, & judiciis turpibus conflictari. Mathonem, & Pollionem inimicos habet Fabius. Quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. Id ille in te positum esse putat, mihique persuadet. Vale.

ARGUMENTUM.

Descriptio & excusatio cœnæ hilarioris, præsertim accumbente Cytheride meretrice mima.

M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D. 26

ACcubueram hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi. Dices, ubi?

Apud

Apud Volumnium Eutrapelum, & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. Miraris tam exhilaratam esse severitatem nostram? Quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis. Angar? excruciemne me? quid assequar? Deinde quem ad finem? Vivas, inquis, in litteris. An quidquam me aliud agere censes? Haud possem vivere, nisi in litteris viverem. Sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus: a quibus cum discessi, etsi minimum mihi est in cœna, quod tu unum ζήτημα Dioni Philosopho posuisti, tamen, quid potius faciam, prius quam me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. Infra Eutrapelum Cytheris accubuit. In eo igitur, inquis, convivio Cicero ille, *Quem adspectabant, cujus ob os Graji ora obvertebant sua?* Non mehercule suspicatus sum, illam affore: sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset objectum, habere eum Laida: *Habeo*, inquit, *non habeor a Laide*. Græce hoc melius: tu, si voles, interpretabere. Me vero nihil istorum ne juvenem quidem movit umquam: ne nunc senem. Convivio delector: ibi loquor aliquid, quod in solum, ut dicitur: & gemitum etiam in risus maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philosophum irriseris? Cum ille, si quis quid quæreret, dixisset, cœnam te quærere a mane dixeris? Ille Baro te putabat quæsiturum, unum cælum esset, an innumerabilia. Quid ad te? At hercule cœna numquid ad te? ibi præsertim. Sic igitur vivitur: quotidie aliquid legitur, aut scribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una, non modo non contra legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. Quare nihil est, quod adventum nostrum extimescas. Non multi cibi hospitem accipies, sed multi joci. Vale.

LIBER X.

ARGUMENTUM.

Invehitur in Antonii immoderatam potentiam: & Plancum, Transalpinam Galliam, quam ultimam Cicero Philippicarum lib. 5. vocat, administrantem hortatur, ut in Remp. omni cogitatione, studioque incumbat. Postremo agit gratias de Furnio honorifice tractato.

M. T. C. MUNATIO PLANCO IMP. COS. DES. S. D. I

ET absui, proficiscens in Græciam: & posteaquam de medio cursu reip. sum voce revocatus, numquam per M. Antonium quietus fui: cujus tanta est non insolentia, (nam id quidem vulgare vitium est) sed immanitas, non modo ut vocem, sed ne vultum quidem liberum possit ferre cujusquam. Itaque mihi maximæ curæ est, non de mea quidem vita, cui satisfeci vel ætate, vel factis, vel (si quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria; sed me patria sollicitat, in primisque, mi Plance, exspectatio consulatus tui: quæ ita longa est, ut optandum sit, ut possimus ad id tempus reip. spiritum ducere. Quæ potest enim spes esse in ea rep., in qua hominis impotentissimi, atque intemperantissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus vim habet ullam, nec leges ullæ sunt, nec judicia, nec omnino simulacrum aliquod, aut vestigium civitatis? Sed, quando acta omnia mitti ad te arbitrabar, nihil erat, quod singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris mei (quem a tua pueritia susceptum non servavi solum, sed etiam auxi) monere te, atque hortari, ut in rempub. omni cogitatione, curaque incumberes. Quæ si ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio est: ut perducatur

au-

autem, magnæ tum diligentiæ eſt, tum etiam fortunæ. Sed & te aliquanto ante, ut ſpero, habebimus, &, præterquam quod reipub. conſulere debemus, tamen tuæ dignitati ita favemus, ut omne noſtrum conſilium, ſtudium, officium, operam, laborem, diligentiam ad amplitudinem tuam conferamus. Ita facillime & reipub., quæ mihi cariſſima eſt, & amicitiæ noſtræ, quam ſanctiſſime nobis colendam puto, me intelligo ſatisfacturum. Furnium noſtrum tanti a te fieri, quantum ipſius humanitas, & dignitas poſtulat, nec miror, & gaudeo: teque hoc exiſtimare volo, quidquid in eum judicii officiique contuleris, id ita me accipere, ut in me ipſum te putem contuliſſe. Vale.

ARGUMENTUM.

Excuſat ſe, quod in ſenatum ad agendam Planci cauſſam non venerit; & officium ſuum pollicetur in iis rebus, quæ præſentiam ſuam requirere videbuntur.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 2

MEum ſtudium honori tuo pro neceſſitudine noſtra non defuiſſet, ſi aut tuto in ſenatum, aut honeſte venire potuiſſem. Sed nec ſine periculo quiſquam, libere de republica ſentiens, verſari poteſt in ſumma impunitate gladiorum: nec noſtræ dignitatis videtur eſſe, ibi ſententiam de republica dicere, ubi me & melius, & propius audiant armati, quam ſenatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque ſtudium meum deſiderabis: ne in publicis quidem, ſi quid erit, in quo me intereſſe neceſſe ſit, umquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In iis autem rebus, quæ nihilominus, ut ego abſim, confici poſſunt, peto a te, ut me rationem habere velis & ſalutis, & dignitatis meæ. Vale.

Argumentum.

Aucupatur benevolentiam Planci, partim laudibus, partim commemoratione veteris amicitiæ: & hortatur, ut Rempublicam suscipiat, veritus id, quod accidit, ne se cum Antonio conjungeret.

M. T. C. Planco Imp. Cos. des. S. D. 3

CUm ipsum Furnium per se vidi libentissime, tum hoc libentius, quod, illum audiens, te videbar audire. Nam & in re militari virtutem, & in administranda provincia justitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit: & præterea mihi non ignotam in consuetudine, & familiaritate suavitatem tuam adjunxit: præterea summam erga se liberalitatem. Quæ omnia mihi jucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, necessitudinem constitutam habui cum domo vestra ante aliquanto, quam tu natus es; amorem autem erga te ab ineunte pueritia tua; confirmata jam ætate familiaritatem, cum studio meo, tum judicio tuo, constitutam. His de caussis mirabiliter faveo dignitati tuæ, quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es, virtute duce, comite fortuna: eaque es adeptus adolescens, multis invidentibus, quos ingenio industriaque fregisti. Nunc me, amantissimum tui, nemini concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies, omnem tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo reipublicæ statu acquires. Scis profecto (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cum homines existimarent, te nimis servire temporibus: quod ego quoque existimarem, si te ea, quæ patiebare, probasse etiam arbitrarer. Sed cum intelligerem, quid sentires, prudenter te arbitrabar videre, quid posses. Nunc alia ratio est omnium rerum: tuum judicium est, idque liberum. Consul es designatus, opti-

optima ætate, ſumma eloquentia, maxima orbitate reipub. virorum talium. Incumbe, per Deos immortales, in eam curam, & cogitationem, quæ tibi ſummam dignitatem, & gloriam afferat. Unus autem eſt, hoc præſertim tempore, per tot annos repub. devexata, reipub. bene gerendæ curſus ad gloriam. Hæc amore magis impulſus ſcribenda ad te putavi, quam quod arbitrarer, te monitis & præceptis meis egere. Sciebam enim, ex iiſdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipſe hauſeram. Quare modum faciam. Hoc tantum ſignificandum putavi, ut potius amorem tibi oſtenderem meum, quam oſtentarem prudentiam. Interea, quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, ſtudioſe diligenterque curabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Ciceroni, quod eum ad veriſſimæ gloriæ ſtudium cohortatus ſit; ſeque in Reipub. poteſtate totum fore pollicetur.

PLANCUS CICERONI S. D. 4

GRatiſſimæ mihi tuæ litteræ fuerunt, quas ex Furnii ſermone te ſcripſiſſe animadverto. Ego autem præteriti temporis excuſationem affero, quod te profectum audieram: nec multo ante rediiſſe ſcivi, quam ex epiſtola tua cognovi. Nullum enim in te officium, ne minimum quidem, ſine maxima culpa videor poſſe præterire: in quo tuendo habeo cauſſas plurimas vel paternæ neceſſitudinis, vel meæ a pueritia obſervantiæ, vel tui erga me mutui amoris. Quare, mi Cicero, quod mea tuaque patitur ætas, perſuade tibi, te unum eſſe, in quo ego colendo patriam mihi conſtituerim ſanctitatem. Omnia igitur tua conſilia mihi non magis prudentiæ plena (quæ ſumma eſt) videntur, quam fidelitatis, quam ego ex mea conſcientia metior. Quare, ſi aut aliter

sentirem, certe admonitio tua me reprimere; aut, si dubitarem, hortatio impellere posset, ut id sequerer, quod tu optimum putares. Nunc vero, quid est, quod me in aliam partem trahere possit? Quæcumque in me bona sunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etsi a te propter amorem carius sunt æstimata, tamen vel inimicissimi judicio tanta sunt, ut, præter bonam famam, nihil desiderare videantur. Quare hoc unum tibi persuade, quantum viribus eniti, consilio providere, auctoritate movere potuero, hoc omne reipub. semper futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus: neque, si facultas, optabilis mihi quidem, tui præsentis esset, umquam a tuis consiliis discreparem: nec nunc committam, ut ullum meum factum reprehendere jure possis. Sum in exspectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid in urbe Januario mense geratur, ut sciam. Interim maximam hic sollicitudinem curamque sustineo, ne inter aliena vitia hæ gentes nostra mala suam putent occasionem. Quod si proinde, ut ipse mereor, mihi successerit, certe & tibi, cui maxime cupio, & omnibus viris bonis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Hic quoque Plancum ad suscipiendam, tuendamque Rempub. gloriæ stimulis incitat.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 5

BInas a te accepi litteras eodem exemplo, quod ipsum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ. Intellexi enim te laborare, ut ad me tuæ exspectatissimæ litteræ perferrentur: ex quibus cepi fructum duplicem, mihique in comparatione difficilem ad judicandum, amorem ne erga me tuum, an animum in rempublicam pluris æstimandum putarem. Est omnino patriæ caritas meo quidem ju-

judicio maxima: sed amor, voluntatisque conjunctio plus certe habet suavitatis. Itaque commemoratio tua paternæ necessitudinis, benevolentiæque ejus, quam erga me a pueritia contulisses, ceterarumque rerum, quæ ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiam attulerat. Rursus declaratio animi tui, quem haberes de repub., quemque habiturus esses, mihi erat jucundissima: eoque major erat hæc lætitia, quod ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solum, mi Plance, sed plane etiam oro (quod feci iis litteris, quibus tu humanissime respondisti) ut tota mente, omnique animi impetu in rempub. incumbas. Nihil est, quod tibi majori fructui, gloriæque esse possit: nec quidquam ex omnibus rebus humanis est præclarius, aut præstantius, quam de repub. bene mereri. Adhuc enim patitur tua summa humanitas, & sapientia, me, quod sentiam, libere dicere. Fortuna suffragante, videris res maximas consecutus: quod quamquam sine virtute non potuisses, tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ temporibusque tribuuntur. His temporibus difficillimis reipublicæ quidquid subveneris, id erit totum, & proprium tuum. Incredibile est omnium civium, latronibus exceptis, odium in Antonium. Magna spes in te, & in tuo exercitu, magna exspectatio; cujus, per Deos, gratiæ gloriæque cave tempus amittas. Sic moneo, ut filium: sic faveo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patria, & amicissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum Plancus, litteris ad Senatum scriptis, pacem cum Antonio suasisset, suadet Cicero, ut pacem armis potius, quam pactione quærat, & ut se a societate malorum civium aliquando sejungens, totum ad Rempubl. transferat.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 6

QUæ locutus est Furnius noster de animo tuo in rempublicam, ea gratissima fuerunt senatui,

tui, populoque Romano probatissima: quæ autem recitatæ sunt litteræ in senatu, nequaquam consentire cum Furnii oratione visæ sunt. Pacis enim auctor eras, cum collega tuus, vir clarissimus, a fœdissimis latronibus obsideretur: qui, aut positis armis, pacem petere debent: aut, si pugnantes eam postulant, victoria pax, non pactione parienda est. Sed de pace litteræ vel Lepidi, vel tuæ, quam in partem acceptæ sint, ex viro optimo fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere. Me autem impulit tui caritas, ut, quamquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris, Furniique benevolentia, fidelisque prudentia tibi præsto esset futura, vellem tamen meæ quoque auctoritatis pro plurimis nostris necessitudinibus præceptum ad te aliquod pervenire. Crede igitur mihi, Plance: omnes, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis (es autem adeptus amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate pop. Rom., & cum senatus auctoritate conjunxeris. Sejunge te, quæso, aliquando ab iis, cum quibus te non tuum judicium, sed temporum vincula conjunxerunt. Complures in perturbatione reipublicæ consules dicti, quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo exstitit in rempubl. consulari. Talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum civium, tui dissimillimorum, societate sejungas: deinde te senatui, bonisque omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: postremo, ut pacem esse judices non in armis positis, sed in abjecto armorum & servitutis metu. Hæc si & ages, & senties, tum eris non modo consul & consularis, sed magnus etiam consul & consularis: sin aliter, tum in istis amplissimis nominibus honorum non modo dignitas nulla erit, sed erit summa deformitas. Hæc impulsus benevolentia scripsi paullo severius: quæ tu in experiendo ea ratione, quæ te digna est, vera esse cognosces. XIII. Kal. Apr.

Ar-

ARGUMENTUM.

Exponit, cur brevior sit hæc epistola, & cur studium suum in Remp. serius patefecerit; suamque dignitatem Ciceroni commendat.

PLANCUS IMP. COS. DES. CICERONI S. D. 7

PLura tibi de meis consiliis scriberem, rationemque omnium rerum redderem verbosius, quo magis judicares, omnia me reipubl. præstitisse, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi (non minus enim a te probari, quam diligi semper volui: nec te magis in culpa defensorem mihi paravi, quam prædicatorem meritorum meorum esse volui) sed breviorem me duæ res faciunt: una, quod publicis litteris omnia sum persecutus: altera, quod M. Varisidium, equitem Romanum, familiarem meum, ad te ipsum transire jussi, ex quo omnia cognoscere posses. Non, medius fidius, mediocri dolore afficiebar, cum alii occupare possessionem laudis viderentur: sed usque mihi temperavi, dum perducerem eo rem, ut dignum aliquid & consulatu meo, & vestra exspectatione efficerem. Quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consecuturum: ut, maximo præsidio reipub. nos fuisse, & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A te peto, ut dignitati meæ suffrageris: &, quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. Non minus posse te, quam velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Caussas affert, quibus adductus non ita mature, ut homines exspectabant, defensorem se publicæ libertatis professus sit: deque exercitu suo, & statu Provinciæ significat.

PLANCUS IMP. COS. DES. COSS. PRR.
TR. PL. S. P. PL. Q. R. S. D. 8

SI cui forte videor diutius & hominum exspectationem, & spem reipub. de mea voluntate

te tenuisse suspensam: huic prius excusandum me esse arbitror, quam de insequenti officio quidquam ulli pollicendum. Non enim præteritam culpam videri volo redemisse, sed optimæ mentis cogitata jampridem maturo tempore enuntiare. Non me præteribat, in tanta sollicitudine hominum, & tam perturbato statu civitatis, fructuosissimam esse professionem bonæ voluntatis; magnosque honores ex ea re complures consecutos videbam. Sed cum in eum casum me fortuna demisisset, ut, aut celeriter pollicendo, magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem; aut, si in eo mihi temperavissem, majores occasiones ad opitulandum haberem: expeditius iter communis salutis, quam meæ laudis, esse volui. Nam quis in ea fortuna, quæ mea est, & ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea spe, quam in manibus habeo, aut sordidum quidquam pati, aut perniciosum concupiscere potest? Sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multæ impensæ opus fuit, ut, quæ reipubl. bonisque omnibus polliceremur, exitu præstaremus; neque ad auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, sed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis sæpe præmiis sollicitatus, ut ab repub potius moderata, quam ab uno infinita speraret. Confirmandæ complures civitates, quæ superiore anno largitionibus concessionibusque præmiorum erant obligatæ: ut & illa vana putarent, & eadem a melioribus auctoribus petenda existimarent. Eliciendæ etiam voluntates reliquorum, qui finitimis provinciis exercitibusque præfuerunt, ut potius cum pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quam cum paucioribus funestam orbi terrarum victoriam pareremus. Muniendi vero nosmetipsi fuimus, aucto exercitu, auxiliisque multiplicatis, ut,

cum

cum præferremus sensus aperte, tum etiam invitis quibusdam, sciri, quid defensuri essemus, non esset periculosum. Itaque numquam diffitebor, multa me, ut ad effectum horum consiliorum pervenirem, & simulasse invitum, & dissimulasse cum dolore, quod præmatura denuntiatio boni civis imparati quam periculosa esset, ex casu collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti, atque strenuo, plura etiam verbo, quam scriptura, mandata dedimus; ut & tectius ad vos perferrentur, & nos essemus tutiores; quibusque rebus & communem salutem muniri, & nos armari conveniret, præcepimus. Ex quo intelligi potest, curam reipubl. summæ defendendæ jampridem apud nos excubare. Nunc, cum, Deum benignitate, ab omni re simus paratiores, non solum bene sperare de nobis homines, sed explorate judicare volumus. Legiones habeo quinque sub signis, & sua fide virtuteque reipub. conjunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequentes: provinciam omnium civitatum consensu paratissimam, & summa contentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorumque tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam suam salutem, libertatemque conficere possunt. Ipse ita sum animo paratus, vel provinciam tueri, vel ire, quo respub. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, provinciamque, ut vel omnem impetum belli in me convertere non recusem; si modo meo casu aut confirmare patriæ salutem, aut periculum morari possim. Hæc si jam expeditis omnibus rebus, tranquilloque statu civitatis polliceor: in damno meæ laudis reipubl. commodo lætabor: sin ad societatem integerrimorum & maximorum periculorum accedam, consilia mea æquis judicibus ab obtrectatione invidorum defendenda commendo. Mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in reipublicæ inculu-

columitate ſatis magnus eſt paratus. Eos vero, qui meam auctoritatem, & multo magis veſtram fidem ſecuti, nec ulla ſpe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos vobis habeatis, petendum videtur. Valete.

Argumentum.

Suum ſtudium erga Rempublicam præſefert; modeſte dignitatem ſuam commendat: quid egerit, quid acturus ſit, exponit: qualem ducat exercitum ſignificat.

Plancus Imp. Cos. des. Ciceroni S. D. 9

Nihil me tibi temere ſcripſiſſe, aut te ceteris de me fruſtra recepiſſe, lætor. Certe hoc majus habes teſtimonium amoris mei, quo maturius tibi, quam ceteris, conſilia mea volui eſſe nota. In dies vero meritorum meorum fieri acceſſiones, pervidere te ſpero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero, (ita ab imminentibus malis reſp. me adjuvante liberetur) ſic honores, præmiaque veſtra ſuſpicio, conferenda certe cum immortalitate, ut ſine his nihil de meo ſtudio perſeverantiaque ſim remiſſurus. Niſi in multitudine optimorum civium impetus animi mei fuerit ſingularis, & opera præcipua, nihil ad meam dignitatem accedere volo ſuffragatione veſtra. Concupiſco autem nihil mihi, contra quam ipſe pugno; ſed & temporis, & rei te moderatorem facile patior eſſe. Nihil aut ſero, aut exigue a patria civi tributum poteſt videri. Exercitum ad VI. Kalend. Majas Rhodanum trajeci, magnis itineribus. Vienna equites mille via breviore præmiſi. Ipſe, ſi a Lepido non impediar, celeritate ſatisfaciam: ſin autem in itinere meo ſe oppoſuerit, ad tempus conſilium capiam. Copias adduco & genere, & nume-

numero, & fidelitate firmiſſimas. Te, ut diligas me, ſi mutuo te facturum ſcis, rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Plancum de optima voluntate, ſtudioque juvandæ Reipub., præmiaque illum a Senatu honorificentiſſima ſperare vult: operamque in eo ſuam pollicetur, & hortatur, ut egregie pergat in Rep. tuenda.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 10

ETſi ſatis ex Furnio noſtro cognoveram, quæ tua voluntas, quod conſilium de repub. eſſet; tamen, lectis tuis litteris, liquidius de toto ſenſu tuo judicavi. Quamobrem, quamquam in uno prælio omnis fortuna reipub. diſceptat; (quod quidem, cum hæc legeres, jam decretum arbitrabar fore) tamen ipſa fama, quæ de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem conſecutus. Itaque, ſi conſulem Romæ habuiſſemus, declaratum eſſet a ſenatu cum tuis magnis honoribus, quam gratus eſſet conatus & apparatus tuus. Cujus rei non modo non præteriit tempus, ſed ne maturum quidem etiam nunc, meo quidem judicio, fuit. Is enim denique honos mihi videri ſolet, qui non propter ſpem futuri beneficii, ſed propter magna merita claris viris defertur & datur. Quare, ſit modo aliqua reſp., in qua honos elucere poſſit, omnibus, mihi crede, ampliſſimis honoribus abundabis. Is autem, qui vere appellari poteſt honos, non invitamentum ad tempus, ſed perpetuæ virtutis eſt præmium. Quamobrem, mi Plance, incumbe toto pectore ad laudem: ſubveni patriæ: opitulare collegæ: omnium gentium conſenſum, & incredibilem conſpirationem adjuva. Me tuorum conſiliorum adjutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amiciſſimum fide-

fidelissimumque cognosces. Ad eas enim caussas, quibus inter nos amore sumus, officiis, vetustate conjuncti, patriæ caritas accessit; eaque effecit, ut tuam vitam anteferrem meæ. IV. Kal. April.

ARGUMENTUM.

Gratias agit pro officiis, quæ in ipsum Cicero contulerat; & de suo studio erga Remp. omnia pollicetur.

PLANCUS CICERONI S. D. II

IMmortales ago tibi gratias, agamque, dum vivam: nam, relaturum me, affirmare non possum. Tantis enim tuis officiis non videor mihi respondere posse, nisi forte (ut tu gravissime, disertissimeque scripsisti) ita sensurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filii tui dignitate esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. Primæ tuæ sententiæ infinitis cum muneribus; posteriores ad tempus arbitriumque amicorum meorum compositæ; oratio assidua & perpetua de me, jurgia cum obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt: non mediocris adhibenda mihi est cura, ut reipub. me civem dignum tuis laudibus præstem; in amicitia tua memorem atque gratum. Quod reliquum est, tuum munus tuere; & me, si, quem esse voluisti, eum exitu rebusque cognoscis, defende ac suscipe. Cum Rhodanum copias trajecissem, fratremque cum tribus millibus equitum præmisissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem, in itinere de prælio facto, Brutoque, & Mutina obsidione liberatis audivi. Animadverti, nullum alium receptum Antonium, reliquiasque, quæ cum eo essent, habere, nisi in his partibus: duasque ei spes esse propositas: unam Lepidi ipsius, alteram exercitus. Quod quædam pars exercitus non minus furiosa est, quam qui cum Antonio fuerunt, equitatum revocavi. Ipse in Allobrogibus constiti, ut proinde

de ad omnia paratus essem, ac res me moneret. Si nudus huc se Antonius conferet, facile mihi videor per me sustinere posse, remque publicam ex vestra sententia administrare, quamvis ab exercitu Lepidi recipiatur. Si vero copiarum aliquid secum adducet, etsi decima legio veterana, quæ nostra opera revocata cum reliquis est, ad eundem furorem redierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera a me: idque me præstaturum spero, dum istinc copiæ trajiciantur, conjunctæque nobiscum facilius perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum, neque diligentiam mihi defuturam. Cupio mehercule nullam residuam sollicitudinem esse. Sed, si fuerit, nec animo, nec benevolentiæ, nec patientiæ cujusquam pro vobis cedam. Do quidem ego operam, ut etiam Lepidum ad hujus rei societatem incitem; omniaque ei obsequia polliceor, si modo rempub. respicere volet. Utor in hac re adjutoribus interpretibusque fratre meo, & Laterense, & Furnio nostro. Non me impedient privatæ offensiones, quominus pro reipub. salute etiam cum inimicissimo consentiam. Quod si nihil profecero, nihilominus maximo sum animo, & majore fortasse cum mea gloria vobis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Significat, quam gratæ Senatui fuerint ejus litteræ de apparatu, studioque defendendæ Reipub., quidque ex ejus litteris actum sit; & hortatur eum, ut solet, ad recuperandam libertatem.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 12

ETsi reipublicæ caussa maxime gaudere debeo, tantum ei te præsidii, tantum opis attulisse extremis pæne temporibus: tamen ita te victorem complectar, repub. recuperata, ut magnam partem

tem mihi lætitiæ tua dignitas afferat, quam & esse jam, & futuram amplissimam intelligo. Cave enim putes, ullas litteras umquam gratiores, quam tuas, in senatu esse recitatas. Idque contigit tum meritorum tuorum in rempubl. eximia quadam magnitudine, tum verborum sententiarumque gravitate. Quod mihi quidem minime novum, qui & te nossem, & tuarum litterarum ad me missarum promissa meminissem, & haberem a Furnio nostro tua penitus consilia cognita: sed senatui majora visa sunt, quam erant exspectata: non quod umquam de tua voluntate dubitasset; sed nec, quantum facere posses, nec, quo progredi velles, exploratum satis habebat. Itaque cum ad VII. Id. Apr. mane mihi tuas litteras M. Varisidius reddidisset, easque legissem, incredibili gaudio sum elatus: cumque magna multitudo optimorum virorum, & civium me de domo deduceret, feci continuo omnes participes meæ voluptatis. Interim ad me venit Munatius noster, ut consueverat; & ego ei litteras tuas ostendi: nihil dum enim sciebat: nam ad me primum Varisidius: idque sibi a te mandatum esse dicebat. Paullo post idem mihi Munatius eas litteras legendas dedit, quas ipsi miseras, & eas, quas publice. Placuit nobis, ut statim ad Cornutum prætorem urbis litteras deferremus, qui, quod consules aberant, consulare munus sustinebat more majorum. Senatus est continuo convocatus, frequensque convenit propter famam, atque exspectationem tuarum litterarum. Recitatis litteris, oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, non satis diligenter eum auspiciis operam dedisse; idque a nostro collegio comprobatum est. Itaque res dilata est in posterum. Eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum Servilio, qui cum gratia effecisset, ut sua sententia prima pronuntiaretur: frequens eum senatus reliquit, & in alia omnia di-

discessit: meæque sententiæ, quæ secunda pronuntiata erat, cum frequens assentiretur senatus, rogatu Servilii P. Titius intercessit. Res in posterum dilata. Venit paratus Servilius, Jovi ipsi iniquus, cujus in templo res agebatur. Hunc quemadmodum fregerim, quantaque contentione Titium intercessorem abjecerim, ex aliorum te litteris malo cognoscere. Unum hoc ex meis: senatus gravior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quam tum fuit. Nec vero tibi senatus amicior, quam cuncta civitas. Mirabiliter enim populus R. universus, & omnium generum ordinumque consensus ad liberandam rempub. conspiravit. Perge igitur, ut agis, nomenque tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent speciem gloriæ, collectam ex inanissimis splendoris insignibus, contemne; brevia, fugacia, caduca existima. Verum decus in virtute positum est, quæ maxime illustratur magnis in remp. meritis. Eam facultatem habes maximam, quam, quando complexus es, tene, & perfice, ut ne minus respub. tibi, quam tu reipub. debeas. Me tuæ dignitatis non modo fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. Id tum reipub., quæ mihi est mea vita carior, tum nostræ necessitudini debere me, judico. Atque in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnam voluptatem, quod bene cognitam mihi T. Munatii prudentiam & fidem, magis etiam perspexi in ejus incredibili erga te benevolentia & diligentia. III. Id. April. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de S. C. in suam sententiam facto ad augendam Planci dignitatem; hortaturque, ut Antoniani belli reliquias conficiat.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 13

UT primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod posi-

positum esset aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, ut a me de scripto dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio, magnoque consensu. Ego, quamquam ex tuis litteris, quas mihi misisti, perspexeram, te magis judicio bonorum, quam insignibus gloriæ delectari: tamen considerandum nobis existimavi, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi a repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Ajacem, nec Achillem, sed Ulyssem appellavit πτολίπορθον. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Plancum de subsidio reipub. ferendo; & hortatur, ut Antonium ad Mutinam fusum persequatur ac perdat.

M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 14

O Gratam famam biduo ante victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis! Atqui, etiam hostibus fusis, spes omnis in te est. Fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. Est autem non minus gratum extrema delere, quam prima depellere. Equidem exspectabam jam tuas litteras, idque cum multis: sperabamque, etiam Lepidum, temporibus admonitum, tecum & reip. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut ne qua scintilla tæterrimi belli relinquatur. Quod si erit factum, & remp. divino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam consequere. III. Id. Maji. Vale.

ARGUMENTUM.

Nuntiat, quid ad opprimendum Antonium paret.

PLANCUS IMP. CICERONI S. D. 15

HIs litteris scriptis, quæ postea accidissent, scire te, ad rempub. putavi pertinere. Sedulitas

litas mea, ut spero, & mihi, & reipub. tulit fructum. Namque assiduis internuntiis cum Lepido egi, ut missa omni contentione, reconciliataque voluntate nostra, communi consilio reipub. succurreret: se, liberos, urbem pluris, quam unum perditum abjectumque latronem, putaret; obsequioque meo, si ita faceret, ad omnes res abuteretur. Profeci itaque per Laterensem internuntium: fidem mihi dedit, se Antonium, si prohibere sua provincia non potuisset, bello persecuturum: me, ut venirem, copiasque conjungerem, rogavit: eoque magis, quod & Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat. Nam etiam ex paucitate ejus, non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum: in cursu bonorum consiliorum Lepidum adjuvandum putavi. Adventus meus quid profecturus esset, vidi: vel quod equitatu meo persequi atque opprimere equitatum ejus possem: vel quod exercitus Lepidi eam partem, quæ corrupta est, & ab rep. alienata, & corrigere & coercere præsentia mei exercitus possem. Itaque in Isara, flumine maximo, quod in finibus est Allobrogum, ponte uno die facto, exercitum ad IV. Id. Maji transduxi. Cum vero mihi nuntiatum esset, L. Antonium, præmissum cum equitibus, & cohortibus, ad Forum Julii venisse: fratrem cum equitum quatuor millibus, ut occurreret ei, misi ad prid. Id. Maji. Ipse maximis itineribus cum quatuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. Si nos mediocris modo fortuna reip. adjuverit, & audaciæ perditorum, & nostræ sollicitudinis hic finem reperiemus. Quod si latro, præcognito nostro adventu, rursus in Italiam se recipere cœperit, Bruti erit officium, occurrere ei, cui scio nec consilium, nec animum defuturum. Ego tamen, si id acciderit,

fratrem cum equitatu mittam, qui ſequatur, Italiam a vaſtatione defendat. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Gratiſſimas Senatui fuiſſe Planci litteras, maximeque opportunas ſignificat: eique auctor eſt, ut in rebus tam ſubitis conſilium Senatus ne exſpectet; ipſe a ſeſe conſilium capiat.

M. T. C. PLANCO S. D. 16

NIhil poſt hominum memoriam glorioſius, nihil gratius, ne tempore quidem ipſo opportunius, accidere vidi, quam tuas, Plance, litteras. Redditæ ſunt enim, frequenti ſenatu, Cornuto, cum is frigidas ſane, & inconſtantes recitaſſet litteras Lepidi: ſub eas ſtatim recitatæ ſunt tuæ, non ſine magnis quidem clamoribus. Cum rebus enim ipſis eſſent, & ſtudiis beneficiiſque in remp. gratiſſimæ: tum erant graviſſimis verbis, & ſententiis. Flagitare ſenatus inſtitit Cornutum, ut referret ſtatim de tuis litteris. Ille ſe conſiderare ait velle. Cum ei magnum convicium fieret cuncto a ſenatu, quinque tribuni pleb. retulerunt. Servilius rogatus rem diſtulit: ego eam ſententiam dixi, cui ſunt aſſenſi ad unum: ea quæ fuerit, ex S. C. cognoſces. Tu, quamquam conſilio non eges, vel abundas potius, tamen hoc animo eſſe debes, ut nihil huc rejicias: neve in rebus tam ſubitis, tamque anguſtis a ſenatu conſilium petendum putes. Ipſe tibi ſis ſenatus: quocumque te ratio reipub. docet, ſequare. Cures, ut ante factum aliquid a te egregium audiamus, quam futurum putarimus. Illud tibi promitto, quidquid erit a te factum, id ſenatum non modo ut fideliter, ſed etiam ut ſapienter factum, comprobaturum. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Præsentem belli statum describit, cum excusatione fratris a se dimissi, & commendatione suæ dignitatis.

PLANCUS IMP. CICERONI S. D. 17

ANtonius Idib. Maji ad Forum Julii cum primis copiis venit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad Forum Voconii castra habet, qui locus a Foro Julii quatuor & viginti millia passuum abest: ibique me exspectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. Quod si omnia mihi integra & ipse, & fortuna servaverit, recipio vobis, celeriter me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum, assiduis laboribus concursationibusque confectum, graviter se habuisse, antea tibi scripsi: sed tamen, cum primum posse ingredi cœpit, non magis sibi, quam reipub. convaluisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. Sed ego eum non solum hortatus sum, verum etiam coegi isto proficisci: quod illa valetudine magis conficere se, quam me tueri posset in castris; & quod acerbissimo interitu consulum rempub. nudatam, tali cive prætore in urbanis officiis indigere existimabam. Quod si quis vestrum non probabit, mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego desiderabam, fecit, ut Apellam ad me mitteret, quo obside, fide illius, & societatis in repub. administranda uterer. Studium in ea re suum mihi L. Gellius, de tribus fratribus, Segaviano probavit, quo ego interprete novissime ad Lepidum sum usus. Amicum eum reip. cognoscere videor: libenterque ei sum testimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac valeas, meque mutuo diligas, dignitatemque meam, si mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum benevolentia fecisti. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat, quibus de caussis ad Lepidum proficiscatur.

PLANCUS CICERONI S. D. 18

QUid in animo habuerim, cum Lævus Nervaque discesserunt a me, & ex litteris, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consiliisque meis interfuerunt. Accidit mihi, quod homini pudenti, & cupido satisfaciendi reipublicæ, bonisque omnibus accidere solet, ut consilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, quam tutum, quod habere posset obtrectationem. Itaque post discessum legatorum, cum binis continuis litteris & Lepidus me, ut venirem, rogaret, & Laterensis multo etiam magis, prope implorans, obtestaretur: non ullam rem aliam extimescens, quam eandem, quæ mihi quoque facit timorem, varietatem atque infidelitatem exercitus ejus: non dubitandum putavi, quin succurrerem, meque communi periculo offerrem. Sciebam enim, etsi cautius illud erat consilium, exspectare me ad Isaram, dum Brutus trajiceret exercitum; & cum collega consentiente, exercitu concordi, & bene de Rep. sentiente, hostibus obviam ire: tamen, si quid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciæ meæ, aut timori videbam, si aut hominem offensum mihi, conjunctum cum rep. non sublevassem; aut ipse a certamine belli tam necessarii me removissem. Itaque potius periclitari volui, si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quam nimis cautus videri. Sollicitiorem certe hominem non suis contractis neminem puto fuisse. Nam quæ res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi absit, ea nunc magnam affert sollicitudinem, magnumque habet casum. Mihi enim si contigisset, ut prior oc-

occurrerem Antonio, non mehercule horam constitisset: tantum ego & mihi confido, & sic perculsas illius copias, Ventidiique mulionis castra despicio. Sed non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest vulneris, quod prius nocere potest, quam sciri curarique possit. Sed certe, nisi uno loco metaremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de rep. sentit. Magnam etiam perditi hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias a Lepido abstraxissent. Quæ si adventus meus represserit, agam gratias fortunæ, constantiæque meæ, quæ me ad hanc experientiam excitavit. Itaque ad XII. Kal. Jun. ab Isara castra movi: pontem tamen, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis, reliqui, præsidiaque ibi firma posui, ut venienti Bruto, exercituique ejus sine mora transitus esset paratus. Ipse, ut spero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copiis me conjungam. Vale.

ARGUMENTUM.

Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur, hortaturque, ut ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

M. T. C. PLANCO IMP. S. D. 19

QUamquam gratiarum actionem a te non desiderabam, cum te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi perjucunda: sic enim vidi, quasi ea, quæ oculis cernuntur, me a te amari. Dices, quid antea? Semper quidem, sed numquam illustrius. Litteræ tuæ mirabiliter gratæ sunt senatui, cum rebus ipsis, quæ erant gravissimæ & maximæ, fortissimi animi, summique consilii: tum etiam gravitate sententiarum, atque verborum. Sed, mi Plance, incumbe, ut

belli extrema perficias: in hoc erit summa & gratia & gloria. Cupio omnia reip. caussa: sed, mehercule, in ea conservanda jam defatigatus, non multo plus faveo patriæ, quam tuæ gloriæ: cujus maximam facultatem tibi Dii immortales, ut spero, dedere: quam complectere, obsecro. Qui enim Antonium oppresserit, is hoc tæterrimum bellum periculosissimumque confecerit. Vale.

Argumentum.

Petit, ut de Lepidi fide significet, utrum pro Rep. sit, an se cum Antonio conjunxerit: & hortatur ad belli reliquias opprimendas.

M. T. C. Planco S. D. 20

ITa erant omnia, quæ istinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te scriberem, non occurreret. Modo enim, quæ vellemus, de Lepido, modo contra nuntiabantur. De te tamen constans fama, nec decipi posse, nec vinci: quorum alterius fortuna partem habet quamdam; alterum proprium est prudentiæ tuæ. Sed accepi litteras a collega tuo, datas Id. Majis, in quibus erat, te ad se scripsisse, a Lepido non recipi Antonium. Quod erit certius, si tu ad nos idem scripseris: sed minus audes fortasse propter inanem lætitiam litterarum superiorum. Verum ut errare, mi Plance, potuisti (quis enim id effugerit?) sic, decipi te non potuisse, quis non videt? Nunc vero etiam erroris caussa sublata est. Culpa enim illa, *bis ad eundem*, vulgari reprehensa proverbio est. Sin, ut scripsisti ad collegam, ita se res habet, omni cura liberati sumus: nec tamen erimus priusquam, ita esse, tu nos feceris certiores. Mea quidem, ut ad te sæpius scripsi, hæc sententia est: qui reliquias hujus belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, qui-

bus

bus certe nulla esse majora potuerunt, tibi tam grata esse, quam ego putavi fore, minime miror, vehementerque lætor. Quæ quidem tu, si recte istic erit, majora & graviora cognosces. IV. Kal. Jun.

ARGUMENTUM.

Nunciat de Lepidi perfidia, & conjunctione cum Antonio: novarumque copiarum subsidium postulat, & suam commendat dignitatem.

PLANCUS CICERONI S. D. 21

PUderet me inconstantiæ mearum litterarum, si non hæc ex aliena levitate penderent. Omnia feci, quare, Lepido conjuncto ad remp. defendendam, minore sollicitudine vestra perditis resisterem. Omnia ei & petenti recepi, & ultro pollicitus sum; scripsique tibi biduo ante, confidere me bono Lepido esse usurum, communique consilio bellum administraturum. Credidi chirographis ejus; affirmationi præsentis Laterensis, qui tum apud me erat, reconciliaremque me Lepido, fideinque haberem, orabat. Non licuit diutius bene de eo sperare. Illud certe cavi, & cavebo, ne mea credulitate reip. summa fallatur. Cum Isaram flumen, uno die ponte confecto, exercitum transduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per litteras ipse, ut maturarem venire: præsto mihi fuit stator ejus cum litteris, quibus, ne venirem, denuntiabat: se posse conficere per se negotium: interea ad Isaram exspectarem. Indicabo temerarium meum consilium tibi: nihilominus ire decreveram, existimans eum socium gloriæ vitare. Putabam, posse me nec de laude jejuni hominis deliberare quidquam: & subesse tamen propinquis locis, ut, si durius aliquid esset, succurrere celeriter possem. Ego non malus homo hoc suspicabar. At Laterensis, vir sanctissimus, suo

chirographo mittit mihi litteras: in eisque desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide, querensque, se destitutum, aperte denuntiat, videam, ne fallar: suam fidem solutam esse: reipubl. ne desim. Exemplar ejus chirographi Titio dedi. Ipsa chirographa omnia, & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putavi, Lævo Cispio dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus. Accessit eo, ut milites ejus, cum Lepidus concionaretur, improbi per se, corrupti etiam per eos, qui præsunt, Canidios, Rufrenosque, & ceteros, quos, cum opus erit, scietis, conclamarint viri boni, pacem se velle, neque esse cum ullis pugnaturos, duobus jam consulibus singularibus occisis, tot civibus pro patria amissis, hostibus denique omnibus judicatis, bonisque publicatis. Neque hoc aut vindicarat Lepidus, aut sanarat. Huc me venire, & duobus exercitibus conjunctis objicere exercitum fidelissimum, maxima auxilia, principes Galliæ, provinciam cunctam, summæ dementiæ, & temeritatis esse, vidi: mihique, si ita oppressus essem, remquepub. mecum perdidissem, mortuo non modo honorem, sed misericordiam quoque defuturam. Itaque rediturus sum: nec tanta munera perditis hominibus dari posse, sinam. Exercitum locis ut habeam opportunis, provinciam tuear, etiam si ille exercitus desciverit, omnia ut integra servem, dabo operam, quoad exercitus huc summittatis, parique felicitate rempub. hic vindicetis: nec depugnare, si occasio tulerit, nec obsideri, si necesse fuerit, nec mori, si casus inciderit, pro vobis paratior fuerit quisquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitum huc trajiciendum quamprimum cures, & matures prius, quam hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur. In quo si celeritas erit adhibita, resp. in possessione victoriæ, deletis sceleratis, permanebit.

nebit. Fac valeas, meque diligas. Fratrem meum tibi, fortiſſimum civem, & ad omnia paratiſſimum, excuſem litteris? qui ex labore in febriculam incidit aſſiduam, & ſatis moleſtam. Cum primum poterit, iſtuc recurrere non dubitabit, ne quo loco reipubl. deſit. Meam dignitatem commendatam habeas, rogo. Concupiſcere me nihil oportet: habeo te & amantiſſimum mei, &, quod optavi, ſummæ auctoritatis. Tu videris, quantum & quando tuum munus apud me velis eſſe. Tantum te rogo, in Hirtii locum me ſubdas, & ad tuum amorem, & ad meam obſervantiam. Vale.

ARGUMENTUM.

Agris dividundis præfici Plancus cupiebat, ad militum gratiam colligendam: de ea re Cicero reſpondet.

M. T. C. PLANCO S. D. 22

IN te, & in collega omnis ſpes eſt, Diis approbantibus. Concordia veſtra, quæ ſenatui declarata litteris veſtris eſt, mirifice & ſenatus & cuncta civitas delectata eſt. Quod ad me ſcripſeras de re agraria, ſi conſultus ſenatus eſſet, ut quiſque de te honorificentiſſimam ſententiam dixiſſet, eam ſecutus eſſem: qui certe ego fuiſſem. Sed propter tarditatem ſententiarum, moramque rerum, cum ea, quæ conſulebantur, ad exitum non pervenirent: commodiſſimum mihi, Plancoque fratri viſum eſt, uti eo; quod ne noſtro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror, te ex Planci litteris cognoviſſe. Sed ſive in S. C., ſive in ceteris rebus deſideras aliquid, ſic tibi perſuade, tantam eſſe apud omnes bonos tui caritatem, ut nullum genus ampliſſimæ dignitatis excogitari poſſit, quod tibi non paratum ſit. Litteras tuas vehementer exſpecto, & quidem tales, quales maxime opto. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod Lepido crediderit; & suam diligentiam in copiis tuto reducendis declarat, accepto nuntio de Lepidi Antoniique conjunctione; quo in periculo subsidium Cæsariani exercitus postulat.

PLANCUS CICERONI S. D. 23

NUmquam mehercule, mi Cicero, me pœnitebit maxima pericula pro patria subire, dum, si quid acciderit mihi, a reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si umquam Lepido ex animo credidissem. Credulitas enim error est magis, quam culpa; & quidem in optimi cujusque mentem facillime irrepit. Sed ego non hoc vitio pæne sum deceptus: Lepidum enim pulchre noram. Quid ergo est? Pudor me, qui in bello maxime est periculosus, hunc casum coegit subire. Nam, si uno loco essem, verebar, ne cui obtrectatorum viderer & nimium pertinaciter Lepido offensus, & mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias prope in conspectum Lepidi Antoniique adduxi; quadragintaque millium passuum spatio relicto, consedi, eo consilio, ut vel celeriter accedere, vel salutariter recipere me possem. Adjunxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum ut haberem, in quo mora transitus esset: Vocontii sub manu ut essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus, desperato adventu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio conjunxit ad IV. Kal. Jun., eodemque die ad me castra moverunt: viginti millia passuum cum abessent, res mihi nuntiata est. Dedi operam, Deum benignitate, ut & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile haberet; non miles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis furentibus latronibus interciperetur. Itaque pridie Non. Jun.

omnes

omnes copias Isaram trajeci, pontesque, quos feceram, interrupi, ut spatium ad se colligendum homines haberent, & ego me interea cum collega conjungerem, quem triduo, cum has dabam litteras, exspectabam. Laterensis nostri & fidem & animum singularem in rempublicam semper fatebor. Sed certe nimia ejus indulgentia in Lepidum ad hæc pericula perspicienda fecit eum minus sagacem. Qui quidem, cum in fraudem se deductum videret, manus, quas justius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. In quo casu tamen interpellatus, adhuc vivit, & dicitur victurus. Sed tamen de hoc mihi parum certum est. Magno cum dolore parricidarum elapsus sum iis: veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati. Iracundias autem harum rerum recentes habebant: quod Lepidum castigare non destiteram, ut extingueret bellum: quod colloquia facta improbabam: quod legatos, fide Lepidi missos ad me, in conspectum venire vetueram: quod C. Catium Vestinum tribunum mil. missum ab Antonio ad eum cum litteris exceperam. In quo hanc capio voluptatem, quod certe, quo magis me petiverunt, tanto majorem iis frustratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem præsta, ut vigilanter nervoseque nos, qui stamus in acie, subornes. Veniat Cæsar cum copiis, quas habet firmissimas: aut, si ipsum aliqua res impedit, exercitus ejus mittatur, cujus ipsius magnum periculum agitur. Quidquid aliquando futurum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne jam convenit. Pro urbis vero salute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? Quod si vos istic non defueritis, profecto, quod ad me attinet, omnibus rebus abunde reipubl. satisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies mehercule habeo cariorem; sollicitudinesque meas quotidie magis tua merita exa-

cuunt, ne quid aut ex amore, aut ex judicio tuo perdam. Opto, ut mihi liceat jam præsenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere jucundiora. Vale. VIII. Idus Jun. Civarone, ex finibus Allobrogum.

Argumentum.

Pollicetur se memorem beneficiorum: suas copias narrat: subsidium aut ab Octaviano, aut Africano exercitu postulat: Octavianum quasi negligentem in tuenda Rep. accusat.

Plancus Imp. Cos. des. Ciceroni S. D. 24

Facere non possum, quin in singulas res, meritaque tua tibi gratias agam. Sed mehercule facio cum pudore. Neque enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem: neque ego lubenter pro maximis tuis beneficiis tam vili munere defungor orationis; & malo præsens observantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare. Quod si mihi vita contigerit, omnes gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates in tua observantia, indulgentia, assiduitate vincam. Amor enim tuus, ac judicium de me, utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi curæ, quos ego non potentiæ meæ caussa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari volui a senatu: sed primum, quod ita meritos judicabam: deinde, quod ad omnes casus conjunctiores reip. esse volebam: novissime, ut ab omni omnium sollicitatione aversos eos tales vobis præstare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia integra sustinuimus. Quod consilium nostrum, etsi, quanta sit aviditas hominum, non sine caussa, talis victoriæ, scio, tamen vobis probari, spero. Non enim, si quid in

his

his exercitibus sit offensum, magna subsidia respublica habet expedita, quibus subito impetu, ac latrocinio parricidarum resistat. Copias vero nostras notas tibi esse arbitror. In castris meis legiones sunt veteranæ tres: tironum vel luculentissima ex omnibus una: in castris Bruti una veterana legio: altera bima: octo tironum. Ita universus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. Quantum autem in acie tironi sit committendum, nimium sæpe expertum habemus. Ad hoc robur nostrorum exercituum, sive Africanus exercitus, qui est veteranus, sive Cæsaris accessisset, æquo animo summam rempub. in discrimen deduceremus. Aliquanto autem propius esse, quod ad Cæsarem attinet, videbamus. Nihil destiti eum litteris hortari; neque ille intermisit affirmare, se sine mora venire: cum interim aversum illum ab hac cogitatione, ad alia consilia video se contulisse. Ego tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis litterisque misi, si quid forte proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Cæsaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum: vel quod in familiaritate Cæsaris, vivo illo, jam tueri eum, & diligere mihi fuit necesse: vel quod ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi atque humanissimi fuit sensus: vel quod ex tam insigni amicitia mea, atque Cæsaris, hunc filii loco & illius, & vestro judicio substitutum, non perinde habere mihi turpe videtur. Sed quidquid tibi scribo, dolenter mehercule magis, quam inimice facio. Quod vivit Antonius hodie, quod Lepidus una est, quod exercitus habent non contemnendos, quod sperant, quod audent, id omne Cæsari acceptum referre possunt. Neque ego superiora repetam: sed ex eo tempore, quo ipse mihi professus est se venire, si venire voluisset; aut oppressum jam bellum esset, aut in adversissimam illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo extrusum.

ſum. Quæ mens eum, aut quorum conſilia a tanta gloria, ſibi vero etiam neceſſaria ac ſalutari avocarit; & ad cogitationem conſulatus bimeſtris, ſummo cum terrore hominum, & inſulſa cum efflagitatione tranſtulerit, exputare non poſſum. Multum in hac re mihi videntur neceſſarii ejus & reipub., & ipſius cauſſa proficere poſſe: plurimum, ut puto, tu quoque: cujus ille tanta merita habet, quanta nemo præter me: numquam enim obliviſcar, maxima ac plurima me tibi debere. De his rebus, ut exigeret cum eo, Furnio mandavi. Quod ſi, quantam debeo, habuero apud eum auctoritatem, plurimum ipſum juvero. Nos interea duriori conditione bellum ſuſtinemus: quod neque expeditiſſimam dimicationem putamus; neque tamen refugiendo commiſſuri ſumus, ut majus detrimentum reſpub. accipere poſſit. Quod ſi aut Cæſar ſe reſpexerit, aut Africanæ legiones celeriter venerint, ſecuros vos ab hac parte reddemus. Tu, ut inſtituiſti, me diligas, rogo, proprieque tuum eſſe, tibi perſuadeas. v. Kal. Sex. ex caſtris.

Argumentum.

Modeſte reprehendit in Furnio præproperam adipiſcendæ Præturæ feſtinationem.

M. T. C. C. Furnio S. D. 25

SI intereſt, id quod homines arbitrantur, reip. te, ut inſtituiſti, atque feciſti, navare operam, rebuſque maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, intereſſe; nihil videris melius, neque laudabilius, neque honeſtius facere poſſe: iſtamque operam tuam, navitatem, animum in rempub. celeritati præturæ anteponendam cenſeo. Nolo enim te ignorare, quantam laudem conſecutus ſis: mihi crede, proximam Planco, idque ipſius teſtimonio, præterea fama ſcientiaque omnium. Quamobrem, ſi quid operis tibi etiam

nunc

nunc restat, id maximopere censeo persequendum. Quid enim honestius? aut quid honesto anteponendum? Sin autem satisfactum reip. putas, celeriter ad comitia, quando mature futura sunt, veniendum censeo: dummodo ne quid hæc ambitiosa festinatio imminuat ejus gloriæ, quam consecuti sumus. Multi clarissimi viri, cum reip. darent operam, annum petitionis suæ non obierunt. Quod eo facilius nobis est, quod non est annus hic tibi destinatus: ut, si ædilis fuisses, post biennium tuus annus esset. Nunc nihil prætermittere videbere usitati, & quasi legitimi temporis ad petendum. Video autem, Planco consule, etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen splendidiorem petitionem tuam fore, si modo ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cum tuum tantum consilium judiciumque sit, non ita necesse arbitrabar: sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse nolebam: cujus est hæc summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quam ambitione; majoremque fructum ponere in perpetuitate laudis, quam in celeritate præturæ. Hæc eadem locutus sum domi meæ, adhibito Quincto fratre meo, & Cæcina, & Calvisio, studiosissimis tui, cum Dardanus, libertus tuus, interesset: omnibus probari videbatur oratio mea: sed tu optime judicabis. Vale.

ARGUMENTUM.

Scripserat Furnius, ad comitia Prætoria se venturum: Cicero dissuadet, comitiaque dilata significat.

M. T. C. FURNIO S. D. 26

LEctis tuis litteris, quibus declarabas, aut omittendos Narbonenses, aut cum periculo dimicandum, illud magis timui: quod vitatum, non moleste fero. Quod de Planci, & Bruti concordia scribis, in eo vel maximam spem pono victoriæ. De Gallorum studio nos aliquando cognoscemus,

ut

ut ſcribis, cujus id opera maxime excitatum ſit. Sed jam, mihi crede, cognovimus. Itaque jucundiſſimis tuis litteris ſtomachatus ſum in extremo. Scribis enim, ſi in Sextilem comitia, cito te: ſi jam confecta, citius, ne diutius cum periculo fatuus ſis. O mi Furni, quam tu cauſſam tuam non noſti, qui alienas tam facile diſcas! Tu nunc candidatum te putas, & id cogitas, ut aut ad comitia curras: aut, ſi jam confecta, domi tuæ ſis: ſcilicet ne cum maximo periculo, ut ſcribis, ſtultiſſimus ſis. Non arbitror, te ita ſentire: omnes enim tuos ad laudem impetus novi. Quod ſi, ut ſcribis, ita ſentis, non magis te, quam de te judicium reprehendo meum. Te adipiſcendi magiſtratus leviſſimi & divulgatiſſimi, ſi ita adipiſcare, ut plerique, præpropera feſtinatio abducet a tantis laudibus, quibus te omnes in cælum jure & vere ferunt? Scilicet id agitur, utrum hac petitione, an proxima prætor fias, non ut ita de repub. mereare, omni honore ut digniſſimus judicere? Utrum neſcis, quam alte aſcenderis? an pro nihilo id putas? Si neſcis, tibi ignoſco: nos in culpa ſumus. Sin intelligis, ulla tibi eſt prætura, vel officio, quod pauci, vel gloria, quam omnes ſequuntur, dulcior? Hac de re & ego, & Calviſius, homo magni judicii, tuique amantiſſimus, te accuſamus quotidie. Comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere poſſumus, quod multis de cauſſis reipub. arbitramur conducere, in Januarium menſem protrudimus. Vince igitur, & vale.

Argumentum.

Lepidum quaſi molli brachio objurgat, quia ſummis honoribus a Senatu ornatus, gratiarum agendarum officium neglexerat. Tum pacem inter Antonium, & bonos cives conciliare cupientem hortatur, ne ſe interponat.

M. T. C. M. Lepido S. D. 27

Quod mihi pro mea ſumma erga te benevolentia magnæ curæ eſt, ut quam ampliſſima digni-

gnitate sis, moleste tuli, te senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse lætor: pacem eam si a servitute sejungis, consules & reipub., & dignitati tuæ. Sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restitutura est; hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant. Itaque sapientius, meo quidem judicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones, quæ neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies litteris. Tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

ARGUMENTUM.

Dolet, se non fuisse participem conjurationis in Cæsarem, quia superstes Antonius perniciem Reip. moliatur: deinde suum libertatis recuperandæ studium declarat.

M. T. C. C. TREBONIO S. D. 28

QUam vellem ad illas pulcherrimas epulas me Id. Mart. invitasses! reliquiarum nihil haberemus. At nunc cum his tantum negotii est, ut vestrum illud divinum in remp. beneficium nonnullam habeat querelam. Quod vero a te, viro optimo, seductus est, tuoque beneficio adhuc vivit hæc pestis; interdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor. Mihi enim negotii plus reliquisti uni, quam, præter me, omnibus. Ut enim primum post Antonii fœdissimum discessum senatus haberi libere potuit, ad illum animum meum reverti pristinum, quem tu cum cive acerrimo, patre tuo, in ore & amore semper habuisti. Nam, cum senatum ad XIII. Kalend. Jan. tribuni pleb. vocavissent, deque alia re referrent, totam rempub. sum complexus; egique acerrime, senatumque

que jam languentem & defessum ad pristinam virtutem consuetudinemque revocavi, magis animi, quam ingenii viribus. Hic dies, meaque contentio atque actio spem primum populo Rom. attulit libertatis recuperandæ. Nec vero ipse postea tempus ullum intermisi de republ. non cogitandi solum, sed etiam agendi. Quod nisi res urbanas, actaque omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem; quamquam eram maximis occupationibus impeditus. Sed illa cognosces ex aliis: a me pauca, & ea summatim. Habemus fortem senatum: consulares partim timidos, partim male sentientes. Magnum damnum factum est in Servio. L. Cæsar optime sentit: sed, quod avunculus est, non acerrimas dicit sententias. Consules egregii: præclarus D. Brutus: egregius puer Cæsar, de quo spero equidem reliqua. Hoc vero certum habeto, nisi ille veteranos celeriter conscripsisset, legionesque duæ de exercitu Antonii ad ejus se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc, tibi etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notiora esse. Plura scribam, si plus otii habuero. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de suo studio erga salutem Ampii exsulantis; bonamque spem habere jubet.

M. T. C. AMPIO BALBO S. D. 29

DE meo studio erga salutem & incolumitatem tuam, credo te cognosse ex litteris tuorum, quibus me cumulatissime satisfecisse, certo scio: nec iis concedo, quamquam sunt singulari in te benevolentia, ut te salvum malint, quam ego. Illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quam ipsi, hoc tempore prodesse possim: quod quidem nec destiti facere, nec desistam: & jam in maxima

ma

ma re feci, & fundamenta jeci ſalutis tuæ. Tu fac, bono animo, magnoque ſis, meque tibi nulla in re defuturum eſſe confidas. Pridie Non. Quinct. Vale.

ARGUMENTUM.

Prælium, victoriaque de Antonio relata nuntiantur.

SER. GALBA CICERONI S. D. 30

DEcimo ſeptimo Kal. Maji, quo die Panſa in caſtris Hirtii erat futurus, cum quo ego eram (nam ei obviam proceſſeram millia paſſuum centum, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, ſecundam, & quintam trigeſimam, & cohortes prætorias duas, unam ſuam, alteram Silani, & evocatorum partem. Ita obviam venit nobis, quod nos quatuor legiones tironum habere ſolum arbitrabatur. Sed noctu, quo tutius venire in caſtra poſſemus, legionem Martiam, cui ego præeſſe ſolebam, & duas cohortes prætorias miſerat Hirtius nobis. Cum equites Antonii apparuiſſent, contineri neque legio Martia, neque cohortes prætoriæ potuerunt: quas ſequi cœpimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum ſuas copias continebat, neque ſciri volebat, ſe legiones habere: tantum equitatum & levem armaturam oſtendebat. Poſteaquam vidit ſe invito legionem ire Panſa, ſequi ſe duas legiones juſſit tironum. Poſteaquam anguſtias paludis & ſilvarum tranſivimus, acies eſt inſtructa a nobis duodecim cohortium. Nondum venerant legiones duæ, cum repente Antonius in aciem ſuas copias de vico produxit, & ſine mora concurrit. Primo ita pugnatum eſt, ut acrius non poſſet ex utraque parte pugnari: ſed dexterius cornu, in quo ego eram cum Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugaverat legionem trigeſimam quintam Antonii, ut amplius paſſus quingentos ultra aciem, quo loco ſteterat, proceſſerit. Itaque, cum equites noſtrum cornu

cir-

circuire vellent, recipere me cœpi, & levem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne aversos nostros aggrederentur. Interim video me esse inter Antonianos, Antoniumque post me aliquanto: repente equum immisi ad eam legionem tironum, quæ veniebat ex castris, scuto rejecto. Antoniani me insequi: nostri pila conjicere velle. Ita nescio quo fato sum servatus, quod cito sum a nostris cognitus. In ipsa Æmilia, ubi cohors Cæsaris prætoria erat, diu pugnatum est. Cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria pedem referre cœperunt, quod ab equitatu circumibantur, quo vel plurimum valet Antonius. Cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me novissimus cœpi ad castra. Antonius, tamquam victor, castra putavit se posse capere. Quo cum venit, complures ibi amisit, nec egit quidquam. Audita re, Hirtius cum cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasque omnes ejus delevit fugavitque eodem loco, ubi erat pugnatum, ad forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra rediit, unde Pansa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant oppugnatæ. Sic partem majorem suarum copiarum Antonius amisit veteranarum: nec id tamen sine aliqua jactura cohortium prætoriarum nostrarum, & legionis Martiæ fieri potuit. Aquilæ duæ, signa sexaginta sunt relata Antonii. Res bene gesta est. Ad XII. Kal. Maji, ex castris. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod studium suum erga Remp. litteris nondum declaraverit; seque libertatis recuperandæ cupidum ostendit.

C. ASINIUS POLLIO CICERONI S. D. 31

MInime mirum debet tibi videri, nihil me scripsisse de rep., posteaquam itum est ad

arma.

arma. Nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios, etsi nunc frequentioribus latrociniis infestior factus est, tamen nequaquam tanta in mora est, quanta qui locis omnibus dispositi ab utraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. Itaque nisi nave perlatæ litteræ essent, omnino nescirem, quid istic fieret. Nunc vero nactus occasionem, posteaquam navigari cœptum est, cupidissime & quam creberrime potero scribam ad te. Ne movear ejus sermonibus, quem tametsi nemo est, qui videre velit, tamen nequaquam proinde, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est: adeo est enim invisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. Natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis & libertatis cupiditatem. Itaque illud initium civilis belli sæpe deflevi. Cum vero non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobique magnos inimicos habebam; ea castra fugi, in quibus plane tutum me ab insidiis inimici sciebam non futurum: compulsus eo, quo minime volebam, ne in extremis essem, plane pericula non dubitanter adii. Cæsarem vero, quod me in tanta fortuna, modo cognitum, vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate & fide. Quæ mea sententia gerere mihi licuit, ita feci, ut optimus quisque maxime probarit. Quod jussus sum, eo tempore, atque ita feci, ut appareret, invito imperatum esse. Cujus facti injustissima invidia erudire me potuit, quam jucunda libertas, & quam misera sub dominatione vita esset. Ita, si id agitur, ut rursus in potestate omnia unius sint; quicumque is est, ei me profiteor inimicum. Nec periculum est ullum, quod pro libertate aut refugiam, aut deprecer. Sed Consules neque S. C., neque litteris suis præceperant mihi, quid facerem. Unas enim post Idus Martias demum a Pansa litteras accepi, in quibus hortatur me, ut senatui scri-

ſcribam, me & exercitum in poteſtate ejus futurum. Quod, cum Lepidus concionaretur, atque omnibus ſcriberet, ſe conſentire cum Antonio, maxime contrarium fuit. Nam quibus commeatibus, invito illo, per illius provinciam legiones ducerem? aut, ſi cetera tranſiiſſem, num etiam Alpes poteram tranſvolare, quæ præſidio illius tenentur? Adde huc, quod perferri litteræ nulla conditione potuerunt. Sexcentis enim locis excutiuntur: deinde etiam retinentur a Lepido tabellarii. Illud me Cordubæ pro concione dixiſſe, nemo vocabit in dubium, provinciam me nulli, niſi qui a ſenatu miſſus veniſſet, traditurum. Nam de legione trigeſima tradenda, quantas habuerim contentiones, quid ego ſcribam? Qua tradita, quanto pro republ. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? Hac enim legione noli acrius aut pugnacius quidquam putare eſſe. Quare me eum exiſtima eſſe, qui primum pacis cupidiſſimus ſim; (omnes enim cives plane ſtudeo eſſe ſalvos) deinde qui & me & remp. vindicare in libertatem paratus ſim. Quod familiarem meum in tuorum numero habes, opinione tua mihi gratius eſt. Invideo illi tamen, quod ambulat, & jocatur tecum. Quæres, quanti æſtimem; ſi umquam licuerit vivere in otio, experieris. Nullum enim veſtigium abs te diſceſſurus ſum. Illud vehementer admiror, non ſcripſiſſe te mihi, manendo in provincia ne, an ducendo exercitum in Italiam, reip. magis ſatisfacere poſſim. Ego quidem, etſi mihi tutius ac minus laborioſum eſt manere; tamen, quia video tali tempore multo magis legionibus opus eſſe, quam provinciis, quæ præſertim recuperari nullo negotio poſſunt, conſtitui, ut nunc eſt, cum exercitu proficiſci. Deinde ex litteris, quas Panſæ miſi, cognoſces omnia: nam earum tibi exemplar miſi. XVII. Kal. April. Cordubæ.

ARGUMENTUM.

Enumerat, quæ Balbus Quæstor suus flagitiose commiserit, quæque ipse fecerit, ad exercitum in Reip. potestate continendum.

C. ASINIUS POLLIO CICERONI S. D. 32

BAlbus Quæstor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, majore argenti coacto de publicis exactionibus, ne stipendio quidem militibus reddito, duxit se a Gadibus: & triduum tempestate retentus ad Calpen, Kal. Jun. trajecit sese in regnum Bogudis, plane bene peculiatus. His rumoribus utrum Gades referatur, an Romam (ad singulos enim nuntios turpissime consilia mutat) nondum scio: sed, præter furta, & rapinas, & virgis cæsos socios, hæc quoque fecit, ut ipse gloriari solet, eadem, quæ C. Cæsar. Ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem, summo ludorum die annulo aureo donatum, in quatuordecim sessum deduxit: tot enim fecerat ordines equestris loci. Quatuorviratum sibi prorogavit: comitia biennii biduo habuit, hoc est, renuntiavit, quos ei visum est: exsules reduxit, non horum temporum, sed illorum, quibus a seditiosis senatus trucidatus, aut expulsus est, Sex. Varo proconsule. Illa vero jam ne Cæsaris quidem exemplo, quod ludis prætextam de suo itinere ad L. Lentulum procos. sollicitandum posuit. Et quidem, cum ageretur, flevit, memoria rerum gestarum commotus. Gladiatoribus autem Fadium quemdam, militem Pompejanum, quia, cum depressus in ludum, bis gratis depugnasset, auctorari sese nolebat, & ad populum confugerat, primum Gallos equites immisit in populum: (conjecti enim sunt lapides in eum, cum arriperetur Fadius) deinde abstractum defodit in ludo, & vivum combussit: cum quidem pransus, nudis pedibus, tu-

nica

nica soluta, manibus ad tergum rejectis, inambularet, & illi misero quiritanti, Civis Romanus sum, responderet, Abi nunc, populi fidem implora. Bestiis vero cives Rom. in his circulatorem quemdam auctionum, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, objecit. Cum hujusmodi portento res mihi fuit. Sed de illo plura coram. Nunc, quod præstat, quid me velitis facere, constituite. Tres legiones firmas habeo: quarum unam vigesimam octavam, cum ad se initio belli arcessisset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra venisset, denarios quingenos singulis militibus daturum, in victoria vero eadem præmia, quæ suis legionibus (quorum quis ullum finem, aut modum futurum putavit?) incitatissimam retinui, ægre mehercule; nec retinuissem, si uno loco habuissem, utpote cum singulæ quædam cohortes seditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non destitit litteris atque infinitis pollicitationibus incitare. Nec vero minus Lepidus ursit me & suis, & Antonii litteris, ut legionem trigesimam mitterem sibi. Itaque, quem exercitum neque vendere ullis præmiis volui, nec eorum periculorum metu, quæ, victoribus illis, portendebantur, diminuere, debetis existimare retentum, & conservatum reip. esse; atque ita credere, quodcumque imperassetis, facturum fuisse, si quod jussistis, feci. Nam & provinciam in otio, & exercitum in mea potestate tenui: finibus meæ provinciæ nusquam excessi: militem non modo legionarium, sed ne auxiliarium quidem ullum quoquam misi; &, si quos equites decedentes nactus sum, supplicio affeci. Quarum rerum fructum satis magnum, repub. salva, tulisse me putabo. Sed respub. si me satis novisset, & major pars senatus, majores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo, cum etiam nunc in provincia esset, scripsi, legendam tibi misi:

misi: etiam prætextam, si voles legere, Gallum Cornelium, familiarem meum, poscito. VI. Id. Jun. Cordubæ. Vale.

ARGUMENTUM.

Deplorat calamitatem Reip., quæ Mutinensi prælio & consules, & robur, sobolemque militum amiserat.

ASINIUS POLLIO CICERONI S. D. 33

QUo tardius certior fierem de præliis apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios novem dies retinuit: tametsi tantam calamitatem reip. quam tardissime audire optandum est; sed illis, qui prodesse nihil possunt, neque mederi. Atque utinam eodem S. C., quo Plancum & Lepidum in Italiam arcessistis, me quoque jussissetis venire: profecto non accepisset resp. hoc vulnus: quo si qui lætantur in præsentia, quia videntur & duces, & veterani Cæsaris partium interiisse: tamen postmodum necesse est doleant, cum vastitatem Italiæ respexerint. Nam & robur & soboles militum interiit: si quidem, quæ nuntiantur, ulla ex parte vera sunt. Neque ego non videbam, quanto usui reipub. essem futurus, si ad Lepidum venissem: omnem enim cunctationem ejus discussissem, præsertim adjutore Planco. Sed scribenti ad me ejusmodi litteras, quas leges, & concionibus, videlicet, quas Narbone habuisse dicitur, similes, palparer necesse erat, si vellem commeatum, per provinciam ejus iter faciens, habere. Præterea verebar, ne, si antequam ego incepta perficerem, prælium confectum esset, pium meum consilium raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quæ mihi cum Antonio, non major tamen quam Planco, fuit. Itaque a Gadibus mense Aprili binos tabellarios in duas naves imposui; & tibi, & consulibus, & Octaviano scripsi, ut me faceretis certio-

rem, quonam modo plurimum possem prodesse reipub. Sed, ut rationem ineo, quo die prælium Pansa commisit, eodem a Gadibus naves profectæ sunt. Nulla enim post hiemem fuit ante eam diem navigatio. Et hercule, longe remotus ab omni suspicione futuri civilis tumultus, penitus in Lusitania legiones in hibernis collocaram. Ita porro festinavit uterque confligere, tamquam nihil pejus timerent, quam ne sine maximo reipub. detrimento bellum componeretur. Sed, si properandum fuit, nihil non summi ducis consilio gessisse Hirtium video. Nam hæc mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nuntiantur: Pansæ exercitum concisum esse: Pansam ex vulneribus mortuum: eodem prælio Martiam legionem interiisse, & L. Fabatum, & C. Peducæum, & D. Carsulenum: Hirtiano autem prælio & quartam legionem, & omnes peræque Antonii cæsas: item Hirtii. Quartam vero, cum castra quoque Antonii cepisset, a quinta legione concisam esse. Ibi Hirtium quoque periisse, & Pontium Aquilam: dici etiam Octavianum cecidisse. Quæ si (quod Dii prohibeant) vera sunt, non mediocriter doleo: Antonium turpiter Mutinæ obsessionem reliquisse; sed habere equitatum, ac legiones sub signis armatas tres, & P. Bagienni unam, inermes bene multos. Ventidium quoque se cum legione septima, octava, nona conjunxisse; si nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema, & non modo nationes, sed etiam servitia concitaturum: Parmam direptam: L. Antonium Alpes occupasse. Quæ si vera sunt, nemini nostrum cessandum est, neque exspectandum, quid decernat senatus. Res enim cogit huic tanto incendio succurrere omnes, qui aut imperium, aut nomen denique populi Romani salvum esse volunt. Brutum enim XVII. cohortes, & duas non frequentes tironum legiones, quas conscripserat Antonius, habere audio. Neque tamen dubito,

quin

quin omnes, qui supersint de Hirtii exercitu, confluant ad eum. Nam in delectu non multum spei puto esse; præsertim cum nihil sit periculosius, quam spatium confirmandi se se Antonio dari. Anni autem tempus libertatem majorem mihi dat, propterea quia frumenta aut in agris, aut in villis sunt. Itaque proximis litteris consilium meum expedietur. Nam neque deesse, neque superesse reipub. volo. Maxime tamen doleo, adeo & longo & infesto itinere ad me veniri, ut die quadragesimo post, aut ultra etiam, quam facta sunt, omnia nuntientur. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat in Antonii adventu quid egerit; & agit gratias Ciceroni, quod iniquis de se rumoribus non crediderit.

M. LEPIDUS IMP. ITERUM, PONT. MAX. CICERONI S. D. 34

SI vales, bene est: ego quoque valeo. Cum audissem, Antonium cum suis copiis, præmisso L. Antonio cum parte equitatus, in provinciam meam venire: cum exercitu meo a confluente Rhodano castra movi, ac contra eos venire institui. Itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium veni, & ultra castra ad flumen Argenteum contra Antonios feci. P. Ventidius suas legiones tres conjunxit cum eo, & ultra me castra posuit. Habebat antea legionem secundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinem, sed inermium. Equitatum habet magnum; nam omnis ex prælio integer discessit, ita ut sint amplius equitum XXX. Itaque ad me complures milites, & equites ab eo transierunt, & in dies singulos ejus copiæ minuuntur. Silanus & Culeo ab eo discesserunt. Nos, etsi graviter ab his læsi eramus, quod contra nostram voluntatem ad Anto-

nium ierant; tamen, nostræ humanitatis & necessitudinis caussa, eorum salutis rationem habuimus. Nec tamen eorum opera utimur, neque in castris habemus, neque ulli negotio præfecimus. Quod ad bellum hoc attinet, nec senatui, nec reip. deerimus: quæ postea egerimus, faciam te certiorem. Etsi omni tempore summa studia officii mutuo inter nos certatim constiterunt pro nostra inter nos familiaritate, & proinde diligenter ab utroque conservata sunt: tamen non dubito, in tanto & tam repentino motu reip., quin nonnulla de me falsis rumoribus a meis obtrectatoribus, me indigna, ad te delata sint, quæ tuum animum magnopere moverent, pro tuo amore in remp. Ea te moderate accepisse, neque temere credendum judicasse, a meis procuratoribus certior sum factus: quæ mihi, ut debent, gratissima sunt. Memini autem & illa superiora, quæ abs tua voluntate profecta sunt ad meam dignitatem augendam, & ornandam: quæ perpetuo animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnopere peto, si meam vitam & studium, diligentissime superioribus temporibus in rep. administranda, quæ Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliquo tempore exspectes: & proinde tua auctoritate me tuendum existimes, quo tibi plura tuo merito debeo. Vale, XII. Kalend. Jun. ex castris, ex Ponte Argenteo.

Argumentum.

Antonii recepti caussam confert in milites suos, dissensionem civium inique ferentes.

M. Lepidus Imp. iterum, Pont. Max. S. P. Pl. Q. R. S. D. 35

Si vos, liberique vestri valetis, bene est, ego quidem valeo. Deos, hominesque testor, P. C., qua

qua mente, & quo animo ſemper in remp. fuerim, & quam nihil antiquius communi ſalute, ac libertate judicarim: quod vobis brevi probaſſem, niſi mihi fortuna proprium conſilium extorſiſſet. Nam exercitus cunctus conſuetudinem ſuam in civibus conſervandis, communique pace, ſeditione facta, retinuit: meque tantæ multitudinis civium Romanorum ſalutis, atque incolumitatis cauſſam ſuſcipere, ut vere dicam, coegit. In qua re ego vos, P. C., oro atque obſecro, ut privatis offenſionibus omiſſis, ſummæ reipubl. conſulatis, neve miſericordiam noſtram, exercituſque noſtri in civili diſſenſione ſceleris loco ponatis. Quod ſi ſalutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis, melius & vobis, & reip. conſuletis. Data IV. Kal. Jun. a Ponte Argenteo. Valete.

LIBER XI.

Argumentum.

D. Brutus M. Bruto, & C. Caſſio, quibuſcum Cæſarem occiderat, ſermonem cum Hirtio habitum exponit, poſtulatamque a ſe liberam legationem ſignificat.

D. Brutus M. Bruto, et C. Cassio S. D. I

QUo in ſtatu ſimus, cognoſcite. Heri veſperi apud me Hirtius fuit: qua mente eſſet Antonius, demonſtravit; peſſima ſcilicet, & infideliſſima. Nam ſe neque mihi provinciam dare poſſe, ajebat, neque arbitrari tuto in urbe eſſe quemquam noſtrum: adeo eſſe militum concitatos animos, & plebis. Quod utrumque eſſe falſum, puto vos animadvertere; atque illud eſſe verum, quod Hirtius demonſtrabat; timere eum, ne ſi mediocre auxilium dignitatis noſtræ habuiſſemus, nullæ partes iis in rep. relinquerentur. Cum in his an-

gustiis versarer, placitum est mihi, ut postularem legationem liberam mihi, reliquisque nostris, ut aliqua caussa proficiscendi honesta quæreretur. Hoc se impetraturum pollicitus est: nec tamen impetraturum confido: tanta est hominum insolentia, & nostri insectatio. Ac si dederint, quod petimus, tamen paullo post futurum puto, ut hostes judicemur, aut aqua & igni nobis interdicatur. Quid ergo est, inquis, tui consilii? Dandus est locus fortunæ: cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliquo terrarum arbitror. Si melior casus fuerit, revertemur Romam; si mediocris, in exsilio vivemus; si pessimus, ad novissima auxilia descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui vestrum, cur novissimum tempus exspectemus potius, quam nunc aliquid moliamur? Quia, ubi consistamus, non habemus, præter Sex. Pompejum, & Bassum Cæcilium: qui mihi videntur, hoc nuntio de Cæsare allato, firmiores futuri. Satis in tempore ad eos accedemus, ubi, quid valeant, scierimus. Pro Cassio, & te, si quid velitis me recipere, recipiam. Postulat enim hoc Hirtius, ut faciam. Rogo vos, quamprimum mihi rescribatis: nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certiorem sit facturus: quem in locum convenire possimus, quo me velitis venire, rescribite. Post novissimum Hirtii sermonem, placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romæ publico præsidio; quod illos nobis concessuros non puto: magnam enim invidiam iis faceremus. Nihil tamen non postulandum putavi, quod æquum esse statuerem. Valete.

ARGUMENTUM.

Petunt ab Antonio, an putet ipsos in Urbe, magna veteranorum militum frequentia, tutos fore.

M. BRUTUS, ET C. CASSIUS PRÆTT.
M. ANTONIO COS. S. D. 2

De tua fide & benevolentia in nos, nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus hæc tibi:

tibi: quæ profecto, quando istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam veteranorum multitudinem Romam convenisse jam, & ad Kal. Jun. futuram multo majorem. De te si dubitemus, aut vereamur, simus nostri dissimiles. Sed certe, cum ipsi in tua potestate fuerimus, tuoque adducti consilio dimiserimus ex municipiis nostros necessarios; neque solum edicto, sed etiam litteris id fecerimus: digni sumus, quos habeas tui consilii participes, in ea præsertim re, quæ ad nos pertinet. Quare petimus a te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos; putesne, nos tutos fore in tanta frequentia veteranorum, quos etiam de reponenda ara cogitare audimus: quod velle te, probare vix quisquam posse videtur, qui nos salvos & honestos velit. Nos ab initio spectasse otium, nec quidquam aliud a libertate communi quæsisse, exitus declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu: quod certe abest a virtute tua & fide: sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos: tibi enim uni credidimus, & credituri sumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri: quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum facilius impelli ab alio quolibet, quam a te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valde leve est, ac nugatorium, ea re denuntiatum esse veteranis, quod de commodis eorum mense Junio laturus esses. Quem enim impedimento futurum putas, cum de nobis certum sit, nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimium vitæ cupidi, cum accidere nobis nihil possit sine pernicie & confusione omnium rerum. Vale.

Argumentum.

Expoſtulatio ad contumelioſas, & minaces Antonii litteras.

Brutus, et Cassius Prætt. Antonio Cos. S. D. 3

Litteras tuas legimus, ſimillimas edicti tui, contumelioſas, minaces, minime dignas, quæ a te nobis mitterentur. Nos, Antoni, te nulla laceſſivimus injuria: neque miraturum credidimus, ſi prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto poſtulaſſemus a conſule. Quod ſi indignaris, auſos eſſe id facere, concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto, & Caſſio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecuniis imperatis, exercitibus ſollicitatis, & nuntiis trans mare miſſis, quod te queſtum eſſe negas, nos quidem tibi credimus, optimo animo te feciſſe: ſed tamen neque agnoſcimus quidquam eorum; & te miramur, cum hæc reticueris, non potuiſſe continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæſaris objiceres. Illud vero quemadmodum ferendum ſit, tute cogita; non licere prætoribus, concordiæ ac libertatis cauſſa per edictum de ſuo jure decedere, quin conſul arma minetur. Quorum fiducia, nihil eſt, quod nos terreas. Neque enim decet, aut convenit nobis, periculo ulli ſummittere animum noſtrum. Neque eſt Antonio poſtulandum, ut iis imperet, quorum opera liber eſt. Nos ſi alia hortarentur, ut bellum civile ſuſcitare vellemus, litteræ tuæ nihil proficerent. Nulla enim minantis auctoritas apud liberos eſt. Sed pulchre intelligis, non poſſe nos quoquam impelli: & fortaſſis ea re minaciter agis, ut judicium noſtrum metus videatur. Nos in hac ſententia ſumus, ut te cupiamus etiam in libera repub. magnum atque honeſtum eſſe; vocemus te

ad

ad nullas inimicitias; sed tamen pluris nostram libertatem, quam tuam amicitiam æstimemus. Tu etiam atque etiam vide, quid suscipias, quid sustinere possis: neque quam diu vixerit Cæsar, sed quam non diu regnarit, fac cogites. Deos quæsumus, consilia tua reipubl. salutaria sint, ac tibi: sin minus, ut salva atque honesta republica, tibi quamminimum noceant, optamus. Pridie Non. Sex.

ARGUMENTUM.

Res a se gestas exponit, pro quibus rogat Ciceronem, ut sibi sua sententia supplicationem decernat.

D. BRUTUS IMP. COS. DES. CICERONI S. D. 4

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis a te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere: sed profecto est ita, ut mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quam cupiens militibus satisfacere, firmosque eos, ad tuendas nostras res, efficere: quod mihi videor consecutus. Nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. Cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella cepi, multa vastavi: non sine caussa ad senatum litteras misi. Adjuva nos tua sententia: quod cum facies, ex magna parte communi commodo inservieris. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod Bruti litteris non responderit; hortatur ad libertatem recuperandam: sua studia officiaque pollicetur.

M. T C. BRUTO IMP. S. D. 5

LUpus, familiaris noster, cum a te venisset, cumque Romæ quosdam dies commoraretur:

ego eram in iis locis, in quibus maxime me tuto esse arbitrabar. Eo factum est, ut ad te Lupus sine meis litteris rediret, cum tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad v. Id. Dec., nec habui quidquam antiquius, quam ut Pansam statim convenirem: ex quo ea de te cognovi, quæ maxime optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si ne illa quidem in re, quæ a te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti. Illud tamen breviter significandum videtur, populum Rom. omnia a te exspectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem spem ponere. Tu, si dies noctesque memineris, quod te facere certo scio, quantam rem gesseris, non obliviscere profecto, quantæ tibi etiam nunc gerendæ sint. Si enim iste provinciam nactus erit, cui quidem ego semper amicus fui, antequam illum intellexi non modo aperte, sed etiam libenter cum repub. bellum gerere: spem reliquam nullam video salutis. Quamobrem te obsecro iisdem precibus, quibus senatus, populusque Rom., ut in perpetuum Rempublicam dominatu regio liberes: ut principiis consentiant exitus. Tuum est hoc munus, tuæ partes: a te hoc civitas, vel omnes potius gentes non exspectant solum, sed etiam postulant. Quamquam, cum hortatione non egeas, ut supra scripsi, non utar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum est, ut tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita persuadeas, me cum reipublicæ caussa, quæ mihi vita mea carior est; tum quod tibi ipsi faveam, tuamque dignitatem amplificari velim, tuis optimis consiliis, amplitudini, gloriæ nullo loco defuturum. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Suam dignitatem Brutus commendaverat: respondet Cicero, sibi eam etiam atque etiam curæ fore; idque jam in Senatu declaratum.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 6

LUpus noster cum Romam sexto die Mutina venisset, postridie me mane convenit, tuaque mihi mandata diligentissime exposuit, & litteras reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendas, eodem tempore existimo, te mihi meam dignitatem commendare: quam mehercule non habeo tua cariorem. Quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. Cum tribuni pleb. edixissent, senatus adesset ad XIII. Kalend. Jan., haberentque in animo de præsidio consulum des. referre: quamquam statueram in senatum ante Kalend. Jan. non venire; tamen, cum eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, ut de tuis divinis in rempublicam meritis sileretur; quod factum esset, nisi ego venissem; aut etiam, si quid honorifice de te diceretur, me non adesse. Itaque in senatum veni mane: quod cum esset animadversum, frequentissimi senatores convenerunt. Quæ de te in senatu egerim, quæ in concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoscere. Illud tibi persuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ est per se amplissima, summo semper studio suscepturum, & defensurum. Quod quamquam intelligo me cum multis esse facturum, tamen appetam hujus rei principatum. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur Brutum, ne in ſalute populi Rom. conſervanda Senatus auctoritatem exſpectet, ſed voluntatem Senatus pro auctoritate habeat.

M. T. C. D. BRUTO IMP. S. D. 7

CUm adhibuiſſet domi meæ Lupus me, & Libonem, & Servium, conſobrinum tuum, quæ mea fuerit ſententia, cognoſſe te ex C. Sejo arbitror, qui noſtro ſermoni interfuit. Reliqua, quamquam ſtatim Sejum Græcejus eſt ſubſecutus, tamen ex Græcejo poteris cognoſcere. Caput autem eſt hoc, quod te diligentiſſime percipere, & meminiſſe velim, ut ne in libertate & ſalute pop. Rom. conſervanda auctoritatem ſenatus exſpectes nondum liberi: ne & tuum factum condemnes (nullo enim publico conſilio rempub. liberaſti: quo eſt etiam res illa major & clarior) & adoleſcentem, vel puerum potius Cæſarem judices temere feciſſe, qui tantam cauſſam publicam privato conſilio ſuſceperit: denique homines ruſticos, ſed fortiſſimos viros, civeſque optimos dementes fuiſſe judices, primum milites veteranos, commilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionem quartam; quæ ſuum conſulem hoſtem judicaverunt, ſeque ad ſalutem reip. defendendam contulerunt. Voluntas ſenatus pro auctoritate haberi debet, cum auctoritas impeditur metu. Poſtremo ſuſcepta tibi cauſſa jam bis eſt, ut non ſit integrum: primum Idib. Mart., deinde proxime, exercitu novo, & copiis comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus, atque animatus eſſe debes, non ut nihil facias, niſi juſſus; ſed ut ea geras, quæ ab omnibus ſumma cum admiratione laudentur. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de legatis ad Antonium de pace missis, quæque sit omnium de Bruto exspectatio, consensioque ad libertatem recuperandam.

M. T. C. D. BRUTO IMP. S. D. 8

EO tempore Polla tua misit, ut ad te, si quid vellem, darem litterarum, cum, quid scriberem, non habebam. Omnia enim erant suspensa propter exspectationem legatorum: qui quid egissent, nihil dum nuntiabatur. Hæc tamen scribenda existimavi: primum senatum populumque Rom. de te laborare, non solum salutis suæ caussa, sed etiam dignitatis tuæ: admirabilis est enim quædam tui nominis caritas, amorque in te singularis omnium civium. Ita enim sperant, atque confidunt, ut antea Rege, sic hoc tempore regno te rempub. liberaturum. Romæ delectus habetur, totaque Italia: si hic delectus appellandus est, cum ultro se offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupavit desiderio libertatis, odioque diutinæ servitutis. De reliquis rebus a te jam exspectare litteras debemus, quid ipse agas, quid noster Hirtius, quid Cæsar meus, quos spero brevi tempore societate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum est, ut de me id scribam, quod te ex tuorum litteris & spero & malo cognoscere; me neque deesse ulla in re, neque umquam defuturum dignitati tuæ. Fac valeas.

ARGUMENTUM.

Rogat Ciceronem, prospiciat, ne utroque Consule ad Mutinam occiso, hostes Reip. convalescant; monetque, quid agendum.

D. BRUTUS CICERONI S. D. 9

PAnsa amisso, quantum detrimenti resp. acceperit, non te præterit: nunc auctoritate & pru-

prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, consulibus sublatis, sperent se convalescere posse. Ego, ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam: sequar eum confestim: utrumque me præstaturum spero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moretur. In primis rogo te, ad hominem ventosissimum Lepidum mittas, ne nobis bellum redintegrare possit, Antonio sibi conjuncto. Nam de Pollione Asinio, puto te perspicere, quid sit facturus: multæ, & bonæ, & firmæ sunt legiones Lepidi, & Asinii. Neque hæc idcirco tibi scribo, quod te non eadem animadvertere sciam; sed quod mihi persuasissimum est, Lepidum recte facturum numquam, si forte vobis id de hoc dubium est. Plancum quoque confirmetis, oro: quem spero pulso Antonio, reipub. non defuturum. Si se Alpes Antonius trajecerit, constitui præsidium in Alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem. IV. Kalend. Maji, ex castris, Rhegii.

ARGUMENTUM.

Queritur de quorumdam malevolentia, & Reip. periculum exponit.

D. BRUTUS CICERONI S. D. 10

NOn mihi rempublicam plus debere arbitror, quam me tibi: gratiorem me esse in te posse, quam isti perversi sint in me, exploratum habes: si tamen hæc temporis videantur dici caussa, malle me tuum judicium, quam ex altera parte omnium istorum. Tu enim a certo sensu, & vero judicas de nobis: quod isti ne faciant, summa malevolentia & livore impediuntur. Interpellent me, quominus honoratus sim, dum ne interpellent, quominus respub. a me commode administrari possit. Quæ quanto sit in periculo, quam potero brevissime exponam. Primum omnium,

quan-

quantam perturbationem rerum urbanarum afferat obitus consulum, quantamque cupiditatem hominibus injiciat vacuitas, non te fugit. Satis me multa scripsisse, quæ litteris commendari possint, arbitror. Scio enim cui scribam. Revertor nunc ad Antonium, qui ex fuga cum parvulam manum peditum haberet inermium, ergastula solvendo, omneque genus hominum arripiendo, satis magnum numerum videtur effecisse. Huc accessit manus Ventidii, quæ trans Apenninum itinere facto difficillimo ad Vada pervenit, atque se ibi cum Antonio conjunxit. Est numerus veteranorum, & armatorum satis frequens cum Ventidio. Consilia Antonii hæc sint necesse est: aut ad Lepidum ut se conferat, si recipitur; aut Apennino, Alpibusque se teneat, & decursionibus per equites, quos habet multos, vastet ea loca, in quæ incurrerit; aut rursus se in Etruriam referat; quod ea pars Italiæ sine exercitu est. Quod si me Cæsar audisset, atque Apenninum transisset, in tantas angustias Antonium compulissem, ut inopia potius, quam ferro conficeretur. Sed neque Cæsari imperari potest, nec Cæsar exercitui suo: quod utrumque pessimum est. Cum hæc talia sint, quominus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut supra scripsi, non impedio. Hæc quemadmodum explicari possint, aut, a te cum explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere jam milites non possum. Cum ad rempublicam liberandam accessi, H-S mihi fuit pecuniæ CD amplius. Tantum abest, ut meæ rei familiaris liberum sit quidquam, ut meos jam omnes amicos ære alieno obstrinxerim. Septenum numerum legionum alo: qua difficultate, tu arbitrare. Non, si Varronis thesauros haberem, sustinere sumptus possem. Cum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. Non. Maji, ex castris, Dertona. Vale.

AN-

Argumentum.

Scribit de Antonii profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, suoque in Remp. studio, atque constantia.

D. Brutus Imp. Cos. des.
Ciceroni S. D. 11

EOdem exemplo litteræ tuæ a te mihi redditæ sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est. Scripsi tibi, quæ hic gererentur: in itinere est Antonius: ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem spem adhuc abjecit, ut ex libellis ejus animadverti, qui in me inciderunt. In quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. Ego tamen non habui ambiguum; & statim ad Plancum misi: & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliæ legatos exspecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ istic opus erunt administrari, prospicies, ut ex tua voluntate, reique publicæ commodo fiant. Malevolentiæ hominum in me, si poteris, occurres: si non poteris, hoc te consolabere, quod me de statu meo nullis contumeliis deterrere possunt. Pridie Non. Maji, ex castris, finibus Statiellensium.

Argumentum.

Queritur, bellum ab Antonio renovatum: & in eo Bruti culpam videtur agnoscere.

M. T. C. Bruto Imp. Cos. des. S. D. 12

TRes uno die a te accepi epistolas; unam brevem, quam Flacco Volumnio dederas; duas pleniores: quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit; alteram ad me misit Lupus. Ex tuis litteris, & ex Græceji oratione, non modo non restinctum bellum, sed etiam inflammatum videtur. Non dubito

bito autem pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia illa tua præclara in rempubl. merita ad nihilum esse ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inermibus, perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium. Qui si ita se habet, ut, quemadmodum audiebam de Græcejo, confligi cum eo sine periculo non possit, non ille mihi fugisse a Mutina videtur, sed locum belli gerendi mutasse. Itaque homines alii facti sunt: nonnulli etiam queruntur, quod persecuti non sitis: opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. Omnino est hoc populi, maximeque nostri, in eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit. Sed tamen providendum est, ne qua justa querela esse possit. Res sic se habet. Is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit. Hoc quam habeat vim, te existimare malo, quam me apertius scribere. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat tarditatem suam in Antonio persequendo, & , quo res in statu sit, exponit.

BRUTUS IMP. COS. DES. CICERONI S. D. 13

JAm non ago tibi gratias; cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus sunt. Qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas litteras diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de caussis, Cicero, non potui: eram sine equitibus, sine jumentis: Hirtium periisse nesciebam: Cæsari non credebam prius, quam convenissem, & collocutus essem. Hic dies hoc modo abiit. Postridie mane a Pansa sum arcessitus Bononiam. Cum in itinere essem, nuntiatum mihi est, eum mortuum esse. Recurri ad meas copiolas: sic enim vere eas appellare possum. Sunt extenuatissimæ,

& inopia omnium rerum pessime acceptæ. Biduo me Antonius antecessit, itinere multo majore fugiens, quam ego sequens. Ille enim iit passim, ego ordinatim. Quacumque ivit, ergastula solvit, homines arripuit: constitit nusquam prius, quam ad Vada venit, quem locum volo tibi esse notum. Jacet inter Apenninum, & Alpes, impeditissimus ad iter faciendum. Cum abessem ab eo millia passuum triginta, & se jam Ventidio conjunxisset; concio ejus ad me est allata: in qua petere cœpit a militibus, ut se trans Alpes sequerentur: sibi cum M. Lepido convenire. Succlamatum est, & frequenter a militibus Ventidianis (nam suos valde quam paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut vincendum. Etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. Cum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. Hac re mihi nuntiata, statim quinque cohortes Pollentiam præmisi, meumque iter eo contuli. Hora ante præsidium meum Pollentiam venit, quam Trebellius cum equitibus: sane quam sum gavisus: in hoc enim victoriam puto consistere. In spem venerant, quod neque Planci quatuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabantur: neque ex Italia tam celeriter exercitum trajici posse credebant: quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusque omnis, qui eo præmissus erat a nobis, sustinebant: nostroque adventu sustineri facilius posse confidimus. Tamen, si quo etiam casu Isaram se trajecerint, ne quid detrimenti reip. injungant, summa a nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamque spem de summa repub. habere volumus, cum & nos, & exercitus nostros, singulari concordia conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quam paratissimi ab exercitu reliquisque rebus pro vestra salute contra sceleratissimam

mam conſpirationem hoſtium confligamus: qui quidem eas copias, quas diu ſimulatione reipub. comparabant, ſubito ad patriæ periculum converterunt.

ARGUMENTUM.

Ad Bruti litteras reſpondet de Octaviano ornando, de legionibus ad Brutum perducendis, de pecunia, aliiſque rebus.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 14

MIrabiliter mi Brute, lætor, mea conſilia, meaſque ſententias a te probari de Decemviris, de ornando adoleſcente. Sed quid refert? mihi crede homini non glorioſo: plane jam, Brute, frigeo: ὄργανον enim erat meum ſenatus: id jam eſt diſſolutum. Tantam ſpem attulerat exploratæ victoriæ tua præclara Mutina eruptio, fuga Antonii, conciſo exercitu, ut omnium animi relaxati ſint; meæque illæ vehementes contentiones, tamquam σκιαμαχίαι, eſſe videantur. Sed, ut ad rem redeam, legionem Martiam & quartam negant, qui illas norunt, ulla conditione ad te poſſe perduci. Pecuniæ, quam deſideras, ratio poteſt haberi, eaque habebitur. De Bruto arceſſendo, Cæſareque ad Italiæ præſidium tenendo, valde tibi aſſentior. Sed, ut ſcribis, habes obtrectatores; quos equidem facillime ſuſtineo: ſed impediunt tamen. Ex Africa legiones exſpectantur. Sed bellum iſtic renatum homines mirantur. Nihil tam præter ſpem umquam. Nam, die tuo natali victoria nuntiata, in multa ſæcula videbamus remp. liberatam. Novi timores retexunt ſuperiora. Scripſiſti autem ad me iis, quas Idibus Maji dediſti, modo te accepiſſe a Planco litteras, non recipi a Lepido Antonium. Id ſi ita eſt, omnia faciliora: ſin aliter, magnum negotium: cujus exitum ne extimeſcam, tuæ par-

partes sunt. Ego plus, quam feci, facere non possum. Te tamen, id quod spero, omnium maximum & clarissimum videre cupio. Vale.

Argumentum.

Laudat officium & diligentiam Bruti: voluptatem lætitiamque omnium significat ex Bruti, Plancique conjunctione; eumque hortatur, ut in tuenda Repub. seipsum vincat.

M. T. C. Bruto Imp. S. D. 15

ETsi mihi tuæ litteræ jucundissimæ sunt, tamen jucundius fuit, quod in summa occupatione tua Planco collegæ mandasti, ut te mihi per litteras excusaret; quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentia. Conjunctio tua cum collega, concordiaque vestra, quæ litteris communibus declarata est, senatui populoque Rom. gratissima accidit. Quod superest, perge, mi Brute: & jam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te: quo magistro brevitatis uti cogito. Litteras tuas vehementer exspecto, & quidem tales, quales maxime opto.

Argumentum.

Commendat L. Ælium Lamiam in petitione Præturæ.

M. T. C. Bruto Imp. S. D. 16

PErmagni interest, quo tibi hæc tempore epistola reddita sit; utrum, cum sollicitudinis aliquid haberes, an, cum ab omni molestia vacuus esses. Itaque ei præcepi, quem ad te misi, ut, tempus observaret epistolæ tibi reddendæ. Nam quemadmodum coram, qui ad nos intempestive adeunt, molesti sæpe sunt: sic epistolæ offendunt, non loco redditæ. Si autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit, & ille,

cui

cui mandavi, ſatis ſcite, & commode tempus ad te cepit adeundi: confido me, quod velim, a te facile impetraturum. L. Lamia præturam petit: hoc ego utor uno omnium plurimum. Magna vetuſtas, magna conſuetudo intercedit: quodque plurimum valet, nihil mihi ejus eſt familiaritate jucundius. Magno præterea beneficio ejus, magnoque merito ſum obligatus. Nam Clodianis temporibus, cum equeſtris ordinis princeps eſſet, proque mea ſalute acerrime propugnaret, a Gabinio Cos. relegatus eſt: quod ante id tempus civi Romano Romæ contigit nemini. Hoc cum pop. Rom. meminerit, me ipſum non meminiſſe, turpiſſimum eſt. Quapropter perſuade tibi, mi Brute, me petere præturam. Quamquam enim Lamia ſummo ſplendore, ſumma gratia eſt, uſus magnificentiſſimo munere ædilitio: tamen, quaſi ea ita non eſſent, ego ſuſcepi totum negotium. Nunc, ſi me tanti facis, quanti certe facis, quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum noſtrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod ſentio. Nihil eſt, Brute, cum omnia a te exſpectem, quod mihi gratius facere poſſis. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat eundem Lamiam.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 17

LAmia uno omnium familiariſſime utor. Magna ejus in me, non dico officia, ſed merita, eaque ſunt populo Rom. notiſſima. Is, magnificentiſſimo munere ædilitatis perfunctus, petit præturam: omneſque intelligunt, nec dignitatem ei deeſſe, nec gratiam. Sed is ambitus exſtare videtur, ut ego omnia pertimeſcam, totamque petitionem Lamiæ mihi ſuſtinendam putem.

tem. In ea re quantum me possis adjuvare, facile perspicio: nec vero, quantum mea caussa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me majore studio a te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quam si omnibus tuis opibus, omni studio Lamiam in petitione juveris. Quod ut facias, vehementer te rogo.

ARGUMENTUM.

Reprehendit in Bruto nonnullam timoris significationem.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 18

ETsi ex mandatis, quæ Galbæ, Volumnioque ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandumque putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, quam erat dignum tua populique Rom. victoria. Senatus autem, mi Brute, fortis est, & habet fortes duces. Itaque moleste ferebat, se a te, quem omnium, quicumque fuissent, fortissimum judicaret, timidum atque ignavum judicari. Etenim cum, te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua virtute, florente Antonio; quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec vero Lepidum timebamus. Quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitraretur, ut, qui in maximo bello pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum reipub. indiceret? Nec dubito, quin tu plus provideas. Sed tamen, tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renovatio timoris magnam molestiam afferebat. Quare velim equidem, id quod spero, ut plane abjectus & fractus sit Antonius. Sin aliquid virium forte collegerit, sentiet nec senatui consilium, nec Pop. Rom. virtutem deesse, nec reipub. te vivo, imperatorem. XIV. Kal. Jun. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Timere se scribit Reip. vicem, & Vicetinos commendat.

D. BRUTUS CICERONI S. D. 19

AD senatum quas litteras misi, velim prius perlegas: & siqua tibi videbuntur, commutes. Necessario me scripsisse, ipse animadvertes: nam cum putarem quartam, & Martiam legiones mecum futuras, ut Druso, Paulloque placuerat, vobis assentientibus, minus de reliquis rebus laborandum existimavi. Nunc vero cum sim cum tironibus egentissimis, valde & meam & vestram vicem timeam, necesse est. Vicetini me, & M. Brutum præcipue observant. His ne quam patiare injuriam fieri in senatu vernarum caussa, a te peto. Caussam habent optimam, officium in rempub. summum, genus hominum adversariorum seditiosum & inertissimum. XII. Kal. Jun. Vercellis.

ARGUMENTUM.

Timere se ait Ciceronis caussa: eumque monet, ut veteranorum animos sibi conciliet.

BRUTUS IMP. CICERONI S. D. 20

QUod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaque officia cogunt, ut timeam. Sæpe enim mihi cum esset dictum, neque a me contemptum, novissime Labeo Segulius, homo sui simillimus, narravit mihi, apud Cæsarem se fuisse, multumque sermonem de te habitum esse: ipsum Cæsarem nihil sane de te questum, nisi dictum, quod diceret, te dixisse, laudandum adolescentem, ornandum, tollendum; se non esse commissurum, ut tolli possit. Hoc ego Labeonem credo illi retulisse, aut finxisse dictum, non ab adolescente prolatum. Veteranos

vero

vero pessime loqui, volebat Labeo me credere, & tibi ab iis instare periculum: maximeque indignari, quod in x. viris neque Cæsar, neque ego habiti essemus: atque omnia ad vestrum arbitrium essent collata. Hæc cum audissem, & jam in itinere essem, committendum non putavi, prius ut Alpes transgrederer, quam, quid istic ageretur, scirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, jactatione verborum, & denuntiatione periculi sperare eos, te perterrefacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia: & totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quamplurimum lucri faciant. Neque tamen non te cautum esse volo, & insidias vitantem. Nihil enim tua mihi vita potest esse jucundius, neque carius. Illud vide, ne timendo, magis timere cogare. Et, quibus rebus potest occurri veteranis, occurras. Primum, quod desiderant de x. viris, facias: deinde, de præmiis, si tibi videtur, agros militum eorum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab utrisque nobis. De nummis, lente, ac ratione habita pecuniæ: senatum de ea re constituturum: quatuor legionibus iis, quibus agros dandos censuisti, video facultatem fore ex agris Syllanis, & agro Campano. Æqualiter, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otii, quod sine te consistere non potest. Ego, nisi valde necesse fuerit, ex Italia non excedam: legiones armo, paro: spero, me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, & impetus hominum. De exercitu, quem Pansa habuit, legionem mihi Cæsar non remittit. Ad has litteras statim mihi rescribe, tuorumque aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meque scire opus esse putaris. Vale. VIII. Kal. Jun. Eporedia.

AR-

ARGUMENTUM.

Respondet proximæ superiori epistolæ.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 21

DIi isti Segulio male faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt. Quid? tu illum tecum solum, aut cum Cæsare, qui neminem prætermiserit, quicum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? Te tamen, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istud, quidquid esset nugarum, me scire voluisti: signum enim magnum amoris dedisti. Nam, quod idem Segulius ait, veteranos queri, quod tu, & Cæsar in decemviris non essetis, utinam ne ego quidem essem! Quid enim molestius? Sed tamen, cum ego sensissem, de iis, qui exercitus haberent, sententiam ferri oportere; iidem illi, qui solent, reclamarunt. Itaque excepti etiam estis, me vehementer repugnante. Quocirca Segulium negligamus, qui res novas quærit: non quod veterem comederit: (nullam enim habuit) sed hanc ipsam recentem novam devoravit. Quod autem scribis, te, quod pro te ipso non facias, id pro me facere, ut de me timeas aliquid: omni te, vir optime, mihique carissime Brute, de me metu libero. Ego enim, quæ provideri poterunt, non fallar in iis; quæ cautionem non habebunt, de iis non ita valde laboro. Sim etenim impudens, si plus postulem, quam homini a rerum natura tribui potest. Quod mihi præcipis, ut caveam, ne timendo magis timere cogar; & sapienter & amicissime præcipis. Sed velim tibi persuadeas, cum te constet excellere hoc genere virtutis, ut numquam extimescas, numquam perturbere; me huic tuæ virtuti proxime accedere. Quamobrem neque metuam quidquam, & cavebo omnia. Sed vide, ne tua jam, mi Brute, culpa futura sit, si ego quidquam ti-

meam : tuis enim opibus, & consulatu tuo, etiam si timidi essemus, tamen omnem timorem abjiceremus : præsertim cum persuasum omnibus esset, mihique maxime, nos a te unice diligi. Consiliis tuis, quæ scribis, de quatuor legionibus, deque agris assignandis ab utrisque vestrum, vehementer assentior. Itaque, cum quidam de collegis nostris agrariam curationem ligurirent, disturbavi rem, totamque vobis integram reservavi. Si quid erit occultius, & ut scribis, reconditum, meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te litteræ perferantur. Vale. Prid. Non. Jun.

ARGUMENTUM.

Petit a Bruto, ut Ap. Claudium, qui Antonii partes secutus erat, in civitate retineat.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 22

CUm Ap. Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis ejus officiis, & meis mutuis constituta. Peto a te majorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel mea caussa, ut eum auctoritate tua, quæ plurimum valet, conservatum velis. Volo te, cum fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari. Maguo tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse salvum. Cujus quidem caussa hoc melior debet esse, quod, pietate adductus, propter patris restitutionem, se cum Antonio conjunxit. Quare, etsi minus veram caussam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. Nutus tuus potest hominem summo loco natum, summo ingenio, summa virtute, officiosissimum præterea & gratissimum, incolumem in civitate retinere. Quod ut facias, ita a te peto, ut majore studio, magisve ex animo petere non possim. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Hortatur Ciceronem ad bene ſperandum.

D. BRUTUS CICERONI S. D. 23

NOs hic valemus recte; &,quo melius valeamus, operam dabimus. Lepidus commode de nobis ſentire videtur. Omni timore depoſito, debemus libere reip. conſulere. Quod ſi omnia eſſent aliena, tamen, tribus tantis exercitibus propriis reip. valentibus, magnum animum habere debebas, quem & ſemper habuiſti, & nunc, fortuna adjuvante, augere potes. Quæ tibi ſuperioribus litteris mea manu ſcripſi, terrendi tui cauſſa homines loquuntur. Si frenum momorderis, peream, ſi te omnes, quotquot ſunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea ſcripſi, dum mihi a te litteræ veniant, in Italia morabor. Vale. VIII. Kal. Jun. Eporedia.

ARGUMENTUM.

Bruti epiſtola, ſi quid antea fuerat timoris, ademptum ſignificat. Addit, quid Bruto ſit agendum; & de pecunia decreta.

M. T. C. BRUTO S. D. 24

NArro tibi: antea ſubiraſcebar brevitati tuarum litterarum: nunc mihi loquax eſſe videor: te igitur imitabor. Quam multa, quam paucis! Te recte valere, operamque dare, ut quotidie melius: Lepidum commode ſentire: tribus exercitibus quidvis nos oportere confidere. Si timidus eſſem, tamen iſta epiſtola mihi omnem metum abſterſiſſes. Sed, ut mones, frenum momordi: etenim qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio jam vigiliam meam, Brute, tibi tradere: ſed ita, ut ne deſim conſtantiæ meæ. Quod ſcribis, in Italia

te moraturum, dum tibi litteræ meæ veniant: si per hostem licet, non erraris: multa enim Romæ: sin adventu tuo bellum confici potest, nihil sit antiquius. Pecunia, expeditissima quæ erat, tibi decreta est. Habes amantissimum Servilium: nos non desumus. Vale. VIII. Id. Jun.

ARGUMENTUM.

Scribit, se brevitatem in scribendo amare, Bruti exemplo: Reip. spem in ipso, & in Planco esse: de M. Bruto nihil certi.

M. T. C. BRUTO IMP. S. D. 25

EXspectanti mihi tuas quotidie litteras, Lupus noster subito denuntiavit, ut ad te scriberem, si quid vellem. Ego autem, etsi, quid scriberem, non habebam (acta enim ad te mitti sciebam: inanem autem sermonem litterarum tibi injucundum esse audiebam) brevitatem secutus sum, te magistro. Scito igitur, in te & in collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego, quemadmodum præcipis, privatis litteris ad bellum commune vocare non desino: qui utinam jam adesset! intestinum urbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor λακωνισμὸν tuum: altera jam pagella procedit. Vince, & vale. XIV. Kal. Quint.

ARGUMENTUM.

Sollicitus ob Antonii cum Lepido conjunctionem, postulat, ut legiones ad eum mittantur, & stipendium.

BRUTUS IMP. CICERONI S. D. 26

IN maximo meo dolore hoc solatio utor, quod intelligunt homines, non sine caussa me timuisse ista, quæ acciderunt. Deliberent, utrum trajiciant legiones ex Africa, nec ne, & ex Sar-

Sardinia: Brutum arceſſant, nec ne: mihi ſtipendium dent, an non, decernant. Ad ſenatum litteras miſi. Crede mihi, niſi iſta omnia ita fiunt, quemadmodum ſcribo, magnum nos omnes adituros periculum. Rogo te, videte, quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant. Et fide opus eſt, & celeritate. Vale III. Non. Jun. ex caſtris.

ARGUMENTUM.

Queſtus erat Matius, ſe a Cicerone, ut libertatis inimicum, accuſari. Cicero factum negat.

M. T. C. MATIO S. D. 27

NOndum ſatis conſtitui, moleſtiæne plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noſter, homo tum plenus officii, tum utriuſque noſtrum amantiſſimus. Nam cum in Tuſculanum veſperi veniſſem, poſtridie ille ad me, nondum ſatis firmo corpore cum eſſet, mane venit. Quem cum objurgarem, quod parum valetudini parceret: tum ille, nihil ſibi fuiſſe longius, quam ut me videret. Numquidnam, inquam, novi? Detulit ad me querelam tuam: de qua prius, quam reſpondeo, pauca præponam. Quantum memoria repetere præterita poſſum, nemo eſt mihi te amicus antiquior. Sed vetuſtas habet aliquid commune cum multis, amor non habet. Dilexi te, quo die cognovi: meque a te diligi judicavi. Tuus deinde diſceſſus, iſque diuturnus, ambitio noſtra, & vitæ diſſimilitudo non eſt paſſa, voluntates noſtras conſuetudine conglutinari. Tuum tamen erga me animum agnovi multis annis ante bellum civile, cum Cæſar eſſet in Gallia. Quod enim vehementer mihi utile eſſe putabas, nec inutile ipſi Cæſari, perfeciſti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in ſuis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos familiariſſime di-

ƈta, ſcripta, communicata ſunt; graviora enim ſunt conſecuta. Et initio belli civilis, cum Brunduſium verſus ires ad Cæſarem, veniſti ad me in Formianum. Primum hoc ipſum quanti, præſertim temporibus illis? Deinde oblitum me putas conſilii, ſermonis, humanitatis tuæ? quibus rebus intereſſe memini Trebatium. Nec vero oblitus ſum litterarum tuarum, quas ad me miſiſti, cum Cæſari obviam veniſſem in agro, ut arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus eſt, cum me ad Pompejum proficiſci ſive pudor meus coegit, ſive officium, ſive fortuna. Quod officium tuum, quod ſtudium, vel in abſentem me, vel in præſentes meos defuit? quem porro omnes mei & mihi & ſibi te amiciorem judicaverunt? Veni Brunduſium: oblitum ne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento advolaris? quæ tua fuerit aſſeſſio, oratio, confirmatio animi mei, fracti communium miſeriarum metu? Tandem aliquando Romæ eſſe cœpimus: quid defuit noſtræ familiaritati? In maximis rebus, quonam modo me gererem adverſus Cæſarem, uſus tuo conſilio ſum. In reliquis officiis, cui tu tribuiſti, excepto Cæſare, præter me, ut domum ventitares, horaſque multas ſæpe ſuaviſſimo ſermone conſumeres? tum, cum etiam, ſi meminiſti, ut hæc φιλοσοφούμενα ſcriberem, tu me impuliſti. Poſt Cæſaris reditum, quid tibi majori curæ fuit, quam ut eſſem ego illi quam familiariſſimus? quod effeceras. Quorſum igitur hæc oratio longior, quam putaram? quia ſum admiratus, te, qui hæc noſſe deberes, quidquam a me commiſſum, quod eſſet alienum noſtra amicitia, crediidiſſe. Nam præter hæc, quæ commemoravi, quæ teſtata ſunt, & illuſtria, habeo multa occultiora, quæ vix verbis exſequi poſſum. Omnia me tua delectant, ſed maxime maxima cum fides in amicitia, conſilium, gravitas, conſtantia; tum lepos, humanitas, litteræ. Quapropter

pter redeo nunc ad querelam. Ego, te suffragium tulisse in illa lege, primum non credidi: deinde, si credidissem, numquam id sine aliqua justa caussa existimarem te fecisse. Dignitas tua facit, ut animadvertatur, quidquid facias: malevolentia autem hominum, ut nonnulla durius, quam a te facta sint, proferantur. Ea si tu non audis, quid dicam nescio; equidem, si quando audio, tam defendo, quam me scio, a te contra iniquos meos solere defendi. Defensio autem est duplex. Alia sunt, quæ liquido negare soleam, ut de isto ipso suffragio: alia, quæ defendam, a te pie fieri, & humane, ut de curatione ludorum. Sed te, hominem doctissimum, non fugit, si Cæsar Rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in utramque partem de tuo officio disputari posse; vel in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas; vel in eam, qua nonnulli utuntur, libertatem patriæ vitæ amici anteponendam. Ex his sermonibus utinam essent delatæ ad te disputationes meæ. Illa vero duo, quæ maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentius, quam ego, commemorat, aut sæpius; te & non suscipiendi belli civilis gravissimum auctorem fuisse, & moderandæ victoriæ? in quo qui mihi non assentiretur, inveni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari nostro, qui mihi dedit caussam harum litterarum: quibus nisi credideris, me omnis officii & humanitatis expertem judicaris: quo nec mihi gravius quidquam potest esse, nec a te alienius. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusatio Matii & pro seipso, & contra calumniatores.

MATIUS CICERONI S. D. 28

MAgnam voluptatem ex tuis litteris cepi, quod, quam speraram, atque optaram, ha-

habere te de me opinionem cognovi. De qua etsi non dubitabam, tamen, quia maximi æstimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. Conscius autem mihi eram, nihil a me commissum esse, quod boni cujusquam offenderet animum. Eo minus credebam, plurimis atque optimis artibus ornato tibi temere quidquam persuaderi potuisse: præsertim in quem mea propensa & perpetua fuisset, atque esset benevolentia. Quod quando, ut volui, scio esse, respondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tua singulari bonitate, & amicitia nostra sæpe restitisti. Nota enim mihi sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quod mortem hominis necessarii graviter fero, atque eum, quem dilexi, periisse indignor. Ajunt enim patriam amicitiæ præponendam esse: perinde ac si jam vicerint, obitum ejus reipub. fuisse utilem. Sed non agam astute. Fateor, me ad istum gradum sapientiæ non pervenisse. Neque enim Cæsarem in dissensione civili sum secutus: sed amicum, quamquam re offendebar, tamen non deserui: neque bellum umquam civile, aut etiam caussam dissensionis probavi; quam etiam nascentem extingui, summe studui. Itaque in victoria hominis necessarii, neque honoris, neque pecuniæ dulcedine sum captus: quibus præmiis reliqui minus apud eum, quam ego, cum possent, immoderate sunt abusi. Atque etiam res familiaris mea lege Cæsaris diminuta est; cujus beneficio plerique, qui Cæsaris morte lætantur, remanserunt in civitate. Civibus victis ut parceretur, æque ac pro mea salute, laboravi. Possum igitur, qui omnes voluerim incolumes, eum, a quo id impetratum est, periisse, non indignari? cum præsertim iidem homines illi & invidiæ & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt, quando factum nostrum improbare

bare audes. O ſuperbiam inauditam! alios in facinore gloriari, aliis ne dolere quidem impune licere! At hæc etiam ſervis ſemper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent ſuo potius, quam alterius arbitrio: quæ nunc, ut quidem iſti dictitant, libertatis auctores, metu nobis extorquere conantur. Sed nihil agunt. Nullius umquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate deſciſcam: numquam enim honeſtam mortem fugiendam, ſæpe etiam appetendam putavi. Sed quid mihi ſuccenſent, ſi id opto, ut pœniteat eos ſui facti? Cupio enim, Cæſaris mortem omnibus eſſe acerbam. At debeo pro civili parte remp. velle ſalvam. Id quidem me cupere, niſi & anteacta vita, & reliqua mea ſpes, tacente me, probat, dicendo vincere non poſtulo. Quare majorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihique, ſi ſentis expedire recte fieri, credas, nullam communionem cum improbis eſſe poſſe. An quod adoleſcens præſtiti, cum etiam errare cum excuſatione poſſem, id nunc, ætate præcipitata, commutem, ac me ipſe retexam? Non faciam: neque quod diſpliceat, committam, præterquam quod hominis mihi conjunctiſſimi, ac viri ampliſſimi doleo gravem caſum. Quod ſi aliter eſſem animatus, numquam, quod facerem, negarem: ne & in peccando improbus, & in diſſimulando timidus, ac vanus exiſtimarer. At ludos, quos Cæſaris victoriæ Cæſar adoleſcens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad ſtatum reipub. pertinebat. Quod tamen munus & hominis amiciſſimi memoriæ, ac honoribus præſtare etiam mortui debui; & optimæ ſpei adoleſcenti, ac digniſſimo Cæſare, petenti negare non potui. Veni etiam conſulis Antonii ſæpe domum, ſalutandi cauſſa: ad quem, qui me parum patriæ amantem eſſe exiſtimant,

rogandi quidem aliquid, aut auferendi caussa frequentes ventitasse, reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar numquam interpellavit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen iis uterer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne, quos velim, diligam? Sed non vereor, ne aut meæ vitæ modestia parum valitura sit in posterum contra falsos rumores; aut etiam ii, qui me non amant propter meam in Cæsarem constantiam, non malint mei, quàm sui similes amicos habere. Mihi quidem si optata contingent, quod reliquum est vitæ, in otio Rhodi degam: sin casus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, ut recte fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quod tuum erga me animum simplicem atque amicum aperuit; & quod eum, quem semper dilexi lubenter, quo magis jure colere, atque observare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

Argumentum.

Profecturus in Græciam, suas res Oppio commendat, commemoratis antea beneficiis ab ipso acceptis.

M. T. C. M. Oppio S. D. 29.

Dubitanti mihi, quod scit Atticus noster, de hoc toto consilio profectionis, quod in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem, judicium, & consilium tuum. Nam & scripsisti aperte, quid tibi videretur; & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper judicavi, in te & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem; maximeque sum expertus, cum initio civilis belli per litteras te consuluissem, quid mihi faciendum esse censeres; eundumne ad Pompejum, an manendum in Italia.

lia. Suasisti, ut consulerem dignitati meæ: ex quo, quid sentires, intellexi, & sum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem: quod cum aliud malle amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quam illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi, & semper me a te diligi, sensi: & cum abessem, atque in magnis periculis essem, & me absentem, & meos præsentes a te cultos & defensos esse memini: & post meum reditum quam familiariter mecum vixeris, quæque ego de te & senserim & prædicarim, omnes, qui solent hæc animadvertere, testes habemus. Gravissimum vero judicium de mea fide, & de constantia fecisti, cum post mortem Cæsaris totum te ad amicitiam meam contulisti. Quod tuum judicium, nisi mea summa benevolentia erga te, omnibusque meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conservabis amorem tuum (etsi more magis hoc quidem scribo, quam quo te admonendum putem) meaque omnia tuebere: quæ, tibi ne ignota essent, Attico mandavi. A me autem, cum paullum otii nacti erimus, uberiores litteras exspectato. Da operam, ut valeas: hoc mihi gratius facere nihil potes.

LIBER XII.

ARGUMENTUM.

Queritur, Tyranno occiso, tyrannidem tamen non esse sublatam: Cassiumque hortatur, ut una cum M. Bruto, ejus uxoris fratre, omni perturbatione Remp. liberet.

M. T. C. C. CASSIO S. D. 1

FInem nullum facio, mihi crede, Cassi, de te, & de Bruto nostro, id est de tota rep. cogitan-

 di:

di: cujus omnis ſpes in vobis eſt, & in D. Bruto. Quam quidem jam habeo ipſe meliorem, reipub. a Dolabella meo præclariſſime geſta. Manabat enim illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi & otio diffiderem urbano. Sed ita compreſſum eſt, ut mihi videamur omne jam ad tempus ab illo dumtaxat ſordidiſſimo periculo tuti futuri. Reliqua magna ſunt, & multa: ſed poſita omnia ſunt in vobis: quamquam primum quidque explicemus. Nam, ut adhuc quidem actum eſt, non regno, ſed Rege liberati videmur. Interfecto enim Rege, regios omnes nutus tuemur. Neque vero id ſolum, ſed etiam quæ ipſe ille, ſi viveret, non faceret, ea nos, quaſi cogitata ab illo probamus. Nec ejus quidem rei finem video. Tabulæ figuntur: immunitates dantur: pecuniæ maximæ deſcribuntur: exſules reducuntur: S. C. falſa referuntur: ut tantummodo odium illud hominis impuri, & ſervitutis dolor depulſus eſſe videatur: reſpub. jaceat in iis perturbationibus, in quas eam ille conjecit. Hæc omnia vobis ſunt expedienda; nec hoc cogitandum, ſatis jam habere rempub. a vobis. Habet illa quidem tantum, quantum numquam mihi in mentem venit optare: ſed contenta non eſt; & pro magnitudine & animi & beneficii veſtri a vobis magna deſiderat. Adhuc ulta ſuas injurias eſt per vos interitu tyranni: nihil amplius. Ornamenta vero ſua quæ recuperavit? an quod ei mortuo paret, quem vivum ferre non poterat? cujus æra refigere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus? at enim ita decrevimus. Fecimus id quidem temporibus cedentes, quæ valent in repub. plurimum. Sed immoderate quidam & ingrate noſtra facilitate abutuntur. Verum hæc propediem, & multa alia coram. Interim velim ſic tibi perſuadeas; mihi cum reip.
quam

quam semper habui carissimam, tum amoris nostri caussa, maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Invehitur in M. Antonii tyrannicam potentiam; & Reip. statum describit.

M. T. C. CASSIO S. D. 2

VEhementer lætor, tibi probari sententiam, & orationem meam: qua si sæpius uti liceret, nihil esset negotii, libertatem & rempublicam recuperare. Sed homo amens & perditus, multoque nequior, quam ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse dixisti, cædis initium quærit: nullamque aliam ob caussam, me auctorem fuisse Cæsaris interficiendi, criminatur, nisi ut in me veterani incitentur. Quod ego periculum non extimesco, modo facti vestri gloriam cum mea laude communicet. Ita nec Pisoni, qui in eum primus invectus est, nullo assentiente; nec mihi, qui idem tricesimo post die feci; nec P. Servilio, qui me est consecutus, tuto in senatum venire licet. Cædem enim gladiator quærit, ejusque initium ad XIII. Kal. Octob. a me se facturum putavit. Ad quam paratus venerat, cum in villa Metelli complures dies commentatus esset. Quæ autem in lustris, & in vino commentatio potuit esse? Itaque omnibus est visus, ut ad te antea scripsi, suo more vomere, non dicere. Quare quod scribis, te confidere, auctoritate & eloquentia nostra aliquid profici posse: nonnihil, ut in tantis malis, est profectum. Intelligit enim populus Rom., tres esse consulares, qui, quia, quæ de rep. bene senserint, libere locuti sunt, tuto in senatum venire non possint. Nec est præterea, quod quidquam exspectes. Tuus enim necessarius affinitate nova delectatur. Itaque jam non est studiosus ludorum, infinitoque fra-

fratris tui plausu dirumpitur. Alter item affinis novis commentariis Cæsaris delinitus est. Sed hæc tolerabilia: illud non ferendum, quod est, qui vestro anno consulem filium suum futurum putet, ob eamque caussam se huic latroni deservire præsefe-rat. Nam L. Cotta, familiaris meus, fatali quadam desperatione, ut ait, minus in senatum venit. L. Cæsar, optimus & fortissimus civis, valetudine impeditur. Ser. Sulpicius & summa auctoritate, & optime sentiens, non adest. Reliquos, exceptis designatis, ignosce mihi, si non numero consulares. Habes auctores consilii publici: qui numerus etiam bonis rebus exiguus esset: quid censes, perditis? Quare spes est omnis in vobis: qui si idcirco abestis, ut sitis in tuto, ne in vobis quidem: sin aliquid dignum vestra gloria cogitatis; velim, salvis nobis: sin id minus, res tamen publica per nos brevi tempore jus suum recuperabit: Ego tuis neque desum, neque deero: qui sive ad me referent, sive non, mea tibi tamen benevolentia fidesque præstabitur. Vale.

ARGUMENTUM.

Et hic in Antonium, ejusque sectam invehitur.

M. T. C. CASSIO S. D. 3

AUget tuus amicus furorem in dies: primum in statua, quam posuit in rostris, inscripsit: Parenti optime merito: ut non modo sicarii, sed jam etiam parricidæ judicemini: quid dico, judicemini? judicemur potius. Vestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. Utinam quidem fuissem: molestus nobis non esset. Sed hoc vestrum fuit: quod quando præteriit, utinam haberem, quid darem vobis consilii. Sed ne mihi quidem ipsi reperio, quid faciendum sit. Quid enim est, quod contra vim sine vi fieri possit? Consilium autem omne hoc est illorum, ut

mor-

mortem Cæſaris perſequantur. Itaque ante diem VI. Non. Octob. productus in concionem a Canutio, turpiſſime ille quidem diſceſſit: ſed tamen ea dixit de conſervatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus. De me quidem non dubitanter, quin omnia de meo conſilio & vos feciſſetis, & Canutius faceret. Cetera cujuſmodi ſint, ex hoc judica, quod legato tuo viaticum eripuerunt. Quid eos interpretari putas, cum hoc faciunt? Ad hoſtem ſcilicet portari. O rem miſeram! dominum ferre non potuimus, conſervo ſervimus. Et tamen, me quidem favente magis, quam ſperante, etiam nunc reſidet ſpes in virtute tua. Sed ubi ſunt copiæ? De reliquo, malo teipſum loqui tecum, quam dicta noſtra cognoſcere. Vale.

ARGUMENTUM.

Varia complectitur hæc epiſtola: de Antonii nequitia, de Senatu, de populo, de legatis ad Antonium miſſis, de ipſo Caſſio.

M. T. C. CASSIO S. D. 4

VEllem Idibus Mart. me ad cœnam invitaſſes: reliquiarum nihil fuiſſet. Nunc me reliquiæ veſtræ exercent, & quidem præter ceteros me: quamquam egregios conſules habemus, ſed turpiſſimos conſulares: ſenatum fortem, ſed infimo quemque honore fortiſſimum. Populo vero nihil fortius, nihil melius, Italiaque univerſa. Nihil autem fœdius Philippo, & Piſone legatis, nihil flagitioſius: qui cum eſſent miſſi, ut Antonio ex ſenatus ſententia certas res renuntiarent; cum ille earum rerum nulli paruiſſet, ultro ab illo ad nos intolerabilia poſtulata retulerunt. Itaque ad nos concurritur: factique jam in re ſalutari populares ſumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, ubi denique eſſes, neſciebam. Fama nuntiabat, te eſſe in Syria: auctor erat nemo. De Bruto,

quo

quo propius eſt, eo firmiora videntur eſſe, quæ nuntiantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus non inſulſis, quod tibi tam cito ſuccederet, cum tu vix dum triginta dies in Syria fuiſſes. Itaque conſtabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti eſt, quod exercitum præter ſpem exiſtimamini comparaſſe. Scriberem plura, ſi rem cauſſamque noſſem. Nunc quæ ſcribo, ſcribo ex opinione hominum atque fama. Tuas litteras avide exſpecto. Vale.

Argumentum.

M. Brutum laudat, ut ad ejus imitationem Caſſium accendat. Addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium Reſp. gerebat.

M. T. C. Cassio S. D. 5

Hiemem credo adhuc prohibuiſſe, quominus de te certum haberemus, quid ageres, maximeque ubi eſſes. Loquebantur omnes tamen, credo, quod volebant, in Syria te eſſe, habere copias. Id autem eo facilius credebatur, quia ſimile vero videbatur. Brutus quidem noſter egregiam laudem eſt conſecutus: res enim tantas geſſit, tamque inopinatas, ut eæ cum per ſe gratæ eſſent, tum gratiores propter celeritatem. Quod ſi tu ea tenes, quæ putamus, magnis ſubſidiis fulta reſpub. eſt. A prima enim ora Græciæ uſque ad Ægyptum, optimorum civium imperiis muniti erimus, & copiis. Quamquam, niſi me fallebat, res ſic ſe habebat, ut totius belli omne diſcrimen in D. Bruto poſitum videretur: qui ſi, ut ſperabamus, erupiſſet Mutina, nihil belli reliquum fore videbatur. Parvis omnino jam copiis obſidebatur, quod magno præſidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noſter Hirtius: ad Forum Cornelium Cæſar: uterque cum firmo exercitu: magnaſque Romæ Panſa copias

ex

ex delectu Italiæ comparat. Hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi considerate, ut mihi crebris litteris significat, acturus videbatur. Præter Bononiam, Regium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam reip. Tuos etiam clientes transpadanos mirifice conjunctos cum caussa habebamus. Erat firmissimus senatus, exceptis consularibus: ex quibus unus L. Cæsar firmus est, & rectus. Ser. Sulpicii morte magnum præsidium amisimus. Reliqui partim inertes, partim improbi: nonnulli invident eorum laudi, quos in rep. probari vident. Populi vero Rom., totiusque Italiæ mira consensio est. Hæc erant fere, quæ tibi nota esse vellem. Nunc autem opto, ut ab istis Orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

ARGUMENTUM.

Strabonem commendat, quasi aliud agens; & in Cassio, Brutoque spem omnem Reip. sitam esse dicit, si ad Mutinam res male geratur.

M. T. C. CASSIO S. D. 6

QUi status rerum fuerit tum, cum has litteras dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, & optime de rep. sentiente: nam quid dicam, cupidissimo tui, qui, domo & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit? Itaque eum tibi ne commendo quidem: adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibique persuadeas, omne perfugium bonorum in te, & Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit. Res, cum hæc scribebam, erat in extremum deducta discrimen. Brutus enim Mutinæ vix jam sustinebat. Qui si conservatus erit, vicimus: sin (quod Dii omen avertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac tantum habeas, tantumque apparatum, quanto opus est, ad universam remp. recuperandam. Vale.

AR-

Argumentum.

Significat ſententiam a ſe in Senatu dictam ex Caſſii dignitate, eamque a ſe etiam in concione defenſam.

M. T. C. Cassio S. D. 7

QUanto ſtudio dignitatem tuam & in ſenatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quam ex me, cognoſcere. Quæ mea ſententia in ſenatu facile valuiſſet, niſi Panſa vehementer obſtitiſſet. Ea ſententia dicta, productus ſum in concionem a tribuno pleb. M. Servilio. Dixi de te, quæ potui, tanta contentione, quantum forum eſt; tanto clamore conſenſuque populi, ut nihil umquam ſimile viderim. Id velim mihi ignoſcas, quod invita ſocru tua fecerim. Mulier timida verebatur, ne Panſæ animus offenderetur. In concione quidem Panſa dixit, matrem quoque tuam, & fratrem, illam a me ſententiam noluiſſe dici. Sed me hæc non movebant: alia malebam. Favebam & reipublicæ, cui ſemper favi, & dignitati, ac gloriæ tuæ. Quod autem & in ſenatu pluribus verbis diſſerui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam liberes. Promiſi enim, & prope confirmavi, te non exſpectaſſe, nec exſpectaturum decreta noſtra: ſed teipſum tuo more rempublicam defenſurum; & quamquam nihil dum audieramus, nec ubi eſſes,nec quas copias haberes: tamen ſic ſtatuebam, omnes, quæ in iſtis partibus eſſent, opes, copiaſque tuas eſſe: per teque Aſiam provinciam confidebam jam reipublicæ recuperatam. Tu fac in augenda gloria teipſum vincas. Vale.

Argumentum.

Lepidus victum Antonium receperat: unaque bellum adminiſtrabant. Id queritur Cicero; & Caſſium ad liberandam Remp. hortatur.

M. T. C. Cassio S. D. 8

SCelus affinis tui Lepidi, ſummamque levitatem & inconſtantiam, ex actis, quæ ad te mitti

mitti certo ſcio, cognoſſe te arbitror. Itaque nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: ſpemque omnem in D. Bruto, & Planco habemus: ſi verum quæris, in te, & in meo Bruto, non ſolum ad præſens perfugium, ſi, quod nolim, adverſi quid acciderit, ſed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus, quæ vellemus: ſed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem & præſenti judicio, & reliqui temporis exſpectatione ſcito eſſe. Hoc tibi propoſito, fac, ut ad ſumma contendas. Nihil eſt tantum, quod non populus Rom. a te perfici atque obtineri poſſe judicet. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renovato; Caſſium hortatur, ut in Italiam properet.

M. T. C. CASSIO S. D. 9

BRevitas tuarum litterarum me quoque breviorem in ſcribendo facit: &, vere ut dicam, non ſatis occurrit, quod ſcribam. Noſtras enim res in actis perferri ad te certo ſcio; tuas autem ignoramus. Tamquam enim clauſa ſit Aſia, ſic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppreſſo Dolabella, ſatis illos quidem conſtantes, ſed adhuc ſine auctore. Nos confectum bellum cum putaremus, repente a Lepido tuo in ſummam ſollicitudinem adducti ſumus. Itaque perſuade tibi, maximam reipub. ſpem in te & in tuis copiis eſſe. Firmos omnino exercitus habemus; ſed tamen, ut omnia, ut ſpero, proſpere procedant, multum intereſt, te venire. Exigua eſt enim ſpes reipub., nam nullam non libet dicere: ſed, quæcumque eſt, ea deſpondetur anno conſulatus tui. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Lepidum hoſtem judicatum ſcribit: & omnino rem poſcere, ut Caſſius cum exercitu in Italiam veniat.

M. T. C. CASSIO S. D. 10

LEpidus, tuus affinis, meus familiaris, pridie Kalend. Quint. ſententiis omnibus hoſtis a ſenatu judicatus eſt, ceterique, qui una cum illo a repub. defecerunt: quibus tamen ad ſanitatem redeundi ante Kalend. Sept. poteſtas facta eſt. Fortis ſane ſenatus, ſed maxime ſpe ſubſidii tui. Bellum quidem, cum hæc ſcribebam, ſane magnum erat ſcelere & levitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ volumus, audimus: ſed adhuc ſine capite, ſine auctore, rumore nuntio. Quod cum ita eſſet, tamen litteris tuis, quas Nonis Maji ex caſtris datas acceperamus, ita perſuaſum erat civitati, ut illum jam oppreſſum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu: ut, ſi hæc ex ſententia confecta eſſent, conſilio atque auctoritate tua; ſin quid forte titubatum eſſet, ut ſit in bello, exercitu tuo niteremur. Quem quidem ego exercitum quibuſcumque potero rebus ornabo: cujus rei tum tempus erit, cum, quid opis reipublicæ laturus exercitus ſit, aut quid jam tulerit, notum eſſe cœperit. Nam adhuc tantum conatus audiuntur, optimi illi quidem, & præclariſſimi; ſed geſta res exſpectatur: quam quidem aut jam eſſe aliquam, aut appropinquare confido. Tua virtute, & magnitudine animi nihil eſt nobilius. Itaque optamus, ut quamprimum te in Italia videamus: rempublicam nos habere arbitrabimur, ſi vos habebimus. Præclare viceramus, niſi ſpoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepiſſet Antonium. Itaque numquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto eſt Le-

pidus. Ille enim ex turbulenta repub., hic ex pace & victoria bellum excitavit. Huic oppositos consules designatos habemus; in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps cura propter incertos exitus præliorum. Persuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia: vos exspectari: Brutum quidem jam jamque. Quod si, ut spero, victis hostibus nostris veneritis: tamen auctoritate vestra respublica exsurget, & in aliquo statu tolerabili consistet. Sunt enim permulta, quibus erit medendum; etiam si resp. satis esse videbitur sceleribus hostium liberata. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, a quibus copias acceperit, seque, & Remp. commendat. Scripta est autem hæc epistola ante prælium Mutinense.

CASSIUS PROCOS. CICERONI S.D. II

SI vales, bene est: ego quidem valeo. In Syriam me profectum esse scito ad L. Murcum, & Q. Crispum Impp. Viri fortes, optimique cives, posteaquam audierunt, quæ Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt: ipsique mecum una fortissimo animo rempub. administrant. Item legionem, quam Q. Cæcilius Bassus habuit, ad me venisse, scito: quatuorque legiones, quas A. Allienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi esse, scito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos absentes, remque publicam, quantum opus est, defendas. Scire te volo, firma præsidia vobis, senatuique non deesse, ut optima spe, & maximo animo remp. defendas. Reliqua tecum aget L. Cartejus, familiaris meus. Vale. Data Non. Mart. ex castris Taricheis.

AR-

ARGUMENTUM.

Facta mentione benevolentiæ Ciceronis erga se, suam dignitatem, suosque milites commendat; seque, & illos optime de Repub. meritos affirmat.

CASSIUS PROCOS. CICERONI S. D. 12

SI vales, bene est: ego quidem valeo. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognovi. Videbaris enim non solum favere nobis, id quod & nostra, & reipublicæ caussa semper fecisti; sed etiam gravem curam suscepisse, vehementerque esse de nobis sollicitus. Itaque, quod te primum existimare putabam, nos oppressa repub. quiescere non posse: deinde, cum suspicarere, nos moliri, quod te sollicitum esse & de salute nostra, & de rerum eventu putabam: simul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, scripsi ad te, tabellariosque complures Romam misi. Scripsi etiam ad senatum litteras, quas reddi vetui prius, quam tibi recitatæ essent: si forte mei obtemperare mihi voluerunt. Quod si litteræ perlatæ non sunt, non dubito, quin Dolabella, qui, nefarie Trebonio occiso, Asiam occupavit, tabellarios meos deprehenderit, litterasque interceperit. Exercitus omnes, qui in Syria fuere, teneo. Habui paullulum moræ, dum promissa militibus persolvo. Nunc jam sum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam tibi commendatam habeas, si me intelligis nullum neque periculum, neque laborem patriæ denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi, te hortante, & auctore: si non solum exercitus ad rempublicam libertatemque defendendam comparavi, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui. Quos si occupasset Dolabella, non solum adventu, sed etiam opinione & exspectatione exercitus sui Antonium confirmas-

firmasset. Quas ob res milites tuere, si eos mirifice de republ. meritos esse animadvertis: & effice, ne quem pœniteat, rempub., quam spem prædæ & rapinarum, sequi maluisse. Item Murci, & Crispi Impp. dignitatem, quantum est in te, tuere. Nam Bassus misere noluit mihi legionem tradere. Quod nisi milites, invito eo, legatos ad me misissent; clausam Apameam tenuisset, quoad vi esset expugnata. Hæc a te peto, non solum reipub., quæ tibi semper fuit carissima, sed etiam amicitiæ nostræ nomine, quam confido apud te plurimum posse. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cujusque esse, maximeque tuum. De cujus voluntate assidue audiendo, mirifice te diligit, carumque habet. Qui si intellexerit, commoda sua curæ tibi esse, debere etiam se tibi omnia putabit. Litteris scriptis, audivi, Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copiis: proficiscar in Ciliciam: quid egerim, celeriter ut scias, dabo operam: ac velim, ut meremur de repub., sic felices simus. Fac valeas, meque ames. Nonis Maji, ex castris.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de victoria Mutinensi, & res a se gestas enumerat.

C. CASSIUS CICERONI S. D. 13

SI vales, bene est: ego quidem valeo. Cum reipublicæ vel salute, vel victoria gaudemus, tum instauratione tuarum laudum: quod maximus consularis maximum consulem te ipse vicisti, & lætamur, & mirari satis non possumus. Fatale nescio quid tuæ virtuti datum; id quod jam sæpe experti sumus. Est enim tua toga omnium armis felicior: quæ nunc quoque nobis pæne victam rempublicam ex manibus hostium eripuit ac reddidit. Nunc ergo vivemus liberi:

nunc

nunc te, omnium maxime civis, & mihi cariſſime, id quod maxime reipublicæ tenebris comperiſti, nunc te habebimus teſtem noſtri & in te, & in conjunctiſſimam tibi rempublicam amoris: &, quæ ſæpe pollicitus es, te & taciturum, dum ſerviremus; & dicturum de me tum, cum profutura eſſent; nunc illa non ego quidem dici tantopere deſiderabo, quam ſentiri a te ipſo. Neque enim omnium judicio malim, me a te commendari, quam ipſe tuo judicio digne, ac mereor, commendatus eſſe: ut hæc noviſſima noſtra facta non ſubita, nec inconvenientia, ſed ſimilia illis cogitationibus, quarum tu teſtis es, fuiſſe judices; meque ad optimam ſpem patriæ non minimum tibi ipſi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquiquè digni quidem te, & merito tibi cariſſimi: eſſe etiam debent in repub. proxime hos cari, qui ſtudiorum tuorum ſunt æmuli: quorum eſſe cupio tibi copiam. Sed tamen non maxima me turba puto excludi, quominus tibi vacet me excipere, & ad omnia, quæ velis & probes, producere. Animum tibi noſtrum fortaſſe probavimus: ingenium certe diutina ſervitus, qualecumque eſt, minus tamen, quam erat, paſſa eſt videri. Nos ex ora maritima Aſiæ provinciæ, & ex inſulis, quas potuimus, naves deduximus. Delectum remigum, magna contumacia civitatum, tamen ſatis celeriter habuimus. Secuti ſumus claſſem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui, ſpem ſæpe tranſitionis præbendo, neque umquam non decedendo, noviſſime Corycum ſe contulit; & clauſo portu ſe tenere cœpit. Nos, illa relicta, quod & in caſtra pervenire ſatius eſſe putabamus, & ſequebatur claſſis altera, quam anno priore in Bithynia Tullius Cimber comparaverat, cui Turulius quæſtor præerat; Cyprum petivimus. Ibi, quæ cognovimus, ſcribere ad vos quam celerrime voluimus. Dolabellam, ut Tarſenſes, peſſimi ſocii, ita

ita Laodiceni multo amentiores ultro arcessierunt: ex quibus utrisque civitatibus, Græcorum militum numero, speciem exercitus effecit. Castra habet ante oppidum Laodiceam posita; & partem muri demolitus est; & castra oppido conjunxit. Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliariis, & quatuor millibus equitum, a millibus passuum viginti castra habet posita Παλτῳ: & existimat, se sine prælio posse vincere. Nam jam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam est: nisi quid navibus Laodicenorum supportarit, cito fame pereat, necesse est. Ne supportare possit, & Cassii classis bene magna, cui præest Sextilius Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, & Patiscus, facile præstabunt. Volo igitur, vos bene sperare, & remp. ut vos istic expedistis, ita pro nostra parte celeriter a nobis expediri posse, confidere. Vale. Data Id. Jun. Cypro, a Crommyu acride.

ARGUMENTUM.

Exponit res a se gestas; Rhodios accusat: procurationem Asiæ petit: merita sua in Rempub. commemorat.

LENTULUS CICERONI SUO S. D. 14

CUm Brutum nostrum convenissem, eumque tardius in Asiam venturum animadverterem; in Asiam redii, ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quamprimum Romam mitterem. Interim cognovi, in Lycia esse classem Dolabellæ, ampliusque centum naves onerarias, in quas exercitus ejus imponi posset: idque Dolabellam ea mente comparasse, ut, si Syriæ spes eum frustrata esset, conscenderet in naves, & Italiam peteret, seque cum Antonio & reliquis latronibus conjungeret. Cujus rei tanto in timore fui, ut omnibus rebus relictis, cum paucioribus & mi-

noribus navibus ad illas ire conatus sim. Quæ res, si a Rhodiis non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tamen magna ex parte profligata est: quandoquidem classis dissipata est: adventus nostri timore milites, ducesque effugerunt: onerariæ omnes ad unam a nobis sunt exceptæ. Certe, quod maxime timui, videor esse consecutus, ut non possit classe Dolabella in Italiam pervenire, nec, sociis suis firmatis, durius vobis efficere negotium. Rhodii nos, & rempub. quam valde desperaverint, ex litteris, quas publice misi, cognosces. Equidem multo parcius scripsi, quam re vera furere eos inveni: quod vero aliquid de his scripsi, mirari noli: mira est eorum amentia. Nec me meæ ullæ privatim injuriæ moverunt umquam: malus animus eorum in nostra salute, cupiditas partium aliarum, perseverantia in contemptione optimi cujusque ferenda mihi non fuit: nec tamen omnes perditos esse puto. Sed iidem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompejum, qui ceteros viros clarissimos non receperunt; iidem, tamquam aliquo fato, & nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. Itaque eadem superbia in pravitate utuntur. Quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum utile est reip. nostræ, sed etiam necessarium. De nostra dignitate, velim tibi, ut semper curæ sit: & quocumque tempore occasionem habueris, & in senatu, & in ceteris rebus laudi nostræ suffragere. Quoniam consulibus decreta est Asia, & permissum est iis, ut, dum ipsi venirent, darent negotium, qui Asiam obtineant: rogo te, petas ab iis, ut hanc dignitatem potissimum nobis tribuant, & mihi dent negotium, ut Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter venit. Nam, quod huc properent in magistratu venire, aut exercitum mittere, caussam non habent. Do-

labella enim in Syria est, &, ut tu divina tua mente prospexisti, & prædicasti, dum isti venient, Cassius eum opprimet. Exclusus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando male acceptus, nulla alia confisus urbe, Laodiceam, quæ est in Syria ad mare, se contulit: ibi spero celeriter eum pœnas daturum. Nam neque, quo refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum exercitum Cassii sustinere: spero etiam confectum esse jam & oppressum. Quare non puto, Pansam, & Hirtium in consulatu properaturos in provincias exire, sed Romæ acturos consulatum. Itaque, si ab his petieris, ut interea nobis procurationem Asiæ dent, spero, te posse impetrare: præterea mihi promiserunt Pansa, & Hirtius coram, & absenti mihi scripserunt; Verrioque nostro Pansa affirmavit, se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. Ego porro non, medius fidius, cupiditate provinciæ produci longius spatium mihi volo: nam mihi fuit ista provincia plena laboris, periculi, detrimenti. Quæ ego ne frustra subierim, neve prius, quam reliquias meæ diligentiæ consequar, decedere cogar, valde laboro. Nam si potuissem, quam exegeram, pecuniam universam mittere, postularem, ut mihi succederetur. Nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonii morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, reique pub. non præstiterunt, id consequi & reficere volo. Quod aliter non potest fieri, nisi spatium habuero: id ut per te consequar, velim, ut solet, tibi curæ sit. Ego me de repub. ita puto esse meritum, ut non provinciæ istius beneficium exspectare debeam, sed tantum, quantum Cassius, & Bruti, non solum illius facti periculique societate, sed etiam hujus temporis studio & virtute. Primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad rempubl. transduxi, Cassioque tradidi: pri-

mus delectus habui pro salute omnium contra conjurationem sceleratissimam: solus Cassio, & reip. Syriam exercitusque, qui ibi erant, conjunxi. Nam, nisi ego tantam pecuniam, tantaque præsidia, & tam celeriter Cassio dedissem, ne ausus quidem esset ire in Syriam; & nunc non minora pericula reip. a Dolabella instarent, quam ab Antonio. Atque hæc omnia is feci, qui & sodalis, & familiarissimus Dolabellæ eram; conjunctissimus sanguine Antoniis; provinciam quoque illorum beneficio habebam: sed πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, omnibus meis bellum primus indixi. Hæc etsi adhuc non magnopere mihi tulisse fructum animadverto, tamen non despero: nec defatigabor permanere non solum in studio libertatis, sed etiam in labore & periculis. Attamen, si etiam aliqua gloria justa, & merita provocabimur, senatus, & optimi cujusque officiis, majore cum auctoritate apud ceteros erimus, & eo plus prodesse reipub. poterimus. Filium tuum, ad Brutum cum veni, videre non potui, ideo quod jam in hiberna cum equitibus erat profectus. Sed medius fidius, ea esse eum opinione, & tua, & ipsius, & in primis mea caussa gaudeo. Fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teque dignus est. Vale. Data IV. Kal. Jun. Pergæ.

Argumentum.

Hic quoque res a se gestas exponit: invehitur in Rhodios: de Dolabella optabilia nuntiat.

P. Lentulus P. F. Proqq. Proprr. Coss. Prætt. Tribb. Pl. Senatui, Populo, Plebique Romanæ S. P. D. 15

SI valetis, liberique vestri valent, bene est: ego quoque valeo. Scelere Dolabellæ oppressa Asia, in proximam provinciam Macedoniam, præsidiaque reipub., quæ M. Brutus, vir clarissimus,

mus, tenebat, me contuli; & id egi, ut, per quos celerrime possét, Asia provincia, vectigaliaque in vestram potestatem redigerentur. Quod cum pertimuisset Dolabella, &, vastata provincia, correptis vectigalibus, præcipue civibus Rom. omnibus crudelissime denudatis, ac divenditis, celerius Asia excessisset, quam eo præsidium adduci potuisset: diutius morari, aut exspectare præsidium non necesse habui: & quamprimum ad meum officium revertendum mihi esse existimavi, ut & reliqua vectigalia exigerem, &, quam deposui, pecuniam colligerem; quidquid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem quamprimum: & vos de omni re facerem certiores. Interim cum per insulas in Asiam naviganti mihi nuntiatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rhodiosque naves complures instructas, & paratas in aqua habere; cum iis navibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparaverat Patiscus Proquæs., homo mihi cum familiaritate, tum etiam sensibus in repub. conjunctissimus, Rhodum reverti, confisus auctoritate vestra, senatusque consulto, quo hostem Dolabellam judicaratis; fœdere quoque, quod cum iis M. Marcello, Ser. Sulpicio coss. renovatum erat, quo juraverant Rhodii, eosdem hostes se habituros, quos senatus, populusque Rom. Quæ res nos vehementer fefellit. Tantum enim absfuit, ut illorum præsidio nostram firmaremus classem, ut etiam a Rhodiis urbe, portu, statione, quæ extra urbem est, commeatu, aqua denique prohiberentur nostri milites: nos vix ipsi singulis cum navigiolis reciperemur. Quam indignitatem diminutionemque majestatis, non solum juris nostri, sed etiam imperii, populique Rom. idcirco tulimus, quod, interceptis litteris, cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Ægyptoque, quod necesse erat fieri, in naves cum

omnibus ſuis latronibus, atque omni pecunia conſcendere, eſſe paratum, Italiamque petere: idcirco etiam naves onerarias, quarum minor nulla erat duum millium amphorum, contractas in Lycia a claſſe ejus obſideri. Hujus rei timore, P. C., percitus, injurias perpeti, & cum contumelia etiam noſtra omnia prius experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in urbem, & in ſenatum eorum, quam diligentiſſime potui, cauſſam reipub. egi, periculumque omne, quod inſtaret, ſi ille latro cum omnibus ſuis naves conſcendiſſet, expoſui. Rhodios autem tanta in pravitate animadverti, ut omnes firmiores putarent, quam bonos; ut hanc concordiam, & conſpirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propenſe non crederent eſſe factam; ut patientiam ſenatus, & optimi cujuſque manere etiam nunc confiderent, nec potuiſſe audere quemquam Dolabellam hoſtem judicare: ut denique omnia, quæ improbi fingebant, magis vera exiſtimarent, quam quæ vere facta erant, & a nobis docebantur. Qua mente etiam ante noſtrum adventum, poſt Trebonii indigniſſimam cædem, ceteraque tot, tamque nefaria facinora, binæ profectæ erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem novo exemplo, contra leges ipſorum, prohibentibus iis, qui tum magiſtratus gerebant. Hæc ſive timore (ut dictitant) de agris, quos in continenti habent, ſive furore, ſive potentia paucorum (qui & antea pari contumelia viros clariſſimos affecerant, & nunc maximos magiſtratus gerentes) nullo exemplo, neque veſtra ex parte, neque noſtro præſentium, neque imminenti Italiæ, urbique noſtræ periculo, ſi ille parricida cum ſuis latronibus, navibus ex Aſia, Syriaque expulſus, Italiam petiiſſet, mederi, cum facile poſſent, voluerunt. Nonnullis etiam ipſi magiſtratus veniebant in ſuſpicionem, detinuiſſe nos, &

demo-

demorati esse, dum classis Dolabellæ certior fieret de adventu nostro. Quam suspicionem consecutæ res aliquot auxerunt, maximeque, quod subito ex Lycia Sext. Marius, & C. Titius, legati Dolabellæ, a classe discesserunt, navique longa profugerunt, onerariis relictis, in quibus colligendis non minimum temporis, laborisque consumpserunt. Itaque, cum Rhodo cum iis, quas habueramus, navibus in Lyciam venissemus, naves onerarias recepimus, dominisque restituimus: iidemque, quod maxime verebamur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam venire, timere desiimus: classem fugientem persecuti sumus usque Sydam, quæ extrema regio est provinciæ meæ. Ibi cognovi, partem navium Dolabellæ diffugisse, reliquas Syriam Cyprumque petiisse. Quibus disjectis, cum scirem, C. Cassii, singularis civis & ducis, classem maximam fore præsto in Syria, ad meum officium reverti: daboque operam, ut meum studium, & diligentiam vobis, P.C., & reipub. præstem, pecuniamque, quam maximam potero, & quam celerrime, cogam, omnibusque cum rationibus ad vos mittam. Si percurrero provinciam, & cognovero, qui nobis, & reipub. fidem præstiterunt in conservanda pecunia a me deposita; quique scelere, ultro deferentes pecuniam publicam, hoc munere societatem facinorum cum Dolabella inierunt; faciam vos certiores. De quibus, si vobis videbitur, si, ut meriti sunt, graviter constitueritis, nosque vestra auctoritate firmaveritis; facilius & reliqua exigere vectigalia, & exacta servare poterimus. Interea, quo commodius vectigalia tueri, provinciamque ab injuria defendere possim, præsidium necessarium voluntariumque comparavi. His litteris scriptis, milites circiter xxx., quos Dolabella ex Asia conscripserat, e Syria fugientes in Pamphyliam venerunt: hi nuntiaverunt, Dolabellam Antiochiam, quæ in Syria

est, venisse: non receptum, conatum esse aliquoties vi introire: repulsum semper esse cum magno suo detrimento: itaque, centum circiter amissis, ægrisque compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam versus: ea nocte omnes fere Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingentos Antiochiam rediisse, & se iis tradidisse, qui, a Cassio relicti, urbi illi præerant: ceteros per Amanum in Ciliciam descendisse, quo ex numero se quoque esse dicebant: Cassium autem cum suis omnibus copiis, nuntiatum esse, quatridui iter a Laodicea absuisse, tum, cum Dolabella eo tenderet. Quamobrem opinione celerius confido, sceleratissimum latronem pœnas daturum. IV. Non. Jun. Pergæ.

Argumentum.

Gratulatur de Ciceronis filii indole ad virtutem; versus, in malum civem a se conscriptos, mittit: petit, ut includantur in Ciceronis scripta de Cæsaris interitu.

C. Trebonius Ciceroni S. D. 16

Si vales, bene est. Athenas veni ad XI. Kal. Jun., atque ibi, quod maxime optabam, vidi filium tuum, deditum optimis studiis, summaque modestiæ fama. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes, etiam me tacente. Non enim nescis, quanti te faciam, & quam pro nostro veterrimo verissimoque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modo tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare: nihil adolescente tuo, atque adeo nostro (nihil enim mihi a te potest esse sejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis sunt, est, aut studiosius earum artium, quas tu maxime amas, hoc est, optimarum. Itaque tibi, quod vere facere possum, libenter quoque gratulor, nec minus

etiam nobis: quod eum, quem necesse erat diligere, qualiscumque esset, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. Qui cum mihi in sermone injecisset, se velle Asiam visere: non modo invitatus, sed etiam rogatus est a me, ut id potissimum, nobis obtinentibus provinciam, faceret. Cui nos & caritate & amore tuum officium præstaturos, non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus una cum eo sit, ne putes in Asia feriatum illum ab iis studiis, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingressum pleno gradu cohortari non intermittemus, quo in dies longius, discendo exercendoque se, procedat. Vos quid ageretis in repub., cum has litteras dabam, non sciebam. Audiebam quædam turbulenta: quæ scilicet cupio esse falsa, ut aliquando otiosa libertate fruamur, quod vel minime adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculum ex instituto meo: & dictum, cum magno nostro honore a te dictum, conclusi, & tibi infra subscripsi. In quibus versiculis si tibi quibusdam verbis ἀθυρρημονέστερος videbor, turpitudo personæ ejus, in quam liberius invehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundiæ nostræ, quæ justa est in ejusmodi & homines, & cives. Deinde, qui magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quam nobis? cum, etiam si odio par fuerit in eos, quos læsit, tamen certe non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimum ad tuos sermones. Namque illud non dubito, quin, si quid de interitu Cæsaris scribas, non patiaris, me minimam partem & rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meosque tibi commendatos habe. D. VIII. Kalend. Jun. Athenis.

ARGUMENTUM.

Varia ſcribit, de rumoribus e Syria allatis, de Civitatis otio, de Oratore a ſe ſcripto, de ſuo ſtudio in Cornificium; is autem Syriam regebat, ut infra patet.

M. T. C. Q. CORNIFICIO COLLEGÆ S. D. 17

GRata mihi vehementer eſt memoria noſtri tua, quam ſignificaſti litteris: quam ut conſerves, non quo de tua conſtantia dubitem, ſed quia mos eſt ita rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuoſiora quædam nuntiata ſunt; quæ, quia tibi ſunt propria, quam nobis, tua me cauſſa magis movent, quam mea. Romæ ſummum otium eſt: ſed ita, ut malis ſalubre aliquod, & honeſtum negotium, quod ſpero fore, quia video, id curæ eſſe Cæſari. Me ſcito, dum tu abſis, quaſi occaſionem quamdam, & licentiam nactum, ſcribere audacius, & cetera quidem fortaſſe, quæ etiam tu concederes: ſed proxime ſcripſi de optimo genere dicendi; in quo ſæpe ſuſpicatus ſum, te a judicio noſtro, ſic ſcilicet, ut doctum hominem a non indocto, paullulum diſſidere. Huic tu libro maxime velim ex animo, ſi minus, gratiæ cauſſa ſuffragere. Dicam tuis, ut eum, ſi velint, deſcribant, ad teque mittant. Puto enim, etiamſi rem minus probabis, tamen in iſta ſolitudine, quidquid a me profectum ſit, jucundum tibi fore. Quod mihi exiſtimationem tuam dignitatemque commendas, facis tu quidem omnium more: ſed velim ſic exiſtimes, me cum amori, quem inter nos mutuum eſſe intelligam, plurimum tribuere, tum de ſummo ingenio, & de optimis tuis ſtudiis, & de ſpe ampliſſimæ dignitatis ita judicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Purgat se de infrequentia litterarum: prudentiam Cornificii, gravitatemque laudat: præsentem Reipublicæ statum accusat, cum Cæsaris excusatione.

M. T. C. CORNIFICIO COLLEGÆ S. D. 18

QUod extremum fuit in epistola, quam a te proxime accepi, ad id primum respondebo. Animadverti enim, hoc vos magnos oratores facere nonnumquam. Epistolas requiris meas: ego autem numquam, cum mihi denuntiatum esset a tuis, ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis litteris intelligere, te nihil commissurum esse temere, nec ante, quam scisses, quo iste, nescio qui, Cæcilius Bassus erumperet, quidquam certi constituturum, id ego & sperarem, prudentia tua fretus: &, ut confiderem, fecerunt tuæ gravissimæ litteræ. Idque ut facias quam sæpissime, ut, & quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, valde te rogo. Etsi periniquo patiebar animo, te a me digredi, tamen eo tempore me consolabar, quod & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis discedere. Utrumque contra accidit: istic enim bellum est exortum, hic pax consecuta: sed ejusmodi pax, in qua si adesses, multa te non delectarent: ea tamen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delectent. Bellorum enim civilium ii semper exitus sunt, ut non ea solum fiant, quæ velit victor, sed etiam ut iis mos gerendus sit, quibus adjutoribus parta sit victoria. Equidem sic jam obdurui, ut ludis Cæsaris nostri æquissimo animo viderem T. Plancum, audirem Laberii & Publii poemata. Nihil tam deesse scito, quam quicum hæc familiariter docteque rideam. Is tu eris, si quamprimum veneris. Quod ut facias, non mea solum, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de Syriæ administratione, eamque optat a bello vacuam: quod si bellum sit, suadet, quid sit agendum.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 19

LIbentissime legi tuas litteras, in quibus jucundissimum mihi fuit, quod cognovi, meas tibi redditas esse. Non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses: verebar, ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam esse a Cæsare, ex tuis litteris cognovi. Eamdem rem tibi volo bene & feliciter evenire: Quod ita fore confido, fretus & industria & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspicione quod scribis, sane me commovit. Quantum copiarum haberes, cum ipse conjectura consequi poteram, tum ex tuis litteris cognovi. Itaque opto, ne se illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones eæ perducantur, quas audio duci. Quod si pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet, uti consilio M. Bibuli, qui se oppido munitissimo & copiosissimo tamdiu tenuit, quamdiu in provincia Parthi fuerunt. Sed hæc melius ex re, & ex tempore constitues. Mihi quidem usque curæ erit, quid agas, dum, quid egeris, sciero. Litteras ad te numquam habui cui darem, quin dederim. A te, ut idem facias, peto; in primisque, ut ita ad tuos scribas, ut me tuum sentiant esse. Vale.

ARGUMENTUM.

Jocatur, quia Cornificius Sinuessanæ villæ hospitio uti noluerat, & crebras ab eo litteras petit.

M. T. C. CORNIFICIO COLLEGÆ S. D. 20

GRatæ mihi tuæ litteræ, nisi quod Sinuessanum diversoriolum contempsisti. Quam quidem

dem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano, & Pompejano reddideris πάντα περὶ πάντων. Sic igitur facies, meque amabis, & scripto aliquo lacesses. Ego enim respondere facilius possum, quam provocare. Quod si, ut es, cessabis, lacessam, nec tua ignavia etiam inertiam afferet. Plura otiosus. Hæc, cum essem in senatu, exaravi. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Anicium Senatorem, ejusque negotia & dignitatem.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 21

C. Anicius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum caussa legatus est in Africam legatione libera. Eum, velim, rebus omnibus adjuves, operamque des, ut quam commodissime sua negotia conficiat: in primisque, quod ei carissimum est, dignitatem ejus tibi commendo: idque a te peto, quod ipse in provincia facere solitus sum non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem acceperam & cognoveram a summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies: ceterisque rebus omnibus ejus dignitati reique, si me amas, consules: id erit mihi gratissimum. Da operam, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Narrat de statu Reip. post Cæsaris mortem: hortaturque Cornificium, ut Provinciam retineat in potestate Reipub.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 22

NOs hic cum homine gladiatore, omnium nequissimo, collega nostro, Antonio, bellum gerimus, sed non pari conditione, contra arma verbis. At etiam de te concionatur: nec impu-

ne: nam sentiet, quos lacessierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis: a me futura debes cognoscere: quorum quidem non est difficilis conjectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni: nostrique τυραννοκτόνοι longe gentium absunt. Pansa & sentit bene, & loquitur fortiter: Hirtius noster tardius convalescit. Quid futurum sit, plane nescio. Spes tamen una est, aliquando populum Roman. majorum similem fore. Ego certe reip. non deero: &, quidquid acciderit, a quo mea culpa absit, animo forti feram. Illud profecto, quoad potero, tuam famam & dignitatem tuebor. Ad XIII. Kal. Jan. senatus frequens mihi est assensus, tum de ceteris rebus magnis & necessariis, tum de provinciis ab iis, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex S. C. successisset. Hoc ego cum reip. caussa censui, tum mehercule in primis retinendæ dignitatis tuæ. Quamobrem te amoris nostri caussa rogo, reip. caussa hortor, ut ne cui quidquam juris in tua provincia esse patiare: atque ut omnia referas ad dignitatem, qua nihil potest esse præstantius. Vere tecum agam, ut necessitudo nostra postulat. In Sempronio, si meis litteris obtemperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses. Sed illud & præteriit, & levius est. Hæc magna res est. Fac, ut provinciam retineas in potestate reipub. Plura scripsissem, nisi tui festinarent. Itaque Cherippo nostro me velim excuses. Vale.

Argumentum.

Primum respondet ad ea, quæ de Provincia Cornificii a Stratorio cognoverat: deinde quasi formam Reipublicæ mittit: & philosophiam laudat.

M. T. C. Cornificio S. D. 23

OMnem conditionem imperii tui, statumque provinciæ mihi demonstravit Stratorius. O

multa intolerabilia locis omnibus! Sed, quo tua major dignitas, eo, quæ tibi acciderunt, minus ferenda. Neque enim, quæ tu propter magnitudinem & animi & ingenii moderate fers, a te non ulciscenda sunt, etiam si non sint dolenda. Sed hæc posterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certo scio: quod ni ita putarem, ipse perscriberem, in primisque Cæsaris Octaviani conatum: de quo multitudini fictum ab Antonio crimen videtur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret. Prudentes autem & boni viri & credunt factum, & probant. Quid quæris? magna spes est in eo. Nihil est, quod non existimetur laudis & gloriæ caussa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, ut cum interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Ad VII. Id. Octob. Brundusium venerat, profectus obviam legionibus Macedonicis quatuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easque ad urbem adducere, & in cervicibus nostris collocare. Habes formam reipub., si in castris potest esse resp., in qua tuam vicem sæpe doleo, quod nullam partem per ætatem sanæ & salvæ reipub. gustare potuisti. Atque antehac quidem sperare saltem licebat: nunc etiam illud ereptum est. Quæ enim spes est, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quærere, quibus, se salvo, locus in civitate esse non posset? Equidem & hæc, & omnia, quæ homini accidere possunt, sic fero, ut magnam habeam philosophiæ gratiam, quæ me non modo a sollicitudine abducit, sed etiam contra omnes fortunæ impetus armat: tibique idem censeo faciendum, nec, a quo culpa absit, quidquam in malis numerandum. Sed hæc tu melius. Stratorium nostrum cum semper probassem, tum maxime in tuis rebus summam ejus fidem, diligen-
tiam,

tiam, prudentiamque cognovi. Da operam, ut valeas: hoc mihi gratius facere nihil potes.

Argumentum.

Hortatur Cornificium, ut omni cura in Rempub. incumbat. Scribit de legatis ad Antonium a Senatu missis. Pinarium commendat.

M. T. C. Cornificio S. D. 24

EGo nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modo laudandi tui, ſed ne ornandi quidem. Sed mea ſtudia erga te, & officia malo tibi ex tuorum litteris, quam ex meis, eſſe nota. Te tamen hortor, ut omni cura in rempub. incumbas: hoc eſt animi, hoc eſt ingenii tui, hoc ejus ſpei, quam habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re alias ad te pluribus: cum enim hæc ſcribebam, in exſpectatione erant omnia: nondum legati redierant, quos ſenatus non ad pacem deprecandam, ſed ad bellum denuntiandum miſerat, niſi legatorum nuntio paruiſſet. Ego tamen, ut primum occaſio data eſt, meo priſtino more rempub. defendi: me principem Senatui, populoque Rom. profeſſus ſum: nec, poſteaquam ſuſcepi cauſſam libertatis, minimum tempus amiſi tuendæ ſalutis libertatiſque communis. Sed hæc quoque te ex aliis malo. T. Pinarium, familiariſſimum meum, tanto tibi ſtudio commendo, ut majore non poſſim. Cui cum propter omnes virtutes, tum etiam propter ſtudia communia, ſum amiciſſimus. Is procurat rationes negotiaque Dionyſii noſtri, quem & tu multum amas, & ego omnium plurimum. Ea tibi ego non debeo commendare, ſed commendo tamen. Facies igitur, ut ex Pinarii, gratiſſimi hominis, litteris, tuum & erga illum, & erga Dionyſium ſtudium perſpiciamus. Vale.

Ar-

ARGUMENTUM.

Scribit, ex litteris Cornificii S. C. esse factum: hortatur, ut Reip. caussam amplectatur: Lucceio se nulla re defuturum pollicetur.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 25

LIberalibus litteras accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit. Eo die non fuit senatus, neque postero. Quinquatribus, frequenti senatu, caussam tuam egi, non invita Minerva. Etenim eo ipso die senatus decrevit, ut Minerva nostra, custos urbis, quam turbo dejecerat, restitueretur. Pansa tuas litteras recitavit. Magna senatus approbatio consecuta est cum summo gaudio, & offensione Minotauri, id est Calvisii, & Tauri. Factum de te S. C. honorificum. Postulabatur, ut etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primum in spem libertatis ingressus sum, &, cunctantibus ceteris, ad XIII. Kalend. Januar. fundamenta reip. jeci; eo ipso die providi multum, atque habui rationem dignitatis tuæ. Mihi enim est assensus senatus de obtinendis provinciis. Nec vero postea destiti labefactare eum, qui summa cum tua injuria, contumeliaque reipub. provinciam absens obtinebat. Itaque crebras, vel potius quotidianas compellationes meas non tulit, seque in urbem recepit invitus: neque solum spe, sed certa re jam, & possessione deturbatus est. Meo justissimo honestissimoque convicio te tuam dignitatem summa tua virtute tenuisse, provinciæque honoribus amplissimis affectum, vehementer gaudeo. Quod te mihi de Sempronio purgas, accipio excusationem: fuit enim illud quoddam cæcum tempus servitutis. Ego tuorum consiliorum auctor, dignitatisque fautor, iratus temporibus, in

in Græciam, desperata libertate, rapiebar: cum me Etesiæ, quasi boni cives, relinquentem remp. prosequi noluerunt: Austerque adversus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit: atque inde ventis remisque in patriam omni festinatione properavi: postridieque in summa reliquorum servitute liber unus fui. Sic sum in Antonium invectus, ut ille non ferret, omnemque suum vinolentum furorem in me unum effunderet, meque cum elicere vellet ad cædis caussam, tum tentaret insidiis: quem ego ructantem, & nauseantem conjeci in Cæsaris Octaviani plagas. Puer enim egregius præsidium sibi primum, & nobis, deinde summæ reipub. comparavit: qui nisi fuisset, Antonii reditus a Brundusio pestis patriæ fuisset. Quæ deinceps acta sint, scire te arbitror. Sed redeamus ad illud, unde divertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio: neque enim statuti quid in tanta perturbatione habere potuisti. *Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat*, ut ait Terentius. Quamobrem, mi Quinte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. Una navis est jam bonorum omnium: quam quidem, nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospero cursu. Sed, quicumque venti erunt, ars nostra certe non aberit. Quid enim præstare aliud virtus potest? Tu fac, ut animo magno sis & excelso: cogitesque, omnem dignitatem tuam cum repub. conjunctam esse debere. P. Luccejum mihi meum commendas, quem quibuscumque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem, & Pansam collegas nostros, homines in consulatu reipub. salutares, alieno sane tempore amisimus, republica Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata: quam nos, si licebit, more nostro tuebimur: quamquam admodum sumus jam defatigati. Sed nulla lassitudo impe-

impedire officium & fidem debet. Verum hæc hactenus. Ab aliis te de me, quam a me ipſo, malo cognoſcere. De te audiebamus ea, quæ maxime vellemus. De Cn. Minutio, quem tu quibuſdam litteris ad cælum laudibus extuliſti, rumores duriores erant. Id quale ſit, omninoque quid iſtic agatur, facias me velim certiorem. Vale.

ARGUMENTUM.

Hæredes Turii commendat.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 26

Q. Turius, qui in Africa negotiatus eſt, vir bonus & honeſtus, hæredes fecit ſimiles ſui Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, C. Annejum, Q. Conſidium Gallum, L. Servilium Poſthumum, C. Rubellinum. Ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quam commendatione. Tanta enim liberalitate ſe tua uſos prædicabant, ut iis plus a te tributum intelligerem, quam ego auderem te rogare. Audebo tamen; ſcio enim, quantum ponderis mea commendatio ſit habitura. Quare a te peto, ut ad eam liberalitatem, qua ſine meis litteris uſus es, quam maximus his litteris cumulus accedat. Caput autem eſt meæ commendationis, ne patiare Erotem Turium, Q. Turii libertum, ut adhuc fecit, hæreditatem Turianam avertere; ceteriſque omnibus rebus habeas eos a me commendatiſſimos. Magnam ex eorum ſplendore & obſervantia capies voluptatem. Quod ut velis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Aufidii equitis Rom. Africana negotia commendat.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 27

SEx. Aufidius & obſervantia, qua me colit, accedit ad proximos, & ſplendore equiti Romano

mano nemini cedit. Est autem ita temperatis moderatisque moribus, ut summa severitas summa cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita commendo, ut majore studio, magisve ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat, meas apud te litteras maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

Argumentum.

Cornificii factum non probat, quia non animadverterat in quosdam Lilybæo minantes: studium in Rempub. laudat: de omittenda gratiarum actione assentitur: addit de pecunia, & de Rep.

M. T. C. Cornificio S. D. 28

Assentior tibi, eos, quos scribis Lilybæo minari, istic pœnas dare debuisse: sed metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo viderere. Metuisti igitur, ne gravis civis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quod societatem reip. conservandæ, tibi mecum a patre acceptam, renovas, gratum est: quæ societas inter nos semper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas, nec enim id inter nos facere debemus. Senatus sæpius pro dignitate tua appellaretur, si absentibus consulibus, unquam, nisi ad rem novam, cogeretur. Itaque nec de H. S. XX., nec de H. S. DCC. quidquam agi nunc per senatum potest. Tibi autem ex S. C. imperandum, mutuumque sumendum censeo. In republica quid agatur, credo, te ex eorum litteris cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. Ego sum spe bona: consilio, cura, labore non desum: omnibus inimicis reip. esse me acerrimum hostem præ me fero. Res neque nunc difficili loco mihi

videtur esse: & fuisset facillimo, si culpa a quibusdam absfuisset. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat studiose L. Ælii Lamiæ negotia; eumque suspectum Cornificio, quasi affuisset cuidam S. C. contra dignitatem ejus, excusat.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 29

NOn modo tibi, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo Romano arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L. Lamia est. Etenim magno theatro spectata est tum, cum est ab A. Gabinio Cos. relegatus, quod libere & fortiter salutem meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est: sed, quod erat vetus & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitavit. Ad hæc officia, vel merita potius, jucundissima consuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto, te jam exspectare, quibus eum tibi verbis commendem: caussam enim tanti amoris intelligis: quæ verba desideret, iis me omnibus usum putato. Tantum velim existimes, si negotia Lamiæ, procuratores, libertos, familiam, quibuscumque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quam si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito, quin sine mea commendatione, quod tuum est judicium de hominibus, ipsius Lamiæ caussa studiose omnia facturus sis: quamquam erat nobis dictum, te existimare, alicui S. C., quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam affuisse: qui omnino consulibus illis numquam affuit scribendo: deinde omnia tum falsa S. C. deferebantur. Nisi forte etiam illi Semproniano S. C. me censes affuisse, qui ne Romæ quidem tum fui, ut de eo ad te scripsi, te recenti. Sed hæc hactenus. Te, mi Cornifici, etiam atque

que etiam rogo, ut omnia Lamiæ negotia, mea putes esse; curesque, ut intelligat, hanc commendationem maximo sibi usui fuisse. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Officium litterarum requirenti Cornificio se purgat; scribit de bello Antoniano renovato, de suo studio in amicitia colenda, aliisque de rebus.

M. T. C. CORNIFICIO S. D. 30

ITa ne? præter litigatores, nemo ad te meas litteras? Multæ istæ quidem: tu enim perfecisti, ut nemo sine litteris meis tibi se commendatum putaret. Sed quis umquam tuorum mihi dixit esse, cui darem, quin dederim? aut quid mihi jucundius, quam, cum coram tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere litteras? Illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur. Non enim te epistolis, sed voluminibus lacesserem; quibus quidem me a te provocari oporteret. Quamvis enim occupatus sis, otii tamen plus habes. Aut, si ne tu quidem vacas, noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere, & a me litteras crebriores, cum tu mihi raras mittas, flagitare. Nam cum antea distinebar maximis occupationibus, propterea quod omnibus curis rempublicam mihi tuendam putabam; tum hoc tempore multo distineor vehementius. Ut enim gravius ægrotant ii, qui, cum levati morbo viderentur, in eum de integro inciderunt, sic vehementius nos laboramus, qui, profligato bello, ac pæne sublato, renovatum bellum gerere conamur. Sed hæc hactenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac, ut persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut a te vinci possim aut officiis, aut amore. Non dubitabam equidem:

dem: verumtamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. O hominem semper illum quidem mihi aptum, nunc vero etiam suavem! Vultus mehercule tuos mihi expressit omnes; non solum animum, ac verba pertulit. Itaque noli vereri, ne tibi succensuerim, quod eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. Requisivi equidem proprias ad me unum a te litteras, sed neque vehementer, & amanter. De sumptu, quem te in rem militarem facere, & fecisse dicis, nihil sane possum tibi opitulari: propterea quod & orbus est senatus, consulibus amissis; & incredibiles angustiæ pecuniæ publicæ, quæ conquiritur undique, ut optime meritis militibus promissa solvantur: quod quidem fieri sine tributo posse non arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse, quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Luccejo nihil tibi concedo, quo studiosior ejus sis, quam ego sum: est enim nobis necessarius. Sed a magistris cum contenderem de proferendo die, probaverunt mihi, sese, quominus id facerent, & compromisso & jurejurando impediri. Quare veniendum arbitror Luccejo: quamquam, si meis litteris obtemperavit, cum tu hæc leges, illum Romæ esse oportebit. Ceteris de rebus, maximeque de pecunia, cum Pansæ mortem ignorares, scripsisti, quæ per nos ab eo consequi te posse arbitrarere: quæ te non fefellissent, si viveret; nam te diligebat. Post mortem autem ejus quid fieri posset, non videbamus. De Venulejo, Latino, Horatio, valde laudo. Illud non nimium probo, quod scribis, quo illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademisse. Honore enim digni cum ignominia dignis non erant comparandi: eosque ex S. C. si non decedunt, cogendos, ut decedant, existimo. Hæc fere ad eas litteras, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, velim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.

LI-

LIBER XIII.

ARGUMENTUM.

Memmius, lege Pompeja de ambitu, ut Appianus tradit lib. 2. de bel. civ., condemnatus, Athenis exſul habitabat. Ab eo petit Cicero, ut in gratiam redeat cum Patrone Epicureo: eique locum concedat, ubi Epicurus habitaverat. Ibat Cicero in provinciam, cum hæc ſcripſit, ut in ep. 11. l.5. ad Att.

M. T. C. C. MEMMIO S. D. 1

ETſi non ſatis mihi conſtiterat, cum aliqua ne animi mei moleſtia, an potius libenter te Athenis viſurus eſſem; quod injuria, quam accepiſti, dolore me afficeret; ſapientia tua, qua fers injuriam, lætitia: tamen vidiſſe te mallem. Nam, quod eſt moleſtiæ, non ſane multo levius eſt, cum te non video: quod eſſe potuit voluptatis, certe, ſi vidiſſem te, plus fuiſſet. Itaque non dubitabo dare operam, ut te videam, cum id ſatis commode facere potero. Interea quod per litteras, & agi tecum, &, ut arbitror, confici poteſt, agam. Nunc a te illud primum rogabo, ne quid invitus mea cauſſa facias; ſed id, quod mea intelliges multum, tua nullam in partem intereſſe, ita mihi des, ſi tibi, ut id libenter facias, ante perſuaſeris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia ſunt, niſi quod in philoſophia vehementer ab eo diſſentio. Sed & initio Romæ, cum te quoque & tuos omnes obſervabat, me coluit in primis: & nuper cum ea, quæ voluit, de ſuis commodis & præmiis conſecutus eſt, me habuit ſuorum defenſorum & amicorum fere principem: & jam a Phædro, qui nobis, cum pueri eſſemus, antequam Philonem cognovimus, valde, ut philoſophus, poſtea tamen, ut vir bonus, & ſuavis, & officioſus probabatur, traditus mihi commendatuſque eſt.

Is igitur Patro, cum ad me Romam litteras misisset, uti te sibi placarem, peteremque, ut nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes; nihil scripsi ad te ob eam rem, quod ædificationis tuæ consilium mea commendatione nolebam impediri. Idem, ut veni Athenas, cum idem, ut ad te scriberem, rogasset, ob eam caussam impetravit, quod, te abjecisse illam ædificationem, constabat inter omnes amicos tuos. Quod si ita est, & si jam plane tua nihil interest, velim, si qua offensiuncula facta est animi tui, perversitate aliquorum, (novi enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter tuam summam humanitatem, vel etiam honoris mei caussa. Equidem, si quid ipse sentiam, quæris; nec cur ille tantopere contendat, video, nec cur tu repugnes: nisi tamen multo minus tibi concedi potest, quam illi, laborare sine caussa. Quamquam, Patronis & orationem & caussam tibi cognitam esse, certo scio: honorem, officium, testamentorum jus, Epicuri auctoritatem, Phædri obtestationem, sedem, domicilium, vestigia summorum hominum sibi tuenda esse dicit. Totam hominis vitam rationemque, quam sequitur in philosophia, derideamus licet, si hanc ejus contentionem volumus reprehendere. Sed mehercule, quando illi, ceterisque, quos illa delectant, non valde inimici sumus; nescio, an ignoscendum sit huic, si tantopere laborat: in quo etiam si peccat, magis ineptiis, quam improbitate peccat. Sed, ne plura; (dicendum enim aliquando est) Pomponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem: nihil est illo mihi nec carius, nec jucundius. Is, non quo sit ex istis, (est enim omni liberali doctrina politissimus: sed valde diligit Patronem, valde Phædrum amavit) sic a me hoc contendit, homo minime ambitiosus, minime in rogitando molestus, ut

nihil umquam magis: nec dubitat, quin ego a te nutu hoc consequi possim, ita etiam, si ædificaturus esses. Nunc vero, si audierit, te ædificationem deposuisse, neque tamen me a te impetrasse, non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrem peto a te, ut scribas ad tuos, posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quem ὑπομνηματισμὸν illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima. Prius velim tibi persuadeas, ut hoc mea caussa libenter facias, quam ut facias. Sic tamen habeto; si feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut Euandro statuario de sacrarii habitatione accommodet.

M. T. C. MEMMIO S. D. 2

C. Aviano Euandro, qui habitat in tuo sacrario, & ipso multum utor, & patrono ejus M. Æmilio familiarissime. Peto igitur a te majorem in modum, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accommodes. Nam, propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare Kal. Quinct. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem. Neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multum intersit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares: mihi certe gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Fusium commendat, quem & ante præsens præsenti commendarat.

M. T. C. MEMMIO S. D. 3

A. Fusium, unum ex meis intimis, observantissimum studiosissimumque nostri, erudi-

ditum hominem, & summa humanitate, tuaque amicitia dignissimum, velim ita tractes, ut mihi coram recepisti. Tam mihi gratum id erit, quam quod gratissimum. Ipsum præterea, summo officio, & summa observantia tibi in perpetuum devinxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

Volaterranos accurate commendat.

M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCÆ, LEGATO PROPRÆT. S. D. 4

CUm municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est: magno enim meo beneficio affecti, cumulatissime mihi gratiam retulerunt: nam nec in honoribus meis, nec in laboribus umquam defuerunt. Cum quibus si mihi nulla caussa intercederet, tamen, quod te vehementissime diligo, quodque me a te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortarer, ut eorum fortunis consuleres; præsertim cum prope præcipuam caussam haberent ad jus obtinendum. Primum, quod Syllani temporis acerbitatem, Deorum immortalium benignitate, subterfugerunt: deinde, quod summo studio pop. Rom. a me in consulatu meo defensi sunt. Cum enim tribuni pl. legem iniquissimam de eorum agris promulgassent, facile senatui, populoque Rom. persuasi, ut eos cives, quibus fortuna pepercisset, salvos esse vellent. Hanc actionem meam C. Cæsar primo suo consulatu in lege Agraria comprobavit, agrumque Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberavit: ut mihi dubium non sit, quin is, qui novas necessitudines adjungat, vetera sua beneficia conservari velit. Quamobrem est tuæ prudentiæ, aut sequi ejus auctoritatem, cujus sectam atque imperium summa cum tua dignitate secutus es; aut certe illi in-

 tegram

tegram omnem caussam reservare. Illud vero dubitare non debes, quin tam grave, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligari velis. Sed hæc, quæ scripta sunt supra, eo spectant, ut te horter & suadeam. Reliqua sunt, quæ pertinent ad rogandum: ut non solum tua caussa tibi consilium me dare putes, sed etiam, quod mihi opus sit, me a te petere & rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesque esse volueris. Eorum ego domicilia, sedes, rem, fortunas, quæ & a Diis immortalibus, & a præstantissimis in nostra repub. civibus summo senatus, populique Romani studio conservatæ sunt, tuæ fidei, justitiæ, bonitatique commendo. Si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum consuevi tueri meos; nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis prodesse possem, prætermitterem. Sed, quando apud te nihilo minus hoc tempore valere me confido, quam valuerim semper apud omnes; pro nostra summa necessitudine, parique inter nos & mutua benevolentia, abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut existiment, eum quasi divino consilio isti negotio præpositum esse, apud quem unum nos, eorum perpetui defensores, plurimum valere possemus. Vale.

Argumentum.

Rogat, ne Curtii ager dividatur: idque etiam rationibus conatur persuadere.

M. T. C. Q. Valerio, Q. F. Orcæ, Legato Propræt. S. D. 5

NOn moleste fero, eam necessitudinem, quæ mihi tecum est, notam esse quamplurimis, neque

neque tamen ob eam caussam (quod tu optime existimare potes) te impedio, quo minus susceptum nogotium pro tua fide & diligentia ex voluntate Cæsaris, qui tibi rem magnam difficilemque commisit, gerere possis. Nam, cum multi a me petant multa, quod de tua erga me voluntate non dubitent; non committo, ut ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiarissime sum usus. Ejus & Syllani temporis injustissima calamitate dolui: &, cum iis, qui similem injuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur, adjutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, cum in eam tamquam e naufragio reliquias contulisset. Hoc autem tempore eum Cæsar in senatum legit: quem ordinem ille, ista possessione amissa, tueri vix potest. Gravissimum autem est, cum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna; minimeque convenit, ex eo agro, qui Cæsaris jussu dividatur, eum moveri, qui Cæsaris beneficio senator sit. Sed mihi minus libet multa de æquitate rei scribere, ne caussa potius apud te valuisse videar, quam gratia. Quamobrem te majorem in modum rogo, ut C. Curtii rem, meam putes esse; quidquid mea caussa faceres, ut id, C. Curtii caussa cum feceris, meum existimes, quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Generatim omnes amicos Cuspii commendat, nominatim L. Julium, & P. Cornelium.

M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCÆ, LEGATO PROPRÆT. S. D. 6

SI vales bene est: ego quidem valeo. Credo, te memoria tenere, me & coram P. Cuspio te-

cum locutum esse, cum te prosequerer paludatum; & item postea plurimis verbis tecum egisse, ut, quoscumque tibi ejus necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorum. Id tu pro tua summa erga me benevolentia, perpetuaque observantia mihi liberalissime, atque humanissime recepisti. Cuspius, homo in omnes suos officiosissimus, mirifice quosdam homines ex ista provincia tuetur, & diligit; propterea quod fuit in Africa bis, cum maximis societatis negotiis præesset. Itaque hoc ejus officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate & gratia soleo, quantum possum, adjuvare. Quare Cuspianorum omnium commendationis caussam hac tibi epistola exponendam putavi: reliquis epistolis tantum faciam, ut notam apponam eam, quæ mihi tecum convenit, & simul significem, de numero esse Cuspii amicorum. Sed hanc commendationem, quam his litteris consignare volui, scito esse omnium gravissimam. Nam P. Cuspius singulari studio contendit a me, ut tibi quam diligentissime L. Julium commendarem. Ejus ego studio vix videor mihi satisfacere posse, si utar verbis his, quibus, cum diligentissime quid agimus, uti solemus. Nova quædam postulat; & putat, me ejus generis artificium quoddam tenere. Ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte depromturum mirificum genus commendationis. Id quando assequi non possum, tu re velim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quodam perfectum arbitretur. Id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate & potestate tua proficisci poterit, non modo re, sed etiam verbis, vultu denique expresseris: quæ quantum in provincia valeant, vellem expertus esses. Sed tamen suspicor, ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignum esse tua amicitia: non solum, quia mihi Cuspius dicit, credo; tametsi id satis esse debebat: sed

ſed quia novi ejus judicium in hominibus & amicis deligendis: Harum litterarum vis quanta fuerit, propediem judicabo; tibique, ut confido, gratias agam. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe diligenterque curabo. Cura, ut valeas. P. Cornelius, qui tibi has litteras reddidit, eſt mihi a P. Cuſpio commendatus: cujus cauſſa quantopere cuperem, deberemque, profecto ex me facile cognoviſti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuſpius quam maximas, quamprimum, quam ſæpiſſime gratias agat.

ARGUMENTUM.

Petit a Cluvio, ne vectigal Atellano municipio impoſitum exigat: ſed integram cauſſam Cæſari reſervet.

M. T. C. C. CLUVIO S. D. 7

CUm in Galliam proficiſcens, pro noſtra neceſſitudine, tuaque ſumma in me obſervantia, ad me domum veniſſes, locutus ſum tecum de agro vectigali municipii Atellani, qui eſſet in Gallia; quantoque opere ejus municipii cauſſa laborarem, tibi oſtendi. Poſt tuam autem profectionem, cum & maxima res municipii honeſtiſſimi, mihique conjunctiſſimi, & ſummum meum officium ageretur, pro tuo animo in me ſingulari exiſtimavi, me oportere ad te accuratius ſcribere: etſi non ſum neſcius, & quæ temporum ratio, & quæ tua poteſtas ſit: tibique negotium datum eſſe a C. Cæſare, non judicium, præclare intelligo. Quare a te tantum peto, quantum & te facere poſſe, & libenter mea cauſſa facturum eſſe arbitror. Et primum velim exiſtimes, quod res eſt, municipii fortunas omnes in iſto vectigali conſiſtere; his autem temporibus hoc municipium, maximis oneribus preſſum, ſummis affectum eſſe

 dif-

difficultatibus. Hoc etsi commune ei videtur esse cum multis, tamen mihi crede, singulares huic municipio calamitates accidisse: quas idcirco non commemoro, ne, de miseriis meorum necessariorum conquerens, homines, quos nolo, videar offendere. Itaque nisi magnam spem haberem, C. Cæsari nos caussam municipii probaturos, non erat caussa, cur a te hoc tempore aliquid contenderem: sed, quia confido, mihique persuasi, illum & dignitatis municipii, & æquitatis, & voluntatis etiam erga se habiturum esse rationem; ideo a te non dubitavi contendere, ut hanc caussam illi integram conservares. Quod etsi nihilo minus a te peterem, si nihil audivissem te tale fecisse; tamen majorem spem impetrandi nactus sum, posteaquam mihi dictum est, hoc idem a te Rhegienses impetravisse: qui etsi te aliqua necessitudine attingunt, tamen tuus amor in me sperare me cogit, te, quod tuis necessariis tribueris, idem esse tributurum meis: præsertim cum ego pro his unis petam; habeam autem, qui simili caussa laborent, complures necessarios. Hoc me non sine caussa facere, neque aliqua levi ambitione commotum a te contendere, etsi te existimare arbitror, tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimum: nullum umquam fuisse tempus neque honorum, neque laborum meorum, in quo non hujus municipii studium in me exstiterit singulare. Quapropter a te etiam atque etiam pro nostra summa conjunctione, proque tua in me perpetua & maxima benevolentia majorem in modum peto, atque contendo, ut cum fortunas agi ejus municipii intelligas, quod sit mihi necessitudine, officiis, benevolentia conjunctissimum, id mihi des. Quod erit hujusmodi, ut, si a Cæsare, quod speramus, impetraverimus, tuo beneficio nos id consecutos esse judicemus: sin minus, pro eo tamen id habeamus,

quan-

quando a te data ſit opera, ut impetraremus. Hoc cum mihi gratiſſimum feceris, tum viros optimos, homines honeſtiſſimos, eoſdemque gratiſſimos, & tua neceſſitudine digniſſimos, ſummo beneficio in perpetuum tibi tuiſque devinxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat Rutilium, ut in agrorum diviſione Albini prædia ne attingat.

M. T. C. M. RUTILIO S. D. 8

CUm & mihi conſcius eſſem, quanti te facerem, & tuam erga me benevolentiam expertus eſſem; non dubitavi a te petere, quod mihi petendum eſſet. P. Sextium quanti faciam, ipſe optime ſcio; quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines ſciunt. Is, cum ex aliis te mei ſtudioſiſſimum eſſe cognoſceret, petivit a me, ut ad te quam accuratiſſime ſcriberem de re C. Albini ſenatoris: cujus ex filia natus eſt L. Sextius, optimus adoleſcens, filius P. Sextii. Hoc idcirco ſcripſi, ut intelligeres, non ſolum me pro P. Sextio laborare debere, ſed Sextium etiam pro Albino. Res autem hæc eſt. A M. Laberio C. Albinus prædia in æſtimationem accepit, quæ prædia Laberius emerat a Cæſare de bonis Plotianis. Ea ſi dicam non eſſe e repub. dividi, docere te videar, non rogare. Sed tamen cum Cæſar Syllanas venditiones, & aſſignationes ratas eſſe velit, quo firmiores exiſtimentur ſuæ: ſi ea prædia dividentur, quæ ipſe Cæſar vendidit, quæ tandem in ejus venditionibus eſſe poterit auctoritas? Sed hoc quale ſit, tu pro tua prudentia conſiderabis. Ego te plane rogo, atque ita, ut majore ſtudio, juſtiore de cauſſa, magis ex animo rogare nihil poſſim, ut Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas. Magna me affeceris non modo lætitia,

 ſed

ſed etiam quodammodo gloria, ſi P. Sextius homini maxime neceſſario per me ſatisfecerit, cum ego illi plurimum debeam. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Majus mihi dare beneficium nullum potes. Id mihi intelliges eſſe gratiſſimum. Vale.

Argumentum.

Bithynicam publicanorum ſocietatem, nominatimque Cn. Pupium commendat.

M. T. C. Crassipedi S. D. 9

Quamquam tibi præſens commendavi, ut potui diligentiſſime, ſocios Bithyniæ; teque cum mea commendatione, tum etiam tua ſponte intellexi, cupere ei ſocietati, quibuſcumque rebus poſſes, commodare: tamen cum ii, quorum res agitur, magni ſua intereſſe arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, qua eſſem erga ipſos voluntate, non dubitavi hæc ad te ſcribere. Volo enim, te exiſtimare, me, cum univerſo ordini publicanorum multum ſemper libentiſſime tribuerim, idque pro magnis ejus ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis amicum eſſe huic Bithynicæ ſocietati: quæ ſocietas ordine ipſo, & hominum genere pars eſt maxima civitatis: conſtat enim ex ceteris ſocietatibus; & caſu permulti ſunt in ea ſocietate valde mihi familiares; in primiſque is, cujus præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. Men. qui eſt magiſter in ea ſocietate. Quæ cum ita ſint, majorem in modum a te peto, Cn. Pupium, qui eſt in operis ejus ſocietatis, omnibus tuis officiis, atque omni liberalitate tueare: cureſque, ut ejus operæ, quod tibi facile factu eſt, quam gratiſſimæ ſint ſociis; remque & utilitatem ſociorum (cujus rei quantam poteſtatem quæſtor habeat, non ſum ignarus)

rus) per te quam maxime defensam & auctam velis. Id cum mihi gratissimum feceris, tum illud tibi expertus promitto & spondeo, te socios Bithyniæ, si iis commodaris, memores esse & gratos cogniturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Terentium Varronem Quæstorem M. Bruto commendat, quem Cæsar Galliæ citeriori præfecerat, epist. 6. l. 6. & in Oratore.

M. T. C. M. BRUTO S. D. 10

CUm ad te tuus quæstor M. Varro proficisceretur, commendatione egere eum non putabam. Satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more majorum, qui, ut te non fugit, hanc quæsturæ conjunctionem liberorum necessitudini proximam voluit esse. Sed, cum sibi ita persuasisset ipse, meas de se accurate scriptas litteras maximum apud te pondus habituras; a meque contenderet, ut quam diligentissime scriberem: malui facere, quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. Ut igitur debere me facere hoc intelligas, cum primum M. Terentius in forum venit, ad amicitiam se meam contulit. Deinde, ut se corroboravit, duæ caussæ accesserunt, quæ meam in illum benevolentiam augerent: una, quod versabatur in hoc studio nostro, quo etiam nunc maxime delectamur, & cum ingenio, ut nosti, nec sine industria: deinde, quod mature se contulit in societates publicanorum, quod quidem nollem: maximis enim damnis affectus est. Sed tamen caussa communis ordinis mihi commendatissimi, fecit amicitiam nostram firmiorem. Deinde versatus in utrisque subselliis optima & fide & fama, jam ante hanc commutationem reip. petitioni sese dedit, honoremque honestissimum

existimavit fructum laboris. His autem temporibus a me Brundusio cum litteris & mandatis profectus est ad Cæsarem: qua in re & amorem ejus in suscipiendo negotio perspexi, & fidem in conficiendo, ac renuntiando. Videor mihi, cum separatim de probitate ejus, & moribus dicturus fuissem, si prius caussam, cur eum tantopere diligerem, tibi exposuissem, in ipsa caussa exponenda satis etiam de probitate dixisse. Sed tamen separatim promitto, in meque recipio, fore eum tibi & voluptati & usui. Nam & modestum hominem cognosces, & prudentem, & a cupiditate omni remotissimum; præterea magni laboris, summæque industriæ. Neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipsi, cum bene cognoveris, judicanda sunt: sed tamen in omnibus novis conjunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione quasi amicitiæ fores aperiantur: quod ego his litteris efficere volui: etsi id ipsa per se necessitudo quæsturæ effecisse debet; sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, si me tanti facis, quanti & Varro existimat, & ipse sentio, ut quamprimum intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum & ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale.

ARGUMENTUM.

Arpinatis municipii Gallicana vectigalia Bruto, Galliam cisalpinam administranti, commendat.

M. T. C. BRUTO S. D. 11

QUia semper animadverti, studiose te operam dare, ut ne quid meorum tibi esset ignotum: propterea non dubito, quin scias, non solum cujus municipii sim, sed etiam, quam diligenter soleam meos municipes Arpinates tueri. Quorum quidem omnia commoda, omnesque facultа-

cultates, quibus & ſacra conficere, & ſarta tecta ædium ſacrarum, locorumque communium tueri poſſint, conſiſtunt in iis vectigalibus, quæ habent in provincia Gallia. Ad ea viſenda, pecuniaſque, quæ a colonis debentur, exigendas, totamque rem & cognoſcendam & adminiſtrandam legatos equites Romanos miſimus, Q. Fufidium Q. F., M. Faucium M. F., Q. Mamercum Q. F. Peto a te majorem in modum, pro noſtra neceſſitudine, ut ea res tibi curæ ſit: operamque des, ut per te quam commodiſſime negotium municipii adminiſtretur, quamprimumque conficiatur: ipſoſque, quorum nomina ſcripſi, ut quam honorificentiſſime pro tua natura, & quam liberaliſſime tractes. Bonos viros ad tuam neceſſitudinem adjunxeris, municipiumque gratiſſimum beneficio tuo devinxeris: mihi vero etiam eo gratius feceris, quod cum ſemper tueri municipes meos conſuevi, tum hic annus præcipue ad meam curam officiumque pertinet. Nam, conſtituendi municipii cauſſa, hoc anno ædilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & M. Cæſium, hominem mihi maxime neceſſarium (is enim magiſtratus in noſtro municipio, nec alius ullus creari ſolet); quos cohoneſtaris, in primiſque me, ſi reſpub. municipii tuo ſtudio, & diligentia bene adminiſtrata erit. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Q. Fufidium, Arpinatis municipii legatum, qui Tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.

M. T. C. BRUTO S. D. 12

ALia epiſtola communiter commendavi tibi legatos Arpinatum, ut potui diligentiſſime; hac

hac separatim Q. Fufidium, quocum mihi omnes necessitudines sunt, diligentius commendo, non ut aliquid de illa commendatione diminuam; sed ut hanc addam. Nam & privignus est M. Cæsii, mei maxime & familiaris, & necessarii, & fuit in Cilicia mecum tribunus mil., quo in munere ita se tractavit, ut accepisse ab eo beneficium viderer, non dedisse. Est præterea, quod apud te valet plurimum, a nostris studiis non abhorrens. Quare velim, eum quam liberalissime complectare; operamque des, ut in ea legatione, quam suscepit contra suum commodum, secutus auctoritatem meam, quam maxime ejus excellat industria. Vult enim, id quod optimo cuique natura tributum est, quam maximam laudem cum a nobis, qui eum impulimus, tum a municipio consequi: quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consecutus. Vale.

ARGUMENTUM.

L. Castronium ex Lucensi municipio commendat.

M. T. C. BRUTO S. D. 13

L. Castronius Pætus, longe princeps municipii Lucensis, est honestus, gravis, plenus officii, bonus plane vir, & cum virtutibus, tum etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem est familiarissimus, sic prorsus, ut nostri ordinis observet neminem diligentius. Quare & ut meum amicum, & ut tua dignum amicitia, tibi commendo. Cui quibuscumque rebus commodaveris, tibi profecto jucundum, mihi certe erit gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut exactionem ejus pecuniæ, quam Straboni Cornelius debebat, suo studio & diligentia curet.

M. T. C. BRUTO S. D. 14

L. Titio Strabone, equite Romano in primis honesto & ornato, familiarissime utor. Omnia

Omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res a Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam est. Peto a te hoc diligentius, quam si mea res esset, quo est honestius de amicorum pecunia laborare, quam de sua, ut negotium conficiendum cures; ipse suscipias, transigas, operamque des, quod tibi æquum, & rectum videbitur, ut quam commodissima conditione libertus Strabonis, qui ejus rei caussa missus est, negotium conficiat, ad nummosque perveniat. Id & mihi gratissimum erit; & tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua dignissimum: quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Præcilium adolescentem, patre natum Cæsari amicissimo, commendat.

M. T. C. CÆSARI IMP. S. D. 15

PRæcilium tibi commendo unice, tui necessarii, mei familiarissimi, viri optimi filium: quem cum adolescentem ipsum propter ejus modestiam, humanitatem, animum, & amorem erga me singularem mirifice diligo; tum patrem ejus, re doctus, intellexi & didici, mihi fuisse semper amicissimum. En, hic ille est, de illis maxime, qui irridere, atque objurgare me solitus est, quod me non tecum, præsertim cum abs te honorificentissime invitarer, conjungerem.

ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσιν ἔπειθεν.

Audiebam enim nostros proceres clamitantes,

ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ.
ὣς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα.

Sed tamen idem me consolatur: & jam hominem perustum, etiamnum gloria volunt incendere: atque ita loquuntur.

μὴ μὰν ἀσπεδεῖ γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι,

Sed me minus jam movent, ut vides: itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Εὐριπίδου,

Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

Quem versum senex Præcilius laudat egregie, & ait posse eumdem & ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω videre, & tamen nihilominus.

αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Sed ut redeam ad id, unde cœpi: vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quæ est singularis, comprehenderis, & ad id, quod ipsorum Præciliorum caussa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis meæ. Genere novo sum litterarum ad te usus, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem. Vale.

Argumentum.

Apollonium, P. Crassi libertum, Cæsari, bellum in Hispania contra Pompeji liberos gerenti, commendat.

M. T. C. Cæsari Imp. S. D. 16

P. Crassum ex omni nobilitate adolescentem dilexi plurimum: & ex eo cum ab ineunte ejus ætate bene speravissem, tum optime existimare cœpi ex iis judiciis, quæ de eo feceram, cognitis. Ejus libertum Apollonium jam tum equidem, cum ille viveret, & magni faciebam, & probabam. Erat enim & studiosus Crassi, & ad ejus optima studia vehementer aptus: itaque ab eo admodum diligebatur. Post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior visus est, quem in fidem atque amicitiam meam reciperem, quod eos a se observandos & colendos putabat, quos ille dilexisset, & quibus carus fuisset. Itaque & ad me in Ciliciam

liciam venit, multisque in rebus mihi magno usui fuit & fides ejus & prudentia: & ut opinor, tibi Alexandrino bello, quantum studio & fidelitate consequi potuit, non defuit. Quod cum speraret, te quoque ita existimare, in Hispaniam ad te, maxime ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore est profectus. Cui ego commendationem non sum pollicitus: non quin eam valituram apud te arbitrarer: sed neque mihi egere commendatione videbatur, qui & in bello tecum fuisset, & propter memoriam Crassi de tuis unus esset: &, si uti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id consequi posse. Testimonium meum de eo judicii, quod & ipse magni æstimabat, & ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognovi, & studiis optimis deditum, idque a puero. Nam domi meæ cum Diodoto Stoico, homine, meo judicio, eruditissimo, multum a puero fuit. Nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas litteris Græcis mandare cupiebat: posse arbitror: valet ingenio: habet usum: jam pridem in eo genere studii litterarumque versatur: satisfacere immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ testimonium: sed tu hoc facilius multo, pro tua singulari prudentia, judicabis. Et tamen, quod negaveram, commendo tibi eum. Quidquid ei commodaveris, erit mihi majorem in modum gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Sulpicio Achajæ præfecto Manium Curium commendat. Vide epist. 4. lib. 4. & epist. 6. lib. 6. & 29. lib. 7. & 50. hujus libri, & 1. lib. 16.

M. T. C. SER. SULPICIO S. D. 17

M.' Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de caussis a me diligitur. Nam &

& amicitia pervetus mihi cum eo est, ut primum in forum venit, instituta: & Patris, cum aliquoties antea, tum proxime hoc miserrimo bello, domus ejus tota mihi patuit: qua, si opus fuisset, tam essem usus, quam mea. Maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris cujusdam necessitudinis, quod est Attici nostri familiarissimus, eumque unum præter ceteros observat ac diligit. Quem si tu jam forte cognovisti, puto me hoc, quod facio, facere serius. Ea enim est humanitate & observantia, ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ita est, magnopere a te quæso, ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas litteras contulisti, quam maximus postea commendatione cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minus se tibi obtulit, aut eum nondum satis habes cognitum, aut quæ caussa est, cur majoris commendationis indigeat, sic tibi eum commendo, ut neque majore studio quemquam, neque justioribus de caussis commendare possim. Faciamque id, quod debent facere ii, qui religiose, & sine ambitione commendant: spondebo enim tibi, vel potius spondeo, in meque recipio, eos esse M.' Curii mores, eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certe gratissimum feceris, si intellexero, has litteras tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum voluntate. Deinde non necessariam commendationem addit, ut neque in Epiroticis negotiis, neque aliis in rebus Attico desit.

M. T. C. SULPICIO S. D. 18

NOn concedam, ut Attico nostro, quem elatum lætitia vidi, jucundiores tuæ, suavissime

me ad eum, & humanissime scriptæ litteræ fuerint, quam mihi. Nam etsi utrique nostrum prope æque gratæ erant, tamen ego admirabar magis, te, quasi rogatus, aut certe admonitus liberaliter Attico respondisses (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) ultro ad eum scripsisse, eique nec opinanti voluntatem tuam tantam per litteras detulisse. De quo non modo rogare te, ut eo studiosius mea quoque caussa facias, non debeo (nihil enim cumulatius fieri potest, quam polliceris); sed ne gratias quidem agere, quod tu & ipsius caussa, & tua sponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id, quod fecisti, esse gratissimum. Tale enim tuum judicium de homine eo, quem ego unice diligo, non potest mihi non summe esse jucundum. Quod cum ita sit, esse gratum necesse est. Sed tamen quando mihi, pro conjunctione nostra, vel peccare apud te in scribendo licet; utrumque eorum, quæ negavi mihi facienda esse, faciam. Nam & ad id, quod Attici caussa te ostendisti esse facturum, tantum velim addas, quantum ex nostro amore accessionis fieri potest: &, quod modo verebar, tibi gratias agere, nunc plane ago: teque ita existimare volo, quibuscumque officiis in Epiroticis, reliquisque rebus Atticum obstrinxeris, iisdem me tibi obligatum fore. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut Lysonem, jam antea commendatum, in fidem necessitudinemque suam recipiat.

M. T. C. SULPICIO S. D. 19

CUm Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium vetus, quam ego necessitudinem sancte colendam puto: sed ea caussa etiam cum aliis compluribus: familiaritas tanta nullo cum hospite: & ea cum officiis ejus multis, tum etiam con-

consuetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra conjunctius. Is cum Romæ annum prope ita fuisset, ut mecum viveret: etsi eramus in magna spe, te meis litteris, commendationeque diligentissime facturum id, quod fecisti, ut ejus rem, & fortunas absentis tuerere; tamen, quod in unius potestate erant omnia, & quod Lyso fuerat in nostra caussa, nostrisque præsidiis, quotidie aliquid timebamus. Effectum tamen est & ipsius splendore, & nostro, reliquorumque hospitum studio, ut omnia, quæ vellemus, a Cæsare impetrarentur: quod intelliges ex iis litteris, quas Cæsar ad te dedit. Nunc non modo non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti jam omnia: sed eo vehementius a te contendimus, ut Lysonem in fidem necessitudinemque tuam recipias. Cujus dubia fortuna timidius tecum agebamus, verentes, ne quid accideret ejusmodi, ut ne tu quidem mederi posses: explorata vero ejus incolumitate, omnia a te studia summa cura peto. Quæ ne singula enumerem, totam tibi domum commendo. In his adolescentem filium ejus, quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, cum in calamitate exsilii sui Patrensis civis factus esset, Patrensium legibus adoptavit: ut ejus ipsius hæreditatis jus caussamque tueare. Caput illud est, ut Lysonem, quem ego virum optimum gratissimumque cognovi, recipias in necessitudinem tuam. Quod si feceris, non dubito, quin in eo diligendo, ceterisque postea commendando, idem, quod ego, sis judicii & voluntatis habiturus. Quod cum fieri vehementer studeo, tum etiam illud vereor, ne, si minus cumulate videberis fecisse aliquid ejus caussa, me ille negligenter scripsisse de se putet, non te oblitum mei. Quanti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis, potuit cognoscere. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Commendat Asclaponem medicum, ut amicum, ut doctum, ut fidelem.

M. T. C. SULPICIO S. D. 20

ASclapone Patrensi, medico, utor valde familiariter; ejusque cum consuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in valetudine meorum: in qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam fidelitate benevolentiaque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo, & a te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de se, meamque commendationem usui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Domum & rem familiarem M. Æmilii, maximeque C. Ammonium, libertum ejus, commendat.

M. T. C. SULPICIO S. D. 21

M. Æmilius Avianus ab ineunte adolescentia me observavit, semperque dilexit, vir cum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officii diligendus. Quem si arbitrarer esse Sicyone, & nisi audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cybiræ commorari, nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. Perficeret enim ipse profecto suis moribus, suaque humanitate, ut sine cujusquam commendatione diligeretur abs te non minus, quam & a me, & ceteris suis familiaribus. Sed, cum illum abesse putem, commendo tibi majorem in modum domum ejus, quæ est Sicyone, remque familiarem, maxime C. Avianum Ammonium, libertum ejus: quem quidem tibi etiam suo nomine commendo. Nam, cum propterea mihi est probatus, quod est in patronum suum officio & fide singulari, tum etiam,

quod

quod in me ipsum magna officia contulit, mihique molestissimis temporibus ita fideliter benevoleque præsto fuit, ut si a me manumissus esset. Itaque peto a te, ut eum Ammonium, & in patroni ejus negotio sic tueare, ut ejus procuratorem, quem tibi commendo, & ipsum suo nomine diligas, habeasque in numero tuorum: hominem prudentem, & officiosum cognosces, & dignum, qui a te diligatur. Vale.

ARGUMENTUM.

T. *Manlium suo, Varronisque nomine, commendat.*

M. T. C. SULPICIO S. D. 22

T. Manlium, qui negotiatur Thespiis, vehementer diligo. Nam & semper me coluit, diligentissimeque observavit, & a studiis nostris non abhorret. Accedit eo, quod Varro Murena magnopere ejus caussa vult omnia: qui ita existimavit, etsi suis litteris, quibus tibi Manlium commendabat, valde confideret, tamen mea commendatione aliquid accessionis fore. Me quidem cum Manlii familiaritas, tum Varronis studium commovit, ut ad te quam accuratissime scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum; id est, si T. Manlium quam maxime, quibuscumque rebus honeste, ac pro tua dignitate poteris, juveris atque ornaveris. Ex ipsius præterea gratissimis & humanissimis moribus, confirmo tibi, eum te, quem soles, fructum, a bonorum virorum officiis exspectare, esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

L. Cossinium libertum commendat.

M. T. C. SULPICIO S. D. 23

L. Cossinio, amico, & tribuli meo, valde familiariter utor. Nam & inter nosmetipsos vetus

vetus usus intercedit, & Atticus noster majorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit. Itaque tota Cossinii domus me diligit, in primisque libertus ejus L. Cossinius Anchialus, homo & patrono, & patroni necessariis, quo in numero ego sum, probatissimus. Hunc tibi ita commendo, ut si meus libertus esset, eodemque apud me loco esset, quo & est apud patronum suum, majore studio commendare non possem. Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis; atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, juveris. Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi postea jucundum. Hominem enim summa probitate, humanitate, observantiaque cognosces. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias Sulpicio, quod se totum Lysoni remisisset. Deinde rogat, ut eundem omnibus officiis, omnique liberalitate complectatur.

M. T. C. SULPICIO S. D. 24

CUm antea capiebam ex officio meo voluptatem, quod memineram, quam tibi diligenter Lysonem, hospitem, & familiarem meum, commendassem: tum vero posteaquam ex litteris ejus cognovi, tibi eum falso suspectum fuisse, vehementissime lætatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. Ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adjumento fuisse, quod ad te delatum diceret, se se contra dignitatem tuam Romæ de te loqui solitum esse. De quo etsi pro tua facilitate & humanitate purgatum se tibi scribit esse, tamen primum, ut debeo, tibi maximas gratias ago, cum tantum litteræ meæ potuerunt, ut iis lectis, omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lysone, deponeres: deinde, credas mihi affirmanti, velim, me hoc, non pro Lysone magis, quam

quam pro omnibus ſcribere; hominem eſſe neminem, qui umquam mentionem tui ſine tua ſumma laude fecerit. Lyſo vero cum mecum prope quotidie eſſet, unaque viveret, non ſolum, quia me libenter audire arbitrabatur, ſed quia libentius ipſe loquebatur, omnia mihi tua & facta, & dicta laudabat. Quapropter etſi a te ita tractatur, ut jam non deſideret commendationem meam; uniſque ſe litteris meis omnia conſecutum putet: tamen a te peto majorem in modum, ut eum etiam atque etiam tuis officiis, liberalitate complectare. Scriberem ad te, qualis vir eſſet, ut ſuperioribus litteris feceram, niſi eum jam per ſeipſum tibi ſatis eſſe notum arbitrarer. Vale.

ARGUMENTUM.

Hageſaretum breviter, ſed accurate commendat.

M. T. C. SER. SULPICIO S. D. 25

HAgeſaretus Lariſſæus, magnis meis beneficiis ornatus in conſulatu meo, memor & gratus fuit, meque poſtea diligentiſſime coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hoſpitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis ſuæ, & tua neceſſitudine digniſſimum. Pergratum mihi feceris, ſi dederis operam, ut is intelligat, hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Meſſinii Achaica negotia ex fratris hæreditate.

M. T. C. SULPICIO S. D. 26

L. Meſſinius ea mecum neceſſitudine conjunctus eſt, quod mihi quæſtor fuit. Sed hanc cauſ-

caussam, quam ego, ut a majoribus accepi, semper gravem duxi, fecit virtute & humanitate sua justiorem. Itaque eo sic utor, ut nec familiarius ullo, nec libentius. Is quamquam confidere videbatur, te sua caussa, quæ honeste posses, libenter esse facturum: magnum tamen esse speravit apud te meas quoque litteras pondus habituras. Id cum ipse ita judicabat, tum pro familiari consuetudine sæpe ex me audierat, quam suavis esset inter nos, & quanta conjunctio. Peto igitur a te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario, & tam familiari, ut ejus negotia, quæ sunt in Achaja, ex eo, quod hæres est M. Mindio, fratri suo, qui Elide negotiatus est, explices, & expedias tum jure, & potestate, quam habes, tum etiam auctoritate, & consilio tuo. Sic enim præscripsimus iis, quibus ea negotia mandavimus, ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controversiam vocarentur, te arbitro, &, quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur. Id ut honoris mei caussa suscipias, vehementer te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, si non alienum a tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum; si qui difficiliores erunt, ut rem sine controversia confici nolint, si eos, quando cum senatore res est, Romam rejeceris. Quod quo minore dubitatione facere possis, litteras ad te a M. Lepido consule, non quæ te aliquid juberent (neque enim id tuæ dignitatis esse arbitrabamur), sed quodam modo quasi commendatitias sumpsimus. Scriberem, quam id beneficium bene apud Messinium positurus esses, nisi & te scire confiderem, & mihi peterem. Sic enim velim existimes, non minus me de illius re laborare, quam ipsum de sua. Sed cum illum studeo quam facillime ad suum pervenire: tum illud laboro, ut non minimum hac mea commendatione se consecutum arbitretur.

S. AR-

Argumentum.

Gratias agit Sulpicio, quod Æmilium Avianum liberaliter honorificeque tractasset, eundemque denuo commendat: laudat in extremo Servium filium.

M. T. C. Sulpicio S. D. 27

Licet eodem exemplo sæpius tibi hujus generis litteras mittam, cum gratias agam, quod meas commendationes tam diligenter observes, quod feci in aliis, & faciam, ut video, sæpius: sed tamen non parcam operæ, &, ut vos in vestris formulis, sic ego in epistolis de eadem re alio modo. C. Avianus igitur Ammonius incredibiles mihi gratias per litteras egit, & suo, & Æmilii Aviani, patroni sui, nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari, nec se præsentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. Id mihi cum jucundum est eorum caussa, quos ego tibi, summa necessitudine, & summa conjunctione adductus, commendaveram, quod M. Æmilius unus est ex meis familiarissimis, atque intimis maxime necessarius, homo & magnis meis beneficiis devinctus, & prope omnium, qui mihi aliquid debere videntur, gratissimus: tum multo jucundius, te esse in me tali voluntate, ut plus prosis amicis meis, quam ego præsens fortasse prodessem: credo, quod magis ego dubitarem, quid illorum caussa facerem, quam tu, quid mea. Sed hoc non dubito, quin existimes, mihi esse gratum. Illud te rogo, ut illos quoque gratos homines esse putes: quod ita esse tibi promitto, atque confirmo. Quare velim, quidquid habent negotii, des operam, quod commodo tuo fiat, ut, te obtinente Achajam, conficiant. Ego cum tuo Servio jucundissime conjunctissimeque vivo; magnamque cum ex ingenio ejus, singularique studio, tum ex virtute & probitate voluptatem capio. Vale.

Ar-

ARGUMENTUM.

Agit gratias de Messinio humanissime tractato: rogatque, ut sua in eum beneficia, quibus rebus possit, augeat. Commendat etiam Lacedæmonios.

M. T. C. SULPICIO S. D. 28

ETsi libenter petere a te soleo, si quid opus est meorum cuipiam, tamen multo libentius gratias tibi ago, cum fecisti aliquid commendatione mea, quod semper facis. Incredibile est enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter a me tibi commendati. Quæ mihi omnia grata, sed de L. Messinio gratissimum. Sic enim est mecum locutus, te, ut meas litteras legeris, statim procuratoribus suis pollicitum esse omnia: multo vero plura, & majora fecisse. Id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum esse) velim existimes mihi te fecisse gratissimum. Quod quidem hoc vehementius lætor, quod ex ipso Messinio te video magnam capturum voluptatem. Est enim in eo cum virtus, & probitas, & summum officium, summaque observantia, tum studia illa nostra, quibus antea delectabamur, nunc etiam vivimus. Quod reliquum est, velim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus, quæ te erunt dignæ. Sed duo, quæ te nominatim rogo: primum, ut, si quid satisdandum erit, *amplius eo nomine non peti*, cures, ut satisdetur fide mea. Deinde, cum fere consistat hæreditas in iis rebus, quas avertit Oppia, quæ uxor Mindii fuit, adjuves, ineasque rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur: quod si putarit illa fore, ut opinio nostra est, negotium conficiemus. Hoc ut assequamur, te vehementer etiam atque etiam rogo. Illud, quod supra scripsi, id tibi confirmo, in meque recipio, te ea, quæ fecisti Messinii caussa, quæ-

que feceris, ita bene collocaturum, ut ipſe judices, homini te gratiſſimo, jucundiſſimo benigne feciſſe. Volo enim ad id, quod mea cauſſa feciſti, hoc etiam accedere. Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipſi ſua, maiorumque ſuorum auctoritate ſatis commendati ſint fidei & juſtitiæ tuæ: & ego, qui te optime noviſſem, non dubitavi, quin tibi notiſſima & jura, & merita populorum eſſent. Itaque, cum a me peteret Philippus Lacedæmonius, ut tibi civitatem commendarem; etſi memineram, me ei civitati omnia debere; tamen reſpondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. Itaque ſic velim exiſtimes, me omnes Achajæ civitates arbitrari pro horum temporum perturbatione felices, quod tu iis præſis: eundemque me ita judicare, te, quod unus optime noſſes non noſtra ſolum, ſed etiam Græciæ monumenta omnia, tua ſponte amicum Lacedæmoniis & eſſe, & fore. Quare tantum a te peto, ut, cum ea facies Lacedæmoniorum cauſſa, quæ tua fides, amplitudo, juſtitia poſtulat; his, ſi tibi videbitur, ſignifices, te non moleſte ferre, quod intelligas, ea, quæ facias, mihi quoque grata eſſe. Pertinet enim ad officium meum, eos exiſtimare, curæ mihi ſuas res eſſe. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Diligentiſſima commendatio Capitonis pro hæreditate Antiſtii.

M. T. C. L. PLANCO S. D. 29

NOn dubito, quin ſcias, in iis neceſſariis, qui tibi a patre relicti ſunt, me tibi eſſe vel conjunctiſſimum, non iis modo cauſſis, quæ ſpeciem habent magnæ conjunctionis, ſed iis etiam, quæ familiaritate & conſuetudine tenentur; quam ſcis mihi jucundiſſimam cum patre tuo, & ſummam fuiſ-

fuisse. Ab his initiis noster in te amor profectus auxit paternam necessitudinem, & eo magis, quod intellexi, ut primum per ætatem judicium facere potueris, quanti quisque tibi faciendus esset, me a te in primis cœptum esse observari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum cum studiorum, quod ipsum est per se grave, tum eorum studiorum, earumque artium, quæ per se ipsæ eos, qui voluntate eadem sunt, etiam familiaritate devinciunt. Exspectare te arbitror, hæc tam longe repetita principia quo spectent. Id primum ergo habeto, non sine magna justaque caussa hanc a me commemorationem esse factam. C. Atejo Capitone utor familiarissime. Notæ tibi sunt varietates meorum temporum. In omni genere & honorum & laborum meorum & animus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis præsto fuit, & paruit & temporibus & fortunæ meæ. Hujus propinquus fuit T. Antistius: qui cum sorte quæstor Macedoniam obtineret, neque ei successum esset, Pompejus in eam provinciam cum exercitu venit. Facere Antistius nihil potuit. Nam si potuisset, nihil ei fuisset antiquius, quam ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reverti; præsertim cum sciret, quanti is Cæsarem faceret, semperque fecisset. Sed oppressus, tantum attigit negotii, quantum recusare non potuit. Cum signaretur argentum Apolloniæ, non possum dicere, eum præfuisse, neque possum negare eum affuisse; sed non plus duobus, aut tribus mensibus. Deinde abfuit a castris; fugit omne negotium: hoc mihi, ut testi, velim credas: meam enim ille mæstitiam in illo bello videbat: mecum omnia communicabat. Itaque abdidit se in intimam Macedoniam, quo potuit longissime a castris, non modo ut non præesset ulli negotio, sed etiam ut ne interesset quidem. Is post prælium se ad hominem necessarium A. Plancium in Bithyniam contulit.

tulit. Ibi eum Cæſar cum vidiſſet, nihil aſpere, nihil acerbe dixit; Romam juſſit venire. Ille in morbum continuo incidit, ex quo non convaluit. Æger Corcyram venit: ibi eſt mortuus. Teſtamento, quod Romæ, Paullo, & Marcello Coſs., fecerat, hæres ex parte dimidia, & tertia eſt Capito: in ſextante ſunt ii, quorum pars ſine ulla cujuſquam querela publica poteſt eſſe: ea eſt ad H-S. xxx. Sed de hoc Cæſar viderit. Te, mi Plance, pro paterna neceſſitudine, pro noſtro amore, pro ſtudiis, & omni curſu noſtro totius vitæ ſimillimo, rogo, & a te ita peto, ut majore cura, majore ſtudio non poſſim, ut hanc rem ſuſcipias, meam putes; enitare, contendas, efficias, ut mea commendatione, tuo ſtudio, Cæſaris beneficio, hæreditatem propinqui ſui C. Capito obtineat. Omnia, quæ potui in hac ſumma gratia tua ac potentia a te impetrare, ſi petiviſſem, ultro te ad me detuliſſe putabo, ſi hanc rem impetravero. Illud fore tibi adjumento ſpero, cujus ipſe Cæſar eſſe optimus judex poteſt: ſemper Cæſarem Capito & dilexit, & coluit. Sed ipſe hujus rei teſtis eſt: novi hominis memoriam. Itaque te nihil doceo: tantum tibi ſumito pro Capitone apud Cæſarem, quantum ipſum meminiſſe ſenties. Ego, quod in me ipſo experiri potui, ad te deferam. In eo quantum ſit ponderis, tu videbis. Quam partem in republ. cauſſamque defenderim; per quos homines, ordineſque ſteterim, quibuſque munitus fuerim, non ignoras. Hoc mihi velim credas: ſi quid fecerim hoc ipſo in bello minus ex Cæſaris voluntate, quod intellexerim ſcire ipſum Cæſarem, me invitiſſimum feciſſe, id feci aliorum conſilio, hortatu, auctoritate; quod fuerim moderatior temperatiorque, quam in ea parte quiſquam, id me feciſſe maxime auctoritate Capitonis; cujus ſimiles ſi reliquos neceſſarios habuiſſem, reip. fortaſſe nonnihil, mihi certe plurimum profuiſſem.

Hanc

Hanc rem, mi Plance, si effeceris, meam de tua erga me benevolentia spem confirmaveris; ipsumque Capitonem, gratissimum, officiosissimum, optimum virum, ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adjunxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

L. Manlium in hæreditate fraterna, & omnibus in rebus commendat.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 30

L. Manlius est Sosis: is fuit Catinensis, sed est una cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, decurioque Neapoli: erat enim adscriptus in id municipium ante civitatem sociis, & Latinis datam. Ejus frater Catinæ nuper mortuus est. Nullam omnino arbitramur de ea hæreditate controversiam eum habiturum: & est hodie in bonis. Sed, quando habet præterea negotia vetera in Sicilia sua, & hanc hæreditatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo, in primisque ipsum, virum optimum, mihique familiarissimum, his studiis litterarum doctrinæque præditum, quibus ego maxime delector. Peto igitur abs te, ut eum sive aderit, sive non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximeque necessariis scias esse: itaque tractes, ut intelligat, meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Flavium Pisonis, generi sui, cum viveret, pernecessarium, commendat.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 31

C. Flavio, honesto & ornato equite Romano, utor valde familiariter. Fuit enim generi mei C. Pisonis pernecessarius; meque diligentissime observat & ipse, & L. Flavius, frater ejus.

Quapropter velim honoris mei cauſſa, quibus rebus honeſte, & pro tua dignitate poteris, quam honorificentiſſime, & quam liberaliſſime C. Flavium tractes. Id mihi ſic erit gratum, ut gratius eſſe nihil poſſit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, ſed tum familiaritate & neceſſitudine, tum etiam veritate, te ex C. Flavii officio, & obſervantia, & præterea ſplendore, atque inter ſuos gratia, magnam voluptatem eſſe capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat duos hoſpites ſuos Aleſinos.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 32

IN Aleſina civitate tam lauta, quam nobili, conjunctiſſimos habeo & hoſpitio, & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem: ſed vereor, ne, quia complures tibi præcipue commendo, exæquare videar ambitione quadam commendationes meas, quamquam a te quidem cumulate ſatisfit & mihi, & meis omnibus. Sed velim ſic exiſtimes, hanc familiam, & hos mihi maxime eſſe conjunctos vetuſtate, officiis, benevolentia. Quamobrem peto a te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas fideſque patietur, commodes. Id ſi feceris, erit mihi vehementiſſime gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Libertos & negotia Naſonis commendat.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 33

CN. Otacilio Naſone utor familiariſſime, ita prorſus, ut illius ordinis nullo familiarius. Nam & humanitate ejus, & probitate in conſuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus eſt exſpectare te, quibus eum verbis tibi com-

commendem, quo ſic utar, ut ſcripſi. Habet is in provincia tua negotia, quæ procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demoſtratus: quos tibi, negotiaque omnia Naſonis non ſecus commendo, ac ſi mea eſſent. Gratiſſimum mihi feceris, ſi intellexero, hanc commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Lyſonem, hoſpitem ſuum.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 34

AVitum mihi hoſpitium eſt cum Lyſone, Lyſonis filio, Lilybætano, valdeque ab eo obſervor, cognovique dignum & patre, & avo: eſt enim nobiliſſima familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum rem domumque ejus, magnoque opere abs te peto, cures, ut is intelligat, meam commendationem maximo ſibi apud te & adjumento, & ornamento fuiſſe. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat hoſpitem & familiarem ſuum Philoxenum.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 35

C. Avianus Philoxenus antiquus eſt hoſpes meus, & propter hoſpitium valde etiam familiaris: quem Cæſar meo beneficio in Novocomenſes retulit. Nomen autem Aviani conſecutus eſt, quod homine nullo plus eſt uſus, quam Flacco Aviano, meo, quemadmodum te ſcire arbitror, familiariſſimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres, non vulgarem eſſe commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod ſine moleſtia tua facere poſſis, ei commodes, habeaſque in numero tuorum; perficiaſque, ut intelligat, has litteras meas magno

sibi usui fuisse. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Demetrium Megam in jure civitatis, omnibusque in rebus.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 36

CUm Demetrio Mega mihi vetustum hospitium est, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella, rogatu meo, civitatem a Cæsare impetravit, qua in re ego interfui. Itaque nunc P. Cornelius vocatur. Cumque propter quosdam sordidos homines, qui Cæsaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina civitate donatorum incisa essent, revelli jussisset; eidem Dolabellæ, me audiente, Cæsar dixit, nihil esse, quod de Mega vereretur: beneficium suum in eo manere. Hoc te scire volui, ut eum in civium Romanorum numero haberes. Ceterisque in rebus tibi eum ita commendo, ut majore studio neminem commendarim. Gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, meam commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Hippiam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 37

HIppiam Philoxeni filium, Calatinum, hospitem & necessarium meum tibi commendo majorem in modum. Ejus bona, quemadmodum ad me delata res est, publice possidentur alieno nomine, contra leges Calatinorum. Id si ita est, etiam sine mea commendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subvenias. Quoquo

quo modo autem ſe res habet, peto a te, ut honoris mei cauſſa eum expedias, tantumque ei commodes & in hac re, & in ceteris, quantum tua fides dignitaſque patietur. Id mihi vehementer gratum erit. Vale.

ARGUMENTUM.

Bruttii negotia procuratoreſque commendat.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 38

L. Bruttius, eques Romanus, adoleſcens omnibus rebus ornatus, in meis familiariſſimis eſt, meque obſervat diligentiſſime: cujus cum patre magna mihi fuit amicitia jam inde a quæſtura mea Sicilienſi. Omnino nunc ipſe Bruttius Romæ mecum eſt: ſed tamen domum ejus, & rem familiarem, & procuratores tibi ſic commendo, ut majore ſtudio commendare non poſſim. Gratiſſimum mihi feceris, ſi curaris, ut intelligat, id quod ei recepi, hanc meam commendationem ſibi magno adjumento fuiſſe. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Titurnium Rufum.

M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D. 39

CUm familia Titurnia neceſſitudo mihi intercedit vetus, ex qua reliquus eſt M. Titurnius Rufus, qui mihi omni diligentia atque officio eſt tuendus. Eſt igitur in tua poteſtate, ut ille in me ſatis ſibi præſidii putet eſſe. Quapropter eum tibi commendo majorem in modum; & abs te peto, efficias, ut is commendationem hanc intelligat ſibi magno adjumento fuiſſe. Erit id mihi vehementer gratum.

Argumentum.

L. & C. Aurelios commendat.

M. T. C. Q. Anchario, Q. F. Procos. S. D. 40

L. & C. Aurelios, L. F. quibus & ipsis, & patre eorum, viro optimo, familiarissime utor, commendo tibi majorem in modum, adolescentes omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. Si ulla mea apud te commendatio valuit, quod scio multas plurimum valuisse, hæc ut valeat, rogo. Quod si eos honorifice liberaliterque tractaris, & tibi gratissimos, optimosque adolescentes adjunxeris, & mihi gratissimum feceris. Vale.

Argumentum.

Gratias agit & suo & Pompeji nomine de Luccejo benignissime tractato; eundemque denuo commendat.

M. T. C. L. Culleolo S. D. 41

Quæ fecisti L. Lucceji caussa, scire te plane volo, te homini gratissimo commodasse: & cum ipsi, quæ fecisti, pergrata sunt, tum Pompejus, quotiescumque me videt (videt autem sæpissime) gratias tibi agit singulares. Addo etiam illud, quod tibi jucundissimum esse certo scio, meipsum ex tua erga Luccejum benignitate maxima voluptate affici. Quod superest, quamquam mihi non est dubium, quin cum antea nostra caussa, nunc jam etiam tuæ constantiæ gratia mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamen abs te vehementer etiam atque etiam peto, ut ea, quæ initio ostendisti, deindeque fecisti, etiam ad exitum augeri & cumulari per te velis. Id & Luccejo & Pompejo valde gratum fore, teque apud eos præclare positurum,

con-

confirmo & spondeo. De rep., deque his negotiis cogitationibusque nostris perscripseram ad te diligenter paucis ante diebus, easque litteras dederam pueris tuis. Vale.

ARGUMENTUM.

Luccejum commendat, jam ante commendatum.

M. T. C. L. CULLEOLO PROCOS. S. D. 42

L. Luccejus meus familiarissimus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret, omnia te cumulatissime & liberalissime procuratoribus suis pollicitum esse. Cum oratio tua tam ei grata fuerit, quam gratam rem ipsam existimas fore, cum, ut spero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino ostenderunt Bulliones, sese Luccejo Pompeji arbitratu satisfacturos. Sed vehementer opus est nobis & voluntatem, & auctoritatem, & imperium tuum accedere. Quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. Illudque mihi gratissimum est, quod ita sciunt Lucceji procuratores, & ita Luccejus ipse ex litteris tuis, quas ad eum misisti, intellexit, hominis nullius apud te auctoritatem, aut gratiam valere plus quam meam. Id ut re experiatur, iterum & sæpius te rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Oppium commendat Gallio in Ciliciam proficiscenti.

M. T. C. Q. GALLIO S. D. 43

ETsi plurimis rebus spero fore, ut perspiciam, quod tamen jampridem perspicio, me a te amari: tamen nunc ea caussa tibi datur, in qua facile declarare possis tuam erga me benevolentiam. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris. Eum tibi unice commendo; eoque magis, quod cum ipsum diligo, tum quod

quod negotia procurat L. Egnatii Rufi, quo ego uno equite Romano familiarissime utor, & qui cum consuetudine quotidiana, tum officiis plurimis maximisque mihi conjunctus est. Oppium igitur præsentem ut diligas, Egnatii absentis rem ut tueare, æque a te peto, ac si mea negotia essent. Velim, memoriæ tuæ caussa, des litterarum aliquid, quæ tibi in provincia reddantur: sed ita conscribas, ut tum, cum eas leges, facile recordari possis hujus meæ commendationis diligentiam. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Argumentum.

Eundem Oppium rursus eidem commendat.

M. T. C. Gallio S. D. 44

Etsi ex tuis, & L. Oppii familiarissimi mei litteris cognovi, te memorem commendationis meæ fuisse; idque pro tua summa erga me benevolentia, proque nostra necessitudine minime sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præsentem, & L. Egnatii mei familiarissimi absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, ut, si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter mihi gratissimum feceris, si curaris, ut is intelligat, me a te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idque ut facias, vehementer te rogo. Vale.

Argumentum.

Egnatii & servum Anchialum, & negotia Appulejo commendat.

M. T. C. Appulejo Proquæs. S. D. 45

L. Egnatio uno equite Rom. vel familiarissime utor. Ejus Anchialum servum, negotia-

tiaque, quæ habet in Asia, tibi commendo non minore studio, quam si rem meam commendarem. Sic enim existimes velim, mihi cum eo non modo quotidianam consuetudinem summam intercedere, sed etiam officia magna & mutua nostra inter nos esse. Quamobrem etiam atque etiam a te peto, ut cures, ut is intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse: nam de tua erga me voluntate non dubitabat. Id ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Nostium cohæredem suum commendat.

M. T. C. APPULEJO PROQUÆS. S. D. 46

L Nostius Zoilus est cohæres meus: hæres autem patroni sui. Ea re utrumque scripsi, ut & mihi cum illo caussam amicitiæ scires esse, & hominem probum existimares, qui patroni judicio ornatus esset. Eum tibi igitur sic commendo, ut unum ex nostra domo. Valde mihi gratum erit, si curaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi apud te magno adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Egnatium, communem amicum, commendat.

M. T. C. SILIO S. D. 47

QUid ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? Sed tamen, ut scires, eum non a me diligi solum, verum etiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut sentiat, & se a me, & me a te amari. Hoc vehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt. Utamur igitur vulgari consolatione. Quid, si hoc melius? Sed hæc coram.

Tu

Tu fac, quod facis, ut me ames, teque amari a me ſcias. Vale.

ARGUMENTUM.

Omnes Cyprios, maximeque Paphios commendat.

M. T. C. C. SEXTILIO RUFO QUÆS. S. D. 48

OMnes tibi commendo Cyprios, ſed magis Paphios: quibus tu quæcumque commodaris, erunt mihi gratiſſima. Eoque facio libentius, ut eos tibi commendem, quod & tuæ laudi, cujus ego fautor ſum, conducere arbitror, cum primus in eam inſulam quæſtor veneris, ea te inſtituere, quæ ſequantur alii. Quæ, ut ſpero, facilius conſequere, ſi & P. Lentuli, neceſſarii tui, legem, & ea, quæ a me conſtituta ſunt, ſequi volueris. Quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Q. Pompejum.

M. T. C. CURIO PROCOS. S. D. 49

Q. Pompejus Sexti F. multis & veteribus cauſſis neceſſitudinis mihi conjunctus eſt. Is cum antea meis commendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem ſuam tueri conſueverit; nunc profecto, te provinciam obtinente, meis litteris aſſequi debet, ut nemini ſe intelligat commendatiorem umquam fuiſſe. Quamobrem a te majorem in modum peto, ut cum omnes meos æque, ac tuos obſervare pro noſtra neceſſitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipſe intelligat, nullam rem ſibi majori uſui, aut ornamento, quam meam commendationem, eſſe potuiſſe. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia integrum conservet. V. ep. 17.

M. T. C. AUCTO PROCOS. S. D. 50

SUmpsi hoc mihi pro tua in me observantia, quam penitus perspexi, quamdiu Brundusii fuimus, ut ad te familiariter, & quasi pro meo jure scriberem, si qua res esset, de qua valde laborarem. M.' Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, ut nihil possit esse conjunctius. Multa illius in me officia, multa in illum mea; quodque maximum est, summus inter nos amor & mutuus. Quæ cum ita sint, si ullam in amicitia mea spem habes; si ea, quæ in me officia & studia Brundusii contulisti, vis mihi etiam gratiora efficere, quamquam sunt gratissima; si me a tuis omnibus amari vides: hoc mihi da, atque largire, ut M.' Curium sartum & tectum, ut ajunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum integrumque conserves. Et ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum, summamque voluptatem esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

P. Messienum commendat.

M. T. C. P. CÆSIO S. D. 51

P. Messienum, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumque persamiliarem tibi commendo, ea commendatione, quæ potest esse diligentissima. Peto a te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, ejusque rem famamque tueare. Virum bonum, tuaque amicitia dignum tibi adjunxeris, mihique gratissimum feceris. Vale.

AR-

Argumentum.

Hospitem suum Aristotelem commendat.

M. T. C. Regi S. D. 52

A. Licinius Aristoteles, Melitensis, antiquissimus est hospes meus, & praeterea conjunctus magno usu familiaritatis. Hæc cum ita sint, non dubito, quin tibi satis commendatus sit. Etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te valere. Hunc ego a Cæsare liberavi. Frequens enim fuerat nobiscum; atque etiam diutius in caussa est, quam nos, commoratus. Quo melius te de eo existimaturum arbitror. Fac igitur, mi Rex, ut intelligat, has sibi litteras plurimum profuisse. Vale.

Argumentum.

Genucilium Curvum commendat.

M. T. C. Q. Thermo Propræt. S. D. 53

L. Genucilio Curvo jampridem familiarissime utor, optimo viro, & homine gratissimo. Eum tibi penitus commendo, atque trado. Primum, ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitasque patietur: patietur autem in omnibus. Nihil enim abs te umquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. Præcipue autem tibi commendo negotia ejus, quæ sunt in Hellesponto: primum, ut obtineat id juris in agris, quod ei Pariana civitas decrevit & dedit, & quod semper obtinuit sine ulla controversia: deinde, si quid habebit cum aliquo Hellespontio controversiæ, ut in illam διοίκησιν rejicias. Sed non mihi videor, cum tibi totum hominem diligentissime commendarim, singulas ad te ejus caussas perscribere debere. Summa illa sit: quidquid officii, beneficii, honoris in

in Genucilium contuleris, id te existimabo, in me ipsum, atque in rem meam contulisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias Thermo, quod Marcilium liberalissime tractaverit: deinde petit, operam det, ne socrus Marcilii rea fiat.

M. T. C. Q. THERMO PROPRÆT. S. D. 54

CUm mihi multa grata sunt, quæ tu adductus mea commendatione, fecisti, tum in primis, quod M. Marcilium amici atque interpretis mei filium liberalissime tractavisti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihique propter te, gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, a te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentius his commodes; operamque des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. Ego cum antea studiose commendabam Marcilium, tum multo nunc studiosius, quod in longa apparitione singularem & prope incredibilem patris Marcilii fidem, abstinentiam, modestiamque cognovi. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Annejum, legatum suum, in controversia Sardiana.

M. T. C. THERMO PROPRÆT. S. D. 55

ETsi mihi videor intellexisse, cum tecum Ephesi de re M. Anneji, legati mei, locutus sum, te ipsius caussa vehementer omnia velle: tamen & M. Annejum tanti facio, ut mihi nihil putem prætermittendum, quod illius intersit: & me a te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. Nam cum jamdiu diligerem M. Annejum, deque eo sic existimarem, ut res decla-

rat, quod ultro ei detulerim legationem, cum multis petentibus denegassem; tum vero postea quam mecum in bello atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamque erga me benevolentiam cognovi, ut hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardianis habere controversiam scis: caussam tibi exposuimus Ephesi; quam tu tamen coram facilius meliusque cognosces. De reliquo mihi mehercule diu dubium fuit, quid ad te potissimum scriberem. Jus enim quemadmodum dicas, clarum, & magna cum tua laude notum est. Nobis autem in hac caussa nihil aliud opus est, nisi te jus instituto tuo dicere. Sed tamen, cum me non fugiat, quanta sit in Prætore auctoritas, præsertim ista integritate, gravitate, clementia, qua te esse inter omnes constat: peto abs te pro nostra conjunctissima necessitudine, plurimisque officiis paribus ac mutuis, ut voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M. Annejus intelligat, te & sibi amicum esse, quod non dubitat (sæpe enim mecum locutus est): & multo amiciorem his meis litteris esse factum. In tuo toto imperio atque provincia nihil est, quod mihi gratius facere possis. Jam apud ipsum, gratissimum hominem, atque optimum virum, quam bene positurus sis studium tuum atque officium, dubitare te non existimo. Vale.

ARGUMENTUM.

Negotia Cluvii Puteolani commendat.

M. T. C. THERMO PROPRÆT. S. D. 56

CLuvius Puteolanus valde me observat, valdeque est mihi familiaris. Is ita sibi persuadet, quod in tua provincia negotii habet, nisi, te provinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id se in perditis & desperatis habiturum. Nunc, quando mihi ab amico officiosissimo tantum

tum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officiis; ita tamen, ut tibi nolim molestus esse. Mylasii, & Alabandenses pecuniam Cluvio debent. Dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, ut Ecdici Mylasii Romam mitterentur. Id factum non est. Legatos audio missos esse, sed malo Ecdicos, ut aliquid confici possit. Quare peto a te, ut eos, & Alabandenses jubeas Ecdicos Romam mittere. Praeterea Philotes Alabandensis ὑποθήκας Cluvio dedit: hae commissae sunt. Velim cures, ut aut de hypothecis decedat, easque procuratoribus Cluvii tradat, aut pecuniam solvat. Praeterea Heracleotae, & Bargyletae, qui item debent, aut pecuniam solvant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunii praeterea debent: sed ajunt, se depositam pecuniam habuisse. Id velim cognoscas: &, si intellexeris, eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usurae Cluvio, instituto tuo, conserventur. His de rebus eo magis laboro, quod agitur res Cn. Pompeji etiam nostri necessarii; & quod is magis etiam mihi laborare videtur, quam ipse Cluvius, cui satisfactum esse a nobis valde volo. His de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit a Thermo, ut Annejum, legatum suum, remittat: eumque in negotio suo commendat.

M. T. C. THERMO PROPRÆT. S. D. 57

QUo magis quotidie ex litteris nuntiisque, bellum magnum esse in Syria, cognosco, eo vehementius a te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Annejum legatum primo quoque tempore remittas. Nam ejus opera, consilio, scientia rei militaris vel maxime intelligo, me, & Remp. adjuvari posse. Quod nisi tanta res ejus age-

ageretur, nec ipse adduci potuisset, ut a me discederet; neque ego, ut eum a me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Kal. Majas. Ante eam diem Annejus ad me redeat oportet. Illud, quod tecum & coram & per litteras diligentissime egi, id & nunc etiam atque etiam rogo, curæ tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro caussæ veritate, & pro sua dignitate, conficiat. Intellexi ex tua oratione, cum tecum Ephesi locutus sum, te ipsius Anneji caussa omnia velle: sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam si intellexero, per te illum ipsum negotium ex sententia confecisse. Idque quamprimum ut efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat L. Custidium.

M. T. C. C. TITIO, L. F. RUFO PRÆT. URB. S. D. 58

L. Custidius est tribulis, & municeps, & familiaris meus. Is caussam habet, quam caussam ad te deferet. Commendo tibi hominem, sicuti tua fides, & meus pudor postulat, tantum, ut faciles ad te aditus habeat: quæ æqua postulabit, ut, lubente te, impetret: sentiatque, meam sibi amicitiam, etiam cum longissime absim, prodesse in primis apud te. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat M. Fabium.

M.T.C. CURTIO PÆDUCEANO PRÆT. S. D. 59

M. Fabium unice diligo, summaque mihi cum eo consuetudo, & familiaritas est pervetus. In ejus controversiis quid decernas, a te non pe-

peto (ſervabis, ut tua fides & dignitas poſtulat, edictum & inſtitutum tuum); ſed ut quam facillimos ad te aditus habeat; quæ erunt æqua, lubente te, impetret: ut meam amicitiam ſibi, etiam cum procul abſim, prodeſſe ſentiat, præſertim apud te. Hoc vehementer etiam atque etiam te rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Livinejum libertum.

M. T. C. C. MUNATIO C. F. S. D. 60

L. Livinejus Trypho eſt omnino L. Reguli familiariſſimi mei libertus: cujus calamitas etiam officioſiorem me facit in illum; nam benevolentior, quam ſemper fui, eſſe non poſſum. Sed ego libertum ejus per ſeipſum diligo: ſumma enim ejus erga me officia exſtiterunt iis noſtris temporibus, quibus facillime bonam benevolentiam hominum, & fidem perſpicere potui. Eum tibi ita commendo, ut homines grati & memores benemeritos de ſe commendare debent. Pergratum mihi feceris, ſi ille intellexerit, ſe, quod pro ſalute mea multa pericula adierit, ſæpe hieme ſumma navigarit, pro tua erga me benevolentia gratum etiam tibi feciſſe. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Pinnium in exactione pecuniæ, quam ei Nicæenſes debent.

M. T. C. P. SILIO PROPRÆT. S. D. 61

T. Pinnio familiariſſime me uſum eſſe, ſcire te arbitror: quod quidem ille teſtamento declaravit, qui me tum tutorem, tum etiam ſecundum hæredem inſtituerit. Ejus filio, mire ſtudioſo, & erudito, & modeſto pecuniam Nicæenſes grandem debent ad H-S. octogies: &, ut audio, in

in primis volunt ei ſolvere. Pergratum igitur mihi feceris, quando non modo reliqui tutores, qui ſciunt, quanti me facias, ſed etiam puer ipſe ſibi perſuaſit, te omnia mea cauſſa facturum eſſe, ſi dederis operam, quoad tua fides dignitaſque patietur, ut quamprimum pecunia Pinnio ſolvatur Nicæenſium nomine. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum de Atilio gratias agit, deinde Q. Fratrem commendat.

M. T. C. SILIO PROPRÆT. S. D. 62

ET in Atilii negotio te amavi: cum enim ſero veniſſem, tamen honeſtum equitem Romanum beneficio tuo conſervavi: & mehercule ſemper ſic in animo habui, te in meo ære eſſe propter Lamiæ noſtri conjunctionem, & ſingularem neceſſitudinem. Itaque primum tibi ago gratias, quod me omni moleſtia liberas: deinde impudentia proſequor; ſed idem ſarciam. Te enim ſemper ſic colam & tuebor, ut quem diligentiſſime. Q. Fratrem meum, ſi me diligis, eo numero cura, ut habeas, quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat M. Lænium ſtudioſe admodum.

M. T. C. SILIO PROPRÆT. S D. 63

NOn putavi fieri poſſe, ut mihi verba deeſſent; ſed tamen in M. Lænio commendando deſunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis, ſed tamen ut plane perſpicere poſſis voluntatem meam. Incredibile eſt, quanti faciamus & ego, & frater meus, qui mihi cariſſimus eſt, M. Lænium. Id fit cum plurimis ejus officiis, tum ſumma probitate, & ſingulari modeſtia. Eum ego a me inviti-
tiſſi-

tissimus dimisi, tum propter familiaritatem, & consuetudinis suavitatem; tum quod consilio ejus fideli ac bono libenter utebar. Sed vereor, ne jam mihi superesse verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem; sicut intelligis, me, de quo ea supra scripserim, debere commendare: a teque vehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias: quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas. Hominem facillimum liberalissimumque cognosces. Itaque te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis ejus negotiis per te, quamprimum ad me remittas. Id mihi fratrique meo gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias de Nerone honorificentissime tractato, eumque in omnibus rebus vehementer commendat.

M. T. C. SILIO PROPRÆT. S. D. 64

NEro meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibiles, ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui a te prætermissus esset. Magnum fructum ex ipso capies: nihil est enim illo adolescente gratius. Sed mehercule mihi quoque gratissimum fecisti: pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque, si ea feceris, quæ ille per me tecum agi voluit, gratissimum mihi feceris. Primum, de Pausania Alabandensi, sustentes rem, dum Nero veniat. Vehementer enim ejus caussa cupere eum intellexi. Itaque hoc valde te rogo. Deinde Nisæos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissimeque tuetur ac defendit, habeas tibi commendatissimos, ut intelligat illa civitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse præsidium. Strabonem Servilium tibi sæpe commendavi: nunc eo facio id impensius, quod ejus caussam Nero suscepit. Tantum

a te petimus, ut agas eam rem, nec relinquas hominem innocentem ad alicujus tui dissimilis quæstum. Id tum gratum mihi erit, tum etiam existimabo, te humanitate tua esse usum. Summa hujus epistolæ hæc est, ut ornes omnibus rebus Neronem, sicut instituisti, atque fecisti. Magnum theatrum habet ista provincia, non ut hæc nostra, adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem, atque gloriam. Quare si te fautore usus erit, sicut & utetur profecto, & usus est, amplissimas clientelas acceptas a majoribus confirmare poterit, & beneficiis suis obligare. Hoc in genere si eum adjuveris eo studio, quo ostendisti, apud ipsum præclarissime posueris; sed mihi etiam gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Cupit pactiones per Hisponem cum civitatibus confici; in eoque illum Silio commendat.

M. T. C. SILIO PROPRÆT. S. D. 65

CUm P. Terentio Hispone, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas consuetudoque est; multaque & magna inter nos officia paria & mutua intercedunt. Ejus summa existimatio agitur in eo, ut pactiones cum civitatibus reliquis conficiat. Non me præterit, nos eam rem Ephesi expertos esse, neque ab Ephesiis ullo modo impetrare potuisse. Sed quando, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo, tua cum summa integritate, tum singulari humanitate & mansuetudine consecutus es, ut libentissimis Græcis, nutu, quod velis, consequare; peto a te majorem in modum, ut honoris mei caussa hac laude Hisponem affici velis. Præterea cum sociis scripturæ mihi summa necessitudo est, non solum ob eam caussam, quod ea societas universa in mea fide est, sed etiam quod plerisque so-

sociis utor familiarissime. Ita & Hisponem meum per me ornaris, & societatem mihi conjunctiorem feceris: tuque ipse & ex ejus observantia, gratissimi hominis, & ex sociorum gratia, hominum amplissimorum, maximum fructum capies, & me summo beneficio affeceris. Sic enim velim existimes, ex tota tua provincia, omnique isto imperio nihil esse, quod mihi gratius facere possis. Vale.

ARGUMENTUM.

Cæcinam in colligendis Asiaticæ negotiationis reliquiis commendat.

M. T. C. P. SERVILIO ISAURICO PROCOS. S. D. 66

A. Cæcinam, maxime proprium clientem familiæ vestræ, non commendarem tibi, cum scirem, qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse; nisi me & patris ejus, quo sum familiarissime usus, memoria, & hujus fortuna ita moveret, ut hominis omnibus mecum studiis officiisque conjunctissimi movere debeat. A te hoc omni contentione peto, sic, ut majore cura, majore animi labore petere non possim, ut ad ea, quæ tua sponte sine cujusquam commendatione faceres in hominem tantum, & talem, calamitosum, aliquem afferant cumulum meæ litteræ, quo studiosius eum, quibuscumque rebus possis, juves. Quod si Romæ fuisses, etiam salutem A. Cæcinæ essemus, ut opinio mea fert, per te consecuti. De qua tamen magnam spem habemus, freti clementia collegæ tui. Nunc, quando justitiam tuam secutus, tutissimum sibi portum provinciam istam esse duxit, etiam atque etiam te rogo, atque oro, ut eum & in reliquiis veteris negotiationis colligendis juves, & ceteris rebus tegas atque tueare. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

Argumentum.

Commendat Andronem, Arthemonis filium, Laodicensem.

M. T. C. Servilio S. D. 67

EX provincia mea Ciliciensi, cui scis τρεῖς διοικήσεις Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiarius usus, quam Androne, Arthemonis filio, Laodicensi: eumque habui in ea civitate tum hospitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem & consuetudinem accommodatum. Quem quidem multo etiam pluris, posteaquam decessi, facere cœpi, quod multis rebus expertus sum gratum hominem, meique memorem. Itaque eum Romæ libentissime vidi. Non te enim fugit, qui plurimis in ista provincia benigne fecisti, quam multi grati reperiantur. Hæc propterea scripsi, ut me non sine caussa laborare intelligeres, & ut tu ipse eum dignum hospitio tuo judicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis, quanti me facias: id est, si receperis eum in fidem tuam, &, quibuscumque rebus honeste, ac sine molestia tua poteris, adjuveris. Hoc mihi vehementer erit gratum: idque ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

Argumentum.

Significat, quam sibi gratum fuerit, cursum illius navigationis cognoscere. Petit, ut de statu provinciæ institutisque suis scribat: postremo suum officium ad omnia pollicetur.

M. T. C. P. Servilio Isaurico Procos. collegæ S. D. 68

GRatæ mihi vehementer tuæ litteræ fuerunt, ex quibus cognovi cursus navigationum tuarum. Significabas enim memoriam tuam nostræ ne-

necessitudinis, qua mihi nihil poterat esse jucundius. Quod reliquum est, multo etiam erit gratius, si ad me de rep., id est, de statu provinciæ, de institutis tuis familiariter scribes. Quæ quamquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissime ex tuis litteris cognoscam. Ego ad te, de reip. summa quid sentiam, non sæpe scribam, propter periculum ejusmodi litterarum: quid agatur autem, scribam sæpius. Sperare tamen videor, Cæsari collegæ nostro fore curæ, & esse, ut habeamus aliquam remp., cujus consiliis magni referebat te interesse. Sed, si tibi utilius est, id est gloriosius, Asiæ præesse, & istam partem reipub. male affectam tueri, mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum est, optatius debet esse. Ego, quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, summo studio diligentiaque curabo: in primisque tuebor omni observantia clarissimum virum, patrem tuum, quod & pro vetustate necessitudinis, & pro beneficiis vestris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut C. Curtium in fidem recipiat, habeatque in numero suorum.

M. T. C. SERVILIO COLLEGÆ S. D. 69

C. Curtius Mithres est ille quidem, ut scis, libertus Postumii, familiarissimi mei: sed me colit, & observat æque, atque illum ipsum patronum suum. Apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescumque fui, tamquam domi meæ: multaque acciderunt, in quibus & benevolentiam ejus erga me experirer, & fidem. Itaque, si quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Asia opus est, ad hunc scribere consuevi; hujus cum opera & fide, tum domo & re uti, tamquam mea. Hæc ad te eo pluribus scripsi, ut intelligeres, me non

vulgariter, nec ambitiose, sed ut pro homine intimo, ac mihi pernecessario, scribere. Peto igitur a te, ut in ea controversia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in ceteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo commodo poteris, tantum ei honoris mei caussa commodes: etsi, ut ejus modestiam cognovi, gravis tibi nulla in re erit. Si & mea commendatione, & sua probitate assecutus erit, ut de se bene existimes, omnia se adeptum arbitrabitur. Ut igitur eum recipias in fidem, habeasque in numero tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterque curabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Ampium Menandrum non vulgariter commendat.

M. T. C. SERVILIO COLLEGÆ S. D. 70

QUia non est obscura tua in me benevolentia, sic fit, ut multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo nonnumquam in vulgus, sed plerumque necessariis, ut hoc tempore. Nam cum T. Ampio Balbo mihi summa familiaritas necessitudoque est. Ejus libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi, & modestum, & patrono, & nobis vehementer probatum, tibi commendo majorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, si, quibuscumque rebus sine tua molestia poteris, ei commodaris. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat T. Agusium, veterem amicum.

M. T. C. SERVILIO COLLEGÆ S. D. 71

MUltos tibi commendem necesse est, quando omnibus nota nostra necessitudo est, tuaque in me benevolentia. Sed tametsi omnium caussa, quos commendo, velle debeo, tamen cum omnibus non eadem mihi caussa est. T. Agusius & comes meus fuit illo miserrimo tempore, & omnium iti-

itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum socius: neque hoc tempore discessisset a me, nisi ego ei permisissem. Quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis, & maxime necessariis. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi magno usui atque adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit a Servilio, ut omnibus rebus Cerelliæ benigne faciat, quemadmodum receperat.

M. T. C. SERVILIO COLLEGÆ S. D. 72

CErelliæ, necessariæ meæ, rem, nomina, possessiones Asiaticas commendavi tibi præsens in hortis tuis, quam potui diligentissime: tuque mihi, pro tua consuetudine, proque tuis in me perpetuis maximisque officii, omnia te facturum, liberalissime recepisti. Meminisse te id spero: scio enim solere. Sed tamen Cerelliæ procuratores scripserunt, te, propter magnitudinem provinciæ, multitudinemque negotiorum etiam atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulate recepisse. Equidem existimo, habere te magnam facultatem (sed hoc tui est consilii & judicii) ex eo S. C. quod in hæredes C. Vennonii factum est, Cerelliæ commodandi: id S. C. tu interpretabere pro tua sapientia. Scio enim, ejus ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscumque rebus Cerelliæ benigne feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit quodammodo de Egnatio, & Oppio: petit, ut Antipatri filios sibi condonet.

M. T. C. PHILIPPO PROCOS. S. D. 73

GRatulor tibi, quod ex provincia salvum te ad tuos recepisti incolumi fama, & repub. Quod si Romæ te vidissem, coram gratias egissem, quod

tibi L. Egnatius, familiarissimus meus, absens, L. Oppius præsens curæ fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solum hospitium, verum etiam summa familiaritas intercedit. Ei te vehementer succensuisse audivi, & moleste tuli. De re nihil possum judicare: nisi illud mihi certe persuadeo, te, talem virum, nihil temere fecisse. A te autem pro vetere nostra necessitudine etiam atque etiam peto, ut ejus filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones; nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam. Quod ego si arbitrarer, numquam te rogarem, mihique tua fama multo antiquior esset, quam illa necessitudo est. Sed mihi ita persuadeo (potest fieri, ut fallar) eam rem laudi tibi potius, quam vituperationi fore. Quid fieri possit, & quid mea caussa facere possis (nam, quid velis, non dubito) velim, si tibi grave non erit, certiorem me facias. Vale.

Argumentum.

Oppium præsentem, & Egnatii absentis negotia commendat.

M. T. C. Q. Philippo Procos. S. D. 74

Etsi non dubito, pro tua in me observantia, proque nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eundem tibi L. Oppium, familiarem meum, præsentem, & L. Egnatii, familiarissimi mei absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est familiaritasque, ut, si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, me a te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idque ut facias, te vehementer rogo. Vale.

Argumentum.

Commendat Avianum Flaccum.

M. T. C. T. Titio, T. F. Legato S. D. 75

Etsi non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis valeat, tamen obsequor homini

ni familiarissimo, C. Aviano Flacco, cujus caussa omnia tum cupio, tum mehercule etiam debeo. De quo & præsens tecum egi diligenter, cum tu mihi humanissime respondisti; & scripsi ad te accurate antea. Sed putat interesse sua, me ad te quam sæpissime scribere. Quare velim mihi ignoscas, si, illius voluntati obtemperans, minus videbor meminisse constantiæ tuæ. A te idem illud peto, ut de loco, quo deportet frumentum, & de tempore, Aviano commodes: quorum utrumque per eundem me obtinuit triennium, dum Pompejus isti negotio præfuit. Summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, ut Avianus, quando se a me amari putat, me a te amari sciat. Erit id mihi pergratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut C. Valgius emptam possessionem in agro Fregellano, liberam immunemque habeat.

M. T. C. QUATUOR VIRIS, ET DECURIONIBUS S. D. 76

TAntæ mihi cum Q. Hippio caussæ necessitudinis sunt, ut nihil possit esse conjunctius, quam nos inter nos sumus. Quod nisi ita esset, uterer mea consuetudine, ut vobis nulla in re molestus essem. Etenim vos mihi optimi testes estis, cum mihi persuasum esset, nihil esse, quod a vobis impetrare non possem, numquam me tamen gravem vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei caussa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remque cum eo conficiatis, ut, quam possessionem habet in agro Fregellano, a vobis emptam, eam liberam & immunem habere possit. Id si a vobis impetraro, summo me beneficio vestro affectum arbitrabor. Valete.

Argumentum.

Narrat officium suum: commendat M. Bollanum; petit, ut sibi servum suum Dionysium restituendum curet.

M. T. C. P. Sulpicio Imp. S. D. 77

Cum his temporibus non sane in senatum ventitarem, tamen ut tuas litteras legi, non existimavi, me salvo jure nostræ veteris amicitiæ, multorumque inter nos officiorum, facere posse, ut honori tuo deessem. Itaque affui, supplicationemque tibi lubenter decrevi: nec reliquo tempore ullo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuæ deero. Atque, ut hoc tui necessarii sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos per litteras certiores, ut si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi jure suo denuntiare. M. Bollanum, virum bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnopere commendo. Pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, hanc commendationem sibi magno adjumento fuisse: ipsumque virum optimum, gratissimumque cognosces. Promitto tibi, te ex ejus amicitia magnam voluptatem esse capturum. Præterea a te peto majorem in modum, pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiam elabores. Dionysius servus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractavit, cum multos libros surripuisset, nec se impune laturum putaret, aufugit. Is est in provincia tua. Eum & M. Bollanus familiaris meus, & multi alii Naronæ viderunt. Sed cum se a me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere, quam mihi gratum futurum sit. Res ipsa parva, sed animi mei dolor magnus est. Ubi sit, & quid fieri possit, Bollanus te docebit. Ego si hominem per te recuperaro, summo me a te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

Argu-

ARGUMENTUM.

Petit, ut Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

M. T. C. ALLIENO PROCOS. S. D. 78

DEmocritus Sicyonius non solum hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Græcis præsertim, valde familiaris. Est enim in eo summa probitas, summa virtus, summa in hospites liberalitas & observantia; meque præ ceteris & colit, & observat, & diligit. Eum tu non modo suorum civium, verum etiam prope Achajæ principem cognosces. Huic ego tantummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio & munio. Cognitum per te ipsum, quæ tua natura est, dignum tua amicitia atque hospitio judicabis. Peto igitur a te, ut, his litteris lectis, recipias eum in tuam fidem; polliceare omnia te facturum mea caussa. De reliquo, si id, quod confido fore, dignum eum tua amicitia hospitioque cognoveris, peto, ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Cajum, & Marcum Avianos fratres commendat, alterum præsentem, alterum absentem.

M. T. C. ALLIENO PROCOS. S. D. 79

ET te scire arbitror, quanti fecerim C. Avianum Flaccum, & ego ex ipso audieram, optimo, & gratissimo homine, quam a te liberaliter esset tractatus. Ejus filios, dignissimos illo patre, meosque necessarios, quos ego unice diligo, commendo tibi sic, ut majore studio nullos commendare possim. C. Avianus in Sicilia est, Marcus est nobiscum. Ut illius dignitatem præsentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo. Hoc mihi gratius in ista provincia facere nihil potes. Idque ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

LIBER XIV.

ARGUMENTUM.

Exsul deflet suam suorumque calamitatem; ejusque culpam confert in amicorum consilia: vici venditionem prorsus improbat: alia quaedam scribit.

M. T. C. TERENTIÆ, ET TULLIOLÆ, ET CICERONI SUO S. D. I

ET litteris multorum, & sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem & fortitudinem esse; teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. Me miserum! te ista virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidisse! Tulliolamque nostram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! Nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum sapere cœpit, acerbissimos dolores miseriasque percepit. Quæ si, ut tu scribis, fato facta putarem, ferrem paullo facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa, qui ab iis me amari putabam, qui invidebant: eos non sequebar, qui petebant. Quod si nostris consiliis usi essemus, neque apud nos tantum valuisset sermo aut stultorum amicorum, aut improborum, beatissimi viveremus: nunc, quando sperare nos amici jubent, dabo operam, ne mea valetudo tuo labori desit. Res quanta sit, intelligo; quantoque fuerit facilius manere domi, quam redire. Sed tamen, si omnes tribunos pleb. habemus, si Lentulum tam studiosum, quam videtur, si vero etiam Pompejum, & Cæsarem, non est desperandum. De familia, quo modo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidem jam abiit pestilentia: sed, quamdiu fuit, me non attigit. Plancius, homo officiosissimus, me cupit esse secum; & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deserto esse in Epiro, quo neque Hispo veniret, nec mi-

milites: sed adhuc Plancius me retinet: sperat posse fieri, ut mecum in Italiam decedat. Quem ego diem si videro, & si in vestrum complexum venero, ac si & vos, & me ipsum recuperaro, satis magnum mihi fructum videbor percepisse & vestræ pietatis & meæ. Pisonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tantus est, ut nihil supra possit. Utinam ea res ei voluptati sit: gloriæ quidem video fore. De Q. fratre nihil ego te accusavi: sed vos, cum præsertim tam pauci sitis, volui esse quam conjunctissimos. Quibus me voluisti agere gratias, egi, & me a te certiorem factum esse scripsi. Quod ad me, mea Terentia, scribis, te vicum venditurum: quid, obsecro te, (me miserum!) quid futurum est? Et, si nos premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? Non queo reliqua scribere (tanta vis lacrimarum est) ne te in eumdem fletum adducam. Tantum scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miseras nostras, vide, ne puerum perditum perdamus: cui si aliquid erit, ne egeat; mediocri virtute opus est, & mediocri fortuna, ut cetera consequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas, ut sciam, quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omnino jam brevis exspectatio est. Tulliolæ, & Ciceroni salutem dic. Valete. D. ante diem VI. Kal. Dec. Dyrrhachium veni, quod & libera civitas est, & in me officiosa, & proxima Italiæ. Sed si offendet me loci celebritas; alio me conferam, & ad te scribam.

ARGUMENTUM.

Brevitatem suarum litterarum excusat: Pisonis generi officia in se laudat. Dolet Terentiæ vicem: rogat, ne suam dotem projiciat, & ut valetudini serviat.

M. T. C. TERENTIÆ, TULLIOLÆ,
ET CICERONI SUIS S. D. 2

NOli putare, me ad quemquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit,

psit, cui puto rescribi oportere. Nec enim habeo, quod scribam: nec hoc tempore quidquam difficilius facio. Ad te vero, & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lacrimis scribere. Vos enim video esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse volui, idque præstare debui, & nisi tam timidi fuissemus, præstitissem. Pisonem nostrum merito ejus amo plurimum. Eum, ut potui, per litteras cohortatus sum, gratiasque egi, ut debui. In novis tribunis pleb. intelligo spem te habere: id erit firmum, si Pompeji voluntas erit: sed Crassum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortissime & amantissime video: nec miror, sed mæreo casum ejusmodi, ut tantis tuis miseriis meæ miseriæ subleventur. Nam ad me P. Valerius homo officiosus scripsit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a Vestæ ad Tabulam Valeriam ducta esses. Hem mea lux, meum desiderium, unde omnes opem petere solebant! te nunc, mea Terentia, sic vexari, sic jacere in lacrimis & sordibus! idque fieri mea culpa, qui ceteros servavi, ut nos periremus! Quod de domo scribis, hoc est, de area: ego vero tum denique mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta. Verum hæc non sunt in nostra manu. Illud doleo, quæ impensa facienda est, in ejus partem te miseram & despoliatam venire. Quod si conficitur negotium, omnia consequemur; sin eadem nos fortuna premet, etiamne reliquias tuas misera projicies? Obsecro te, mea vita, quod ad sumptum attinet, sine alios, qui possunt, si modo volunt, sustinere: & valetudinem istam infirmam, si me amas, noli vexare. Nam mihi ante oculos dies noctesque versaris. Omnes labores te excipere video, timeo, ut sustineas: sed video in te esse omnia. Quare, ut id, quod speras, & quod agis, consequamur, servi valetudini. Ego, ad quos scribam, nescio, nisi

nisi aut ad eos, qui ad me scribunt; aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid scribitis. Longius, quoniam vobis ita placet, non discedam: sed velim quam sæpissime litteras mittatis, præsertim si quid est firmius, quod speremus. Valete, mea desideria, valete. Dat. ad III. Non. Octob. Thessalonicæ.

ARGUMENTUM.

Queritur, quod sua culpa & ipse & omnes sui maximas in miserias inciderint: deinde ad varia capita respondet: sed ita dolenter, ut ideo a nonnullis, jure fortasse, tamquam mollis reprehendatur.

M. T. C. TERENTIÆ, TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. D. 3

ACcepi ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrimis prope delevi. Conficior enim mærore, mea Terentia: nec me meæ miseriæ magis excruciant, quam tuæ vestræque. Ego autem hoc miserior sum, quam tu, quæ es miserrima, quod ipsa calamitas communis est utriusque nostrum: sed culpa mea propria est. Meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentia, & copiis resistere, vel cadere fortiter: hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficior, tum etiam pudore. Pudet enim me uxori meæ optimæ, suavissimis liberis, virtutem & diligentiam non præstitisse. Nam mihi ante oculos dies noctesque versatur squalor vester, & mæror, & infirmitas valetudinis tuæ: spes autem salutis pertenuis ostenditur. Inimici sunt multi, invidi pæne omnes. Ejicere nos magnum fuit, excludere facile est. Sed tamen quamdiu vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Ut tuto sim, quod laboras: id mihi nunc facillimum est; quem etiam inimici volunt vivere in tantis miseriis. Ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluisti,

luisti, egi gratias: & eas litteras Dexippo dedi: meque de eorum officio scripsi a te certiorem esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos & officio, & ego perspicio & omnes prædicant. Dii faxint, ut tali genero mihi præsenti tecum simul, ac cum liberis nostris frui liceat! Nunc spes reliqua est in novis tribunis pleb. & in primis quidem diebus: nam, si inveterarit, actum est. Ea re ad te statim Aristocritum misi, ut ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotii posses scribere: etsi Dexippo quoque ita imperavi, statim ut recurreret: & ad fratrem misi, ut crebro tabellarios mitteret: nam ego eo nomine sum Dyrrhachii hoc tempore, ut quam celerrime, quid agatur, audiam, & sim tuto. Civitas enim hæc semper a me defensa est. Cum inimici nostri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod scribis, te, si velim, ad me venturam: ego vero, cum sciam, magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse volo. Si perficitis, quod agitis, me ad vos venire oportet: sin autem: sed nihil est opus reliqua scribere. Ex primis, aut ad summum secundis litteris tuis constituere poterimus, quid nobis faciendum sit. Tu modo ad me velim omnia diligentissime perscribas: etsi magis jam rem, quam litteras debeo exspectare. Cura, ut valeas: & ita tibi persuadeas, mihi te carius nihil esse, nec umquam fuisse. Vale mea Terentia, quam ego videre videor: itaque debilitor lacrimis. Vale. Pridie Kal. Dec. Dyrrhachii.

ARGUMENTUM.

Scripta est hæc epistola non solum dolenter, sed etiam molliter. Argumentum est multiplex, quod respondet ad varia capita litterarum Terentiæ.

M. T. C. TERENTIÆ, TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. D. 4

EGo minus sæpe ad vos do litteras, quam possum; propterea quod cum omnia mihi tempora sunt misera; tum vero, cum aut scribo ad vos,

vos, aut vestras lego, conficior lacrimis sic, ut ferre non possim. Quod utinam minus vitæ cupidus fuissem! certe nihil, aut non multum in vita mali vidissemus. Quod si nos ad aliquam alicujus commodi aliquando recuperandi spem fortuna reservavit, minus est erratum a nobis: sin hæc mala fixa sunt; ego vero te quamprimum, mea vita, cupio videre, & in tuo complexu emori: quando neque Dii, quos tu castissime coluisti; neque homines, quos ego servavi semper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundusii apud M. Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum, qui periculum fortunarum & capitis sui pro mea salute neglexit: neque legis improbissimæ pœna deductus est, quominus hospitii & amicitiæ jus, officiumque præstaret. Huic utinam aliquando gratiam referre possimus! habebimus quidem semper. Brundusio profecti sumus ad II. Kal. Majas: per Macedoniam Cyzicum petebamus. O me perditum! o me afflictum! quid nunc rogem te, ut venias, mulierem ægram, & corpore & animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? Opinor, sic agam: si est spes nostri reditus, eam confirmes, & re adjuves: sin, ut ego metuo, transactum est, quoquo modo potes, ad me fac venias. Unum hoc scito: si te habebo, non mihi videbor plane periisse. Sed quid de Tulliola mea fiet? jam id vos videte: mihi deest consilium. Sed certe quoquo modo se res habebit, illius misellæ & matrimonio & famæ serviendum est. Quid? Cicero meus, quid aget? Iste vero sit in sinu semper & complexu meo. Non queo jam plura scribere: impedit mæror. Tu quid egeris, nescio: utrum aliquid teneas, an, quod metuo, plane sis spoliata. Pisonem, ut scribis, spero fore semper nostrum. De familia liberata nihil est, quod te moveat. Primum tuis ita promissum est, te facturam esse, ut quisque esset meritus. Est autem in

offi-

officio adhuc Orpheus: præterea magnopere nemo. Ceterorum servorum ea caussa est, ut, si res a nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent; sin ad nos pertinerent, servirent, præterquam oppido pauci. Sed hæc minora sunt. Tu quod me hortaris, ut animo sim magno, & spem habeam recuperandæ salutis; id velim sit ejusmodi, ut recte sperare possimus. Nunc, miser, quando tuas jam litteras accipiam? quis ad me perferet? quas ego exspectassem Brundusii, si esset licitum per nautas, qui tempestatem prætermittere noluerunt. Quod reliquum est, sustenta te, mea Terentia, ut potes: honestissime viximus, floruimus: non vitium nostrum, sed virtus nostra nos afflixit. Peccatum est nullum, nisi quod non una animam cum ornamentis amisimus. Sed, si hoc fuit liberis nostris gratius, nos vivere; cetera, quamquam ferenda non sunt, feramus. Atque ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philetærum, quod valetudine oculorum impediebatur, hominem fidelem, remisi. Sallustius officio vincet omnes spes. Cennius est perbenevolus nobis: quem semper spero tui fore observantem. Sicca dixerat, se mecum fore: sed Brundusio discessit. Cura, quoad potes, ut valeas: & sic existimes, vehementius me tua miseria, quam mea commoveri. Mea Terentia fidissima, atque optima uxor, & mea carissima Tulliola, & spes reliqua nostra Cicero, valete. Pridie Kal. Maji. Brundusio.

Argumentum.

Scripsit hanc aliquot annis post superiores, L. Paullo, C. Marcello Coss. cum ex Provincia Romam rediret. Significat de navigatione sua, de litteris acceptis, de hæreditate Prætiana.

M. T. C. Terentiæ, Tulliolæ suis

S. D. 5

Si tu, & Tullia, lux nostra, valetis, ego, & suavissimus Cicero valemus. Prid. Id. Octob. Athenas venimus, cum sane adversis ventis usi esse-

essemus, tardeque & incommode navigassemus. De navi exeuntibus nobis Acastus cum litteris præsto fuit, uno & vigesimo die, sane strenue. Accepi tuas litteras, quibus intellexi, te vereri, ne superiores mihi redditæ non essent. Omnes sunt redditæ: diligentissimeque a te perscripta sunt omnia: idque mihi gratissimum fuit. Neque sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, brevem fuisse: jam enim me ipsum exspectas, sive nos ipsos: qui quidem quamprimum ad vos venire cupimus: etsi in quam rempub. venimus, intelligo: cognovi enim ex multorum amicorum litteris, quas attulit Acastus, ad arma rem spectare: ut mihi, cum venero, dissimulare non liceat, quid sentiam. Sed, quando subeunda fortuna est, eo citius dabimus operam, ut veniamus, quo facilius de tota re deliberemus. Tu velim, quod commodo valetudinis tuæ fiat, quam longissime poteris, obviam nobis prodeas. De hæreditate Prætiana, quæ quidem mihi magno dolori est, (valde enim illum amavi) hoc velim cures; si auctio ante meum adventum fiet, ut Pomponius, aut, si is minus poterit, Camillus nostrum negotium curet. Nos, cum venerimus, reliqua per nos agemus. Sin tu jam Roma profecta eris, tamen curabis, ut hoc ita fiat. Nos, si Dii adjuvabunt, circiter Id. Nov. in Italia speramus fore. Vos, mea suavissima & optatissima Terentia, & Tulliola, si nos amatis, curate ut valeatis. Athenis ad xv. Kal. Nov.

ARGUMENTUM.

Excusat infrequentiam litterarum: mandat, ut creditoribus satisfiat: adjungit de Terentiæ meritis in Tulliolam: Pollicem mitti postulat.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 6

NEc sæpe est, cui litteras demus: nec rem habemus ullam, quam scribere velimus. Ex

tuis

tuis litteris, quas proxime accepi, cognovi prædium nullum venire potuisse. Quare videatis velim, quomodo satisfiat ei, cui scitis me satisfieri velle. Quod nostra tibi gratias agit; id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimum fac extrudas. Cura, ut valeas. Id: Quint.

ARGUMENTUM.

Exponit, quæ fuerit molestiarum caussa, quo modo liberatus sit: deinde scribit de sua ad Pompejum navigatione.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 7

OMnes molestias, & sollicitudines, quibus & te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est, Tulliolamque, quæ nobis nostra vita dulcior est, deposui, & ejeci. Quid caussæ autem fuerit, postridie intellexi, quam a vobis discessi: χολὴν ἄκρατον noctu ejeci: statim ita sum levatus, ut mihi Deus aliquis medicinam fecisse videatur. Cui quidem tu Deo, quemadmodum soles, pie & caste satisfacias, idest, Apollini & Æsculapio. Navem spero nos valde bonam habere: in eam simulatque conscendi, hæc scripsi. Deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas, quibus te, & Tulliolam nostram diligentissime commendabo. Cohortarer vos, quo animo fortiore essetis, nisi vos fortiores cognoscerem, quam quemquam virum: & tamen ejusmodi spero negotia esse, ut & vos istic commodissime sperem esse, & me aliquando cum similibus nostri rempub. defensurum. Tu primum valetudinem tuam velim cures: deinde, tibi si videbitur, villis iis utare, quæ longissime aberunt a militibus. Fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Etiam atque etiam vale. Dat. XVII. Id. Jun.

ARGUMENTUM.

Rogat uxorem, ut valetudinem curet: laudat ejus diligentiam; eaque ut deinceps utatur, mandat.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 8

SI vales, bene est: ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissime. Nam mihi & scriptum, & nuntiatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Cæsaris litteris certiorem, fecisti mihi gratum. Item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies ut sciam. Cura, ut valeas. Vale. Datum IV. Non. Jun.

ARGUMENTUM.

Significat dolorem suum ex Dolabellæ generi sui, Tulliolæque filiæ valetudine.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 9

AD ceteras meas miserias accessit dolor e Dolabellæ valetudine, & Tulliæ: omnino de omnibus rebus, nec quid consilii capiam, nec quid faciam, scio. Tu velim tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

ARGUMENTUM.

Mandat ut cum Attico colloquatur, & litteras mittat.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 10

QUid fieri placeret, scripsi ad Pomponium serius, quam oportuit. Cum eo si locuta eris, intelliges, quid fieri velim. Apertius scribi, quando ad illum scripseram, necesse non fuit. De ea re, & de ceteris rebus quamprimum velim nobis litteras mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. Id. Quint.

AR-

ARGUMENTUM.

Tulliam ad se venisse dicit: sibi autem in animo esse, Ciceronem filium ad Cæsarem mittere.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 11

SI vales, bene est: ego valeo. Tullia nostra venit ad me prid. Id. Jun.: cujus summa virtute & singulari humanitate, graviore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, ut longe alia in fortuna esset, atque ejus pietas ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo Ciceronem ad Cæsarem mittere, & cum eo Cn. Sallustium. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XVII. Kal. Quint.

ARGUMENTUM.

Fere suum consilium reprehendit, quod, victo in Pharsalia Pompejo, in Italiam redierit: monet uxorem, ne ad ipsum eat.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 12

QUod nos in Italiam salvos venisse gaudes, perpetuo gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisque injuriis, metuo, ne id consilii ceperimus, quod non facile explicare possimus. Quare, quantum potes, adjuva. Quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quod te des hoc tempore, nihil est: & longum est iter, & non tutum: & non video, quid prodesse possis, si veneris. Vale. Datum prid. Non. Novembr. Brundusio.

ARGUMENTUM.

Permittit uxori, ut de nuntio remittendo consilium capiat ex tempore.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 13

QUod scripsi ad te proximis litteris de nuntio remittendo, quæ sit istius vis hoc tempore,

&

& quæ concitatio multitudinis, ignoro. Si metuendus iratus eſt, quies tamen ab illo fortaſſe naſcetur. Totum judicabis quale ſit, &, quod in miſerrimis rebus minime miſerum putabis, id facies. Vale. VI. Idus Quint.

ARGUMENTUM.

Rogat uxorem & filiam, conſiderent & ipſæ, an cum amicis ab Urbe diſcedant, necne, adventu Cæſaris.

TULLIUS TERENTIÆ, ET PATER TULLIOLÆ, DUABUS ANIMIS SUIS, ET CICERO MATRI OPTIMÆ, SUAVISSIMÆ SORORI S. D. 14

SI vos valetis, nos valemus. Veſtrum jam conſilium eſt, non ſolum meum, quid ſit vobis faciendum. Si ille Romam modeſte venturus eſt, recte in præſentia domi eſſe poteſtis: ſin homo amens diripiendam urbem daturus eſt, vereor, ut Dolabella ipſe ſatis vobis prodeſſe poſſit. Etiam illud metuo, ne jam intercludamini, ut, cum velitis, exire non liceat. Reliquum eſt, quod ipſæ optime conſiderabitis, veſtri ſimiles feminæ ſint ne Romæ. Si enim non ſunt, videndum eſt, ut honeſte vos eſſe poſſitis. Quomodocumque nunc ſe res habet, modo ut hæc nobis loca tenere liceat, belliſſime vel mecum, vel in noſtris prædiis eſſe poteritis. Etiam illud verendum eſt, ne brevi tempore fames in urbe ſit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, conſideretis: ad ſummam, animo forti ſitis. Labienus rem meliorem fecit. Adjuvat etiam Piſo, quod ab urbe diſcedit, & ſceleris condemnat generum ſuum. Vos meæ cariſſimæ animæ quam ſæpiſſime ad me ſcribite, & vos quid agatis, & quid iſtic agatur. Quintus pater, & filius, & Rufus vobis ſalutem dicunt. Valete. VIII. Kal. Quint. Minturnis.

AR-

ARGUMENTUM.

Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Cæsarem Cicerone filio. Hæc autem epistola videtur scripta post eam, quæ XI. *loco impressa est.*

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 15

SI vales, bene est: ego valeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obviam Ciceronem Cæsari mittere: sed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi nihil erat novi, tamen, quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. Kal. Quint.

Argumentum est de litteris, & de Volumnia.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 16

SI vales, bene est: ego valeo. Etsi hujusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut a te litterarum exspectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio quomodo & ipse vestras litteras exspecto; & scribo ad vos, cum habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quam fuit; & id ipsum, quod fecit, potuit diligentius facere & cautius. Quamquam alia sunt, quæ magis curemus, magisque doleamus: quæ me ita conficiunt, ut ii voluerunt, qui me de mea sententia detruserunt. Cura, ut valeas: pridie Non. Jan.

ARGUMENTUM.

Doloris index epistola.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 17

SI quid haberem, quod ad te scriberem, facerem id & pluribus verbis & sæpius. Nunc quæ sunt negotia, vides. Ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Fac, ut tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Monet uxorem & filiam, ut mature considerent, num Romæ tuto esse possint, & cum dignitate.

M. T. C. TERENTIÆ, ET PATER SUAVISSIMÆ FILIÆ, CICERO MATRI ET SORORI S. D. 18

COnsiderandum vobis etiam atque etiam, animæ meæ, diligenter puto, quid faciatis: Romæ ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. Id non solum meum consilium est, sed etiam vestrum. Mihi veniunt in mentem hæc: Romæ vos esse tuto posse per Dolabellam, eamque rem posse nobis adjumento esse, si qua vis, aut si quæ rapinæ fieri cœperint. Sed rursus illud me movet, quod video omnes bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secum habere. Hæc autem regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppidorum, tum etiam prædiorum: ut & multum esse mecum, &, cum abieritis, commode & in nostris prædiis esse possitis. Mihi plane non satis constat adhuc, utrum sit melius. Vos videte, quid aliæ faciant isto loco feminæ, & ne, cum velitis, exire non liceat: id velim diligenter etiam atque etiam vobiscum & cum amicis consideretis. Domus ut propugnacula & præsidium habeat, Philotimo dicetis. Et velim tabellarios instituatis certos, ut quotidie aliquas a vobis litteras accipiam. Maxime autem date operam, ut valeatis, si nos vultis valere. VIII. Kal. Febr. Formiis.

ARGUMENTUM.

Dolorem significat ex filiæ valetudine, & difficultatem, quominus possit propius accedere.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 19

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ nostræ. De qua nihil est, quod ad te plura scribam: tibi enim æque magnæ curæ esse

certo ſcio. Quod me propius vultis accedere, video ita eſſe faciendum: etiam ante feciſſem; ſed me multa impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita ſunt. Sed a Pomponio exſpecto litteras, quas ad me quamprimum perferendas cures velim. Da operam, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Mandat, ut in Tuſculano omnia ſint parata ad hoſpites accipiendos.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 20

IN Tuſculanum nos venturos putamus aut Nonis, aut poſtridie: ibi fac ut ſint omnia parata. Plures enim fortaſſe nobiſcum erunt: &, ut arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum ſi in balneo non eſt, fac ut ſit: item cetera, quæ ſunt ad victum & ad valetudinem neceſſaria. Vale. Kal. Octob. de Venuſino.

ARGUMENTUM.

Scribit, ut, quæ tempus poſtulabit, provideat, ſibique abſenti adminiſtret, litteraſque mittat.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 21

SI vales, bene eſt: ego valeo. Da operam, ut convaleſcas: quod opus erit, ut res tempuſque poſtulat, provideas atque adminiſtres: & ad me de omnibus rebus quam ſæpiſſime litteras mittas. Vale.

ARGUMENTUM.

Dicit ſe tabellarios exſpectare, ut conſilium capere poſſit.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 22

SI vales, bene eſt: ego valeo. Nos quotidie tabellarios veſtros exſpectamus: qui ſi venerint, fortaſſe erimus certiores, quid nobis faciendum ſit, faciemuſque te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Kal. Sept.

AR-

ARGUMENTUM.

Nondum se neque de Cæsaris adventu, neque de ejus litteris quidquam scire dicit.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 23

SI vales, bene est: ego valeo. Nos neque de Cæsaris adventu, neque de litteris, quas Philotimus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus. Si quid erit certi, faciam te statim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. IV. Id. Sext.

ARGUMENTUM.

Scribit de litteris a Cæsare acceptis, de ejus adventu: addit nondum sibi deliberatum esse, utrum illi obviam procedere, an Brundusii eum expectare debeat.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. 24

SI vales, bene est: ego valeo. Redditæ mihi jam tandem sunt a Cæsare litteræ satis liberales: & ipse opinione celerius venturus esse dicitur. Cui utrum obviam procedam, an hic eum exspectem, cum constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Prid. Id. Sext.

LIBER XV.

ARGUMENTUM.

Cum Parthi maximis copiis Euphratem, qui terminus erat imperii Romani, transissent, sollicitus Cicero de sua Provincia, item de reliquis, quæ ab impetu belli non longe abessent, monet, ut majores exercitus submittantur.

M. T. C. PROCOS. S. D. COSS. PRÆTT. TRIBB. PL. S. P. Q. R. 1

SI vos bene valetis, bene est: ego quidem valeo. Etsi non dubie mihi nuntiabatur, Parthos transisse Euphratem cum omnibus fere suis copiis: tamen, quod arbitrabar a M. Bibulo Procos. certiora

de his rebus ad vos ſcribi poſſe, ſtatuebam mihi non neceſſe eſſe publice ſcribere ea, quæ de alterius provincia nuntiarentur. Poſtea vero quam certiſſimis auctoribus, legatis, nuntiis, litteris ſum certior factus, vel quod tanta res erat, vel quod nondum audieramus, Bibulum in Syriam veniſſe, vel quia adminiſtratio hujus belli mihi cum Bibulo pæne eſt communis; quæ ad me delata eſſent, ſcribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commageni legati primi mihi nuntiarunt, Parthorum magnas copias Euphratem tranſire cœpiſſe. Quo nuntio allato, cum eſſent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent, ſtatui exſpectandum eſſe, ſi quid certius afferretur. Ad XIII. Kal. Octob. cum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniæ & Cappadociæ mihi litteræ redditæ ſunt a Tarcondimoto, qui fideliſſimus ſocius trans Taurum, amiciſſimuſque populi Romani exiſtimatur: Pacorum Orodis regis Parthorum filium, cum permagno equitatu Parthico tranſiſſe Euphratem, & caſtra poſuiſſe Tybæ, magnumque tumultum eſſe in provincia Syria excitatum. Eodem die ab Jamblico Phylarcho Arabum, quem homines opinantur bene ſentire, amicumque eſſe reip. noſtræ, litteræ de iiſdem rebus mihi redditæ ſunt. His rebus allatis, etſi intelligebam, ſocios infirme animatos eſſe, & novarum rerum exſpectatione ſuſpenſos: ſperabam tamen, eos, ad quos jam acceſſeram, quique noſtram manſuetudinem integritatemque perſpexerant, amiciores pop. Rom. eſſe factos; Ciliciam autem firmiorem fore, ſi æquitatis noſtræ particeps facta eſſet. Et ob eam cauſſam, & ut opprimerentur ii, qui ex Cilicum gente in armis eſſent, & ut hoſtis is, qui eſſet in Syria, ſciret, exercitum populi Rom. non modo non cedere his nuntiis allatis, ſed etiam propius accedere; exercitum ad Taurum inſtitui ducere. Sed, ſi quid apud vos auctori-

ctoritas mea ponderis habet, in iis præsertim rebus, quas vos audistis, ego pæne cerno; magnopere vos & hortor & moneo, ut his provinciis serius vos quidem, quam decuit, sed aliquando tamen consulatis. Nos quemadmodum instructos, & quibus præsidiis munitos ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari. Quod ego negotium non stultitia obcæcatus, sed verecundia deterritus non recusavi. Neque enim umquam ullum periculum tantum putavi, quod subterfugere mallem, quam vestræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res se se sic habet, ut, nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere soletis, mature in has provincias miseritis, summum periculum sit, ne amittendæ sint omnes hæ provinciæ, quibus vectigalia populi R. continentur. Quamobrem autem in hoc provinciali delectu spem habeatis aliquam, caussa nulla est: neque multi sunt; & diffugiunt qui sunt, metu oblato: &, quod genus hoc militum sit, judicavit vir fortissimus M. Bibulus in Asia; qui, cum ei permisissetis, delectum habere noluerit. Nam sociorum auxilia, propter acerbitatem atque injurias imperii nostri, aut ita imbecilla sunt, ut non multum nos juvare possint; aut ita alienata a nobis, ut neque exspectandum ab iis, neque committendum iis quidquam esse videatur. Regis Dejotari & voluntatem, & copias, quantæcumque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. Reliqui reges, tyrannique neque opibus satis firmi, nec voluntate sunt. Mihi in hac paucitate militum animus certe non deerit; spero ne consilium quidem. Quid casurum sit, incertum est. Utinam saluti nostræ consulere possimus: dignitati certe consulemus. Valete.

ARGUMENTUM.

Exponit, quid in provincia, audito Parthorum adventu, egerit ad tuendam Provinciam, & socios in fide continendos: addit de Ariobarzane Rege ab insidiis liberato.

M. T. C. PROCOS. S. D. COSS. PRÆTT. TRIBB. PL. S. P. Q. R. 2

SI vos bene valetis, bene est: ego quidem valeo. Cum pridie Kalend. Sext. in provinciam venissem, neque maturius propter itinerum & navigationum difficultatem venire potuissem, maxime convenire officio meo, reique pub. conducere putavi, parare ea, quæ ad exercitum, quæque ad rem militarem pertinerent. Quæ cum essent a me cura magis & diligentia, quam facultate & copia constituta; nuntiique & litteræ de bello a Parthis in provinciam Syriam illato, quotidie fere afferrentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Isauros, & per Cappadociam arbitratus sum: erat enim magna suspicio, Parthos, si ex Syria egredi, atque irrumpere in meam provinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quod ea maxime pateret, esse facturos. Itaque cum exercitu per Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia continens est, iter feci: castraque ad Cybistra, quod oppidum est ad montem Taurum, locavi, ut Artuasdes, rex Armenius, quocumque animo esset, sciret, non procul a suis finibus exercitum P. Rom. esse: & Dejotarum fidelissimum regem, atque amicissimum reipub. nostræ, maxime conjunctum haberem, cujus & consilio & opibus adjuvari posset resp. Quocum in loco castra haberem, equitatumque in Ciliciam misissem, ut & meus adventus iis civitatibus, quæ in ea parte essent, nuntiatus, firmiores animos hominum faceret, & ego mature, quid ageretur in Syria, scire possem,

tem-

tempus ejus tridui, quod in iis castris morabar, in magno officio, & necessario mihi ponendum putavi. Cum enim vestra auctoritas intercessisset, ut ego regem Ariobarzanem, Eusebem, & Philoromæum tuerer, ejusque regis salutem & incolumitatem regni defenderem, regi regnoque præsidio essem: adjunxissetisque, salutem ejus regis, populo senatuique magnæ curæ esse, quod nullo umquam de rege decretum esset a nostro ordine; existimavi me judicium vestrum ad regem deferre debere, eique præsidium meum, & fidem, & diligentiam polliceri: ut, quando salus ipsius & incolumitas regni mihi commendata esset a vobis, diceret, si quid vellet. Quæ cum essem in consilio meo cum rege locutus, initio ille orationis suæ vobis maximas, ut debuit, deinde etiam mihi gratias egit: quod ei permagnum & perhonorificum videbatur, senatui populoque Rom. tantæ curæ esse salutem suam: meque tantam diligentiam adhibere, ut & mea fides, & commendationis vestræ auctoritas perspici posset. Atque ille primo, quod mihi maximæ lætitiæ fuit, ita mecum locutus est, ut nullas insidias neque vitæ suæ, neque regno diceret se aut intelligere fieri, aut etiam suspicari. Cum ego ei gratulatus essem, idque me gaudere dixissem, cohortatus, ut recordaretur casum illum interitus paterni, & vigilanter se tueretur, atque admonitu senatus consuleret saluti suæ; tum a me discessit in oppidum Cybistra. Postero autem die cum Ariarathe, fratre suo, & cum paternis amicis, majoribus natu, ad me in castra venit: perturbatusque & flens, cum idem & frater faceret, & amici, meam fidem, vestram commendationem implorare cœpit. Cum admirarer, quid accidisset novi, dixit, ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata, quæ essent ante adventum meum occultata, quod ii, qui ea patefacere possent, propter metum reticuissent: eo autem tempore, spe

mei præsidii complures ea, quæ scirent, audacter ad se detulisse: in his amantissimum sui, summa pietate præditum, fratrem, dicere ea, quæ is me quoque audiente dicebat, se sollicitatum esse, ut regnare vellet: id vivo fratre suo accidere non potuisse: se tamen ante illud tempus eam rem numquam in medium, propter periculi metum, protulisse. Quæ cum esset locutus: monui regem, ut omnem diligentiam ad se conservandum adhiberet; amicosque patris ejus, atque avi judicio probatos hortatus sum, regis sui vitam, docti casu acerbissimo patris ejus, omni cura custodiaque defenderent. Cum rex a me equitatum cohortesque de exercitu meo postularet; etsi intelligebam vestro S. C. non modo posse me id facere, sed etiam debere: tamen, cum respub. postularet, propter quotidianos ex Syria nuntios, ut quamprimum exercitum ad Ciliciæ fines adducerem; cumque mihi rex, patefactis jam insidiis, non egere exercitu populi Rom., sed posse se suis opibus defendere videretur, illum cohortatus sum, ut in sua vita conservanda primum regnare disceret: a quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur jure regio: pœna afficeret eos, quos necesse esset, reliquos metu liberaret: præsidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, timorem potius, quam ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quando S. C. nossent, intelligerent, me regi, si opus esset, ex auctoritate vestra præsidio futurum. Ita confirmato illo, ex eo loco castra movi, & iter in Ciliciam facere institui: cum hac opinione e Cappadocia discederem, ut consilio vestro, casu incredibili ac pæne divino, regem, quem vos honorificentissime appellassetis, nullo postulante, quemque meæ fidei commendassetis, & cujus salutem magnæ vobis curæ esse decrevissetis, meus adventus præsentibus insidiis liberasset. Quod ad vos a me scribi non alienum putavi, ut intelligeretis

ex

ex iis, quæ pæne acciderunt, vos multo ante, ne ea acciderent, providisse: eoque vos studiosius feci certiores, quod in rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis, ingenii, fidei, benevolentiæque erga vos perspexisse, ut non sine caussa tantam curam diligentiamque in ejus vos salutem videamini contulisse. Valete.

ARGUMENTUM.

Scribit de rumore Parthici belli, & affert excusationem, cur publice non scripserit.

M. T. C. IMP. M. CATONI S. D. 3

CUm ad me legati, missi ab Antiocho Commageno, venissent in castra ad Iconium ante diem III. Non. Sept., iique mihi nuntiassent, regis Parthorum filium, quocum esset nupta regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis, multarumque præterea gentium magna manu venisse, Euphratemque jam transire cœpisse: dicique Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum: putavi pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. Publice propter duas caussas nihil scripsi; quod & ipsum Commagenum legati dicebant ad senatum statim nuntios litterasque misisse; & existimabam, M. Bibulum procos., qui circiter Id. Sex. ab Epheso in Syriam navibus profectus erat, quod secundos ventos habuisset, jam in provinciam suam pervenisse: cujus litteris omnia certiora perlatum iri ad senatum putabam. Mihi, ut in ejusmodi re, tantoque bello, maximæ curæ est, ut quæ copiis & opibus tenere vix possumus, ea mansuetudine & continentia nostra, sociorum fidelitate teneamus. Tu velim, ut consuesti, nos absentes diligas & defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat quæ in Provincia gesserit: pro quibus rebus a Catone petit, ut in Senatu supplicationes sibi decernat.

M. T. C. IMP. M. CATONI S. D. 4

SUmma tua auctoritas fecit, meumque perpetuum de tua singulari virtute judicium, ut magni mea interesse putarem, & res eas, quæ gessissem, tibi notas esse, & non ignorari a te, qua æquitate & continentia tuerer socios, provinciamque administrarem. His enim a te cognitis, arbitrabar, facilius me tibi, quæ vellem, probaturum. Cum in provinciam pridie Kal. Sext. venissem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confestim esse eundum viderem; biduum Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduum, triduum Synnadis, totidem dies Philomeli. Quibus in oppidis cum magni conventus fuissent, multas civitates acerbissimis tributis, & gravissimis usuris, & falso ære alieno liberavi. Cumque ante adventum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus, quinque cohortes sine legato, sine tribuno mil., denique etiam sine centurione ullo apud Philomelum consedissent, reliquus exercitus esset in Lycaonia, M. Annejo legato imperavi, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret, coactoque in unum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod cum ab illo diligenter esset actum, ego in castra ad VII. Kal. Sept. veni: cum interea superioribus diebus ex S. C. & evocatorum firmam manum, & equitatum satis idoneum, & populorum liberorum, regumque sociorum auxilia voluntaria comparavissem. Interim cum, exercitu lustrato, iter in Ciliciam facere cœpissem; Kal. Sept. legati a rege Commageno ad me missi, pertumultuose, neque tamen non vere, Parthos

in

in Syriam transisse nuntiaverunt. Quo audito, vehementer sum commotus cum de Syria, tum de mea provincia, de reliqua denique Asia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, putavi. Nam si me in Ciliciam demisissem, Ciliciam quidem ipsam propter montis Amani naturam facile tenuissem: (duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria; quorum uterque parvis præsidiis propter angustias intercludi potest: nec est quidquam Cilicia contra Syriam munitius) sed me Cappadocia movebat, quæ patet a Syria, regesque habet finitimos, qui etiamsi sunt amici nobis, tamen aperte Parthis inimici esse non audent. Itaque in Cappadocia extrema, non longe a Tauro, apud oppidum Cybistra, castra feci, ut & Ciliciam tuerer, & Cappadociam tenens, nova finitimorum consilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantaque exspectatione maximi belli, rex Dejotarus, cui non sine caussa plurimum semper & meo & tuo, & senatus judicio tributum est, vir cum benevolentia, & fide erga populum Rom. singulari, tum præsentia magnitudine & animi, & consilii, legatos ad me misit, se cum omnibus suis copiis in mea castra esse venturum. Cujus ego studio officioque commotus, egi ei per litteras gratias: idque ut maturaret, hortatus sum. Cum autem ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem commoratus, regem Ariobarzanem, cujus salutem a senatu, te auctore, commendatam habebam, præsentibus insidiis nec opinantem liberavi; neque solum ei saluti fui, sed etiam curavi, ut cum auctoritate regnaret. Metram, & eum, quem tu diligenter mihi commendaras, Athenæum, importunitate Athenaidis exsilio multatos, maxima apud regem auctoritate gratiaque constitui. Cumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, de-

fenderet, adolefcens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & toto iis, qui novari aliquid volebant; perfeci, ut e regno ille difcederet, rexque fine tumultu, ac fine armis, omni auctoritate aulæ communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognovi multorum litteris atque nuntiis, magnas Parthorum copias & Arabum ad oppidum Antiochiam acceffiffe; magnumque eorum equitatum, qui in Ciliciam tranfiffet, ab equitum meorum turmis, & a cohorte prætoria, quæ erat Epiphaneæ præfidii cauffa, occidione occifum. Quare cum viderem a Cappadocia Parthorum copias averfas non longe a finibus effe Ciliciæ: quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Quo ut veni, hoftem ab Antiochia receffiffe, Bibulum Antiochiæ effe cognovi, Dejotarumque confeftim jam ad me venientem cum magno & firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus fuis copiis, certiorem feci, non videri effe cauffam, cur abeffet a regno; meque ad eum, fi quid forte novi accidiffet, ftatim litteras nuntiofque miffurum effe. Cumque eo animo veniffem, ut utrique provinciæ, fi ita tempus ferret, fubvenirem: tamen id, quod jam ante ftatueram vehementer intereffe utriufque provinciæ, pacare Amanum, & perpetuum hoftem ex eo monte tollere, agere perrexi. Cumque me difcedere ab eo monte fimulaffem, & alias partes Ciliciæ petere, abeffemque ab Amano iter unius diei, & caftra apud Epiphaneam feciffem; ad IV. Id. Oct. cum advefperafceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad III. Id. Oct. cum lucefceret, in Amanum afcenderem: diftributifque cohortibus & auxiliis, cum aliis Quintus frater legatus, mecum fimul, aliis C. Pontinius legatus, reliquis M. Annejus, & L. Tullius legati præeffent, plerofque nec opinantes oppreffimus, qui occifi captique funt interclufi fuga. Eranam autem, quæ fuit non vici inftar, fed urbis, quod

erat

erat Amani caput, itemque Sepyram, & Commorim, acriter & diu repugnantibus, Pontinio illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore usque ad horam diei decimam, magna multitudine hostium occisa, cepimus; castellaque sex capta; complura incendimus. His rebus ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatriduum: & in reliquiis Amani delendis, agrisque vastandis, quæ pars ejus montis meæ provinciæ est, id tempus omne consumpsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi: quod cum esset altissimo & munitissimo loco, ab iisque incoleretur, qui ne regibus quidem umquam paruissent, cum & fugitivos reciperent, & Parthorum adventum acerrime exspectarent; ad existimationem imperii pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam, quo facilius etiam ceterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Vallo & fossa circumdedi: sex castellis, castrisque maximis sepsi: aggere, vineis, turribus oppugnavi: ususque tormentis multis, multis sagittariis, magno labore meo, sine ulla molestia sumptuve sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci: ut, omnibus partibus urbis disturbatis aut incensis, compulsi in potestatem meam pervenirent. His erant finitimi pari scelere & audacia Tibarani: ab his, Pindenisso capto, obsides accepi: exercitum in hiberna dimisi. Quintum fratrem negotio præposui, ut in vicis aut captis, aut male pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad senatum relatum sit, me existimaturum summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobaris. Idque, etsi talibus de rebus gravissimos homines & rogare solere, & rogari scio, tamen admonendum potius te a me, quam rogandum puto. Tu es enim is,

qui me tuis ſententiis ſæpiſſime ornaſti, qui oratione, qui prædicatione, qui ſummis laudibus in ſenatu, in concionibus ad cælum extuliſti; cujus ego ſemper tanta eſſe verborum pondera putavi, ut, uno verbo tuo cum mea laude conjuncto, omnia conſequi me arbitrarer. Te denique memini, cum cuidam clariſſimo atque optimo viro ſupplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, ſi referretur ob eas res, quas is conſul in urbe geſſiſſet. Tu idem mihi ſupplicationem decreviſti togato, non ut multis, republica bene geſta, ſed ut nemini, republica conſervata. Mitto, quod invidiam, quod pericula, quod omnes meas tempeſtates & ſubieris, & multo etiam magis, ſi per me licuiſſet, ſubire paratiſſimus fueris: quod denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cujus etiam interitum, ut facile intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis cauſſa in ſenatu defendenda approbaris. A me autem hæc ſunt profecta, quæ ego in beneficii loco non pono, ſed in veri teſtimonii atque judicii: non ut præſtantiſſimas tuas virtutes tacitus admirarer, (quis enim id non facit?) ſed in omnibus orationibus, ſententiis dicendis, cauſſis agendis, omnibus ſcriptis, Græcis, Latinis, omni denique varietate litterarum mearum, te non modo iis, quos vidiſſemus, ſed iis, de quibus audiſſemus, omnibus anteferrem. Quæres fortaſſe, quid ſit, quod ego hoc neſcio quid gratulationis & honoris a ſenatu tanti æſtimem. Agam jam tecum familiariter, ut eſt & ſtudiis, & officiis noſtris mutuis, & ſumma amicitia dignum, & neceſſitudine etiam paterna. Si quiſquam fuit umquam remotus & natura, & magis etiam ut mihi quidem ſentire videor ratione atque doctrina, ab inani laude & ſermonibus vulgi, ego profecto is ſum. Teſtis eſt conſulatus meus; in quo, ſicut in reliqua vita, fateor ea me ſtudioſe ſecutum, ex quibus vera glo-

ria

ria naſci poſſet: ipſam quidem gloriam per ſe numquam putavi expetendam. Itaque & provinciam ornatam, & ſpem non dubiam triumphi neglexi. Sacerdotium denique, cum (quemadmodum te exiſtimare arbitror) non difficillime conſequi poſſem, non appetivi. Idem poſt injuriam acceptam, quam tu reip. calamitatem ſemper appellas, meam non modo non calamitatem, ſed etiam gloriam, ſtudui quam ornatiſſima ſenatus populique Romani de me judicia intercedere. Itaque & augur poſtea fieri volui, quod antea neglexeram: & eum honorem, qui a ſenatu tribui rebus bellicis ſolet, neglectum a me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati, in qua ineſt aliqua vis deſiderii ad ſanandum vulnus injuriæ, ut faveas, adjutorque ſis, quod paullo ante me negaram rogaturum, vehementer te rogo: ſed ita, ſi non jejunum hoc neſcio quid, quod ego geſſi, & contemnendum videbitur, ſed tale atque tantum, ut multi nequaquam paribus rebus honores ſummos a ſenatu conſecuti ſint. Equidem etiam mihi illud animadvertiſſe videor, (ſcis enim quam attente te audire ſoleam) te non tam res geſtas, quam mores, inſtituta, atque vitam imperatorum ſpectare ſolere in habendis, aut non habendis honoribus. Quod ſi in mea cauſſa conſiderabis, reperies me exercitu imbecillo, contra metum maximi belli, firmiſſimum præſidium habuiſſe æquitatem & continentiam. His ego ſubſidiis ea ſum conſecutus, quæ nullis legionibus conſequi potuiſſem: ut ex alieniſſimis ſociis amiciſſimos, ex infideliſſimis firmiſſimos redderem; animoſque novarum rerum exſpectatione ſuſpenſos, ad veteris imperii benevolentiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me, præſertim ad te, a quo uno omnium ſociorum querelæ audiuntur: cognoſces ex iis, qui meis inſtitutis ſe recreatos putant. Cumque omnes uno prope conſenſu de me

me apud te ea, quæ mihi optatiſſima ſunt, prædicabunt: tum duæ maxime clientelæ tuæ, Cyprus inſula & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Dejotarum, qui uni tibi eſt maxime neceſſarius. Quæ ſi etiam majora ſunt, & in omnibus ſæculis pauciores viri reperti ſunt, qui ſuas cupiditates, quam qui hoſtium copias vincerent; eſt profecto tuum, cum ad res bellicas hæc, quæ rariora & difficiliora ſunt, genera virtutis adjunxeris, ipſas etiam illas res geſtas juſtiores eſſe, & majores putare. Extremum illud eſt, ut, quaſi diffidens rogationi meæ, philoſophiam ad te allegem: qua nec mihi carior ulla umquam res in vita fuit, nec hominum generi majus a Diis munus ullum eſt datum. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis eſt, ſocietas ſtudiorum atque artium noſtrarum, quibus a pueritia dediti, ac devincti, ſoli propemodum nos philoſophiam illam veram & antiquam, quæ quibuſdam otii eſſe ac deſidiæ videtur, in forum atque in rempub., atque in ipſam aciem pæne deduximus, tecum agit de mea laude: cui negari a Catone fas eſſe non puto. Quamobrem ſic tibi perſuadeas, velim: ſi mihi tua ſententia tributus honos ex meis litteris fuerit, me exiſtimaturum, cum auctoritate tua, tum benevolentia erga me, mihi, quod maxime cupierim, contigiſſe. Vale.

ARGUMENTUM.

Excuſat ſe, quod Ciceroni ſupplicationem non decreverit, & tamen decretam gaudet; ſeque de illo honorificentius dicit ſenſiſſe, quam eos, qui ſupplicationem decreverunt.

M. CATO M. CICERONI IMP. S. D. 5

QUod & reſpub. me, & noſtra amicitia hortatur, libenter facio, ut tuam virtutem, innocentiam, diligentiam cognitam in maximis rebus,

domi togati, armati foris, pari industria administrare gaudeam. Itaque, quod pro meo judicio facere potui, ut innocentia consilioque tuo defensam provinciam, servatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum, sociorum revocatam ad studium imperii nostri voluntatem, sententia mea & decreto laudarem, feci. Supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione & continentia reipub. provisum est, diis immortalibus gratulari nos, quam tibi referre acceptum mavis, gaudeo. Quod si triumphi prærogativam putas supplicationem, & idcirco casum potius, quam te laudari vis: neque supplicationem sequitur semper triumphus, & triumpho multo clarius est, senatum judicare, potius mansuetudine & innocentia imperatoris provinciam, quam vi militum aut benignitate Deorum retentam, atque conservatam esse: quod ego mea sententia censebam. Atque hæc ego idcirco ad te contra consuetudinem meam pluribus scripsi, ut, quod maxime volo, existimes, me laborare, ut tibi persuadeam, me & voluisse de tua majestate, quod amplissimum sum arbitratus; &, quod tu maluisti, factum esse gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere severitatem diligentiamque sociis, & reipublicæ præsta.

ARGUMENTUM.

Exponit, eximia cum Catonis laude, quantam voluptatem ceperit ex ejus sententia, & ex gratulatione litterarum: petitque, ut, si in adipiscendo triumpho favere noluerit, saltem, si adipiscatur, gaudeat.

M. T. C. CATONI S. D. 6

LÆtus sum laudari me (inquit Hector, opinor apud Nævium) *abs te, pater, laudato viro.* Ea est enim profecto jucunda laus, quæ ab iis profici-

ficiſcitur, qui ipſi in laude vixerunt. Ego vero, vel gratulatione litterarum tuarum, vel teſtimoniis ſententiæ dictæ, nihil eſt, quod me non aſſecutum putem. Idque mihi tum ampliſſimum, tum gratiſſimum eſt, te libenter amicitiæ dediſſe, quod liquido veritati dares. Et ſi, non modo unus, verum etiam multi Catones eſſent in civitate noſtra, in qua unum exſtitiſſe mirabile eſt, quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? Nam ad meum ſenſum, & ad illud ſincerum ac ſubtile judicium nihil poteſt eſſe laudabilius, quam ea tua oratio, quæ eſt ad me perſcripta a meis neceſſariis. Sed cauſſam meæ voluntatis (non enim dicam cupiditatis) expoſui tibi ſuperioribus litteris: quæ etiamſi parum juſta tibi viſa eſt, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiſcendus honos: ſed tamen, ſi deferatur a ſenatu, minime aſpernandus eſſe videatur. Spero autem, illum ordinem pro meis ob rempub. ſuſceptis laboribus, me non indignum honore, uſitato præſertim, exiſtimaturum. Quod ſi ita erit, tantum ex te peto, quod amiciſſime ſcribis, ut, cum tuo judicio, quod ampliſſimum eſſe arbitraris, mihi tribueris; ſi id, quod maluero, acciderit, gaudeas. Sic enim feciſſe te, & ſenſiſſe, & ſcripſiſſe video: reſque ipſa declarat, tibi illum honorem noſtrum ſupplicationis fuiſſe jucundum, quod ſcribendo affuiſti. Hæc enim S. C. non ignoro ab amiciſſimis ejus, cujus de honore agitur, ſcribi ſolere. Ego, ut ſpero, te propediem videbo; atque utinam repub. meliore, quam timeo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Marcello de fratre patruele conſule deſignato; petitque ab eo, ut ſibi quam primum, annuo imperio finito, ſucceſſor mittatur.

M. T. C. PROCOS. M. MARCELLO COS. S. D. 7

TE & pietatis in tuos, & animi in rempublicam, & clariſſimi atque optimi conſulatus, C. Marcello conſule facto, fructum cepiſſe, vehementer

ter gaudeo. Non dubito, quid præsentes sentiant: nos quidem longinqui, & a te ipso missi in ultimas gentes, ad cælum mehercule te tollimus verissimis ac justissimis laudibus. Nam cum te a pueritia tua unice dilexerim; tuque me in omni genere semper amplissimum esse & volueris, & judicaris: tum hoc vel tuo facto, vel populi Romani de te judicio, multo acrius vehementiusque diligo: maximaque lætitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis, virisque optimis, omnibus dictis, factis, studiis, institutis vel me tui similem esse audio, vel te mei. Unum vero si addis ad præclarissimas res consulatus tui, ut aut mihi succedat quamprimum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi & S. C., & lege finisti; omnia me per te consecutum putabo. Cura, ut valeas, & me absentem diligas atque defendas. Quæ mihi de Parthis nuntiata sunt, quia non putabam a me etiam nunc scribenda esse publice; propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui ad te scribere: ne, cum ad consulem scripsissem, publice viderer scripsisse. Vale.

ARGUMENTUM.

C. Marcello de Consulatu gratulatur, suamque illi dignitatem commendat.

M. T. C. PROCOS. C. MARCELLO COS. DES. S. D. 8

MAxima sum lætitia affectus, cum audivi, te consulem factum esse: eumque honorem tibi Deos fortunare volo, atque a te pro tua, parentisque tui dignitate administrari. Nam cum te semper dilexi amavique, quod mei amantissimum cognovi in omni varietate rerum mearum: tum patris tui pluribus beneficiis, vel defensus tristibus temporibus, vel ornatus secundis: & sum totus vester, & esse debeo: cum præsertim matris

tuæ,

tuæ, gravissimæ atque optimæ feminæ majora erga salutem dignitatemque meam studia, quam erant a muliere postulanda, perspexerim. Quapropter a te peto majorem in modum, ut me absentem diligas atque defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur C. Marcello de filio Consule facto; erat autem collega Ciceronis in auguratu, ac libros quoque de jure augurali composuit lib. 2. de Divin.

M. T. C. PROCOS. C. MARCELLO COLLEGÆ S. D. 9

MArcellum tuum consulem factum, teque ea lætitia affectum esse, quam maxime optasti, mirum in modum gaudeo; idque cum ipsius caussa, tum quod te omnibus secundissimis rebus dignissimum judico: cujus erga me singularem benevolentiam vel in labore meo, vel in honore perspexi: totam denique domum vestram vel salutis vel dignitatis meæ studiosissimam cupidissimamque cognovi. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuæ Juniæ, gravissimæ atque optimæ feminæ, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod consuesti, peto, me absentem diligas atque defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat studiose suam existimationem Consuli Marcello in supplicatione decernenda.

M. T. C. IMP. C. MARCELLO C. F. COS. S. D. 10

QUando id accidit, quod mihi maxime fuit optatum, ut omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam (mirificus enim generis ac nominis vestri fuit erga me semper animus) quando ergo ita accidit, ut omnium vestrum studio tuus

con-

consulatus satisfacere posset, in quem meæ res gestæ, lausque, & honor earum potissimum incideret, peto a te id, quod facillimum factu sit, non aspernante, ut confido, senatu, ut quam honorificentissimum S. C. litteris meis recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minus esset, quam est cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, a quibus intelligis, me præcipue diligi. Patris tui beneficia in me sunt amplissima: neque enim saluti meæ, neque honori amicior quisquam dici potest. Frater tuus quanti me faciat, semperque fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem. Domus tua denique tota me semper omnibus summis officiis prosecuta est. Neque vero tu in me diligendo cuiquam concessisti tuorum. Quare a te peto majorem in modum, ut me per te quam ornatissimum velis esse: meamque & in supplicatione decernenda, & in ceteris rebus existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreverit.

M. T. C. IMP. C. MARCELLO COS. S. D. II

QUantæ curæ tibi meus honos fuerit, & quam idem exstiteris consul in me ornando & amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo, etsi res ipsa loquebatur, cognovi tamen ex meorum omnium litteris. Itaque nihil est tantum, quod ego non tua caussa debeam, facturusque sim cum studiose tum libenter. Nam magni interest, cui debeas: debere autem nemini malui, quam tibi; cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaque jam ante conjunxerant: tum accedit, mea quidem sententia, maximum vinculum, quod ita remp. geris atque gessisti, qua mihi carius nihil est, ut quantum tibi omnes boni debeant, quominus tantumdem ego

unus

unus debeam, non recusem. Quamobrem tibi velim ii sint exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, si me navigatio non morabitur (quæ incurrebat in ipsos Etesias) propediem te, ut spero, videbo. Vale.

Argumentum.

Gratulatur de Consulatu; petitque, ut operam det, ne quid sibi temporis ad annuum provinciale munus addatur.

M. T. C. Imp. Paullo Cos. des. S. D. 12

Etsi mihi numquam fuit dubium, quin te populus Rom. tuis summis in remp. meritis, & pro amplissima familiæ dignitate, summo studio, cunctis suffragiis consulem facturus esset: tamen incredibili lætitia sum affectus, cum id mihi nuntiatum est: eumque honorem tibi Deos fortunare volo, a teque ex tua majorumque tuorum dignitate administrari. Atque utinam præsens illum diem mihi optatissimum videre potuissem, proque tuis amplissimis erga me studiis atque beneficiis tibi operam meam studiumque navare. Quam mihi facultatem quando hic nec opinatus & improvisus provinciæ casus eripuit: tamen, ut te consulem remp. pro tua dignitate gerentem videre possim, magnopere a te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat injuriæ, neve quid temporis ad meum annuum munus accedat. Quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Vale.

Argumentum.

Petit, ut de suis rebus gestis quam honorificentissime decernendum curet, suamque illi etiam ceteris in rebus existimationem commendat.

M. T. C. Imp. Paullo S. D. 13

Maxime mihi fuit optatum Romæ esse tecum, multas ob caussas, sed præcipue, ut & in pe-

petendo, & gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses. Ac petitionis quidem tuæ ratio mihi semper fuit explorata: sed tamen navare operam volebam. In consulatu vero cupio equidem te minus habere negotii: sed moleste fero, me consulem tuum studium adolescentis perspexisse; te meum, cum id ætatis sim, perspicere non posse. Sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper detur facultas; mihi ad remunerandum nihil suppetat præter voluntatem. Ornasti consulatum, ornasti reditum meum. Incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum consulatum tuum. Itaque cum & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaque existimatio postulare videatur, ut a te pluribus verbis contendam ac petam, ut quam honorificentissimum S. C. de meis rebus gestis faciendum cures: non audeo vehementer a te contendere, ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitum putem. Quare, ut te velle arbitror, ita faciam: atque ab eo, quem omnes gentes sciunt de me optime meritum, breviter petam. Si alii consules essent, ad te potissimum, Paulle, mitterem, ut eos mihi quam amicissimos redderes: nunc cum tua summa potestas, summaque auctoritas, notaque omnibus nostra necessitudo sit, vehementer te rogo, ut & quam honorificentissime cures decernendum de meis rebus gestis, & quam celerrime. Dignas res esse & honore & gratulatione, cognosces ex iis litteris, quas ad te, & ad collegam, & senatum publice misi: omniumque mearum reliquarum rerum, maximeque existimationis meæ procurationem susceptam velim habeas: in primisque tibi curæ sit, quod abs te superioribus quoque litteris petivi, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te consulem videre, omniaque, quæ spero, cum absens tum etiam præsens, te consule, assequi. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Significat, se ea facturum Fabii caussa, quae Cassius rogarat: dolet, se Cassium non vidisse ad urbem ex provincia redeuntem: rogat, operam det, ne quid sibi ad annuam Provinciam temporis prorogetur.

M. T. C. C. CASSIO PROQUAEST. S. D. 14

M. Fabium quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quaestum. Multi enim anni sunt, cum ille in aere meo est, & a me diligitur propter summam suam humanitatem & observantiam. Sed tamen, quod te ab eo egregie diligi sensi, multo amicior ei sum factus. Itaque quamquam profecerunt litterae tuae; tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te mihi perspectus & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiose, quae rogas. Tu multis de caussis vellem me convenire potuisses: primum, ut te, quem jamdiu plurimi facio, tanto intervallo viderem: deinde ut tibi, quod feci per litteras, possem praesens gratulari: tum, ut quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicaremus: postremo, ut amicitia nostra, quae summis officiis ab utroque culta est, sed longis intervallis temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur vehementius. Id quando non accidit, utemur bono litterarum, & eadem fere absentes, quae, si coram essemus, consequemur. Unus scilicet ille fructus, qui in te videndo est, percipi litteris non potest: alter gratulationis est, is quidem exilior, quam si tibi te ipsum intuens gratularer. Sed tamen & feci ante, & facio nunc, tibique cum pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quod te de provincia decedentem summa laus & summa gratia provinciae prosecuta est.

Ter-

Tertium eſt, ut id, quod de noſtris rebus coram communicaſſemus inter nos, conficiamus idem litteris. Ego ceterarum rerum cauſſa tibi Romam properandum magnopere cenſeo. Nam & ea, quæ reliqui, tranquilla de te erant; & hac tua recenti victoria tanta, clarum adventum tuum fore intelligo. Sed ſi qua ſunt onera tuorum, ſi tanta ſunt, ut ea ſuſtinere poſſis, propera: nihil tibi erit lautius, nihil glorioſius: ſin majora, conſidera, ne in alieniſſimum tempus cadat adventus tuus. Hujus rei totum conſilium tuum eſt: tu enim ſcis, quid ſuſtinere poſſis. Si potes, laudabile atque populare eſt: ſin plane non potes, abſens hominum ſermones facilius ſuſtinebis. De me autem idem tecum his ago litteris, quod ſuperioribus egi, ut omnes tuos nervos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc provinciam, quam & ſenatus & populus annuam eſſe voluit, temporis prorogetur. Hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas poſitas putem. Habes Paullum noſtrum noſtri cupidiſſimum: eſt Curio: eſt Furnius Sic velim enitare, quaſi in eo ſint mihi omnia. Extremum illud eſt de iis, quæ propoſueram, confirmatio noſtræ amicitiæ: de qua pluribus verbis nihil opus eſt. Tu puer me appetiſti: ego autem ſemper ornamento te mihi fore duxi. Fuiſti etiam præſidio triſtiſſimis meis temporibus: acceſſit poſt tuum diſceſſum familiaritas mihi cum Bruto tuo maxima. Itaque in veſtro ingenio, & induſtria mihi plurimum & ſuavitatis & dignitatis conſtitutum puto. Id tu ut tuo ſtudio confirmes, te vehementer rogo: litteraſque ad me & continuo mittas, & cum Romam veneris, quam ſæpiſſime. Vale.

Argumentum.

Probat ſuum conſilium de bello civili non renovando.

M. T. C. C. Cassio S. D. 15

Etſi uterque noſtrum ſpe pacis & odio civilis ſanguinis abeſſe a belli pertinacia voluit: tamen, quando ejus conſilii princeps ego fuiſſe vi-

deor, plus fortasse tibi præstare ipse debeo, quam a te exspectare. Etsi, ut sæpe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus adduxit utrumque nostrum ad id consilium, ut uno prælio putaremus, si non totam caussam, at certe nostrum judicium definiri convenire. Neque quisquam hanc nostram sententiam vere umquam reprehendit, præter eos, qui arbitrantur melius esse, deleri omnino rempub. quam imminutam & debilitatam manere. Ego autem ex interitu ejus nullam spem scilicet mihi proponebam, ex reliquiis magnam. Sed ea sunt consecuta, ut magis mirum sit, accidere illa potuisse, quam nos non vidisse ea futura, nec, cum homines essemus, divinare potuisse. Equidem fateor meam conjecturam hanc fuisse, ut illo quasi quodam fatali prælio facto, & victores communi saluti consulere vellent, & victi suæ: utrumque autem positum esse arbitrabar in celeritate victoris. Quæ si fuisset, eandem clementiam experta esset Africa, quam cognovit Asia, quam etiam Achaja, &, ut opinor, ipso legato ac deprecatore. Amissis autem temporibus, quæ plurimum valent, præsertim bellis civilibus, interpositus annus alios induxit, ut victoriam sperarent, alios, ut ipsum vinci contemnerent. Atque horum malorum omnium culpam fortuna sustinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adjunctum iri, aut nescio quem istum Pharnacem Asiæ terrorem illaturum putaret? Nos tamen in consilio pari, casu dissimili usi sumus: tu enim eam partem petisti, ut & consiliis interesses, & quod maxime curam levat, futura animo prospicere posses: ego, qui festinavi, ut Cæsarem in Italia viderem, (sic enim arbitrabamur) eumque, multis honestissimis viris conservatis redeuntem, ad pacem currentem, ut ajunt, incitarem: ab illo longissime & absum, & absui. Versor autem in gemitu

mitu Italiæ, & in urbis miserrimis querelis: quibus aliquid opis fortasse ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisset, si auctor affuisset. Quare velim pro tua erga me perpetua benevolentia, scribas ad me, quid videas, quid sentias, quid exspectandum, quid agendum nobis existimes. Magni erunt mihi tuæ litteræ: atque utinam primis illis, quas Luceria miseras, paruissem! sine ulla enim molestia dignitatem meam retinuissem. Vale.

ARGUMENTUM.

Jocatur in opiniones Epicureorum, idest in ipsum Cassium, qui Epicuri sectam sequi cœperat.

M. T. C. PROCOS. C. CASSIO S. D. 16

PUto te jam suppudere, cum hæc te tertia jam epistola ante operis sit, quam tu schedulam aut litteram: sed non urgeo: longiores enim exspectabo, vel potius exigam. Ego, si semper haberem, cui darem, vel ternas in hora darem. Fit enim nescio quid, ut quasi coram adesse videare, cum scribo aliquid ad te: neque id κατ' εἰδώλων φαντασίας, ut dicunt tui amici novi, qui putant etiam διανοητικὰς φαντασίας spectris Catianis excitari. Nam, ne te fugiat, Catius Insuber, Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille Gargettius, & jam ante Democritus, εἴδωλα, hic *spectra* nominat. His autem spectris etiamsi oculi possent feriri, quod vel iis ipsa occurrunt; animus qui possit, ego non video. Doceas tu me oportebit, cum salvus veneris, in mea ne potestate sit spectrum tuum, ut, simul ac mihi collibitum sit de te cogitare, illud occurrat; neque solum de te, qui mihi hæres in medullis; sed, si insulam Britanniam cœpero cogitare, ejus εἴδωλον mihi advolabit ad pectus. Sed hæc posterius: tento enim te, quo animo accipias. Si enim stomachabere, & mole-

ste feres, plura dicemus: postulabimusque, ex qua hæresi, vi, hominibus armatis dejectus sis, in eam restituare. In hoc interdicto non solet addi, in hoc anno. Quare si jam biennium, aut triennium est, cum virtuti nuntium remisisti, delinitus illecebris voluptatis, in integro res nobis erit. Quamquam quicum loquor? cum uno fortissimo viro: qui, posteaquam forum attigisti, nihil fecisti, nisi plenissimum amplissimæ dignitatis. In ista ipsa αἱρέσει metuo, ne plus nervorum sit, quam ego putarim, si modo eam tu probas. Quid tibi in mentem venit? inquies: quia nihil habebam aliud, quod scriberem. De rep. enim nihil scribere possum: neque enim quod sentio, libet scribere. Vale.

ARGUMENTUM.

Queritur de tabellariorum importunitate: scribit de Syllæ morte, de rumoribus Hispanici belli, de Pansa, de Cassii commoratione Brundusina.

M. T. C. C. CASSIO S. D. 17

PRæposteros habes tabellarios: etsi me quidem non offendunt; sed tamen, cum a me discedunt, flagitant litteras; cum ad me veniunt, nullas afferunt: atque id ipsum facerent commodius, si mihi aliquid spatii ad scribendum darent: sed petasati veniunt: comites ad portum exspectare dicunt. Ergo ignosces; alteras habebis, has breves: sed exspecta πάντα περὶ πάντων. Etsi quid ego me tibi purgo, cum tui ad me inanes veniant; ad te cum epistolis revertantur? Nos hic (tamen ad te scribam aliquid) P. Syllam patrem mortuum habebamus: alii a latronibus, alii cruditate dicebant: populus non curabat: combustum enim esse constabat: hoc tu pro sapientia tua feres æquo animo: quamquam πρόσωπον πόλεως amisimus. Cæsarem putabant moleste laturum,

turum, verentem, ne hasta refrixisset. Mindius, Marcellus, & Attius pigmentarius valde gaudebant se adversarium perdidisse. De Hispania novi nihil: sed exspectatio valde magna: rumores tristiores, sed ἀδέσποτοι. Pansa noster paludatus ad III. Kalend. Januar. profectus est, ut quivis intelligere posset id, quod tu nuper dubitare cœpisti, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν esse. Nam quod multos miseriis levavit, & quod se in his malis hominem præbuit, mirabilis eum virorum bonorum benevolentia prosecuta est. Tu quod adhuc Brundusii moratus es, valde probo & gaudeo: & mehercule puto, te sapienter facturum, si ἀκενόσπουδος fueris. Nobis quidem, qui te amamus, erit gratum: & amabo te, cum dabis posthac aliquid domum litterarum, mei memineris. Ego numquam quemquam ad te, cum sciam, sine meis litteris ire patiar. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat brevitatem epistolæ festinatione tabellarii; scribit de statu Reipub., de Hispania, de Cassii absentia.

M. T. C. C. CASSIO S. D. 18

LOngior epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset a me, cum jam iretur ad te: longior etiam, si φλύαρον aliquem habuisset: nam σπουδάζειν sine periculo vix possumus. Ridere igitur, inquies, possumus. Non mehercule facillime: verumtamen aliam aberrationem a molestiis nullam habemus. Ubi igitur, inquies, philosophia? tua quidem in culina, mea molesta est: pudet enim servire. Itaque facio me alias res agere, ne convicium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino novi. Te abesse, mea caussa moleste fero; tua gaudeo. Sed flagitat tabellarius. Valebis igitur, meque, ut a puero fecisti, amabis.

Argumentum.

Respondet ad duas epistolas, quæ ante proximam superiorem leguntur; maxime autem Epicurum, & Epicureos, quorum ipse in numero erat, a studio virtutis & justitiæ laudat.

Cassius Ciceroni S. D. 19

NOn mehercule in hac mea peregrinatione quidquam libentius facio, quam scribo ad te: videor enim cum præsente loqui & jocari. Nec tamen hoc usu venit propter spectra Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos regeram, ut Catium Athenis natum esse dicas. Pansam nostrum secunda voluntate hominum paludatum ex urbe exisse, cum ipsius caussa gaudeo, tum mehercule etiam omnium nostrum. Spero enim, homines intellecturos, quanto sit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas & clementia; atque ea, quæ maxime mali petant, & concupiscant, ad bonos pervenire. Difficile est enim hominibus persuadere, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν esse: ἡδονὴν vero, & ἀταραξίαν virtute, justitia, τῷ καλῷ parari, & verum & probabile est. Ipse enim Epicurus, a quo omnes Catii, & Amafinii, mali verborum interpretes, proficiscuntur, dicit: οὐκ ἔστιν ἡδέως, ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν. Itaque & Pansa, qui ἡδονὴν sequitur, virtutem retinet: & ii, qui a nobis φιλήδονοι vocantur, sunt φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, omnesque virtutes & colunt, & retinent. Itaque Sylla, cujus judicium probare debemus, cum dissentire philosophos videret, non quæsivit, quid bonum esset, & omnia bona coemit: cujus ego mortem forti mehercule animo tuli. Nec tamen Cæsar diutius nos eum desiderare patietur: nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium viderit.

Nunc,

Nunc, ut ad rempublicam redeam, quid in Hispaniis geratur, rescribe. Peream, nisi sollicitus sum, ac malo veterem & clementem dominum habere, quam novum & crudelem experiri. Scis, Cnæus quam sit fatuus: scis, quomodo crudelitatem, virtutem putet: scis, quam se semper a nobis derisum putet. Vereor, ne nos rustice gladio velit ἀντιμυκτηρίσαι. Quid fiat, si me diligis, rescribe. Hui, quam velim scire, utrum ista sollicito animo, an soluto legas! sciam enim eodem tempore, quid me facere oporteat. Ne longior sim, vale: & me, ut facis, ama. Si Cæsar vicit, celeriter me exspecta.

ARGUMENTUM.

Scribit, se ad illum mittere librum suum de perfecto Oratore: laudat in Sabina gente fidem & probitatem: petit ab eo creberrimas litteras.

M. T. C. C. TREBONIO S. D. 20

ORatorem meum (sic enim inscripsi) Sabino tuo commendavi. Natio me hominis impulit, ut ei recte putarem: nisi forte candidatorum licentia hic quoque usus, hoc subito cognomen arripuit: etsi modestus ejus vultus, sermoque constans habere quiddam a Curibus videbatur. Sed de Sabino satis. Tu, mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti; quo tolerabilius feramus igniculum desiderii tui, crebris nos litteris appellato: atque ita, si idem fiet à nobis: quamquam duæ caussæ sunt, cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quam nos. Primum, quod olim solebant, qui Romæ erant, ad provinciales amicos de repub. scribere, nunc tu nobis scribas oportet: res enim publica istic est: deinde, quod nos aliis officiis tibi absenti satisfacere possumus; tu nobis, nisi litteris, non video, qua re alia satisfacere possis. Sed cetera scribes ad nos postea. Nunc hæc primo cupio cognosce-

re; iter tuum cujusmodi sit; ubi Brutum nostrum videris; quamdiu simul fueris: deinde, cum processeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio, ut existimare possimus, quo statu simus. Ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis litteris habebo cognitum. Cura, ut valeas, meque ames amore illo tuo singulari. Vale.

Argumentum.

Rogat, ut sui absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniat: enumerat Trebonii erga se officia: exponit de Calvo jam mortuo quid sentiat.

M. T. C. Trebonio S. D. 21

Et epistolam tuam legi libenter, & librum libentissime: sed tamen in ea voluptate hunc accepi dolorem, quod, cum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendæ nostræ, (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum discedis a nobis, meque tanto desiderio afficis, ut unam mihi consolationem relinquas, fore, ut utriusque nostrum absentis desiderium crebris & longis epistolis leniatur. Quod ego non modo de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi. Nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. Nam, ut illa omittam, quæ, civitate teste, fecisti, cum mecum inimicitias communicasti, cum me concionibus tuis defendisti, cum quæstor in mea atque in publica caussa consulum partes suscepisti, cum tribuno pl. quæstor non paruisti, cui tuus præsertim collega pareret: ut hæc recentia, quæ meminero semper, obliviscar: quæ tua sollicitudo de me in armis, quæ lætitia in reditu, quæ cura, qui dolor, cum ad te curæ, & dolores mei perferrentur? Brundusium denique te ad me venturum fuisse, nisi subito in Hispaniam missus esses? Ut hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æstimanda sunt, quanti vitam æstimo, & salutem meam: liber iste, quem mihi misisti,

ſiſti, quantam habet declarationem amoris tui? primum, quod tibi facetum videtur, quidquid ego dixi, quod aliis fortaſſe non item: deinde, quod illa ſive faceta ſunt, ſive ſecus, fiunt, narrante te, venuſtiſſima: quin etiam antequam ad me veniatur, riſus omnis pæne conſumitur. Quod ſi in his ſcribendis nihil aliud, niſi, quod neceſſe fuit, de uno me tamdiu cogitaviſſes, ferreus eſſem, ſi te non amarem. Cum vero ea, quæ ſcriptura perſecutus es, ſine ſummo amore cogitare non potueris, non poſſum exiſtimare, plus quemquam a ſeipſo, quam me a te amari. Cui quidem ego amori, utinam ceteris rebus poſſem, amore certe reſpondebo: quo tamen ipſo tibi confido factum ſatis. Nunc ad epiſtolam venio, cui copioſe & ſuaviter ſcriptæ, nihil eſt quod multa reſpondeam. Primum enim ego illas Calvo litteras miſi, non plus, quam has, quas nunc legis, exiſtimans exituras: aliter enim ſcribimus, quod eos ſolos, quibus mittimus; aliter, quod multos lecturos putamus. Deinde, ingenium ejus melioribus extuli laudibus, quam tu id vere potuiſſe fieri putas. Primum, quod ita judicabam, acute movebatur: genus quoddam ſequebatur, in quo judicio lapſus, quo valebat, tamen aſſequebatur, quod probaret. Multæ erant & reconditæ litteræ: vis non erat. Ad eam igitur adhortabar. In excitando autem, & in acuendo plurimum valet, ſi laudes eum, quem cohortere. Habes de Calvo judicium & conſilium meum: conſilium, quod hortandi cauſſa laudavi: judicium, quod de ingenio ejus valde exiſtimavi bene. Reliquum eſt, ut tuam profectionem amore proſequar, reditum ſpe exſpectem, abſentem memoria colam: omne deſiderium litteris mittendis accipiendiſque leniam. Tu velim tua in me ſtudia & officia multum tecum recordere: quæ cum tibi liceat, mihi nefas ſit obliviſci, non modo virum bonum me exiſtimabis, verum etiam te a me amari plurimum judicabis. Vale.

LIBER XVI.

ARGUMENTUM.

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia, ægrum Tironem Libertum Patris reliquit: quem his fere omnibus epiſtolis rogat, ut valetudinem curet.

TULLIUS, ET CICERO F. ET Q. TIRONI HUMANISSIMO, ET OPTIMO S. D. 1

VIde, quanta in te ſit ſuavitas: duas horas Thyrei fuimus. Xenomenes hoſpes tam te diligit, quam ſi vixerit tecum. Is omnia pollicitus eſt, quæ tibi eſſent opus: facturum puto. Mihi placebat, ſi firmior eſſes, ut te Leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares. Videbis, quid Curio, quid Lyſoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere, quem, cum meliuſcule tibi eſſet, ad me mitteres: ſed cogitavi, unas litteras Marionem afferre poſſe, me autem crebras exſpectare. Poteris igitur, & facies, ſi me diligis, ut quotidie ſit Acaſtus in portu. Multi erunt, quibus recte litteras dare poſſis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem ſpem tui diligenter curandi in Curio habeo. Nihil poteſt illo fieri humanius, nihil noſtri amantius. Ei te totum trade: malo te paullo poſt valentem, quam ſtatim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, niſi ut tu valeas: cetera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Leucade proficiſcens, VII. Id. Nov.

ARGUMENTUM.

Scribit ſe adverſis ventis Corcyræ teneri: hortaturque Tironem, ut ſe curet, nec niſi confirmatus naviget.

TULLIUS TIRONI SUO S. D. 2

SEptimum jam diem Corcyræ tenebamur; Quintus autem pater & filius Buthroti. Solliciti era-

eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil a te litterarum. Iis enim ventis istinc navigatur, qui si essent, nos Corcyræ non sederemus. Cura igitur te, & confirma: &, cum commode & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantissimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligat: carus omnibus exspectatusque venies. Cura, ut valeas etiam atque etiam, Tiro noster vale. xv. Kal. Nov. Corcyræ.

ARGUMENTUM.

Suum Tironis desiderium significat.

TULLIUS, ET CICERO MEUS, ET FRATER, ET FRATRIS F. TIRONI SUO S. D. 3

PAullo facilius putavi posse me ferre desiderium tui: sed plane non fero: & quamquam magni ad honorem nostrum interest, quamprimum ad urbem me venire, tamen peccasse mihi videor, qui a te discesserim. Sed quia tua voluntas ea videbatur esse, ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles navigare, approbavi tuum consilium; neque nunc muto, si tu in eadem es sententia. Sin, posteaquam cibum cepisti, videris tibi me posse consequi, tuum consilium est. Marionem ad te eo misi, ut aut tecum ad me quamprimum veniret; aut, si tu morarere, statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persuade, si commodo valetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle, quam te esse mecum: sin intelliges opus esse, te Patris, convalescendi caussa, paullum commorari, nihil me malle, quam te valere. Si statim navigas, nos Leucade consequere: sin te confirmare vis; & comites, & tempestates, & navem idoneam ut habeas, diligenter videbis. Unum illud, mi Tiro, videto, si me amas, ne te Marionis adventus, & hæc litteræ moveant. Quod valetudini tuæ

maxime conducet, si feceris, maxime obtemperaris voluntati meæ. Hæc pro tuo ingenio considera. Nos ita te desideramus, ut amemus: amor, ut valentem videamus, hortatur: desiderium, ut quamprimum. Illud igitur potius. Cura ergo potissimum, ut valeas: de tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum. III. Non. Novemb.

ARGUMENTUM.

Scribit de sua sollicitudine, suoque ad Alyziam accessu: rogat, ut valetudinem diligenter curet.

TULLIUS TIRONI SUO S. D. 4

NOn queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus: tantum scribo, & tibi & mihi maxime voluptati fore, si te firmum quamprimum videro. Tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. Is locus est citra Leucadem stadia cxx. Leucade aut teipsum, aut tuas litteras a Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac, ut valeas, vel quantum te a me scis diligi. Nonis Nov. Alyzia.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut omni cura valetudini serviat.

TULLIUS, ET CICERO, ET Q. PATER, ET Q FILIUS TIRONI SUO S. D. 5

NOs apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras ante dederamus, unum diem commorati sumus, quod Quintus nos consecutus non erat. Is dies fuit Non. Nov. Inde ante lucem proficiscentes, ante diem VIII. Id. Nov. has litteras dedimus. Tu, si nos omnes amas, & præcipue me, magistrum tuum, confirma te. Ego valde suspenso animo exspecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis litteris. Omnes cupimus, ego

ego in primis, quamprimum te videre: sed, mi Tiro, valentem. Quare nihil properaris: satis quotidie videro, si valebis. Utilitatibus tuis possum carere; te valere tua caussa primum volo, tum mea, mi Tiro. Vale.

ARGUMENTUM.

Fere tota est hortatio ad curandam valetudinem.

TULLIUS TIRONI SUO, ET CICERO, ET Q. PATER, ET Q. F. S. D. 6

VArie sum affectus tuis litteris: valde priore pagina perturbatus, paullum altera recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin, quoad plane valeas, te neque navigationi, neque viæ committas: satis te mature videro, si plane confirmatum videro. De medico & tu bene existimari scribis, & ego sic audio: sed plane curationes ejus non probo. Jus enim dandum tibi non fuit, cum κακοστόμαχος esses: sed tamen & ad illum scripsi accurate, & ad Lysonem. Ad Curium vero, suavissimum hominem, & summi officii, summæque humanitatis multa scripsi: in his etiam, ut, si tibi videretur, te ad se transferret. Lyso enim noster, vereor, ne negligentior sit: primum, quia omnes Græci: deinde, quod, cum a me litteras accepisset, mihi nullas remisit: sed eum tu laudas. Tu igitur, quid faciendum sit, judicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptui ne parcas ulla in re, quod ad valetudinem opus sit. Scripsi ad Curium, quod dixisses, daret medico: ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia, domestica, forensia, urbana, provincialia, in re privata, in publica, in studiis, in litteris nostris. Omnia viceris, si, ut spero, te validum videro. Ego puto te bellissime, si recte erit, cum quæstore Messinio decursurum: non inhumanus est: teque, ut mihi visus est, diligit:

ligit : & cum valetudini tuæ diligentiſſime conſulueris, tum, mi Tiro, conſulito navigationi. Nulla in re jam te feſtinare volo : nihil laboro, niſi ut ſalvus ſis. Sic habeto, mi Tiro, neminem eſſe, qui me amet, quin idem te amet : & cum tua, & mea maxime intereſt te valere, tum multis eſt curæ. Adhuc, dum mihi nullo loco deeſſe vis, numquam te confirmare potuiſti : nunc te nihil impedit : omnia depone : corpori ſervi : quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri judicabo. Vale, mi Tiro, vale, vale, & ſalve. Lepta tibi ſalutem dicit, & omnes. Vale. VII. Id. Nov. Leucade.

Idem argumentum, ut Tiro valetudinem curet.

TULLIUS, ET CICERO, ET Q. Q. TIRONI S. D. 7

TErtiam ad te hanc epiſtolam ſcripſi eadem die, magis inſtituti mei tenendi cauſſa, quia nactus eram, cui darem, quam quod haberem, quod ſcriberem. Igitur illa : quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratiſſimum omnium : cum valetudinis rationem, ut ſpero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tiro : quando non contigit, ut ſimul navigares ; nihil eſt quod feſtines : nec quidquam cures, niſi ut valeas. Etiam atque etiam vale. VII. Id. Nov. Actio, veſperi.

ARGUMENTUM.

Etiam Q. Cicero ſignificat, quantæ curæ ſibi Tironis valetudo ſit.

Q. CICERO TIRONI S. D. 8

MAgnæ nobis eſt ſollicitudini valetudo tua : nam tametſi qui veniunt, ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ nuntiant ; tamen in magna conſolatione

tione ingens inest sollicitudo, si diutius a nobis absuturus es, is, cujus usum & suavitatem desiderando sentimus. Attamen quamquam videre te tota cogitatione cupio; tamen te penitus rogo, ne te tam longæ navigationi & viæ per hiemem, nisi bene firmum, committas: neve naviges, nisi explorate. Vix in ipsis tectis & oppidis frigus infirma valetudine vitatur: nedum in mari & via, sit facile abesse ab injuria temporis.

ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον,

inquit Euripides. Cui tu quantum credas, nescio: ego certe singulos ejus versus singula testimonia puto. Effice, si me diligis, ut valeas, & ut ad nos firmus ac valens quamprimum venias. Ama nos, & vale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

ARGUMENTUM.

Navigationis descriptio, & ad curandam valetudinem benevolentiæ plena cohortatio.

TULLIUS, ET CICERO TIRONI S. D. 9

NOs a te, ut scis, discessimus ad IV. Non. Nov. Leucadem venimus ad VIII. Id. Nov. ad VII. Actium: ibi propter tempestatem ad VI. Id. morati sumus. Inde ad V. Id. Corcyram bellissime navigavimus. Corcyræ fuimus usque ad XVI. Kal. Dec. tempestatibus retenti: ad XV. Kal. a portu Corcyræorum ad Cassiopem stadia CXX. processimus. Ibi retenti ventis sumus usque ad IX. Kal. Interea, qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati solvimus. Inde Austro lenissimo, cælo sereno, nocte illa, & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodemque vento postridie (id erat ad VII. Kalend. Decembr.) hora quarta Brundusium venimus: eodemque tempore simul nobiscum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad V. Kalend. Decemb. servus Cn. Plancii Brundusii tan-

tandem aliquando mihi a te exspectatissimas litteras reddidit, datas Id. Novemb. quæ me molestia valde levarunt: utinam omnino liberassent. Sed tamen Asclapo medicus plane confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convalescendum. Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi: scio te omnia facturum, ut nobiscum quamprimum sis. Sed tamen ita velim, ut ne quid properes. Symphoniam Lysonis velim vitasses, ne in quartam hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo maluisti obsequi, quam valetudini, reliqua cura. Curio misi, ut medico honos haberetur, & tibi daret, quod opus esset; me, cui jussisset, curaturum. Equum & mulum Brundusii tibi reliqui. Romæ vereor, ne ex Kalend. Januar. magni tumultus sint. Nos agemus omnia modice. Reliquum est, ut te hoc rogem, & a te petam, ne temere naviges. Solent nautæ festinare quæstus sui caussa. Cautus sis, mi Tiro. Mare magnum & difficile tibi restat. Si poteris, cum Messinio: caute is solet navigare: sin minus, cum honesto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumem præstiteris, omnia a te habebo. Etiam atque etiam, noster Tiro, vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissime. Vale, salve.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut præter valetudinem nihil curet: addit de adventu suo ad Urbem, de statu Reip. civilibus discordiis perturbato, de triumpho suo, de præfectura Campana.

TULLIUS, ET CICERO, TERENTIA, TULLIA, Q. Q. TIRONI S. D. 10

ETsi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero; tamen non tam mea, quam tua caussa

caussa doleo, te non valere. Sed quando in quartanam conversa vis est morbi (sic enim scribit Curius) spero, te, diligentia adhibita, etiam firmiorem fore. Modo fac, id quod humanitatis tuæ est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quam commodissime convalescas. Non ignoro, quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis: festinare te nolo, ne nauseæ molestiam suscipias æger, & periculose hieme naviges. Ego ad urbem accessi pridie Non. Jan. obviam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potius belli: cui cum cuperem mederi, &, ut arbitror, possem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt omnino: & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad senatum & acerbas litteras miserat: & erat adhuc impudens, qui exercitum & provinciam, invito senatu teneret: & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster, & Q. Cassius, nulla vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant. Posteaquam senatus consulibus, prætoribus, tribunis plebis, & nobis, qui proconsules sumus, negotium dederat, ut curaremus, ne quid respublica detrimenti caperet, numquam majore in periculo civitas fuit, numquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem: omnino ex hac quoque parte diligentissime comparatur. Id fit auctoritate & studio Pompeji nostri, qui Cæsarem sero cœpit timere. Nobis inter has turbas senatus tamen frequens flagitavit triumphum: sed Lentulus cos. quo majus suum beneficium faceret, simul atque expedisset, quæ essent necessaria, de republica dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupide, eoque est nostra pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur. Nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui.

lui. Tu etiam atque etiam cura, ut valeas, litterasque ad me mittas, quotiescumque habebis, cui des. Etiam atque etiam vale. Datum pridie Id. Jan.

ARGUMENTUM.

Deplorat statum Reipub. & initia bellorum civilium exponit: tum suam in Tironem benevolentiam significat.

TULLIUS TIRONI SUO S. D. II

QUo in discrimine versetur salus mea, & bonorum omnium, atque universæ reipublicæ, ex eo scire potes, quod domos nostras, & patriam ipsam vel diripiendam, vel inflammandam reliquimus. In eum locum res deducta est, ut, nisi quis Deus vel casus aliquis subvenerit, salvi esse nequeamus. Equidem, ut veni ad urbem, non destiti omnia & sentire, & dicere, & facere quæ ad concordiam pertinerent: sed mirus invaserat furor non solum improbos, sed etiam eos, qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante, nihil esse bello civili miserius. Itaque cum Cæsar amentia quadam raperetur, & oblitus nominis atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset, urbem reliquimus: quam sapienter, aut quam fortiter, nihil attinet disputare. Quo quidem in casu simus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, ut Pompejus eat in Hispaniam: delectus qui sunt habiti, & præsidia nostra dimittantur: se ulteriorem Galliam Domitio, citeriorem Considio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad consulatus petitionem se venturum, neque se jam velle, absente se, rationem haberi sui: se præsentem trinundinum petiturum. Accepimus conditiones: sed ita, ut removeat præsidia ex iis locis, quæ occupavit, ut sine metu de his ipsis conditionibus Romæ senatus haberi possit. Id ille si fecerit, spes est pacis

cis non honestæ: leges enim imponuntur: sed quidvis est melius, quam sic esse, ut sumus. Sin autem ille suis conditionibus stare noluerit; bellum paratum est; ejusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, præsertim cum a suis conditionibus ipse fugerit: tantummodo ut eum intercludamus, ne ad urbem possit accedere: quod sperabamus fieri posse. Delectus enim magnos habebamus, putabamusque illum metuere, si ad urbem ire cœpisset, ne Gallias amitteret: quas ambas habet inimicissimas, præter Transpadanos: ex Hispaniaque sex legiones, & magna auxilia, Afranio & Petrejo ducibus, habet a tergo. Videtur, si insaniet, posse opprimi, modo ut urbe salva. Maximam autem plagam accepit, quod is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius sceleris esse noluit: reliquit illum, & nobiscum est: multique idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præsum a Formiis. Nullum majus negotium suscipere volui, quo plus apud illum meæ litteræ cohortationesque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum, video, me castris, & certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam molestiam, quod Dolabella noster apud Cæsarem est. Hæc tibi nota esse volui: quæ, cave, te perturbent & impediant valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantissimum mei cognovi, tum etiam tui studiosum, diligentissime te commendavi, ut & valetudinis tuæ rationem haberet, & navigationis, & totum te susciperet ac tueretur: quem omnia facturum confido: recepit enim, & mecum locutus est suavissime. Tu quando eo tempore mecum esse non potuisti, quo ego maxime operam & fidelitatem desideravi tuam, cave festines, aut committas, ut aut æger aut hieme naviges. Nunquam ego sero te venisse putabo, si salvus veneris. Adhuc neminem videram, qui te postea vidisset,

quam

quam M. Volusius, a quo tuas litteras accepi: quod non mirabar: neque enim meas puto ad te litteras tanta hieme perferri. Sed da operam, ut valeas: &, si valebis, cum recte navigari poterit, tum naviges. Cicero meus in Formiano erat: Terentia, & Tullia Romæ. Cura, ut valeas. IV. Kal. Febr. Capua.

ARGUMENTUM.

Narrat, quam periculosum sit Tironi post morbum in viam se dare, exigitque solitam ejus operam in studiis.

CICERO TIRONI S. D. 12

EGo vero cupio te ad me venire: sed viam timeo: gravissime ægrotasti: inedia & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, siqua culpa commissa est. Jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuo ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad III. Kalen. esse volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice. Litterulæ meæ, sive nostræ tui desiderio oblanguerunt. Hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paullum sustulerunt. Pompejus erat apud me, cum hæc scribebam, hilare & libenter ei cupienti audire *nostra*, dixi, sine te omnia mea muta esse. Tu, musis nostris, para, ut operas reddas: nostra ad diem dictam fient. Docui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. Fac plane ut valeas: nos ad summum. Vale. XIV. Kal. Jan.

ARGUMENTUM.

Suam de Tironis valetudine sollicitudinem significat.

TULLIUS TIRONI S. D. 13

ÆGypta ad me venit pridie Id. Aprilis. Is etsi mihi nuntiavit te plane febri carere, & belle

belle habere: tamen, quod negavit, te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit: & eo magis, quod Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili sum sollicitudine de tua valetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem, si jam putarem, libenter te legere posse. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi tibique conservandum. Cura te etiam atque etiam diligenter. Vale.

Scripta jam epistola, Hermia venit. Accepi tuam epistolam vacillantibus litterulis: nec mirum, tam gravi morbo. Ego ad te Ægyptam misi quod nec inhumanus est, & te visus est mihi diligere) ut is tecum esset: & cum eo coquum, quo uterere. Iterum vale.

ARGUMENTUM.

Tirone ægrotante, litterarum suavitate & fructu se carere dicit: eumque rogat, ut omnem curam ad convalescendum adhibeat.

TULLIUS TIRONI S. D. 14

MEnandrus postridie ad me venit, quam exspectaram. Itaque habui noctem plenam timoribus ac miseriis. Tuis litteris nihilo sum factus certior, quomodo te haberes: sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione litterisque omnibus careo: quas ante, quam te videro, attingere non possum. Medico mercedis quantum poscet, promitti jubeto: id scripsi ad Mummium. Audio, te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex somno tuas litteras, humanitatemque, propter quam mihi es carissimus: nunc opus est te animo valere, ut corpore possis. Id cum tua, tum mea caussa facias, a te peto. Acastum retine, quo commodius tibi ministretur. Conserva te mihi, dies pro-

promissorum adest; quem etiam repræsentabo, si adveneris. Etiam atque etiam vale. III. Id. hora III.

ARGUMENTUM.

Hortatio ad morbum depellendum.

TULLIUS TIRONI S. D. 15

OMnia a te data mihi putabo, si te valentem videro: summa cura exspectabam adventum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut valeas: &, cum te bene confirmaris, ad nos venias. Vale. IV. Id. Aprilis.

ARGUMENTUM.

Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumisso.

QUINTUS MARCO FRATRI S. D. 16

DE Tirone, mi Marce, ita te meumque Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumque filium videam, ut mihi gratissimum fecisti, cum eum indignum illa fortuna, nobis amicum, quam servum esse maluisti. Mihi crede, tuis & illius litteris perlectis, exsilui gaudio: & tibi ago gratias & gratulor. Si enim mihi Statii fidelitas est tantæ voluptati; quanti esse in isto hæc eadem bona debent, additis litteris, sermonibus, humanitate, quæ sunt his commodis potiora? Amo te omnibus equidem maximis de caussis, verum etiam propter hanc, vel quod mihi sic, ut debuisti, nuntiasti. Te totum in litteris vidi. Sabini pueris & promisi omnia, & faciam. Vale.

ARGUMENTUM.

Reprehendit Tironem, quia scripserat, Valetudini fideliter inserviendo; *eumque rogat, ut omnino valetudini inserviat.*

TULLIUS TIRONI S. D. 17

VIdeo quid agas: tuas quoque epistolas vis referri in volumina. Sed heus tu, qui κανὼν esse

esse meorum scriptorum soles, unde illud tam ἄκυρον, *Valetudini fideliter inserviendo?* Unde in istum locum, *Fideliter*, venit? cui verbo domicilium est proprium in officio, migrationes in alienum multæ. Nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici potest: ut sit, quomodo Theophrasto placet, verecunda translatio. Sed hæc coram. Demetrius venit ad me: quo quidem comitatu ἀφωμίλησα: satis scis. Tu eum videlicet non potuisti videre: cras aderit: videbis igitur. Nam ego hinc perendie mane cogito. Valetudo tua me valde sollicitat: sed inservi, & fac omnia: tum te mecum esse, tum mihi cumulatissime satisfacere putato. Cuspio quod operam dedisti, mihi gratum est. Valde enim ejus caussa volo. Vale.

ARGUMENTUM.

Scripserat Cicero in titulo epistolæ, Tullius Tullio Tironi: *Quod Tiro omittendum rescripsit ad invidiam vitandam. De hoc aliisque de rebus scripta est hæc epistola.*

TULLIUS TIRONI S. D. 18

QUid igitur? non sic oportet? Equidem censeo sic, addendum etiam, suo. Sed, si placet, invidia vitetur; quam quidem ego sæpe contempsi. Tibi διαφόρησιν gaudeo profuisse: si vero etiam Tusculanum, Dii boni, quanto mihi illud erit amabilius! Sed, si me amas, quod quidem aut facis, aut perbelle simulas; quod tamen in modum procedit: sed, ut est, indulge valetudini tuæ: cui quidem tu adhuc, dum mihi deservis, servisti non satis: ea quid postulet, non ignoras: πέψιν, ἀλυπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. Fac bellus revertare: non modo te, sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Paredrum excita, ut hortum ipse

ipse conducat. Sic olitorem ipsum commovebis. Helluo nequissimus H. S. clↄ. dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa. Iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, ut ego M. Othonem. Itaque abutor coronis. De Crabra quid agatur, etsi nunc quidem etiam nimium est aquæ, tamen velim scire. Horologium mittam & libros, si erit sudum. Sed tu nullos ne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A. Ligurius, Cæsaris familiaris, mortuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando exspectemus, fac ut sciam. Cura te diligenter. Vale.

Argumentum.

De litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

Tullius Tironi S. D. 19

EXspecto tuas litteras de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud, si quid potes boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: scio tibi curæ esse: sed confice. Et si ob eam rem moraris, accipio caussam: si te id non tenet, advola. Litteras tuas valde exspecto. Vale.

Argumentum.

De valetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

Tullius Tironi S. D. 20

SOllicitat, ita vivam, me tua, mi Tiro, valetudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, cito te firmum fore. Libros compone, indicem cum Metrodoro lubebit: quando ejus arbitratu vivendum est: cum olitore, ut videtur. Tu potes Kalendis spectare gladiatores, postridie redire: & ita censeo. Verum, ut videbitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.

Ar-

ARGUMENTUM.

Propensionem animi studiumque ad virtutem significat, & de prædio empto gratulatur.

CICERO F. TIRONI SUO DULCISS. S. D. 21

CUm vehementer tabellarios exspectarem quotidie, aliquando venerunt, post diem XL. & VI. quam a vobis discesserant: quorum mihi fuit adventus optatissimus. Nam cum maximam cepissem lætitiam ex humanissimi & carissimi patris epistola: tum vero jucundissimæ tuæ litteræ cumulum mihi gaudii attulerunt. Itaque me jam non pœnitebat, intercapedinem scribendi fecisse, sed potius lætabar: fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearum litterarum. Vehementer igitur gaudeo, te meam sine dubitatione accepisse excusationem. Gratos tibi optatosque esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro: præstaboque, & enitar, ut in dies magis magisque hæc nascens de me duplicetur opinio. Quare, quod polliceris, te buccinatorem fore existimationis meæ, firmo id constantique animo facias licet. Tantum enim mihi dolorem cruciatumque attulerunt errata ætatis meæ, ut non solum animus a factis, sed aures quoque a commemoratione abhorreant. Cujus te sollicitudinis & doloris participem fuisse, notum exploratumque est mihi: nec id mirum. Nam cum omnia mea caussa velles mihi successa, tum etiam tua: socium enim te meorum commodorum semper esse volui. Quando igitur tum ex me doluisti, nunc, ut duplicetur tuum ex me gaudium, præstabo. Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium esse conjunctissimum: nam cum audio illum libenter; tum etiam ejus propriam suavitatem vehementer amplector. Sum totos dies cum eo, noctisque sæpenumero partem: exoro enim, ut me-

mecum quam sæpissime cœnet. Hac introducta consuetudine, sæpe inscientibus nobis, & cœnantibus, obrepit; sublataque severitate philosophiæ, humanissime nobiscum jocatur. Quare da operam, ut hunc talem, tam jucundum, tam excellentem virum videas quamprimum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore a me patior discedere: cujus cum frugi severaque est vita, tum etiam jucundissima convictio: non est enim sejunctus jocus a philologia, & quotidiana συζητῆσαι. Huic ego locum in proximo conduxi, &, ut possum, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Præterea declamitare Græce apud Cassium institui: latine autem apud Bruttium exerceri volo. Utor familiaribus & quotidianis convictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis & illi probatissimis. Multum etiam mecum est Epicrates, princeps Atheniensium, & Leonides, & horum ceteri similes. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς τάδε. De Gorgia autem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis, sed omnia postposui, dummodo præceptis patris parerem. διαῤῥήδην enim scripserat, ut eum dimitterem statim: tergiversari nolui, ne mea nimia σπουδὴ suspicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi succurrebant, grave esse, me de judicio patris judicare. Tuum tamen studium & consilium gratum acceptumque est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim quam soleas esse occupatus. Emisse te prædium, vehementer gaudeo: feliciterque tibi rem istam evenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari, noli mirari: eodem enim fere loco tu quoque emisse, fecisti me certiorem. Habes ubi deponendæ tibi sint urbanitates: rusticus Romanus factus es. Cum ego mihi nunc ante oculos tuum jucundissimum conspectum propono, videor videre ementem te

rusti-

rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia servantem ex mensa secunda semina. Sed, quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, æque ac tu, doleo. Sed noli dubitare, mi Tiro, quin te sublevaturus sim, si, modo fortuna me; præsertim cum sciam, communem nobis emptum esse istum fundum. De mandatis quod tibi curæ fuit, est mihi gratum. Sed peto a te, ut quam celerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Græcus: multum enim mihi eripitur operæ in exscribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures, ut valeas, ut una συμφιλολογεῖν possimus. Anterum tibi commendo. Vale.

ARGUMENTUM.

Prima pars hujus epistolæ est de valetudine curanda, reliquæ variis de rebus.

TULLIUS TIRONI SUO S. D. 22

SPero ex tuis litteris tibi melius esse: cupio quidem certe. Cui quidem rei omni ratione cura ut inservias: & cave suspiceris, contra voluntatem meam te facere, quod non sis mecum: mecum es, si te curas. Quare malo te valetudini tuæ deservire, quam meis oculis & auribus. Etsi enim & audio te, & video libenter: tamen hoc multo erit, si valebis, jucundius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissime. Tu istic, si quid librarii mea manu non intelligent, monstrabis. Una omnino interpositio difficilior est, quam ne ipse quidem facile legere soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, ut facis. Tertia aderit; modo ne Publius rogatus sit. Demetrius iste numquam omnino Phalereus fuit: sed nunc plane Bilienus est. Itaque te do vicarium: tu eum observabis. Etsi: verumtamen, de illis: nosti cetera. Sed tamen, si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi

nascatur epistolæ argumentum, & ut tuas longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro, ut valeas: hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut professionem conficiat: scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonii conservare.

TULLIUS TIRONI S. D. 23

TU vero confice professionem, si potes: etsi hæc pecunia ex eo genere est, ut professione non egeat. Verumtamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, ut loqui non possit, Antonius de lege quid egerit: liceat modo rusticari. Ad Bithynicum scripsi. De Servilio tu videris, qui senectutem non contemnis. Etsi Atticus noster, quia quondam me commoveri πανικοῖς intellexit, idem semper putat, nec videt, quibus præsidiis philosophiæ septus sim: & hercule, quod timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonii inveteratam sine ulla offensione amicitiam retinere sane volo; scribamque ad eum: sed non ante, quam te videro: nec tamen te avoco a syngrapha: γόνυ κνήμης. Cras exspecto Leptam: etenim ad ejus rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit de domesticis, & publicis rebus.

TULLIUS TIRONI S. D. 24

ETsi mane Harpalum miseram; tamen, cum haberem, cui recte darem litteras, etsi novi nihil erat, iisdem de rebus volui ad te sæpius scribere: non quin confiderem diligentiæ tuæ; sed rei me magnitudo movebat. Mihi prora & puppis (ut Græcorum proverbium est) fuit a me tui dimittendi, ut rationes nostras explicares. Offi-

lio

lio & Aurelio utique satisfiat. A Flamma, si non potes omnem, partem aliquam velim extorqueas; in primisque, ut expedita sit pensio Kal. Jan. De attributione conficies. De repræsentatione videbis. De domesticis rebus hactenus. De publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius, quæ hominum opinio, quid futurum putes. Ego vix teneor, quin accurram. Sed scilicet litteras tuas exspecto: & scito, Balbum tuum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postridie Hirtium. Puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint Dolabellæ procuratores, fac, ut admoneantur. Appellabis etiam Papiam. Vale.

ARGUMENTUM.

Litteras a Tirone quam creberrimas requirit.

CICERO F. TIRONI SUO S. D. 25

ETsi justa & idonea usus es excusatione intermissionis litterarum tuarum: tamen, id ne sæpius facias, rogo: nam, etsi de reipublicæ rumoribus & nuntiis certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quavis minima re scripta a te ad me epistola semper fuit gratissima. Quare, cum in primis tuas desiderem litteras, noli committere, ut excusatione potius expleas officium scribendi, quam assiduitate litterarum. Vale.

ARGUMENTUM.

Suaviter Tironem accusat, quia litteras non miserat: rogatque, ut omnino etiam sine argumento scribat.

Q. CICERO TIRONI SUO S. D. 26

VErberavi te cogitationis tacito dumtaxat convicio, quod fasciculus alter ad me jam sine tuis litteris perlatus est. Non potes effugere hujus

culpæ pœnam, te patrono. Marcus est adhibendus: isque diu & multis lucubrationibus commentata oratione vide, ut probare possit, te non peccasse. Plane te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ: sic tu, etiam si, quod scribas, non habebis, scribito tamen, ne furtum cessationis quæsivisse videaris. Valde enim mihi semper & vera & dulcia tuis epistolis nuntiantur. Ama nos, & vale.

ARGUMENTUM.

Invehitur in Consules designatos, Hirtium & Pansam: benevolentiam suam in Tironem significat.

Q. CICERO TIRONI SUO S. D. 27

MIrificam mihi verberationem cessationis epistola dedisti. Nam quæ parcius frater perscripserat, verecundia videlicet & properatione, ea tu sine assentatione, ut erant, ad me scripsisti, & maxime de consulibus designatis: quos ego penitus novi libidinum & languoris effeminatissimi animi plenos: qui nisi a gubernaculis recesserint, maximum ab universo naufragio periculum est. Incredibile est, quæ ego illos scio, oppositis Gallorum castris, in æstivis fecisse: quos ille latro, nisi aliquid firmius fuerit, societate vitiorum deliniet. Res est aut tribunitiis aut privatis consiliis munienda. Nam isti duo vix sunt digni, quibus alteri Cæsenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas. Te, ut dixi, fero in oculis. Ego vos III. Kal. videbo; tuosque oculos, etiam si te veniens in medio foro videro, dissuaviabor. Me ama. Vale.

FINIS.

GRÆ-

GRÆCARUM VOCUM,

Quæ in his Epistolis inter legendum lectorem linguæ Græcæ imperitum morari possent,

Interpretatio latina.

ὁ σο-

αἰὲν

φιλό-

IN-

INDEX

Eorum, ad quos Epiſtolæ, quæ hoc volumine continentur, ſunt ſcriptæ.

M. Mar-

mecum quam sæpissime cœnet. Hac introducta consuetudine, sæpe inscientibus nobis, & cœnantibus, obrepit; sublataque severitate philosophiæ, humanissime nobiscum jocatur. Quare da operam, ut hunc talem, tam jucundum, tam excellentem virum videas quamprimum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore a me patior discedere: cujus cum frugi severaque est vita, tum etiam jucundissima convictio: non est enim sejunctus jocus a philologia, & quotidiana συζητῆσαι. Huic ego locum in proximo conduxi, &, ut possum, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Præterea declamitare Græce apud Cassium institui: latine autem apud Bruttium exerceri volo. Utor familiaribus & quotidianis convictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis & illi probatissimis. Multum etiam mecum est Epicrates, princeps Atheniensium, & Leonides, & horum ceteri similes. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς τάδε. De Gorgia autem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis, sed omnia postposui, dummodo præceptis patris parerem. διαῤῥήδην enim scripserat, ut eum dimitterem statim: tergiversari nolui, ne mea nimia σπουδὴ suspicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi succurrebant, grave esse, me de judicio patris judicare. Tuum tamen studium & consilium gratum acceptumque est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim quam soleas esse occupatus. Emisse te prædium, vehementer gaudeo: feliciterque tibi rem istam evenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari, noli mirari: eodem enim fere loco tu quoque emisse, fecisti me certiorem. Habes ubi deponendæ tibi sint urbanitates: rusticus Romanus factus es. Cum ego mihi nunc ante oculos tuum jucundissimum conspectum propono, videor videre ementem te rusti-

rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia servantem ex mensa secunda semina. Sed, quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, æque ac tu, doleo. Sed noli dubitare, mi Tiro, quin te sublevaturus sim, si, modo fortuna me; præsertim cum sciam, communem nobis emptum esse istum fundum. De mandatis quod tibi curæ fuit, est mihi gratum. Sed peto a te, ut quam celerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Græcus: multum enim mihi eripitur operæ in exscribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures, ut valeas, ut una *συμφιλολογεῖν* possimus. Anterum tibi commendo. Vale.

ARGUMENTUM.

Prima pars hujus epistolæ est de valetudine curanda, reliquæ variis de rebus.

TULLIUS TIRONI SUO S. D. 22

SPero ex tuis litteris tibi melius esse: cupio quidem certe. Cui quidem rei omni ratione cura ut inservias: & cave suspiceris, contra voluntatem meam te facere, quod non sis mecum: mecum es, si te curas. Quare malo te valetudini tuæ deservire, quam meis oculis & auribus. Etsi enim & audio te, & video libenter: tamen hoc multo erit, si valebis, jucundius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissime. Tu istic, si quid librarii mea manu non intelligent, monstrabis. Una omnino interpositio difficilior est, quam ne ipse quidem facile legere soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, ut facis. Tertia aderit; modo ne Publius rogatus sit. Demetrius iste numquam omnino Phalereus fuit: sed nunc plane Bilienus est. Itaque te do vicarium: tu eum observabis. Etsi: verumtamen, de illis: nosti cetera. Sed tamen, si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi

nascatur epistolæ argumentum, & ut tuas longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro, ut valeas: hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut professionem conficiat: scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonii conservare.

TULLIUS TIRONI S. D. 23

TU vero confice professionem, si potes: etsi hæc pecunia ex eo genere est, ut professione non egeat. Verumtamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, ut loqui non possit, Antonius de lege quid egerit: liceat modo rusticari. Ad Bithynicum scripsi. De Servilio tu videris, qui senectutem non contemnis. Etsi Atticus noster, quia quondam me commoveri πανικοῖς intellexit, idem semper putat, nec videt, quibus præsidiis philosophiæ septus sim: & hercule, quod timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonii inveteratam sine ulla offensione amicitiam retinere sane volo; scribamque ad eum: sed non ante, quam te videro: nec tamen te avoco a syngrapha: γόνυ κνήμης. Cras exspecto Leptam: etenim ad ejus rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit de domesticis, & publicis rebus.

TULLIUS TIRONI S. D. 24

ETsi mane Harpalum miseram; tamen, cum haberem, cui recte darem litteras, etsi novi nihil erat, iisdem de rebus volui ad te sæpius scribere: non quin confiderem diligentiæ tuæ; sed rei me magnitudo movebat. Mihi prora & puppis (ut Græcorum proverbium est) fuit a me tui dimittendi, ut rationes nostras explicares. Offi-

lio

lio & Aurelio utique satisfiat. A Flamma, si non potes omnem, partem aliquam velim extorqueas; in primisque, ut expedita sit pensio Kal. Jan. De attributione conficies. De repræsentatione videbis. De domesticis rebus hactenus. De publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius, quæ hominum opinio, quid futurum putes. Ego vix teneor, quin accurram. Sed scilicet litteras tuas exspecto: & scito, Balbum tuum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postridie Hirtium. Puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint Dolabellæ procuratores, fac, ut admoneantur. Appellabis etiam Papiam. Vale.

ARGUMENTUM.

Litteras a Tirone quam creberrimas requirit.

CICERO F. TIRONI SUO S. D. 25

ETsi justa & idonea usus es excusatione intermissionis litterarum tuarum: tamen, id ne sæpius facias, rogo: nam, etsi de reipublicæ rumoribus & nuntiis certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quavis minima re scripta a te ad me epistola semper fuit gratissima. Quare, cum in primis tuas desiderem litteras, noli committere, ut excusatione potius expleas officium scribendi, quam assiduitate litterarum. Vale.

ARGUMENTUM.

Suaviter Tironem accusat, quia litteras non miserat: rogatque, ut omnino etiam sine argumento scribat.

Q. CICERO TIRONI SUO S. D. 26

VErberavi te cogitationis tacito dumtaxat convicio, quod fasciculus alter ad me jam sine tuis litteris perlatus est. Non potes effugere hujus

culpæ pœnam, te patrono. Marcus est adhibendus: isque diu & multis lucubrationibus commentata oratione vide, ut probare possit, te non peccasse. Plane te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ: sic tu, etiam si, quod scribas, non habebis, scribito tamen, ne furtum cessationis quæsivisse videaris. Valde enim mihi semper & vera & dulcia tuis epistolis nuntiantur. Ama nos, & vale.

ARGUMENTUM.

Invehitur in Consules designatos, Hirtium & Pansam: benevolentiam suam in Tironem significat.

Q. CICERO TIRONI SUO S. D. 27

MIrificam mihi verberationem cessationis epistola dedisti. Nam quæ parcius frater perscripserat, verecundia videlicet & properatione, ea tu sine assentatione, ut erant, ad me scripsisti, & maxime de consulibus designatis: quos ego penitus novi libidinum & languoris effeminatissimi animi plenos: qui nisi a gubernaculis recesserint, maximum ab universo naufragio periculum est. Incredibile est, quæ ego illos scio, oppositis Gallorum castris, in æstivis fecisse: quos ille latro, nisi aliquid firmius fuerit, societate vitiorum deliniet. Res est aut tribunitiis aut privatis consiliis munienda. Nam isti duo vix sunt digni, quibus alteri Cæsenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas. Te, ut dixi, fero in oculis. Ego vos III. Kal. videbo; tuosque oculos, etiam si te veniens in medio foro videro, dissuaviabor. Me ama. Vale.

FINIS.

GRÆ-

GRÆCARUM VOCUM,

Quæ in his Epistolis inter legendum lectorem linguæ Græcæ imperitum morari possent,

Interpretatio latina.

ὁ σο-

αἰὲν

φιλό-

IN-

INDEX

Eorum, ad quos Epistolæ, quæ hoc volumine continentur, sunt scriptæ.

M. Mar-

